

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUKLUK ÇAĞINDA KURUM BAKIMI DENEYİMİ
OLAN EVLİ BİREYLERİN BAĞLANMA STİLLERİNİN
VE AİLE İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ**

Tuba YÜCEER KARDEŞ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN

ANKARA

2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUKLUK ÇAĞINDA KURUM BAKIMI DENEYİMİ
OLAN EVLİ BİREYLERİN BAĞLANMA STİLLERİNİN
VE AİLE İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ

Tuba YÜCEER KARDEŞ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN

ANKARA

2018

Etik Beyan

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Çocuk Çağında Krum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bağlanma Stilleri ve Aile İlişkileri” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir / hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan klinik çalışma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler ve yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Doktora Öğrencisinin Adı Soyadı : Tuba YÜCEER KARDEŞ

Tarih : 27.12.2013

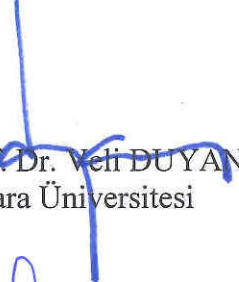
İmza :

KABUL VE ONAY

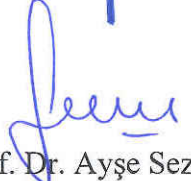
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Tuba YÜCEER KARDEŞ tarafından hazırlanan
“Çocukluk Çağında Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma
Stillerinin ve Aile İlişkilerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri
tarafından DOKTORA TEZİ olarak OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 27.12.2018

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Hacettepe Üniversitesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Veli DUYAN
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSAN ÇİFCİ
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşe Sezen SERPEN
Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Ercüment ERBAY
Hacettepe Üniversitesi

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

İmza
Prof. Dr. Mehmet AKAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	x
Simgeler ve Kısaltmalar	xi
Şekiller	xii
Çizelgeler	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Tanımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Aile Olgusuna İlişkin Genel Bilgiler	6
1.7. Aile Yoksunluğu ve Birey Üzerindeki Etkileri	9
1.8. Korunma Gereksinimi Olan Çocuk Olgusuna İlişkin Genel Bilgiler	12
1.8.1. Kurum Bakım Sistemi	15
1.8.2. Kurum Bakımı Sisteminin Etkileri ve Sonuçları	19
1.9. Araştırmanın Dayandığı Kuram: Bağlanma Kuramı	22
1.9.1. Bebeklik ile Çocuklukta Bağlanma	22
1.9.2. Ergenlikte Bağlanma	30
1.9.3. Yetişkinlikte Bağlanma	31
1.9.4. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireyler ve Bağlanma	34
1.10. Araştırmayı Destekleyen Kuram: Aile Sistemi Kuramı - Virginia Satir Yaklaşımı	38
2. GEREÇ VE YÖNTEM	44
2.1. Araştırmanın Modeli ve Çalışma Grubu	44
2.2. Veri Toplama Araçları	52
2.3. Verilerin Toplanması	54
2.4. Verilerin Çözümlemesi	59
2.5. Süre ve Olanaklar	59
3. BULGULAR	61
3.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma Stilleri	61
3.1.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	61
3.1.2. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva-Yurt Deneyimlerine İlişkin Bulgular	63
3.1.3. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evliliğine İlişkin Bulgular	68
3.1.4. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bağlanma Stillerine İlişkin Bulgular	74
3.2. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Aile İlişkileri	86

3.2.1. Kök Aile Özelliklerine İlişkin Bulgular	88
3.2.1.1. Kök Ailenin Tanışma ve Evlenme Öyküsü	88
3.2.1.1.1. Görücü Usulü	88
3.2.1.1.2. Erken Evlilik ve “Çocuk Annelik”	90
3.2.1.2. Korunma Kararı Öncesi Çocuğun Bakımını Üstlenecek Birinin Varlığı	91
3.2.1.2.1. Ataerkil Yaptırımlar	92
3.2.1.2.2. Maddi Yoksunluğun Getirdikleri	92
3.2.1.2.3. İnsan Eti Ağırdır!	93
3.2.1.3. Kök Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumları	94
3.2.1.3.1. Tutarsız Tutum	95
3.2.1.3.2. Otoriter Tutum	96
3.2.1.3.3. Demokratik Tutum	98
3.2.1.4. Kök Aile İletişim Kalıpları	99
3.2.1.4.1. Dağınık İletişim Tarzı	100
3.2.1.4.2. Suçlayıcı İletişim Tarzı	101
3.2.1.4.3. Yalvarıcı İletişim Tarzı	103
3.2.1.5. Koruma Kararı Öyküsü	104
3.2.1.5.1. Babanın Vefatı	105
3.2.1.5.2. Anne ve Babanın Boşanması ve Başka Biriyle Evlenmesi	107
3.2.1.5.3. Babanın Vefatı Sonrası Annenin Zorla Evlendirilmesi	108
3.2.1.5.4. Maddi Yoksunluk	109
3.2.1.5.5. Baba Vefatı Sonrası Annenin Evlenmesi ile Birlikte Yeni Eşin İstememesi	109
3.2.1.5.6. Annenin Zorunlu Terki Babanın Yeni Eşinin İstememesi	111
3.2.1.6. Kök Aile Üyelerine İlişkin Tasvirler	112
3.2.1.6.1. Anneye İlişkin Tasvirler	112
3.2.1.6.2. Babaya İlişkin Tasvirler	116
3.2.1.6.3. Kardeşe İlişkin Tasvirler	119
3.2.1.7. Korunma Kararı Sonrası Kök Aile İle Görüşme Durumu	122
3.2.1.7.1. Kopuk Aile Bağları	123
3.2.1.7.2. Devam Eden Güçlü Aile Bağları	124
3.2.1.7.3. Hesaplaşma	126
3.2.2. Kurum Bakımı Yaşamları	126
3.2.2.1. Kurumun İlk Günü ve Uyum Süreci	127
3.2.2.1.1. “Çok Küçüktüm, Hatırlamıyorum”	127
3.2.2.1.2. “Anneden Ayrılma”	128

3.2.2.1.3. Uyum Sürecinde Kardeşin Varlığı	129
3.2.2.1.4. “Yeni Bir Yer”	131
3.2.2.1.5. Uyum Süreci “Kaçış”	132
3.2.2.1.6. Kurum Değişikliğinin Getirdikleri	134
3.2.2.2. Kurumda Ziyaret Durumu	136
3.2.2.2.1. Aile Ziyareti	136
3.2.2.2.2. Gönüllü Ziyareti	138
3.2.2.3. Koruyucu Aile Ve Evlat Edinme Hizmetinden Yararlanma Durumu	140
3.2.2.4. Toplumsal Yaşam ve İlişkiler	142
3.2.2.4.1. Kurum İçinde Akranlarla İlişkiler	142
3.2.2.4.2. Okul Yaşamı ve Okul Yaşamında İlişkiler	145
3.2.2.4.2.1. Okul İçinde Akranlarla İlişkiler	145
3.2.2.4.2.2. Okul Devamı	149
3.2.2.4.2.3. Akademik Başarı	150
3.2.2.4.2.4. Okulda “Yurtlu” Olmak	151
3.2.2.4.2.5. Okul Personeli İle İlişkiler	153
3.2.2.4.3. Sosyal Çevre ile İlişkiler	154
3.2.2.5. Kurum Personeline İlişkin Düşünceler	155
3.2.2.5.1. Bakım Elemanları ile İlişkiler	155
3.2.2.5.2. Öğretmen Kadrosundaki Personelle İlişkiler	157
3.2.2.5.3. İdari Personel ile İlişkiler	159
3.2.2.5.4. Meslek Elemanları ile İlişkiler	162
3.2.2.5.5. Diğer Personel ile İlişkiler	164
3.2.2.6. Kuruma (Yuva-Yurt) İlişkin Düşünceler	165
3.2.2.6.1. Yurda İlişkin Olumsuz Yaşam Deneyimleri	165
3.2.2.6.2. Yurda İlişkin Olumlu Yaşam Deneyimleri	169
3.2.2.6.3. Çocuk Yuvalarına İlişkin Olumsuz Yaşam Deneyimleri	171
3.2.2.6.4. Çocuk Yuvalarına İlişkin Olumlu Düşünceler	173
3.2.3. Kurum Bakımı Sonrası Yaşamları	174
3.2.3.1. Kurumdan Ayrıldıktan Sonraki Uyum Süreci	174
3.2.3.1.1. Aile Desteğinin Varlığı	174
3.2.3.1.2. Sosyal Çevrede Yaşanan Güçlükler “Etiketleme”	176
3.2.3.1.3. Barınmada Yaşanan Güçlükler	178
3.2.3.1.4. Gelecek Kaygısı ve Yaşanan Güçlükler	179
3.2.3.1.5. İş Bulmada Yaşanan Güçlükler	180
3.2.3.2. Kurum Bakımı Sonrası Kurumdaki Arkadaşları ile Görüşme Durumu	182

3.2.4. İş Yaşamları	183
3.2.4.1. İş Yaşamına İlişkin Olumlu Yaşam Deneyimleri	183
3.2.4.1.1. Uyum Gösterme	183
3.2.4.1.2. Rehberlik	184
3.2.4.1.3. İş İlişkileri	184
3.2.4.1.4. İş Memnuniyeti	185
3.2.4.2. İş Yaşamına İlişkin Olumsuz Yaşam Deneyimleri	186
3.2.4.2.1. Uyum Güçlüğü	186
3.2.4.2.2. Mobing	188
3.2.4.2.2.1. Psikolojik Baskı	188
3.2.4.2.2.2. Angarya	189
3.2.4.2.2.3. Etiketleme	190
3.2.4.3. Yuva-Yurt Deneyimini Sosyal Çevre ile Paylaşma Durumu	192
3.2.4.3.1. “Ne Duyulsun, Ne Konuşulsun”	193
3.2.4.4.2. “Gizlemem, Utanılacak Bir Şey Değil Ki”	194
3.2.5. Evlilik Yaşamları ve Aile İlişkileri	195
3.2.5.1. Evlilik Öncesi Süreç	195
3.2.5.1.1. Evlilik/Aile Rol Modeli	195
3.2.5.1.2. Tanışma ve Evlenme Öyküsü	196
3.2.5.1.2.1. Görücü Usulü	197
3.2.5.1.2.2. Arkadaş Ortamında Tanışarak	198
3.2.5.1.3. Yuva-Yurt Deneyimini Eşinin Ailesi ve Eşi ile Paylaşma Durumu	200
3.2.5.1.3.1. Eşinin Ailesi İle Paylaşma Durumu	200
3.2.5.1.3.2. Eşi ile Paylaşma Durumu	202
3.2.5.1.4. Evlenmeden Önceki Evlilik Tasarımı ve Şuan ki Durum	203
3.2.5.1.5. Evlilik Öncesi Romantik Partner Olma Durumu	205
3.2.5.2. Eşleri ile İlişkileri	207
3.2.5.2.1. Evliliğin İlk Yıllarındaki Süreç	207
3.2.5.2.1.1. Maddi Güçlükler	207
3.2.5.2.1.2. Kök Aile ile Bağların Doğurduğu Çatışmalar	208
3.2.5.2.1.3. Uyum	209
3.2.5.2.2. Evlilikte Çocuk Sonrası Süreç	210
3.2.5.2.2.1. Çocuk Yetiştirmede En Zorlu Dönem	211
3.2.5.2.2.1.1. Hastalık Süreci	211
3.2.5.2.2.1.2. Ergenlik Süreci	212
3.2.5.2.2.2. Aile İçi Yaşanan Anlaşmazlıklarda Çocuğun Konumu	213

3.2.5.2.3. Aile İçi Kurallar	215
3.2.5.2.3.1. Aile İçi “Esnek” Kurallar	215
3.2.5.2.3.2 Aile İçi “Katı” Kurallar	216
3.2.5.2.4. Aile İçinde Eşlerin Rol Paylaşımı	217
3.2.5.2.4.1. “Erkek” Olarak Aile İçinde Roller	218
3.2.5.2.4.2. Kadın” Olarak Aile İçinde Roller	220
3.2.5.2.4.3. Rollerin Eşit Paylaşımı	221
3.2.5.2.5. Eş ile İletişim Tarzları	222
3.2.5.2.5.1. Seviyeleyici İletişim Tarzı	222
3.2.5.2.5.2. Dağınmık İletişim Tarzı	223
3.2.5.2.5.3. Hesaplayıcı İletişim Tarzı	225
3.2.5.2.5.4. Suçlayıcı İletişim Tarzı	227
3.2.5.2.5.5. Yalvarıcı İletişim Tarzı	230
3.2.5.2.6. Evlilik Sonrası Sosyal Çevre İlişkileri ve Sosyal Destek	231
3.2.5.2.6.1. Sosyal Desteğin Varlığı	231
3.2.5.2.6.2. Aile Desteğinin Varlığı	232
3.2.5.3. Çocuklarla İlişkiler	234
3.2.5.3.1. Çocuk Yetiştirme Tutumları	234
3.2.5.3.1.1. Tutarsız Tutum	235
3.2.5.3.1.2. Demokratik Tutum	236
3.2.5.3.1.3. İzin Verici Tutum	237
3.2.5.3.1.4. Otoriter Tutum	237
3.2.5.3.2. Çocuğun Sorumluluğunun Aile İçi Paylaşımı	238
3.2.5.3.2.1. Sorumlulukların Diğer Aile Üyeleri ile Paylaşımı	239
3.2.5.3.2.2. Sorumlulukların Eşit Olarak Paylaşımı	240
3.2.5.3.2.3. Anne/Kadın Olarak Sorumluluk	241
3.2.5.3.2.4. Baba/Erkek Olarak Sorumluluk	242
3.2.5.3.2.5. Profesyonel Yardım	244
3.2.5.3.3. Çocukları ile İlişkisinde Çocukluk Deneyimlerinin Etkisi	245
3.2.5.3.3.1. Çocuklara Yüklenen Ebeveyn Bakım Yüğü Sorumluluğu	246
3.2.5.3.3.2. Yetersizlik Hissinin Getirdikleri	247
3.2.5.3.3.3. Akademik Başarı ve Özlenen Statü	248
3.2.5.3.3.4. Aile Desteği Özlemi	250
3.2.5.3.3.5. Sevgi Yoksunluğunun Getirdikleri	250
3.2.5.3.3.6. Maddi Yoksunluğunun Getirdikleri	251
3.2.5.3.3.7. Şiddetin Getirdikleri	252

3.2.5.3.4. Çocukların Sosyal Çevre İlişkileri	253
3.2.5.3.4.1. Sosyal Olmayan İç Kapanık İlişki	253
3.2.5.3.4.2. Sosyal Dışa Dönük İlişki	254
3.2.5.3.5. Çocuğun Romantik İlişkisinde Yuva/Yurt Deneyimin Etkisi	255
3.2.5.3.6. Çocuklarla İletişim Tarzı	257
3.2.5.3.6.1. Seviyeleyici İletişim Tarzı	258
3.2.5.3.6.2. Dağınık İletişim Tarzı	259
3.2.5.3.6.3. Hesaplayıcı İletişim Tarzı	261
3.2.5.3.6.4. Suçlayıcı İletişim Tarzı	262
3.2.5.3.6.5. Yalvarıcı İletişim Tarzı	263
3.2.6. Bireylerin Kendilerine İlişkin Tanımlamaları	263
3.2.6.1. Bireylerin Kendilerine İlişkin Olumsuz Tanımlamaları	264
3.2.6.2. Bireylerin Kendilerine İlişkin Olumlu Tanımlamaları	266
4. TARTIŞMA	269
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	309
ÖZET	323
SUMMARY	324
KAYNAKLAR	325
EKLER	338
Ek-1. Bilgilendirilmiş Olur Formu	338
Ek 2. Soru Kağıdı	339
Ek 3. Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu	344
Ek 4. Etik Kurul İzin Belgesi	345
ÖZGEÇMİŞ	347

ÖNSÖZ

Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stilleri ve aile ilişkileri konulu araştırma karma yöntemle ele alınmıştır. Çalışma görüşmeyi kabul eden ve gönüllü katkı veren toplam 144 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel kısmı 144 kişi, nitel kısmı ise her bir bağlanma stilini temsil eden 2 kişi ile toplamda 8 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Kurum bakımı gibi boylamsal ve sorunların birbiri ile ilişkili olduğu bir konunun bağlanma teorisi temelinde ele alınarak insanlar arası ilişkilerde mevcut sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerin paylaşılması önemlidir. Bu anlamda bu süreçte bana inanan, tüm yaşam öyküsünü samimiyetle benimle paylaşan, araştırmaya katılım sağlayan tüm güçlü insanlara teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırma öncesinde, sürecinde desteğini hep hissettiğim ve sonrasında da hep hissedeceğim saygıdeğer Hocam ve danışmanım Prof. Dr. Veli Duyan'a, tüm süreçte hem akademik hem manevi desteğini benden esirgemeyen, bana inanan ve hep güç katan sevgili ve saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Ayşe Sezen Serpen'e ve çalışmam boyunca bana destek olan ve deneyimlerini benimle paylaşan Sayın Hocam Prof. Dr. Selahattin Gelbal'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tezime sundukları katkı ve destek için Sayın Hocalarım Prof. Dr. Elif Gökçearslan Çifci ve Doç. Dr. Ercüment Erbay'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde desteğini benden esirgemeyen Sayın Hulusi Armağan Yıldırım'a teşekkür ederim. Tüm süreçte bana destek olan dostlarım Pınar Baştuğ'a, Fatmanur Önkale ve Cemre Şeyma Kapu'ya teşekkür ederim. Dostlarım ve meslektaşlarım Ezgi Arslan Özdemir'e, Burcu Özdemir Ocaklı'ya ve Münevver Eryalçın'a ve tüm dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Maddi ve manevi desteğini benden hiç esirgemeyen, bana inanan, bana güç katan, en zor günlerde hep yanıbaşımdaya bulduğum ailem, eşim ve biricik kızıma sonsuz teşekkür ederim.

SİMGELER VE KISALTMALAR

Maxqda	Nitel Veri Analizi Programı
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER

Şekil 4.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Yaşamlarına İlişkin Kavram Haritası

305

ÇİZELGELER

Çizelge 3.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	62
Çizelge 3.2. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva-Yurt Deneyim Süresi ve Yuva-Yurtta Kalma Yaşına İlişkin Bulgular	64
Çizelge 3.3. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine İlişkin Bulgular*	65
Çizelge 3.4. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bakım Elemanı (Bakıcı Anne) Sayısına İlişkin Bulgular	66
Çizelge 3.5. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Gönüllü ve Aile Ziyaret Sıklığına İlişkin Bulgular	67
Çizelge 3.6. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Özelliklerine İlişkin Bulgular	68
Çizelge 3.7. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Eşlerine İlişkin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	70
Çizelge 3.8. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Çocuk Sayısı ve Yaş Aralıklarına İlişkin Bulgular	72
Çizelge 3.9. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin ve Eşinin Çocuk Sahibi Olma Yaşına İlişkin Bulgular	74
Çizelge 3.10. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bağlanma Stillerine İlişkin Bulgular	75
Çizelge 3.11. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva/Yurtta Kalma Süresine Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular	76
Çizelge 3.12. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva/Yurtta Kalmaya Başlama Yaşına Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular	77
Çizelge 3.13. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine (Aile Birliğinin Bozulması) Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular	78

Çizelge 3.14. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine (Maddi Olanaksızlıklar) Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular	79
Çizelge 3.15. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine (Anne ve/veya Babanın Vefatı) Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular	80
Çizelge 3.16. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bakım Elemanı (Bakıcı Anne) Sayısına Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular	81
Çizelge 3.17. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Aile Ziyaret Sıklığına Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular*	83
Çizelge 3.18. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Gönüllü Ziyaret Sıklığına Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular	85
Çizelge 3.19. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler ve Kod İsimleri	87

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünyada bir yandan teknolojik gelişim ve ilerleme, hızlı tüketim, toplum yapısında meydana gelen köklü değişimler ile devam ederken, bir yandan da köklü değişim ve dönüşümle birlikte küresel sorunlar ortaya çıkmakta ve bu durum toplumların yapısını sarsmakla birlikte toplumun en küçük yapıtaşı olan aile ve üyelerini çoğunlukla doğrudan kimi zaman da dolaylı bir şekilde etkileyebilmektedir. Ekonomik yoksunluk, şiddet, ihmal, istismar, aile üyelerinden birinin ya da tümünün vefatı, göç, savaş gibi birçok etken aile birliğinin bozulmasına ve parçalanmasına neden olmaktadır. Bu durumdan en derinden etkilenenler ise özellikle çocuklar olmaktadır.

Aile birliğinin bozulması kavramı sadece fiziki ayrılığı işaret etmemektedir. Aile birliği, aile fiilen birarada iken de bozulmaktadır. Bu durum birçok risk faktörünü ve karmaşık etkileşimleri içinde barındırmaktadır. Aile birliğinin bozulması, yani aile üyelerinin yerine getirmesi gereken sorumlulukları artık yerine getirememesi durumunda her bir aile üyesi ayrı ayrı sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktada önemli olan her bir aile üyesinin baş etme kapasitesini artırmak ve özellikle koruyucu önleyici ve destekleyici hizmetleri ivedilikle aileyle buluşturmadır. Ailenin desteklenemediği, aile içinde risk faktörlerinin bulunması ve çocuğun yüksek yararının zarar görmesi gibi durumlarda ailesi yanında yaşaması uygun olmayan ve korunma gereksinimi olan çocuklara alternatif hizmetler sunulmaktadır. Alternatif hizmet modellerinden biri olan kurum bakımı hizmet modeli, çocukların psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkileyen bir hizmet olması bakımından ailesi yanında desteklenemeyecek olan çocuklar için de gerekli bir hizmet türüdür. Bu durumda kurum bakımı hizmetinin niteliği ve kurum bakımı sonrası destekleyici hizmetlerin varlığı çocukların çok yönlü gelişimleri için büyük öneme sahiptir.

Kurum bakımı hizmetinin niteliğinin yanında çocuğun korunma altına alınmadan önceki yaşam deneyimleri de psiko-sosyal gelişimleri bakımından kritik öneme sahiptir. Kurum bakımı hizmetinin niteliğinin iyileştirilmesi ve kapasitesinin

çocuğun yüksek yararına uygun bir biçimde düzenlenmesi yeterli olmamakta, çocukların yararlanacağı hizmetlerin değerlendirmesi yapılırken çocuğun kurum bakımına gelmeden önceki yaşam deneyimlerinin de ele alınması gerekmektedir.

Çocuğun aile içinde deneyimlediği yaşam olayları ve bu yaşam deneyimleri esnasında bulunduğu yaş aralığı, ilişki dinamiği, ilişki tatmini ve kişilerarası etkileşimi yani ilişki bağlamı tüm yaşamı boyunca etkili olan unsurlardır. Bu anlamda bireylerin bağlanma stilleri tüm yaşamında etkili olan ilişki dinamiğini belirlemektedir. Bağlanma teorisi, anneye ya da bakım veren rahatlatıcı bir başka figüre bağlanmanın çocuğun tüm yaşamını sürdürmesindeki kritik işlevi üstlendiğini savunmaktadır. Bireylerin güvenli bir bağlanma gerçekleştirebilmesinde bağlanma figürünün varlığının yanı sıra bağlanma figürü ile arasındaki ilişki dinamiği de önemlidir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerinin oluşmasına etki eden faktörler ve bunun sonucunda oluşan bağlanma stillerinin kendi oluşturdukları ailelerindeki ilişkilerine yansımalarının incelenmesi, çocuğa yönelik gerçekleştirilecek tüm çalışmaların uygulamaların ve politikaların temelini oluşturacaktır.

Bu araştırma ile kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşamları detaylı bir şekilde anlaşılmaya çalışılmış, bağlanma stillerine etki eden etmenler, kök ailelerine ilişkin bilgiler, kurum bakımı yaşamı ve kurum bakımı sonrası yaşamlarına ilişkin bilgiler, iş ve evlilik yaşamlarına ilişkin bilgiler ortaya konularak korunma gereksinimi olan çocuklar alanına ilişkin politikalar ve hizmetlerin oluşumuna yol gösteren akademik bilginin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu araştırmanın sosyal hizmet alanında yapılacak olan akademik çalışmalara ışık tutması ve koruyucu, önleyici hizmetlerin gelişmesine de katkıda bulunması beklenmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin büyük oranda aile parçalanması sonucunda korunma altına alındığı, kurumda uzun yıllar kaldığı, kuruma geldikleri yaşta kritik bir gelişim aşamasında olduğu ve kurumda birçok bakım veren tarafından

büyütüldüğü göz önünde bulundurulduğunda, bu bireylerin bağlanma stillerinde sapma ya da eksiklik görülebilmektedir. Kurum bakımı sisteminde yer almış çocukların, bağlanma stillerindeki mevcut sapma ve eksikliklerin, ileriki yaşamlarında sosyal ilişkilerini, aile ilişkilerini, duygusal ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini destekleyen birçok araştırmaya da rastlanmaktadır. Bağlanma stili, bireyin yaşamının tüm evrelerindeki ilişki ve davranış örüntülerini şekillendirdiğinden, çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin saptanması ve aile ilişkilerinin nasıl olduğunun keşfedilmesi önemlidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin ve aile ilişkilerinin (kendi kurdukları ailelerinde eşleri ve çocukları ile olan ilişkileri) incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın amaçları aşağıdaki soru cümleleri ile ifade edilmiştir.

1-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stilleri,

a-) Sosyo-demografik özelliklerine,

b-) Korunma altına alınma nedenlerine,

c-) Korunma altına alınma yaşlarına,

d-) Korunma altında geçirdikleri süreye,

e-) Korunma altında iken bakım veren personel sayısına

göre farklılık göstermekte midir?

2-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin,

a-) Kök ailelerinin özellikleri,

- b-) Kurum bakımı yaşamları,
 - c-) Kurum bakımı sonrası yaşamları,
 - d-) İş yaşamları,
 - e-) Evlilik ve aile ilişkileri (Eşleri ve çocukları ile ilişkileri),
 - g-) Kendilerine ilişkin tanımlamaları
- nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Dünyada ve Türkiye’de çocukluk çağında kurum bakımı sistemine dahil olmuş bireylerin kök ailelerinden ve/veya kurum bakımı sistemi nedeni ile sağlıklı bağlanma davranışı geliştiremediği, sağlıklı bağlanmanın gelişememe nedenlerinin ancak aile ilişkileri ve bireyleri tanımlayacak bilgilerin ortaya çıkarılması ile mümkün olacağı görülmüştür. Bu nedenlerin ortaya çıkarılması ile; bireylerin sağlıklı bağlanma davranışı geliştirmesi, sağlıklı bağlanma davranışı geliştiren bireylerin sağlıklı gelişen çocuklar ve sağlıklı bir toplum oluşturması, çalışacak tüm kurum ve kuruluşlara, etki edecek tüm politikara, ulaşacak tüm hizmetlere katkı sunması bakımından önemlidir.

Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin aile ilişkilerini konu alan akademik araştırmalar sınırlı sayıda olmakla birlikte, özellikle sosyal hizmet alanında hem bu konuda hem de karma yöntem kullanılarak yapılmış az sayıda araştırma olduğundan bu alanda yapılacak araştırmaların değerli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Tanımları

Geçmiş Yaşam Deneyimleri: Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök aile yaşantıları, kurum bakımı yaşamları ve kurum bakımından sonraki yaşamları gibi geçmişte yaşanıp iz bırakan deneyimlerdir.

Kök Aile: Yuva ve yurtlarda yetişen bireylerin biyolojik akrabaları (anne, baba, kardeş, vb.), aile üyeleridir.

Kurum bakımı deneyimi: Korunma gereksinimi olan çocukların korunma altına alındıktan sonra kurum bakımı sisteminde geçirdikleri yaşam ve süredir.

Kurum bakımı deneyimi olan birey: Devlet tarafından korunma altına alınmış çocukların yaş sınırlarını (0-18 yaş) doldurması ile ya da yaş sınırlarını doldurmalarına bakılmaksızın çeşitli nedenlerle (eğitim, sağlık sorunu gibi) korunma kararları (0-24 yaş) devam eden çocukların, korunma kararlarının kalkması ile kurum bakımı sisteminin dışında kalan bireydir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında kartopu örnekleme yöntemiyle toplamda 250 kişiye ulaşılmış olup, araştırmaya kullanılabilir olan 144 form olması nedeni ile 144 kişi ile devam edilmiştir. Katılımcılara gizlilik esasına uygun olması bakımından kapalı zarflar içinde soru kağıtlarının dağıtılmış olması katılımcılarda güven sağlamış fakat cevaplanmayan soruların araştırmacı tarafından farkedilmesine engel olmuştur. Bu durum araştırmanın 144 kişiyle sınırlı kalmasına neden olmuştur. Araştırmanın sınırlılıklarına ilişkin detaylı bilgi araştırmanın gereç ve yöntem bölümünün verilerin toplanması kısmında yer almaktadır.

1.6. Aile Olgusuna İlişkin Genel Bilgiler

Dünya üzerindeki her insan bir aile içerisinde dünyaya gelmiştir. Geleneksel olarak aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan bir sistemdir. Aile; evlilik ve kan bağı ile karşılıklı birbirine bağlı bulunan çeşitli yollarla birbirini etkileyen bireylerden oluşan yasal, toplumsal ve ekonomik bir kurum olarak da tanımlanabilir (Arıkan ve ark., 2002). Fakat kendisini aile olarak tanımlayan her yaşam biçimi de aile olarak kabul edilmektedir (Zastrow, 1999).

Aile kurumuna çocuk açısından bakıldığında ailenin sosyal yaşama hazırlanma ve buna dair deneyimlerin elde edildiği güvenli bir ortam olduğu; yetişkinler açısından ise huzur ve mutluluğun olduğu; yaşam mücadelesine karşı dayanışmanın sağlandığı güvenli bir ortama karşılık geldiği görülmektedir (Karataş, 2001). Ailenin, çocuğu yaşama hazırlama, bireyselleşmesini sağlama, sevgi ve bakım ihtiyacını karşılama, kültürünü, değerlerini, sosyal yaşama ilişkin deneyimlerini aktarma gibi sorumlulukları vardır. Çoğu zaman bu işlevler görünür değildir yani aile bu işlevleri bilinçli bir şekilde yerine getirmez. Minuchin (1974: 51)'in de belirttiği gibi aile yapısı aile üyelerinin birbirleriyle iletişim kurma şeklini düzenleyen, açıkça görülmeyen bir dizi işlevsel taleplerden oluşmaktadır.

Kirst-Ashman ve Hull (1999) ailenin yaşam biçimi ne olursa olsun ailenin bir sistem olduğunu savunmaktadır; aile sosyal sistem özelliklerini göstermekte ve aileye özgü davranış kalıplarını içermektedir. Bu davranış kalıpları aile içinde geliştirilir, denenir ve sürdürülür. Bir başka deyişle aile, küçük grup süreci ve aile yapısı ile işlevselliği bilgisini kullanan bir sosyal sistemdir. Fakat bu sosyal sistemlerde içinde de oldukça özel bir yeri vardır; çünkü ailelerde farklı nesiller bir arada yaşam sürdürmektedir ve aile belirli zaman diliminde var olmaktadır. Aile birlikte zaman geçirmeleri ve aile üyelerinin birbiri üzerindeki etkileme gücü nedeniyle çok güçlü bağlara sahip olabilir. Ayrıca her ailenin gelişimsel açıdan kendine özgü bir hızı ve kuralları bulunmaktadır (Johnson, 1998).

Özgüven'e (2001) göre ailelerin ortak bir takım özellikleri vardır. Bunlar evrensel olma, duygusal bir temele dayanma, şekillendirme özelliğine sahip olma, sorumluluk sahibi üyelere sahip olma, sosyal kurallarla çevrili durumda olma ve hem geçici hem sürekli bir yapıda olma olarak sıralanır. Toplumun güçlenmesi ve varlığını devam ettirebilmesi temelde ailenin korunmasına ve sağlıklı aile birliklerinin devamına bağlıdır (Duyan ve Özgür Bayır, 2016). Sağlıklı toplum sağlıklı aile paralelliliği, toplum ve aile sorunları ele alındığında da paralellik gösterir ki, sorunların anlaşılmasında ve çözüme kavuşmasında toplumun analizi ve dolayısıyla ailenin analizi kritik öneme sahiptir. Nitekim Satir (2001: 2) dünyayı anlamak için aileyi incelemenin yeterli olacağını savunmaktadır. Bu sava göre dünyayı değiştirmenin yolu ailenin değişiminden geçmektedir.

Giddens'in (2005) aile tanımlamasına göre ailede yetişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Evrensel açıdan tipik olarak tanımlanan aile ise kan bağı ile birbirine doğrudan bağlı ve temel işlevi yeni doğan çocuklara bakmak ve toplumsallaştırmak olan küçük bir sosyal grup olması yönündedir (Fitzpatrick ve Bodzinski 1985; akt. Gülerce, 2007). Aynı zamanda ailenin çocuğun toplumsallaşma süreci içinde çocukların kişiliğini, değerlerini oluşturan bir yapısı vardır. Ailenin genel yapısı ve işleyişi çocuğun gelişimini doğrudan etkiler. Bu bağlamda çocuğun yaşadığı aile ortamının değerlendirilmesinde aileye ait özellikler, aile tipi ve aile üyeleri arasındaki ilişkiler etkili olmaktadır (Gürsoy ve Coşkun, 2004: 18).

Aile aynı zamanda bir döngüyü de göstermektedir. Bu aile yaşam döngüsü; evlenme ile başlar, çocukların doğması ve ailenin genişlemesi ile devam eder ve sonra çocukların evden ayrılıp eşlerden birinin kaybıyla küçülür (Duvall, 1972, akt. Çamur Duyan, 2000). Aslında bu döngü aile yaşamı ve yapısı içindeki birçok değişimi göstermektedir. Her değişim ailedeki rol ve sorumlulukları etkiler. Bu değişimler aile içi dinamiklerden kaynaklanabileceği gibi aile dışı etmenler olan ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerle de ortaya çıkabilir. Aile sistemi incelenirken tüm bu iç ve dış etmenler göz önüne alınmalıdır.

Bireylerin karşılaştıkları sorunlar genellikle aile içerisindeki farklı dinamiklerden etkilenir veya bu dinamikleri etkiler. Bu nedenle sağlıklı bir aile içi etkileşim ve iletişim ideal olanıdır. Ailede yaşanan sorunlar tüm üyeleri etkiler (Zastrow, 2004). Ailede yaşanabilecek sorunlar boşanma, ölüm, yoksulluk, hastalık, suça yönelme, cinsel istismar vb. olabilir. Fakat aile yoksunluğu da bireyler üzerinde çok büyük etkilere sahip olan bir sorun alanıdır.

Aileyi bir sistem olarak ele alırsak, aile üyeleri içinde gelişen iletişim ağının ve etkileşimin daha iyi açıklandığı görülebilir. Buna göre; aile yapısının alt sistemleri arasında büyükanne, büyükbabanın olabileceği gibi aile üyesi olmayan komşular da örnek olarak gösterilebilir. Aile yapısının başka bir alt sistemi olan ebeveynler, kardeşler ve ebeveyn-çocuk alt sistemidir (Duyan, 2010: 49). Ebeveyn-çocuk alt sisteminde kurulacak olan iletişim bir sonraki döngüde çocuğun ebeveyn-çocuk iletişimini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla ailenin işlevlerinin döngüsel olarak iletişim ağını etkilediği görülmektedir. Bu anlamda rol ve sorumluluklarının aktarımı yine aile üyelerinin davranış kazanımları ile paralellik göstermektedir.

İki eşin karşılıklı olarak aile içinde üstlenecekleri rolleri kabulü ile evlilik başlar. Aile kurumunun oluşmasında evlilik ön koşul olarak görülmektedir. Modern zamanlarda artık evliliğe dayanmayan tek ebeveynli ailelerin de olduğu görülmektedir. Toplumsal yapıdaki bu hızlı değişimler yeni aile tiplerini ortaya çıkarsa da; hala genel kabul olarak aile kurumunun evlilik ile birlikte başladığı kabul görmektedir.

Bu durumda evlilikte eş seçimi önemli bir unsur haline gelmektedir, uygun eş seçimi sağlıklı bir ailenin ve aile yaşamının temelidir. Evlilik kurumu, ana babalık ve eş rolleriyle bireylerin sosyal olarak kabul edildikleri bir birlik olarak tanımlanmaktadır (İl, 2001: 139). Vaizoğlu'na (2008: 33) göre başarılı bir aile yaşantısı; karşılıklı uyuşmayı, paylaşmayı, aile üyelerinin görev ve sorumluluklarını olgunlukla kabullenmesini temel alır. Sağlıklı bir aile ortamının oluşabilmesi için eşler arasında; iletişim, değer ve amaçlar, karar verme, evle ilgili faaliyetlerin yürütülme biçimi, yakın akraba ilişkileri, zorunlu etkinlikler dışında kalan serbest zamanın değerlendirilmesi, gelir idaresi vb. gibi ekonomik, yönetsel ve psikososyal konularda

karşılıklı anlaşmaya varılmalı ve uyum sağlanmalıdır. Bunun aksi bir durumda ailenin işleyişinde, iletişimde ve birlik ve beraberliğinin sağlanmasında bir takım sorunlar söz konusu olabilir.

Aile yaşamı içinde eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarının yanı sıra çocuklarına yönelik sorumluluklarının da yoğun olduğu görülmektedir (İl, 2001: 140). Dolayısıyla evlilik sürecinde yaşanacak sorunların sadece bireyi değil tüm aile üyelerini etkilemesi kaçınılmazdır. Çocuklar söz konusu olduğunda bu etkilenme süreci elbette daha derin yaşanabilmektedir.

1.7. Aile Yoksunluğu ve Birey Üzerindeki Etkileri

Ailede meydana gelen krizler aile birliğinin bozulmasına ve tüm aile ilişki dinamiğinin bozulmasına neden olabilmektedir. Ailede yaşanan krizlere neden olan sorunlar kimi zaman aile dışı olaylardan, kimi zaman ise aile içi olaylardan kaynaklanabilmektedir. Jansen ve Harris (1986: 42) aileye yeni üyelerin katılması (evlenme veya yeniden evlenme, ebeveyn olma, üvey anne-babalık, evlat edinme ve koruyucu aile olma, vb.), aileden üyelerin ayrılması (aile üyelerinden birinin vefatı, çeşitli nedenlerle evden ayrılma, eşin işe başlaması, vb.), demoralizasyon (alkolizm ve madde kullanımı, suçluluk, aldatma, gelir kaybı, vb.), aileye üyelerin katılması ya da eksilmesi nedeniyle demoralizasyon (boşanma, cinayet işleme, evlilik dışı gebelik, vb.) ve statü değişimini (yoksullaşma, yeni bir yere taşınma, ergenlik, yaşlanma, kadının statüsünün değişimi vb.) ailede meydana gelen krizler olarak tanımlamaktadır. Tüm bu yaşam olaylarının hem ruhsal hem de davranışsal olarak bireysel uyumda, rol ilişkileri, görevleri ve iletişim bakımından ailesel uyumda ve ailenin tüm sosyal çevre ilişkileri üzerinde etkisi görülmektedir.

Aile ilişkilerinde bozulma, boşanma, ebeveynlerden birinin ve/veya ikisinin ölümünden, çocuk gelişimsel ve toplumsal uyum açısından olumsuz etkilenmektedir (Torun, 1986). Aile yoksunluğu özellikle anne yoksunluğunun çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz sonuçlar yapılan birçok araştırma ile ortaya konmuştur. Anne

yoksunluğu kavramı, çocuk için anne ve anne yerine geçecek kimsenin olmamasıdır. Aile ortamından erken yaşta yoksun kalan çocuklarda başkaları ile ilişki kurabilmede ve okulda uyum göstermede sorunlar, dil gelişiminde yetersizlik, agresyon, konsantrasyon bozukluğu, ilgi çekmeye çalışan davranış örüntüsü, duygusal kopukluk (Ekşi, 1990 akt. Cankurtaran Öntaş, 1998), fobi, depresyon, psikopati ve çeşitli ruhsal hastalıklar (Bowlby, 1980) görülmektedir. Anne yoksunluğu ve çocuklar üzerindeki olumsuz sonuçları üzerine yapılan çalışmaların yanı sıra baba yoksunluğu ve sonuçları üzerine yapılan çalışmalar da büyük önem arz etmektedir. Baba yoksunluğu üzerine yapılan bir çalışmaya göre baba yoksunluğu olan çocukların gelişim testlerinden daha düşük puan aldıkları ve sosyal tepkilerinin de daha az olduğu saptanmıştır (Pedersen ve ark., 1979). Bu anlamda anne ve baba yoksunluğunun geniş çerçevede bakıldığında çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri yadsınamaz bir gerçektir.

Bir ailede eşler arası uyumsuzluk sadece o evliliğin bozulmasına sebep olmaz, aynı zamanda toplumu ilgilendiren sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Vaizoğlu (2008: 33), aile bireylerinin, toplumun işleyişine olumlu bir şekilde katılabilmeleri ve katkıda bulunabilmeleri için öncelikle oluşturdukları aile içinde belirli bir işleyiş ve sağlıklı bir yapıya sahip olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Aile sadece iki eşin bir araya gelmesi ile oluşan bir kurum olarak tanımlanamaz. Fakat aileyi oluşturan evli kadın ve erkek arasındaki uyum ve iletişim ailenin sürekliliği ve sağlıklı bir yapıda olması için zorunludur. Genel olarak uyumlu ve sağlıklı olarak nitelendirilen evlilikler başarılı sayılabilmektedir. Evliliklerde uyumun bozulması ve iletişimin sekteye uğraması durumunda ailede yaşanan şiddetli geçimsizlik ve çatışmalar oldukça olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Bu olumsuz sonuçlardan en çok zararı çocuklar görmektedir. Aile içerisinde eşler arası uyumda aile üyelerinin birbirleri ile olan uyumunun ve iletişiminin haricinde aile üyelerinin bireysel çevreleri ile olan etkileşimi de önemlidir. Aile üyelerinin farklı toplumsal ortamlarda başka insanlarla kurdukları ilişki becerileri evlilikte uyumu ve iletişimi güçlendirmekte ya da çözülmesi zor bir durumu beraberinde getirmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2008). Eşlerin her birinin arkadaşlık ilişkileri, akraba ilişkileri vb. çevre ile olan iletişimleri evlilikteki uyumda önemli olan faktörlerdendir. Eşler arası uyumu ve iletişimi; toplumun sürekli değişen koşulları, ekonomik değişimler ve kültürel yapıdaki değişim

etkilemektedir (Ergin Güçlü, 2008: 11). Evlilik uyumun sağlanmasında ve beraberinde aile içindeki etkileşimin sağlıklı hale gelmesinde değişimlere yönelik dengenin sağlanması ve aile üyelerinin gelişen aksaklıklara yönelik baş edebilme mekanizmalarını geliştirebilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Rogers' a (1965) göre bireylerin kendi haklarındaki algı ve düşünceleri hem içsel bakış açılarından hem de çevrenin bakış açısından etkilenmektedir. Bu nedenle bireyin sağlıklı bir benlik saygısı ve kendine bakış geliştirebilmesi koşulsuz bir sevgi ortamında yetişmiş olması ile ilgilidir. Aile, bireylerin kişiliklerinin temellerinin olduğu temel kurumdur. Eğer bir çocuk aile ortamında destek, koruma, ilgi ve sevgi görür ise pozitif bir egoya sahip olur ve bu ego ile yetişkin olma yolunda ilerler. Fakat aile yoksunluğu çeken veya olumlu aile ortamında büyümeyen çocuklarda kendilerine dair algıları ve anlayışları olumsuz yönde gelişir. Bu nedenle aile çocuğun kendisini algılaması ve kendisine dair düşünce oluşturmada anlamında kilit bir yapıdır. Bu bağlamda aile yoksunluğunun bireylerde özsaygı, sağlıklı kişilik gelişimi ve ego gelişimi konularında çok ciddi sorunlara yol açabileceği bilinmektedir (Bowlby, 1980).

Aile yoksunluğu, aile birliğinin bozulması ya da her türlü şiddet (cinsel, fiziksel, psikolojik, duygusal) ve ihmal nedeniyle korunma altına alınan çocukların kurum bakımı hizmetinden yararlanmaları durumunda psiko-sosyal ve fiziksel sorunlarla karşılaşmaları kaçınılmazdır. Kurumlarda yetişen çocuklarda ciddi gelişimsel gerilikler meydana gelmektedir. Fakat bu geriliklerin çoğunun çözümü de oldukça karmaşıktır. İlk olarak bazı durumlarda bu geriliklerin ve zorlukların kurum bakımından mı kaynaklandığı yoksa daha önceden var olan sorunların devamı mı olduğunun anlaşılması oldukça zordur. İkinci olarak ise kurum bakımında kalan çocukların yaşadığı yoksunluk çeşitlerini diğer yoksunluklardan ayırmak oldukça güçtür (van IJzendoorn ve ark., 2011). Bu anlamda çocukların yaşadığı sorunların kaynağının analizi, sorunların çözümü ve sağaltımı için gereklidir.

Kurum bakımında yetişmiş olan çocuklar, ebeveyn veya diğer bakım verenlerinden ayrı düşme ve/veya kaybetme yaşamaktadırlar. Bowlby'nin 1952

yılında Dünya Sağlık Örgütü için hazırladığı raporda bu çocukların fiziksel ihtiyaçları karşılandığı halde kurum bakımından olumsuz etkilendikleri ortaya konmuştur. Çocukların kurum bakımı içinde bakımverenlerle yaşadıkları az ya da çok az bir kontakt, bu çocukların sağlam ve kesintisiz bir bağlanmadan yoksun kalmalarına neden olmaktadır (Gunnar ve ark., 2000; Palacios ve S'anchez-Sandoval, 2005; Vorria ve ark., 2003; Zeanah ve ark., 2005). Son yıllarda Garip Durum Prosedürü (Strange Position Procedure) (Ainsworth ve ark., 2015) veya çeşitlerini kullanan araştırmalara göre kurum bakımındaki çocukların bağlanma stilleri güvensiz ve yüksek oranda dağınık (disorganized) olarak saptanmıştır (Dobrova-Krol ve ark., 2010; Herreros, 2009; Muhamedrahimov ve ark., 2005; Steele ve ark., 2009; Vorria ve ark., 2003; Zeanah ve ark., 2005). Kurum bakımında olan çocukların bağlanma stilleri dağılımları, tipik dağılımdan oldukça farklıdır. Kurum bakımındaki çocukların %17'si güvenli, %5,5'i kaçınmacı, %4,6'sı korkulu ve %72,8'i dağınık (disorganized) bağlanma göstermektedir. Kısaca kurum bakımında kalan çocukların 4'te 3'ü dağınık (disorganized) bağlanmaya sahiptir. Bu oranlar ailelerinin yanında kalan ve ihmale uğramış olan çocuklarla karşılaştırıldığında da kurum bakımında kalan çocukların bağlanma stilleri ağırlıklı olarak dağınık (disorganized) olarak görülmektedir. Kurum bakımında kalan çocukların %72,8'i dağınık (disorganized) iken aile yanında ihmal edilen çocuklarda bu oran %51'dir (Cyr ve ark., 2010). Kurum bakımındaki çocukların hepsinin kurum bakımına hassas yaş dönemlerinde girmemesine rağmen %70,0'ından fazlasının sağlıklı bağlanma göstermeleri de ayrıca çarpıcı ve araştırılması gereken bir konudur.

1.8. Korunma Gereksinimi Olan Çocuk Olgusuna İlişkin Genel Bilgiler

Her çocuğun hukuki bakımdan sağ doğduğu andan reşit olduğu ana kadar korunma gereksinimi vardır. Bununla birlikte ailesi veya temel bakım verenlerinin çocukların korunmasını aksattığı veya tamamen ihmal ettiği zamanlarda korunma gereksinimi olan çocuk kavramı ortaya çıkmaktadır. Akyüz (1988) ve Elmacı (2010)'ya göre korunma gereksinimi olan çocuk; “temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel,

ruhsal ve ahlâki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının önünde çeşitli engeller bulunan çocuk”lardır. Aile veya bakımverenin çocuğun korunmasına dair görev ve sorumluluklarında sorunlar yaşandığı zaman yukarıdaki tanıma giren ve bu nedenle yasal düzenlemeler gereği devlet korumasına ihtiyaç duyan çocukların korunma gereksinimi vardır (Tomanbay, 1999: 158). Çocukların korunmasına dair yerel ve uluslararası çapta yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Ülkemizde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu bunlara örnek olarak verilebilir. Uluslararası bağlamda ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi temel yasalar olarak gösterilebilir.

Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili maddeler içeren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda korunmaya ihtiyacı olan çocuk; Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu” ifade etmektedir.

“Korunma gereksinimi olan çocuk” tanımı, 2828 sayılı kanun kapsamındaki hali ile ihtiyaçları karşılamadığı düşünülerek 2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile tekrar tanımlanmıştır. Bu yapılan yeni tanıma göre; “Korunmaya ihtiyacı olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve ya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” olarak tanımlanmıştır (ÇKK, Md. 3). Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocuğun öncelikli olarak ve mümkünse kendi aile ortamında korunması gerektiğinin altı çizilmiş, aile yanında desteklenen çocuklar için koruyucu ve önleyici eğitim, bakım (koruyucu aile hizmet modeli kapsamında), sağlık, danışmanlık ve barınma tedbirlerin alınabilmesi kararlaştırılmıştır (ÇKK, Md. 5). Bu değişimlerle birlikte çocukların bağlanmalarını, fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimini olumsuz etkileyen bir hizmet türü (Uluğtekin, 2001) olan kurum bakımı sisteminden uzaklaşma çabaları gündeme gelmeye başlamıştır.

Ülkemizde korunma gereksinimi olan çocuklara dair bir takım bakım sistemleri bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Aile Ortamında Bakım ve Destekleme: Bu seçenek korunma gereksinimi olan çocukların tümü için en ideal seçenek olarak görülmektedir. Bu nedenle aileler maddi anlamda yasalarla desteklenebilmekte ve korunma gereksinimi olan çocuklar için eğitim, sağlık, danışmanlık gibi tedbirler alınabilmektedir.

- Koruyucu Ailelik: “Koruyucu aile hizmeti, herhangi bir sebepten ötürü biyolojik ailesinin yanında kalması mümkün olmayan çocukların, uzun veya kısa süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde, devlet denetiminde, aileler tarafından kendi aile ortamlarında bakılması ve yetiştirilmesidir” (KOREV, 2017).

- Evlat Edindirme: “Durumu evlat edindirilmeye uygun bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi/eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır.” (ASPB, 2014).

- Kurum Bakımı: Çocuğun alınan tüm tedbirlere ve ek hizmetlere rağmen ailesi yanında bakımı mümkün olmadığında en son seçenek olarak kurum bakım tedbiri alınarak çocuğa kurum bakımı hizmeti sunulmasıdır. (Karataş, 2007).

Geçmiş yıllara bakıldığında, Uluğtekin (1993), çocukların korunma altına alınmasındaki en önemli nedenlerin başında, ailenin parçalanması ile birlikte kendini daha çok hissettiren yoksulluğun geldiğini belirtmiştir. Ayrıca TÜİK’in (2009) yaptığı bir araştırmaya göre çocukların korunma altına alınma nedenlerinin başında (%67) aile parçalanmasının geldiği görülmüştür. Boşanmanın tüm aile üyelerini olumsuz etkilediği özellikle de çocukların bu süreçten daha çok olumsuz etkilendiği görülmektedir. Her iki ebeveyn yeni bir sürece uyum sağlama çabasında ve zorluklarla baş etme yollarını aramakta iken, çocuğa da aynı zamanda tutarlı tutum ve davranış sergilemek zorundadır. Bu durum her iki tarafın çoğu zaman sağlayamadığı bir süreç olup, çocuk için boşanma süreci genellikle çatışma içinde geçmektedir. Aynı zamanda bu çatışma süreci çocuk korunma altına alındıktan sonra da devam eden bir süreç olduğundan, çocuk hem ailenin var olmasına rağmen terk edilmişlik duygusuna

kapılmakta, hem de iki ebeveynin de tutarsız söylem davranışları karşısında bocalamaktadır. Öngider (2013) her iki ebeveyn ile sağlıklı iletişim gelişmemesi durumunda, boşanmanın çocuk üzerinde kısa ve uzun süreli etkilerinin görüldüğünü ifade etmektedir. Boşanmanın çocuk üzerinde kısa süreli görülen etkileri genellikle depresif duygudurum ve içe çekilme olarak kendini göstermektedir. Boşanmanın çocuklar üzerindeki uzun süreli etkilerine bakıldığında, çocukların yetişkinliklerinde daha çok psikolojik sorunlara sahip oldukları, kendi evliliklerinde sorun yaşadıkları ve zaman zaman bu sorunları aşamayıp boşanma yoluna kadar gidebildikleri, insan ilişkilerinde sorunlarla karşılaştıkları, eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve işsizlik oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Geçmiş yıllarda korunma altına alınma nedenleri arasında anne baba vefatı, maddi olanaksızlıklar, anne babanın boşanması ve ikinci evlilik gibi nedenler yer alırken, günümüzde çocukların kurum bakımına alınma nedenleri arasında çocuğa yönelik cinsel istismar, fiziksel şiddet, ekonomik şiddet gibi olgular da yer almaktadır (Kesen ve ark., 2012). Buna bağlı olarak çocukların sadece aile yoksunluğuna bağlı psiko-sosyal gelişimlerinin desteklenmesi yeterli olmamakta, çocukların travmatik olaylar sonrasında disiplinlerarası bir yaklaşımla sağaltımı ve tedavisi de gerekmektedir.

1.8.1. Kurum Bakım Sistemi

Ailenin parçalanması ve/veya aile birliğinin bozulması gibi durumlarda çocukların yüksek yararları gözetilerek öncelikle aile üyelerinden birinin yanında maddi yönden desteklenerek kalması uygun görülmektedir. Ülkemizde devlet korumasında olan çocuklarla ilgili oluşturulan politikalar, yasal düzenlemeler ve projeler öncelikli olarak çocuğun aile yanında bakımını ve korunmasını destekleyen önlemler ve hizmetlerden oluşmaktadır. Çocukların öz ailelerinin yanında desteklenmesine yönelik, aynı nakdi yardım, eğitim tedbiri, danışmanlık tedbiri ve sağlık tedbiri gibi hizmetler sağlanmaktadır. Çocuğun alınan tüm tedbirlere rağmen ailesi yanında bakımı mümkün olmadığında alternatif hizmet türleri devreye

girmektedir (Karataş, 2007). Bu durumda devlet korumasına alınan çocuklar devletin yatılı olarak hizmet veren yuva, çocuk evi, sevgi evi, çocuk destek merkezleri gibi hizmet birimlerinde kalmaktadır. Yatılı hizmet veren bu birimler kurum bakımı hizmeti olarak adlandırılmaktadır.

Kurum bakımı hizmeti, korunma altına alınan bebek ve çocuklara sunulan hizmet türlerinden biridir. Ancak genel anlamda bir çocuğun bu hizmet türünden yararlanması diğer tüm imkânlar tüketildiğinde, en son çare olarak görülür. Kurum bakımı modeli, en temelde çocuğun aile ortamından uzak yetişmesine neden olmaktadır. Ayrıca kurum bakımı modelinde çocuğun bakım verenlerinin birden fazla olması ve bu bakım verenlerin sürekli değişiyor olması çocuğun duygusal gelişimine ve güvenli bağlanmasına zarar verebilmektedir. Kurum bakımı modelinin etkileri bireylerin yalnızca çocukluk dönemi gelişimlerini etkilememekte, aynı zamanda ileriki yaşamlarında, iletişimlerinde, iş yaşamlarında ve sosyal uyumlarında da sorunlara neden olabilmektedir.

Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuklar ve kurum bakımına dair hükümleri içeren 2828 sayılı yasada kurum bakımı çeşitleri “çocuk yuvaları” ve “yetiştirme yurtları” olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre çocuk yuvaları “0 - 12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşları”nı; yetiştirme yurtları ise “13 - 18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşları”nı ifade etmektedir (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

Günümüzde Türkiye’de, kurum bakımının yerini giderek geliştirilmiş alternatif hizmet modellerine bıraktığı, aile ortamına yakın bakım modellerine (koruyucu aile modeli bakımı, çocuk evleri modelleri bakımı) yönelim olduğu ve bu konuda eski hizmet modellerine göre daha olumlu gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Fakat birçok ilde hem kurum bakımı hem de daha küçük birimlerde koğuş tipi bakım

modelleri devam etmektedir. Ayrıca çocukların çocuk evleri ve sevgi evleri gibi hizmet türlerinden yararlanması konusunda çocukların ileriki yaşamlarını konu alan araştırmalar sınırlıdır. Çocuk evleri deneyimi olan bireylerin çocuk evlerinde kalmış olmanın etkisini ileriki yaşamlarında, eşleri ve çocukları ilişkilerinde görece kadar süre geçmemiştir. Bu sınırlılık hizmetin yakın zamanda yürürlüğe girmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Kurum bakımı; terk edilmiş veya anne-baba yoksunluğu olan çocuklar için tüm dünyada kullanılan bir sistemdir. Her bir kurum arasında olduğu gibi her ülkenin de farklı uygulamaları vardır. Bu kurumların ortamlarının sistematik olarak incelenmesi oldukça önemlidir fakat literatürde bu değerlendirmeler yetersiz ve ikinci el verilere dayalıdır (Van IJendoorn ve ark., 2011). Kurum bakım sistemleri açısından aşağıda Avrupa’da Almanya, Asya’da Japonya ve Amerika gibi ülkelerin durumu ele alınmıştır.

Sosyal hizmet uygulamaları ve politikaları bakımından öncü olan Almanya’da kurum bakımı sistemi ele alındığında, korunma ihtiyacındaki çocukların yerleştirilmelerinde genel olarak standartlaştırılmış bir yöntem bulunmadığı görülmektedir. Küçük yaştaki çocukları koruyucu aileye verme eğilimi vardır, ancak bu karar koruyucu ailelerin bulunabilirliği veya biyolojik ebeveynlerin bu koruyucu aile hizmetine rıza vermesi gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. Çocukların kurum bakımına yerleştirilmesinin bir nedeni ise Almanya’da kurumlarda yapılacak mesleki çalışmaların travma geçirmiş çocuklar için çok değerli olabileceğinin düşünülmesidir (Nowacki ve Schoelmerich, 2010). Bazı çocukların, özellikle birincil bakım veren tarafından istismar edilen çocukların, yeni bir ilişki kurmadan önce bir süre kurumsal bakıma ihtiyaç duydukları ileri sürülmektedir (Nienstedt ve Westermann, 1998). Dolayısıyla, çocukların koruyucu aile veya evlatlık hizmetlerine geçirilmesinden önce kısa vadeli kurum bakımında kalması oldukça yaygındır. Fakat bu görüşe karşı olan araştırmalar da bulunmaktadır.

Kurum bakımından çıkmış genç yetişkinleri değerlendirmek için Yetişkin Bağlanma Ölçeği kullanılan Almanya’da yapılmış bir çalışmada (Schleiffer, 2001), bu

genç yetişkinlerin %71'inin üç yönlü sınıflandırmada güvensiz; % 25'inin kaçınmacı bir bağlanma gösterdiğini ortaya konulmuştur. Araştırmada sadece genç yetişkinlerin sadece % 4'ü güvenli bağlanma göstermiştir. Buna ek olarak, kurum bakımı geçmişi olan genç yetişkinlerin %53'ü, Alman Çocuk Kontrol Listesi'nde (Çocuk Davranışı Kontrol Listesi) açıklandığı şekilde, klinik açıdan anlamlı psikiyatrik belirtiler göstermiştir. Buradan yola çıkarak Schleiffer (2001), kurumsal bir yetiştirmenin genellikle ailede yetiştirmenin olumlu bir alternatif olmadığı sonucuna varmıştır.

Amerika Birleşik Devletlerinde ise korunma ihtiyacı olan çocuklara bakıldığında ülkede her 1000 kişi içinde 6 çocuk veya ergenin devlet koruması altında olduğu görülmektedir. Bu rakam 2004 yılı için yaklaşık 517 bin'dir. Bu çocukların yarısına yakını akrabalıkları olmayan koruyucu ailelerde, dörtte biri akrabalıkları veya tanıdıkları olan ailelerin yanında ve beşte biri de grup bakımında kalmaktadır. ABD'de devlet korumasının kalkması 18 yaş (yani erginlikle) sınırı ile gerçekleşmektedir. Her yıl 15 bine yakın genç devlet korumasından ayrılmaktadır (Stohler ve ark., 2008).

Amerika Birleşik Devletleri'nde genellikle ihmal ve istismara uğramış çocuklar devlet korumasına alınsa da öncelik ailenin iyileştirilmesi ile çocukları aileye döndürmedir. Fakat genelde bu başarılı olmaz. Bu modelin başarı sağlayamadığı noktada bir sonraki yöntem olarak çocuğun tanıdığı veya akrabası olan kişilerin yanına verilmesi gündeme gelir. Bu yöntemin de uygulanamadığı hallerde çocuk gönüllü koruyucu ailelere verilir. Hiçbirinin mümkün olmadığı durumlarda ise bebek, çocuk ya da gençler akranları ile bir arada kalacakları evlere yerleştirilirler. Ülkede devlet bakımından ayrılma ile ilgili hizmetlerin olduğu ama ülke çapında bu hizmetlerin niteliği ve niceliğine dair ortak bir veri ve bilgi setinin olmadığı görülmektedir. Bu hizmetler içinde günlük yaşam becerileri eğitimi, iş arama desteği, eğitim desteği, danışmanlık, vaka yönetimi bulunmaktadır. Ama bu hizmetlerin hiç biri 18 yaşından sonra kalacak yer ve iş sağlamamaktadır (Stohler, 2008).

Kurum bakımı sistemi ve kurum bakımı sonrası için mevcut uygulama ve politikaların Japonya'da diğer ülkelere görece farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Japonya'da kötü muamele de dahil olmak üzere devlet bakımına giren çocukların çoğu,

bireysel koruyucu evlerde değil, devlet tarafından düzenlenen çocuk bakım kurumlarında grup halinde yaşamaktadır. Birçok çocuk Japonya'da doğumdan bir süre sonra kurumlara yerleştirilir. Japonya'daki tüm kurum bakımına alınmış çocukların %53,4'ü kötü muamele, %14,4'ü başta istismar türlerine uğrama ve %13,8'lik ihmal nedeniyle evlerinden alınmaktadır (Japan Ministry of Health, 2009). Japonya'da çocuk bakım kurumlarındaki çocukların %90'dan fazlası en az bir yaşayan biyolojik ebeveyni bulunmaktadır. Çocukların % 80'den fazlasının yoğunlukları değişiklik göstermekle birlikte aileleri ve/veya akrabalarıyla temas halinde olduğu görülmektedir. Çocuk-veli ilişkilerini korumak ve güçlendirmek, çocuklar kurumlara yerleştirildiğinde önemli bir hedeftir (Hiramoto, 2000). Ohshiro (2005) kurumlarda yaşayan bazı çocukların ebeveynleri tarafından terk edildikleri için endişe ve terk duyguları yaşadıklarını ve bu duyguların duygusal ve davranışsal sorunlara neden olabileceğini gözlemlemiştir. Anne-babaları ile olumlu ilişkiler sürdüren veya geliştiren çocukların daha pozitif psikolojik uyum gösterdikleri de düşünülmektedir. Japon hükümeti, çocukların aileleri ile yeniden bir araya gelmeleri, çocukların ve ailelerinin devlet bakımı sırasında ve sonrasında aile sosyal hizmet uzmanları ile beraber desteklenmelerini sağlamaktadır (Aiiiku Net, 2005).

1.8.2. Kurum Bakımı Sisteminin Etkileri ve Sonuçları

Kurum bakımı hizmeti birçok araştırma sonucunun da gösterdiği üzere, çocuğun fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir hizmet türüdür (Uluğtekin, 2001). 7-12 yaş yuvada yaşayan çocuklar ile aile yanında kalan çocukların psiko-sosyal davranışlarını incelemek amacıyla yapılan bir araştırmada, yuvalarda kalan çocukların aileleri yanında kalan çocuklara göre daha yüksek düzeyde davranış bozukluklarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çivi ve ark., 1993). Bu araştırmaya göre, aile yanında kalan çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin yuvada yaşayan çocuklara göre daha sağlıklı olduğu sonucuna varılmaktadır. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında kalan yaş ortalaması 14 olan çocukların depresyon ve öfke düzeylerinin karşılaştırıldığı bir başka araştırmada (Yıldırım, 2005), yetiştirme yurdunda kalan çocukların depresyon ve öfke düzeylerinin aileleri yanında kalan

çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca aynı araştırmada çocukların yetiştirme yurdunda kalma süresi arttıkça öfke düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir.

Ekşi (1990), yaptığı bir araştırmada, doğumundan itibaren kurumda kalan çocukların, doğumunun ardından bir süre ailesi yanında kaldıktan sonra kuruma getirilen çocuklara göre daha fazla kişilik bozukluğu yaşadıklarını belirtmiştir. Erken yaşlarda anne yoksunluğu yaşayan çocuklar başkalarıyla duygusal ilişki kurmakta, okula uyumda ve özellikle dil gelişiminde yetersiz kalmaktadırlar.

Uluğtekin (1993), kurumda kalan çocuklarda anne yoksunluğunun olumsuz etkilerinden kaynaklanan terk edilmişlik duygusu, çaresizlik, anne yoksunluğunun devamı sürecinde ümitsizlik gibi duyguların gözlenmekte olduğunu ifade etmiştir. Çocuğun gelişiminde sadece anne yoksunluğu olumsuzluklar yaratmamaktadır. Gander ve Gardiner (1998), baba yoksunluğunun da çocuklar üzerinde yarattığı etkinin önemli düzeyde olduğunu gösterdiğini ifade etmektedir. Anneler çocuklarıyla daha çok ihtiyaçlarına ilişkin bağ kurmakta iken, babalar çocukların sosyal aktivitelerinde yani oyunlarında daha çok yer almaktadır. Bu durum baba ile çocuğun arasında anne ile kurulan ilişkiden daha farklı bir ilişki ihtiyacını gidermektedir. Bu da baba yoksunluğunun da anne yoksunluğu kadar çocuklar üzerinde olumsuz etki bıraktığını göstermektedir.

Yavuzer (2004) de, çocuğun gelişiminde özellikle ilk üç yılın çok önemli bir yere sahip olduğunu ve çocuğun bu dönemde yaşayacağı anne yoksunluğunun çocukta çeşitli düzeylerde davranış bozukluklarına yol açtığını ifade etmektedir. Bu dönemde anne ile yeterince duygusal etkileşimin sağlanamaması, çocuğun ileriki yaşamında sosyal ilişkilerinde de sorun yaşamasına neden olmaktadır.

Kurum bakımı sisteminde çok sayıda çocuk ve az sayıda personelin olmasından kaynaklanan, çocuk ile bakım veren arasında sıcak ve süreklilik gösteren bir ilişkiden söz etmek mümkün değildir. Bu durum çocukların bireysel farklılıklarının göz ardı edilmesine, birey olarak farkındalığının engellenmesine ve toplumsal davranışlarında yabancılaşmaya eğilim göstermesine neden olmaktadır (Erol ve Şimşek, 2008). Kurum

bakımının olumsuz etkilerinin araştırıldığı bir başka çalışmada (İnce, 2013) çocukların ruhsal uyum durumlarına bakılmış ve kurumda kalan çocukların %28'inin ruhsal uyum sorunu yaşadığı ve bu uyumsuzluğu yaşayan çocukların da akademik başarılarının düşük olduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada aile ve aile dışı ziyaretçilerle görüşme, aktivitelere katılma gibi durumların eksikliğinde ruhsal uyumun olumsuz etkilendiği ortaya çıkmıştır. Kurum bakımı sistemi aynı zamanda bireyin gelişiminde önemli yere sahip olan sosyal yönden gelişimine etkide bulunmaktadır. Koşay (2013) yaptığı çalışmada aile yanında kalan çocukların sosyal becerilerinin çocuk evlerinde ve çocuk yuvalarında kalan çocuklara göre daha gelişmiş olduğunu belirlemiştir. Aynı çalışmada çocuk evlerinde kalan çocukların çocuk yuvalarında kalan çocuklara göre sosyal beceri yönünden daha gelişmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırma, çocukların sosyal beceri düzeylerinin çocuğun yaşam alanı değişkenine göre farklılaştığını göstermektedir.

Kurum bakımı sisteminin çocuğun üzerindeki olumsuz etkileri çocuk, kurum bakımı sisteminden ayrıldıktan sonra da devam etmektedir. Kurum bakımından ayrılma ve sosyal hayata geçiş ile ilgili 30 yılı aşkın süredir yapılan araştırmalar kurum bakımından ayrılmanın hayata açılan basit bir yol olmadığını göstermektedir. Kurum bakımında karşılaşılan karmaşık süreç, kurum bakımından sonra da devam etmekte ve sosyal yaşamla birleşmektedir (Anghel, 2011). Kurum bakımı sonrası yaşamda bireylerin yaşama uyum sağlayamama, aile ilişkilerini yürütmede zorluk yaşama, bulundukları ortamda damgalanma korkusu ile kendilerini gizleme eğiliminde olma, genellikle sorumluluk alma alışkanlıklarının gelişmesi gibi sonuçlar ile karşılaşmaktadır (Yazıcı, 2013). Ayrıca kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş ve yaşam doyumlarına ilişkin bilgilerin yer aldığı bir çalışmada kurum bakımının iş ve yaşam doyumuna olumsuz etkileri saptanmıştır (Gökçearslan Çifci ve ark., 2016). Kurum bakımından çıkan gençlerin - diğer gençler gibi- görevleri devamlı kalacakları bir yer bulmak, eğitime devam edebilmek ya da uygun bir iş imkanı bulmak ve sağlıklı bir şekilde yaşamaya devam etmektir (Stein, 2010; akt. Anghel, 2011). Kurum bakımından ayrılan gençlerin özellikle kurum bakımı sonrası sürekli kalacakları bir yer bulmak ile ilgili sorun yaşadığı görülmektedir. Korunma kararları sona eren bireylerin kalacak bir yer bulmak ile ilgili sorun yaşamaları sosyal yaşamlarında birçok

riski de beraberinde getirmektedir. Bu anlamda kurum bakımında kalan çocukların hem kuruma gelme nedenlerinden kaynaklanan, aileye ve hayata ilişkin algıları, hem de kurum yaşamı ve burada geçirdikleri süre çocukların gelişimleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle çocukların aileden ve aile ortamından yoksun büyümeleri ve gelişmeleri ileride kuracakları aile ortamında çocukları ve aile üyeleri arasındaki bağın gelişimini olumsuz etkileyecektir. Bu olumsuz etkileşim sadece çocukluk dönemine ait bir durum olmamakta; bireyin kişiliğinde, yetişkinlikte kurduğu sosyal yaşamında, aile yaşamında ve iş yaşamında da karşılaşılan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Kurum bakımı sistemi, çocuk ve ergenlerin bağlanma stillerinin oluşumunda önemli etkiye sahiptir. Bu önemli etki, yaşamın ilk yıllarında yaşanan yoksunluk deneyimleri ile birlikte gelişerek çocuk ve ergenlerin hayatlarının ilerleyen döneminde birçok alanda kendini gösterir.

1.9. Araştırmanın Dayandığı Kuram: Bağlanma Kuramı

Kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin incelenmesine dayanak sağlayan bağlanma kuramı, bebeklikte ve çocuklukta bağlanma, ergenlikte bağlanma, yetişkinlikte bağlanma ve kurum bakımı deneyimi olan bireyler ve bağlanma başlıkları altında bu bölümde yer almaktadır.

1.9.1. Bebeklik ile Çocuklukta Bağlanma

Bağlanma teorisi ilk olarak John Bowlby tarafından formüle edilmiştir. Bowlby'nin 1951 yılında Dünya Sağlık Örgütü için yazdığı “Anne Bakımı ve Ruh Sağlığı” isimli rapor, ruh sağlığı ve ruh sağlığı bozuklukları kavramlarının anlaşılmasında kilit olmuştur (Bowlby, 1951). Bu raporda Bowlby, anne çocuk ilişkisindeki yoksunlukların uzunluğa ve çeşidine göre psikopatolojiye dönüştüğünü ortaya koymuştur. Bowlby raporunda şu sözlere yer vermiştir: “ ruh sağlığı için temel

olan şey bebek ve küçük çocukların annesi – veya kalıcı anne figürü (permanent mother substitute)- ile ikisinde keyif ve tatmin yaşayacağı sıcak, samimi ve sürekli bir ilişkiye sahip olunması gerektiği sonucuna varabiliriz.” (Bowlby, 1951: 11).

Bowlby (1969), Londra’da Tavistock kliniğinde çocuklar ile yürüttüğü çalışmalar ve ruh sağlığı alanındaki uzmanların yaptıkları araştırmaların sonuçlarını bir araya getirdiğinde, anne-çocuk bağlanmasının sorunsuz bir ruh sağlığına sahip olmak için temel koşul olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca temel bakımveren veya annenin yokluğu veya kaybının ruh sağlığında, kişilerarası ilişkilerde ve sosyal işlevsellikte ciddi olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymuştur.

Bowlby, zamanla içinde bulunduğu geleneksel psikoanaliz eğilimini terk ederek özellikle anne-çocuk ayrılması üzerine odaklanmıştır. Bağlanma teorisini; birincil bağlanma figürü –genellik anne- ile yavru arasındaki ayrılmaya karşı verilen davranışsal tepkileri inceleyen etolojik bir teoriye göre şekillendirmiştir.

Bu etolojik teori kapsamında; hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda tipik olmayan ilişki deneyimlerinin etkilerini araştırmıştır. Maymunlarla yapılan çalışmalarda annesi ile ilişkisi doğduğundan beri güçlü olan maymunlara göre izole şekilde yetişen maymunlarda kendine zarar verme davranışı göstermelerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Bu deneylerde maymunlar annelerinden 6 aylık uzak ve izole şekilde tutulmuş ve 12 ay sonra bu izolasyon döneminin etkileri görülmüştür. Nöroanatomik ve psikolojik değişimler izolasyon sürecinin bitmesinden çok sonra görülmüştür. Bu deneyler yaşamın ilk yıllarında yaşanan yoksunluk deneyimlerinin etkilerini çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur (Julian, 2013).

Bağlanma davranışı sistemi, bağlanma teorisinde anahtar kavramlardan biridir. Bu sistem, çocuk ve/veya yetişkin ile birincil bağlanma figürü arasındaki yakınlık ile ilgilidir. Bağlanma figüründen ayrı kalma tehdidi meydana geldiğinde aktif etkisi görülür. Eğer bağlanma figürü yakındaysa ve çocuğun ve/veya yetişkinin ihtiyaçlarına karşı tepki veriyorsa çocuk ve/veya yetişkin kendini güvende hisseder ve işlevsel davranışlar sergiler. Eğer bağlanma figürü yakında değil veya tepkisizse çocuk

ve/veya yetişkin; bağlanma figürü yanına dönene kadar veya kendisine tepki verene kadar anksiyete davranışları gösterir (Fraley, 2014). Çocuğun ve/veya yetişkinin bahsedilen durumlarda verdiği tepkiler ise bağlanma stilini belirler.

Bağlanma stilleri de bağlanma teorisinin temel kavramları arasında yer alır. Bu stiller bağlanma davranış sisteminden gelen sinyallerin bir uyarlamasıdır. Mary Ainsworth bu alanda yaptığı deneylerle bireylerin güvenli ve güvensiz bağlanma stillerini ortaya çıkarmıştır. Bu stiller beklentiler, ihtiyaçlar ve sosyal davranışları da içeren bağlanma deneyimlerinin toplamıdır. Bu stiller, yaş grupları için geliştirilen örneklerde zaman içinde çeşitlense de orijinal çıkış noktaları dört temel stile işaret etmiştir. Bunlar güvenli, güvensiz, kaygılı-kaçınmacı ve korkulu bağlanma stilleridir (Blakely ve Dziadosz, 2015).

Güvenli bağlanmada, birincil bağlanma figürü çocuk/yetişkin için güvenli bir temel sunar. Kendini güvende hissedenen birey bağlanma figürü orada olmasa bile sağlıklı bağlanma davranışları göstermeye devam eder. Güvensiz bağlanma ise kişinin özgüvensiz ve öz saygısının az olması, diğerlerine güvenmede sorun yaşaması ve diğer insanların ilgili ve tepkisiz olmasına dair inançlarla şekillenir. Bir diğer temel bağlanma türü olan kaygılı-kaçınmacı bağlanma stiline iki boyutu vardır ve bunlar kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma olarak sıralanır. Kaygılı bağlanmada kişi kendisi hakkında olumsuz bir düşünceye sahipken başkaları hakkında olumlu bakış açısına sahiptir. Bu bağlanma stili genel olarak bakım verenlerin sabit olmaması, çocuğun yalnız bırakılması ile oluşur ve bu durumda kişi başkalarına nasıl tepki vereceği konusunda kaygılı ve belirsiz hisseder. Kaçınmacı bağlanmada ise kişinin kendi hakkındaki düşüncesi olumlu, başkaları hakkındaki düşüncesi olumsuzdur. Bu genelde ilgisiz bakım verenler nedeniyle oluşur. Bakım veren çocuk için kritik öneme sahiptir ama bakım veren çocuğun hislerine karşı ilgisiz, kayıtsızdır. Son temel bağlanma türü olan korkulu bağlanma ise en güvensiz bağlanma stili olarak değerlendirilir. Bu bağlanmada kişinin hem kendisine hem diğerlerine karşı düşüncesi olumsuzdur. Bakım veren bir korku figürüdür ve çocuğu bununla nasıl baş edeceğine dair çaresiz bırakır. Bu durumda çocuk çaresiz hisseder, duygularını kontrol edemez ve odaklanamaz. Sosyal işlevselliği ise oldukça sınırlıdır (Graham, 2008; Mikulincer

ve Shaver, 2007; Blakely ve Dziadosz, 2015). Bowlby (1969) bu stillerin yaşamın ilk yıllarında oluştuğunu ve çocuk büyüdükçe değişime karşı daha dirençli olduklarını gözlemlemiştir.

Bağlanma teorisinin kurucusu Bowlby olmasına rağmen Mary Ainsworth'ün bağlanma teorisi ve alanına katkısı da oldukça büyüktür. Mary Ainsworth'ün metodolojisi Bowlby'nin birçok teorisinin test edilmesine yardımcı olmuştur. Ainsworth bebeğin dünyayı keşfederken güvenli bir liman olarak bağlanma figürünü gördüğü şeklindeki düşüncesi ile kurama büyük bir katkıda bulunmuştur. Ayrıca bebeğin verdiği sinyallere karşı anne duyarlılığı kavramını oluşturmuş ve bu kavramın bebek-anne bağlanmasındaki rolünü ortaya koymuştur (Bretherton, 1992).

Mary Ainsworth'ü güvenlik teorisi ile tanıştıran William Blatz olmuştur. Bu teorinin temel noktalarından biri bebeklerin ve çocukların tanıdık olmayan durumlarla karşı karşıya kalmadan önce ebeveynlerine karşı güvenli bir bağlılık geliştirmesine ihtiyaç olduğudur. Ainsworth, tezinde şunları ifade etmiştir: “yaşamın ilk dönemlerindeki tanıdık güven, bağlanmanın bir çeşididir ve bireyin zaman içinde yeni beceri ve ilgiler kazanmasına temel oluşturur. Ama bu tanıdık güven olmadığı zaman kişi, üzerinde çalışacağı bir güven temeli olmadan yetersiz kalmış olur” (Salter, 1940, akt. Bretherton, 1992).

Bağlanma kuramı; yaşam partneri ile paylaşılan deneyimlerin kişinin kendi “içsel çalışma modellerinin” kurulmasına neden olur ve bu modelleri kendisini seilmeye değer görmek gibi bilişsel yansımaları da içine alan beklentiler söz konusu olduğunda karşısındaki insanlara bağımlılığının ve ilişkiye verilen değer etkilediğini savunmaktadır (Bowlby, 1977). Bu deneyimlerin kişiliği ve sosyal davranışları etkilediği düşünülür. Bu nedenle hem ergen ve yetişkin ilişkileri hem de ebeveyn-çocuk bağlanmasını etkiler.

Bowlby (1969), bağlanmayı duygusal bir bağ olarak tanımlamış; bağlanma kuramını, bebeklikten yetişkinliğe doğru uzanan duygusal bağlanma gelişimini açıklamak için geliştirmiştir. Hazan ve Shaver (1994) ise bağlanmayı; keşif, bakım,

toplumsallık ve cinsel birleşmeyi de içeren belirgin fakat iç içe geçmiş davranışsal sistemlerden biri olarak ifade etmektedir. Buna göre, her sistem benzersiz işlevleri yerine getirir ve farklı çevresel ipuçlarına tepkide bulunur. Bebeklik ve çocukluk sırasında bağlanma, başat olan sistemdir ve tam olarak etkinleşmesi diğer sistemlerin de etkinleşmesi için bir işaret niteliği taşır.

Bowlby (1973), bağlanmayı iki ana boyutta incelemektedir. Bu iki ana boyuttan ilki, bağlanma figürünün genel olarak koruma ve destek çağrılarına karşılık veren türden biri olarak görülüp görülmediği, diğeri ise, kişinin kendisini başkaları, özellikle bağlanma figürü tarafından, yardıma değer birisi olarak görülüp görülmediğidir.

Soysal ve İşeri (2010), çocuk ile anne ya da bakımını üstlenen kişi arasında güven veren bir bağlılığın oluşmasının çocukta temel güven duygusunun gelişmesini sağladığını belirtmektedirler. Çocuklarda temel güven duygusunun sağlanamaması kişilikte belirgin sorunların doğmasına neden olur. Çocuk ileride kuracağı ilişkilerde, özellikle romantik ilişkilerde güvensizlik duygusu yaşayabilir. Çocuğun anne ve babası ile arasında güvenli bir bağ geliştirememesi, ileride kuracağı evlilik yaşamını, eş ve çocukları ile olan iletişimini etkileyebilir. Bu anlamda bağlanma bireyin, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki etkileşimini, iletişimini ve davranışlarını belirleyen önemli etkidir.

Bağlanma ile ilgili ilk deneysel çalışma Mary Ainsworth tarafından Uganda'danın Ganda şehrinde gerçekleştirilmiştir. Mary, 1-14 aylık bebeklere sahip 26 aileyi çalışmasına dâhil etmiştir. Bu anneleri 9 ay boyunca haftada iki kez 2 saatlik seanslar halinde kendi evlerinde gözlemlemiştir. Elde edilen veriler anne- bebek etkileşiminin kalitesinde bireysel farklılıkların belirleyici olduğunu göstermiştir. Bu çalışma sırasında anneler ile yapılan görüşmeler sonucunda anne hassasiyetinin önemi ortaya çıkmıştır. Görüşmeler sırasında çocuklarına dair oldukça ayrıntılı ve bilgi içeren yorumlarda bulunan anneler yüksek hassasiyetli olarak nitelendirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, 3 farklı bağlanma modeli ortaya çıkmıştır. Güvenli bağlanan çocukların daha az ağladığı ve annesinin varlığı altında memnun bir şekilde keşfedici

davranışlar gösterdiği görülmüştür. Güvensiz bağlanan bebeklerde ise bebeğin annesi tarafından kucağa alınsa bile sürekli ağladığı ve çok az keşif davranışı gösterdiği görülmüştür. Son kategorisi ise henüz bağlanma geliştirmemiş bebeklerden oluşmuş, bu bebeklerin annelerine karşı ayırt edilecek bir davranış göstermedikleri anlaşılmış ve böylelikle annenin hassasiyeti ile güvenli bağlanma arasında bir korelasyon olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada ayrıca hassas annelerin çocukları güvenli bağlanırken hassas olmayan annelerin çocukları güvensiz bağlanma gösterdiği tespit edilmiştir (Bretherton, 1992).

1963 yılında Mary Ainsworth, doğum öncesi aşamada olanları da dahil ettiği 26 aile ile bir araştırma projesine başlamıştır. Ev ziyaretleri ilk aydan başlayarak 54 hafta devam etmiş ve her bir ev ziyareti 4 saat sürecek şekilde düzenlenmiştir. Böylece anneye kendini rahat hissedip evindeki normal davranışlarına dönecek kadar zaman verilmiştir. Ayrıca ziyaret esnasında annelerden öyküsel raporlama ile bilgi toplanmıştır. Annelerden alınan raporların doğumdan sonraki ilk üç ayda anne-bebek etkileşimlerinde modeller ortaya çıkardığını göstermiştir. Bunlar; besleme koşulları, anne-bebek yüz yüze iletişimi, ağlama, bebeği selamlama ve takip etme, bağlanma araştırma dengesi, itaat, yakın vücut teması, yaklaşma davranışları ve şefkatli kontakttır (Ainsworth, 1982, 1983 akt. Bretherton, 1992).

Annelerin bebeklerin sinyallerine cevap verme şekilleri arasında önemli farklar vardır. Örneğin bir anne-çocuk için besleme oldukça sakin ve işbirlikçi bir eylem iken bazıları bebeğin sinyallerini anlamayarak mücadeleye girmiş; bunun neticesinde bebekler tükürmüş, boğulmuş ve ağlamıştır. 6 ile 15 aylık dönemde ise anne-bebek arasındaki yüz yüze etkileşimin annenin tavrına göre değiştiği görülmüştür. Bebeği ile yüz yüze etkileşimde anneler sakin ve gülümser olduğunda bebeklerin de gülümseyerek, hareket ederek ve sesler çıkararak tepki verdiği gözlemlenmiştir. Gülümsemeyen ifadelerle bebeği ile yüz yüze etkileşime geçen annelerin bebeklerinin tepkisi ise sessiz ve kısa süreli olmuştur. Annelerin bebeklerinin ağlamasını ne kadar süre göz ardı ettiği ve ne kadar süre ağlamalarına izin verdikleri konusunda ise Bell ve Ainsworth, yaygın şımartma düşüncesinin aksine şu sonuca varmıştır: “annesinin tepkiselliği, bebeğin kendisine ne olacağına dair koşulları kontrol edebilme becerisi

verdiği için bebeğin güven kazanmasına yardımcı olmaktadır”. İlk dört aylık dönemde bebeklerinin ağlamasına karşı hemen tepki veren annelerin bebeklerinin daha az ağladığı, yüz ifadeleri, jestler ve seslerle daha çok iletişim kurduğu görülmüştür (Bell ve Ainsworth, 1972).

Ainsworth’ün bağlanma kuramına en bilinen katkısı ise Yabancı Durum (Strange Situation) prosedürü ve sınıflandırmasıdır. Bu prosedürde bebeğin ebeveynlerine veya kendisine bakım verenlere bağlanmasının ölçülmesi ve sınıflandırılması için kullanılan bir laboratuvar çalışmasıdır. Çalışmada temel olarak şu sonuçlar ortaya konmuştur: “Neredeyse her çocuk bağlanır ama bu bağlanmanın kalitesi değişir. Bu prosedür ile bağlanma gözlemlenebilir. İlk olarak çocuk yabancı bir ortama annesi ile birlikte gelir. İçeri bir yabancı girer ve anne çıkar. Ardından anne geri döner. Sonrasında yabancı odadan çıkar, ardından anne çıkar ve bebek odada yalnız kalır. Son aşamada ilk anne içeri girer ve ardından yabancı gelir. Tüm bu süreçlerde çocuğun keşfedici davranışları ve anneye yeniden kavuşma sırasındaki tepkileri gözlenir. Anne geldiğinde bebek keşfetmeye ne kadar çabuk devam ederse o kadar güvenli bağlandığı düşünülür. Anne ile kavuşmasındaki tepkilerine göre sınıflandırma yapılır. Bebeğin annesini görünce temasta bulunmak istemesi, çabucak sakinleşmesi, anneyi görmezden gelmesi veya sinirlenmesine göre farklı çıkarımlarda bulunulur.” Bu gözlem sonucunda 7 kategoriye ortaya çıkmıştır. Bunlar (a) uygun, (b) aşırı bağımlı, (c) geri çekilme ve aşırı bağımlılık, (d) belirsiz, (e) anneyi reddetme, (f) şefkatsiz ve (g) yapmacıktır (Van Rosmalen ve ark., 2016).

İlk başta bu çalışma oldukça tartışmalara yol açsa da amaç bebeklerin bağlanma ve güven duygularının gözlemlenmesi için gerçekleşmiş ve önem kazanmıştır. Baltimore çalışmasına katılan 1 yaşındaki bebekler çalışmaya dahil edilmiştir. Bir oyun odasına konan bebeklerin anneleri yanındayken daha fazla keşif yaptığı ama odaya bir yabancı girip anneleri çıktığında daha pasif kaldıkları gözlemlenmiştir. Bazı bir yaşındaki bebekler 3 dakikalık annelerinin odadan çıkıp geri geldiğinde oldukça sinirlenmiştir. Anneleri ile temas kurmak istemiş ama anneleri onları tuttuğunda sarılmamış ve hatta yumruk ve tekmelerini sallayarak öfke göstermişlerdir. Bir diğer grup bebek ise annelerinin odaya geri gelmesine karşı tepki vermemiş, kaçınmacı

davranmışlardır. Bu bebeklerin ev ortamında anneleri ile daha az uyumlu bir ilişkisi olduğu görülmüştür (Bretherton, 1992).

Blatz, bebeğin değişim için gereken ihtiyaçlarını karşılaması sırasında güvenilebileceği kişi olarak annenin öneminden bahsetmiştir. Bu şekilde bebek çevresini keşfetme davranışları göstererek henüz olgunlaşmamış güvenin ilk temellerini atacaktır. Eğer bebek kendini güvende hissederse çevresindeki dünyayı merak edecek ve araştırmak için hareket edecektir. Eğer bu keşfetme sırasında çok uzaklaşırsa ebeveynin ulaşabileceği bir yerde olarak ona güvenli bir alan sağlaması gereklidir. Böylece tekrar keşfetmeye çıkmak için kendisine bir cesaret de gelecektir (Van Rosmalen ve ark., 2016).

Ainsworth (1967) Ganda araştırmasından sonra Blatz'ın güvenli alan teorsisi ile kendi sonuçlarını harmanlayarak şu düşünceye varmıştır: güçlü bir bağlanma bebeğe engel olmaz aksine onun otonomi kazanmasına yardımcı olur. Ainsworth bu konuda fikirlerini Bowlby'e yazdığı bir mektupta şu şekilde ifade etmiştir: “ çocuk korkmadan çevresini keşfetmek için annesini güvenli alan olarak kullanmaktadır. Korktuğu zaman bir güven cenneti olarak anneyi aramaktadır. Korku dolu olduğu zaman bu cenneti terk etmeye cesaret edemeyecektir. Bu durumda Harlow'un maymunlarla yaptığı çalışmalar aklıma geliyor. Bir korku nesnesi ile karşılaştığı zaman yavru maymun annesine koşar ve ona asılır ama bir süre annesiyle kaldıktan sonra kendini güvende hissettiğinde annesinden ayrılarak bu korku nesnesini keşfetmeye gider. Artık ilk olarak kendisinde korku uyandıran nesneyi araştırmak için annesinin güven alanını kullanmıştır” (Ainsworth'ün Bowlby'e mektubu, Ağustos 16, 1971 akt. Van Rosmalen ve ark., 2016).

Güvenli bağlanmanın göstergesi olarak ebeveyn hassasiyeti kavramı tamamen Ainsworth'e atfedilir. Ainsworth, bakım verme müdahalelerinin bebeğin ihtiyaçları ve verdiği sinyaller ile uyumlu olması gerektiğini savunmuştur. Annelik sıcaklığı ve annelik hassasiyeti arasında fark vardır. Annenin sıcak davranışları annenin bir karakteristik özelliğidir ama hassaslık bebeğin tepkilerine karşı uygun tepkiler verebilme durumudur (Ainsworth ve Marvin, 1995; Mesman ve Emmen, 2013).

Ainsworth'e göre bağlanma sürekli bir bağlanma figürü ile başlar; bu bağlanmanın güvenli olması ise bağlanma figürünün hassaslığından etkilenir (Van Rosmalen ve ark., 2016).

1.9.2. Ergenlikte Bağlanma

İçsel (depresyon gibi) ve dışsal (suçluluk gibi) sorunlar ergenlerde ebeveynlerle olan ilişkilerle ilişkilendirilebilir. Bağlanma, ergenin kendisine bakım verenler ile ilgili geçmiş deneyimlerini kapsar. Kişinin kendi bağlanma deneyimlerinin ortaya çıkarılması için Yetişkin Bağlanma Görüşmesi ölçeği kullanılabilir (Delhaye ve ark., 2012). Bu görüşme yöntemi ile kişinin çocukluğundaki ebeveynlerle olan deneyimleri ortaya çıkarılabilir. Bu görüşmeden dört farklı deneyim türü ortaya çıkabilir. Bunlar otonom/güvenli bağlanma deneyimleri; kaygılı bağlanma deneyimi; ilgiliz (dismissing) bağlanma deneyimleri (deneyimleri kişi önemsiz olarak görür) ve çözülmemiş/organize olmamış bağlanma deneyimleridir. Ebeveynlik stili, belirli ebeveynlik davranışlarının ve tavırlarının gösterilmesidir (Darling ve Steinberg, 1993). Bu tavırlar duygusal iklim veya ebeveynlik atmosferi oluşturur ve iki temel boyutta ortaya çıkar. Bunlar kontrol ve destektir. Destek, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına karşı ne kadar tepkisel olduğudur ve sıcak, ilgili ve kabul edici olarak sınıflandırılabilir. Kontrol ise çocuğun davranışlarını gözlemlemek için ondan beklenen uygun davranışları ve çabaları içine alan aktif bir iletişim biçimi olarak tanımlanabilir (Soenens, ve ark., 2006).

Ayrılma- Bireyselleşme ergenin ebeveynleri ile ilişkisinde yeni bir tip denge kurabilmesi için normatif bir süreçtir. Bu süreçte ergen ebeveynlerine dair içselleştirdiği ve idealize ettiği temsiliyetleri belirler (ayrılma) ve bunlarla daha olgun bir kendilik durumu geliştirir (bireyselleşme). Bu süreç boyunca ergen birey otonomi kazanmak için oldukça yoğun bir istek içindedir ve ebeveynleri ile dengeli ve sağlıklı bir ilişki için geçici bağımsızlık formlarında ısrarcı olur.

Özellikle güvensiz bağlanma gösteren ergenlerin endişe-anksiyete puanları daha yüksektir. İlgisiz bağlanmaya sahip olanlarda ise düşmanca tavırlar puanları daha yüksektir (Kobak ve Sceery, 1988). Bunun yanı sıra bağlanma sistemlerindeki hiperaktivite depresif duygular gibi içsel sorunlara yol açabilir. Fakat bağlanma sisteminin olması gerekenden daha az aktif olması da ergenin suç davranışına yönelmesine neden olabilir (Brown ve Wrigth, 2001).

Delhaye ve arkadaşları (2012)'nin yaptığı çalışmaya Belçika'da bulunan 50 genç (kontrol grubu, hastanede tedavi görenler grubu ve suça karışmış grubu olarak) katılmıştır. Gençlerin yaşları birbirine yakın ve aile tipleri birbirine benzerdir. Çocukların ebeveynleri ile düzenli görüşme durumları vardır. Çalışmanın sonucunda kontrol grubunda olan gençlerin diğer gruptakilere göre daha güvenli bağlandığı görülmüştür.

1.9.3. Yetişkinlikte Bağlanma

Yetişkinler arasındaki bağlanma çalışmaları 1970'lerde başlamıştır. Bu çalışmalar Hazan ve Shaver (1987)'in araştırmaları ile hız kazanmıştır. Bu iki isim Mary'nin çalışmalarındaki bebek bağlanma stillerini yetişkinlere uyarlamış ve kendilerini güvenli, kaçınan veya belirsiz olarak tanımlayan yetişkinlerin romantik ilişkilerinde yaşamlarının ilk yıllarındaki anne-bebek ilişkilerine benzer etkileşimler kurduklarını ifade etmiştir (Bretherton, 1992).

Bartholomew ve Horowitz (1991) Mary'nin tanımlamasına bağlı kalarak bağlanma stillerini olumlu ve olumsuz kutuplarda değerlendiren dört bağlanma stilini yetişkinlikte tanımlamıştır. Bunlar; olumlu kutupta yer alan güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, olumsuz kutupta yer alan kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleridir (akt. Sümer ve Güngör, 1999). Tanımlamalar değerlendirildiğinde bireyin yakın ilişkilerinin yönünün bebeklik döneminin izleri doğrultusunda belirlendiği sonucu çıkarılabilir. Nitekim bebeklik döneminde, bağlanma figürü ile kurulan ilişki sonucunda oluşan içsel çalışan modeller, bireydeki "ben" algısının yani kendisi ile

ilgili oluşturduğu algının ve bireyin başkaları ile ilgili algısının şekillenmesinde son derece önemlidir. Bağlanma fiğurüyle kurulan bu ilişki aynı zamanda bireyin ‘‘ben’’ ve ‘‘başkaları’’ algısına bağlı olarak yakın ilişkileri ve diğer bireylerle ilişkileri kapsayan tım sosyal ilişkilerinin de yınını belirlemektedir.

Günümüzde yetişkin bağlanmasına yınelik iki farklı araştırma alanı söz konusudur. Bunlardan ilki; sosyal, kişilik ve klinik psikolojiden ortaya çıkan ve davranışsal sistemler yaklaşımını kullanarak yakın ilişkilerdeki bilinç düzeyindeki davranış ve duyguların sosyal-bilişsel dinamiklerini öz bildirim ölçekleri kullanarak ölçmektir. İkincisi ise köklerini gelişimsel psikolojiden alan ve olası içsel çalışma modellerini kullanarak olası bilinçaltı öğeleri ve bağlanmanın kuşaklararası düzenlerini inceleyen öyküsel görüşme yaklaşımını kullanır. (George ve ark., 1985 akt. Mills-Koonce ve ark., 2011).

Her iki yaklaşım da yetişkin bağlanmasında benzer 3 olguyu saptamıştır. Bunlar güvenli/otonom, kaygılı-kaçınmacı ve korkulu-kayıtsızdır. Yetişkin işlevselliği alanında en az çalışmanın yapıldığı alan ise ebeveynliktir. Bahsedilen bağlanma eşitleri elbette ki ebeveynlik davranışlarını da etkilemektedir ama temel olarak bu alana yınelmiş araştırmaların sayısı azdır (Mills-Koonce ve ark., 2011).

Yapılan sınırlı sayıda araştırma annelik stresini; stres deneyimlerinin etkilediğini ve bu durumun bağlanmayı da etkilediğini göstermektedir. Roisman ve arkadaşları (2007) stresli koşullarda olan güvensiz bireylerin kaygılı-endişeli veya kaçınmacı davranışlar gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Rholes ve arkadaşları (2006) doğumdan önce kaçınmacı bağlanma stiline sahip annelerin daha fazla ebeveynlik stresi yaşadıklarını ve güvenli bağlanan annelere oranla ebeveynlikten daha az memnuniyet duyduklarını göstermişlerdir. Belki de güvensiz yetişkin bağlanma ilişkileri sadece kişisel olarak risk altında olan anneler için sorun teşkil etmektedir. Örneğin ebeveyn olmanın getirdiği stres sonucunda kişilerarası desteğe duyulan ihtiyacın artması söz konusu olabilir. Destekleyici ilişkilere sahip olan bireylerde belki de bağlanmadan kaynakları sorunlar da görülmeyebilir. Fakat güvensiz bağlanma stillerine sahip anneler daha çok sorunla karşı karşıya kalmakta olabilir (Ognibene ve Collins, 1998)

. Her ne şekilde olursa olsun annelerde bakım veren olmaktan kaynaklı sorunlara karşı daha hassas oldukları söylenebilir.

Mills-Koonce ve arkadaşlarının (2011) bu konu üzerine yaptığı çalışmaya göre güvensiz bağlanma stillerine sahip olan annelerde daha duyarsız ebeveynlik davranışlarının görüldüğü hipotezi kanıtlanmıştır. 6 ila 12 aylık çocuklara sahip olan 137 biyolojik anne ile gerçekleştirilen bu çalışmada Hazan ve Shaver'ın (1987) Yetişkin Bağlanma Kalitesi (Adult Attachment Quality) ölçeği ve Yetişkin Bağlanma Stilleri ölçeği, Kısa Semptom Envanteri (BSI), Ebeveynlik Stresi Endeksi-Kısa Formu kullanılmış ve ek olarak anne-çocuk etkileşimi oyun seansları düzenlenerek video kaydına alınmıştır. Güvensiz-kaçıncı bağlanma stiline sahip olan annelerin ebeveynlik yaklaşımlarını da etkileyen duygusal olarak romantik ve yakın ilişkilerden kaçıncı bir tavır gösterdiği görülmüştür. Olumsuz önyargılar, kendine çok odaklı sosyal davranışlar ve duygusal içerikten ve bağlamlardan uzak durmak gibi kaçıncı davranışlar gösteren annelerin bakım verme konusunda daha az hassas olduğu saptanmıştır. Bir diğer önemli bulgu ise bağlanmaya bağlı ebeveynlik farklılıklarında annelerin yaşadıkları psikolojik stresinde etkisi olduğu yönündedir. Bağlanma teorisine dair fikirler, ilişkiler ve yetişkin yaşamındaki sosyal gelişim ile bağlantılı olarak literatürde yer almıştır (Hazan ve Shaver, 1994).

Bowlby'nin anne yoksunluğuna dair ilk yazılarında odak nokta çocuğun kişilerarası deneyimler getiren ilişkilerinin psikolojik gelişiminde ciddi bir öneme sahip olmasıdır (Bowlby, 1951). Çocukla kesintisiz devam eden ilişkinin kurulması da en az disiplin ve çocuk bakımı deneyimleri kadar ebeveynlik açısından önemlidir. Bu görüşe o zamanlarda karşı çıkılsa da sonradan kabul görmüştür. Ebeveynlik kavramını; zaman içinde kesintisiz bakım veren olması ve ebeveynlerin çocuğun bireyselliğine karşı hassas olması noktasında tartışmıştır. Bağlanma konusunda 5 anahtar nokta vardır. Bunlardan ilki bağlanmanın diğer ilişkilerin doğasından etkilendiğidir. Bu nedenle kaygılı bağlanma davranışı arttıkça oyunbaz (şakacı) etkileşimler artmıştır. İkincisi bağlanmanın gelişimi normal gelişimsel süreçler içinde olup belirli mekanizmalar önermiştir. En önemlisi ise güvenlik hissi sağlayan bağlanma rolleri olmuş ve bu roller bağımsızlığı cesaretlendirmiştir. Bu noktada bağımlılık ve

bağlanma arasındaki farka dikkat etmek gerekir. Sağlıklı bir bağlanma kişinin sosyal işlevselliğini olgunlaştıracak sonuçlar üretir, kişiyi bağımlı yapmaz. Üçüncü anahtar nokta ise bağlanma gelişiminin biyolojik bir çerçevesi olduğudur. Bağlanma sonradan öğrenilen bir davranış değildir, insanın doğası gereği sosyal bir varlık olmasından kaynaklı doğal bir süreçtir. Dördüncü anahtar nokta ise ilişkilerin içsel çalışma modelleridir. Bu modeller kişinin yaşamının ilk yıllarındaki bağlanma deneyimlerinin sonraki yaşamındaki ilişkilerini de etkiler. Son anahtar nokta ise kişinin yaşamındaki ilk yıllardaki bağlanmasındaki güvensizlik sorunları ileriki yaşamında psikopatoloji oluşturabileceğidir. Bowlby bunu sık sık dile getirmiştir. Tüm bu anahtar noktalar yapılan birçok araştırmada kendine destek bulmuştur (Rajecki ve ark., 1978; Rutter, 1995).

1.9.4. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireyler ve Bağlanma

Yaşamın ilk ayları ve yılları kişinin sonraki yaşamındaki gelişiminde kritiktir. Bebeklik döneminde birçok nörolojik ve davranışsal gelişim meydana gelir. Bazı çocuklar oldukça dirençli-dirayetli olurken bu yaşta deneyimlenen bazı olumsuz durumlar oldukça zarar verici olabilir. Atipik çocukluk deneyimlerinin tipik gelişimini nasıl etkilediğinin incelenmesi ile hangi deneyimlerin yaralayıcı hangilerinin ise tedavi edici olduğunu öğrenme şansımız vardır. Eğer gelişimsel sonuçlar, yaşanan deneyimin ne zaman yaşandığı ile ilgili ise etkilerinin de hangi zaman aralığında görüleceğine dair kiritik bir zaman çerçevesi vardır. Kurum bakımında yetişmiş çocukların deneyimleri, yaşamın ilk dönemlerinde kazanılan deneyimlerin gelişimi ne derecede etkilediğine dair çıkarımlar yapmamıza olanak sağlar.

Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda atipik ilişki deneyimlerinin etkilerini araştırmıştır. Maymunlarla yapılan çalışmalarda annesi ile ilişkisi doğduğundan beri güçlü olan maymunlara göre izole şekilde yetişen maymunlarda kendine zarar verme streotip davranış göstermelerin daha fazla olduğu görülmüştür. 6 aylık bir izole yaşam deneyiminden 12 ay sonra bu izolasyon döneminin etkileri görülmüştür. Nöreanatomik ve psikolojik değişimler ise izolasyon sürecinin bitmesinden çok sonra

ortaya çıkmıştır. Bu deneyler yaşamın ilk yıllarında yaşanan yoksunluk deneyimlerinin etkilerini çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. Fakat elbette insanlar üzerinde böyle çalışmalar yapmanın olasılığı yoktur. Bu durumda kurum bakımında kalan çocukların deneyimleri önemlidir. Ebeveyn-çocuk ilişkisinden yoksun kalmanın etkilerini deney yaparak öğrenmek imkansızdır ama kurum bakımından çıkıp daha destekleyici ortamlara geçiş yapan çocukların kurumdaki ayrılma yaşları bize bilgi sağlayabilir. Bu şekilde kurumdaki ayrılma yaşı ile ilk çocukluk dönemindeki deneyimlerin ne kadarının kişinin yaşamını etkilediği çalışılabilir. Bowlby'nin yaşamın ilk 6 ile 12 ayında anne yoksunluğu yaşayan kişilerin daha sonrasında uzun dönemde etkileri olduğunu savunmuştur (Julian, 2013). Bronfenbrenner (1979 akt. Julian, 2013) çalışmasında yaşamın ilk 6 ayında kurum bakımında kalan çocuklar üzerinde olumsuz etkilerin daha yoğun olduğunu; kuruma daha büyük yaşlarda giren çocuklarda ise bu riskin azaldığını ortaya koymuştur. Gelişimsel açıdan daha destekleyici bir çevreye geçmenin kurum bakımının olumsuz etkilerini azaltabilecek bir özelliği olduğu da düşünülmektedir.

12 aylıktan daha büyük dönemde evlat edinilen çocukların, evlatlık olmayan çocuklara göre daha fazla güvensiz bağlandığı ortaya çıkmıştır. Cinsiyet açısından baktığımızda ise aynı yaşta evlat edinilen kız ve erkek çocuklar arasında davranış problemleri açısından bir fark yoktur (Juffer ve Van IJzendoorn, 2005).

Ebeveynler tarafından büyütülen çocuklara göre kurum bakımında kalan çocukların sorunlarının oranı daha fazla olmasına rağmen çoğu kurum bakımında kalmış çocuk normal düzeyde uyum gösterebilmekte ve sıklıkla inanılmaz derecede dirayetli olmaktadır. Kurum bakımında kalmış bir çocuğun sorunları olduğunda bu sorunlar hemen yaşamının ilk dönemindeki deneyimleri ile bağdaştırılır.

Yoksunluğun derecesi yaşamın ilk yıllarındaki kurum bakımının özellerine bağlıdır. Görece daha iyi Çin ve Kore yetimhanelerinden evlat edinilen çocukların daha az davranış ve sosyal problemlere sahip olduğu görülmüştür (Dalen, 2001; Tan ve ark., 2007). Buna karşılık 1990'larda Romanya'nın yoksul kurumlarından alınan

çocuklarda ise daha fazla ve uzun süren olumsuz etkiler olduğu gözlemlenmiştir (Rutter ve ark., 2004).

Literetürde yaşamın ilk yıllarındaki kurum bakımı deneyiminin zamanlamasının ortaya çıkardığı etkiler üzerine çalışmalar mevcuttur (Bowlby, 1951; MacLean, 2003). Çocuğun ne kadar süre kurum bakımında kaldığı ve evlatlık alınma yaşı bu etkileri değiştirmektedir. Daha geç yaşlarda evlat edinilen çocukların, erken yaşlarda evlat edinilenlere göre daha yüksek oranda sorunlar yaşadığı görülmüştür (Bruce ve ark., 2009; Camras ve ark., 2006; Kreppner ve ark., 2007; Rutter ve ark., 2010).

Yaşamın ilk dönemlerindeki kurum bakımı deneyiminin etkileri üzerine geliştirilmiş teoriler bulunmaktadır. Bunlar kümülatif etkiler, gelişimsel programlama, deneyim-beklenen gelişimsel programlama ve deneyim- uyum gelişimsel programlamadır.

Kümülatif Etkiler Hipotezi: Bu hipoteze göre yaşamın sonraki dönemlerinde görülen etkiler; yoksunluğun ve buna benzer koşulların kişinin hayatında devam etmesi ile ortaya çıktığı veya arttığı savunur. Çevrenin değişmesi ile etkilerinde azaldığı görülmektedir. Bu nedenle kurum bakımı deneyiminin süresinin oldukça büyük etkisi vardır (O'Connor 2003; Rutter ve ark., 2004; Jensen, 1974).

Gelişimsel Programlama: Bu düşünceye göre kurum bakımı deneyiminin etkileri kişinin hassas gelişimsel dönemlerinde kişinin beyinde programlanmıştır. Bu hassas dönemlerde kodlanan deneyimler kişinin sonraki yaşamında derinden etkiler bırakır ve kişinin yaşamının sonradan koşullar açısından değişmesi ile çok küçük bir iyileşme görülür (Rutter ve ark., 2004; Julian, 2013).

Deneyim-Beklenen Gelişimsel Programlama: Bu hipoteze göre belirli deneyimler; normal gelişim için belirli hassas dönemlerde yaşanmalıdır (Rutter ve ark., 2004; O'Connor, 2003). Bu gereken deneyimleri yaşamayan çocukların daha sonrasında tipik bir gelişim göstermesi mümkün olmayacaktır ve bu eksik

deneyimlerin etkileri o kadar “işlenmiş” olacaktır ki çocuğun ileriki yaşlarında yaşadığı deneyimler bu durumu çok az etkileyebilecektir. Tipik bir gelişim; beklenen çevreler içinde meydana gelebilir; bu beklenen çevreler dışındaki çevrelerin anlamlı bir etkisi olamayacağı düşünülür. Bu hipoteze göre çocuğun özellikle hangi yaşta kurum bakımı deneyimi yaşadığı, daha sonra yaşanacak etkilerin tahmin edilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Eğer çocuk hassas bir dönemde bu deneyime maruz kalmış ve beklenen gerekli gelişimsel deneyimleri elde edememişse, kalıcı etkiler ortaya çıkacaktır. Evlat edinilme noktasında ise sınır bir yaş aralığı vardır; belli bir yaşta evlat edinilen bu çocukların risk ve sorun seviyelerinin artması buna bağlıdır. Destekleyici ev ortamında daha fazla zaman geçirdikçe sorunların azalacağı veya tamamen ortadan kalkacağı söylenemez. Gereken deneyimler bu hipotez içinde tam olarak açıklanmamıştır ama kurum bakımına erken yaşlarda maruz kalan çocukların bakım veren-çocuk ilişkisinden yoksun kalacağı ve bu deneyimin çocuğun davranışlarında, çevresini özgürce keşfetmesinde, iyi beslenmesinde ve tıbbi bakımında büyük etkileri olacaktır.

Deneyim – Uyum Gelişimsel Programlama: Bu teoriye göre gelişimin bazı hassas dönemlerinde birey çevresindeki özel koşullara uyum sağlar; öyle ki bu koşullar özellikle o çevreye uygundur (Rutter ve ark., 2004; O’Connor, 2003). Bu uyum durumu “sabitlenir” ve ileride çocuğun çevresi değişse bile değişmez. Deneyim-beklenen hipotezinin aksine sadece normal dışı deneyimler gelişimi etkilemez aynı zamanda birey hassas döneminde hangi deneyimleri kazanırsa ona uyum sağlar. Bazı açıklardan bu iki programlama hipotezi birbirine benzer. İkisi de kurum bakımı deneyiminin etkilerinin sürekli olduğunu; çocuğun çevresi değişse de etkilerin değişmeyeceğini savunur. Evlat edinilme yaşının etkisi olacağı savunulur ama bu etki sürekli olmayacaktır. Bunun yanı sıra deneyim-uyum hipotezinde; çocuğun kurum bakımındayken maruz kaldığı yoksunluk deneyiminin yoğunluğu ortaya çıkacak sorunları değiştirebilir.

Yukarıda bahsedilen hipotezlerin hepsi erken yaşta kurum deneyiminin gelişim üzerindeki olumsuz etkileri olması gerektiğini savunmakta bununla birlikte bu etkilerin süresi ve özel yaş aralıklarının önemli olduğuna odaklanmaktadır.

1.10. Araştırmayı Destekleyen Kuram: Aile Sistemi Kuramı - Virginia Satir Yaklaşımı

Bu bölümde aile sistemi kuramlarından biri olan ve bu çalışmanın nitel bölümüne dayanak oluşturan Virginia Satir'in yaşantısal yaklaşımına ilişkin bazı temel kavramlara yer verilmiştir.

Aile sistemi kuramcıları teknik, yöntem ve ortaya koydukları bazı savlar bakımından ayrı görüşlere sahip olsalar da, en temelde “ailenin bir sistem” olarak ele alınması gerektiği ve birbirleriyle ilişkili insan grubunun bu sistem içinde nasıl işlev gördüklerinin ortaya çıkarılması gerektiği konusunda hemfikirdir. Aile sistemi kuramcıları bireylere en iyi yardım etme şeklinin onları daha büyük bir sistemin parçası olarak, bir bağlam içinde bakmak olduğunu ve sistemin üyeleri arasındaki ilişkilere odaklanmak gerektiğini savunmaktadır. Buna göre ailede herkes birbirine bağlıdır ve sistemin bir parçasının etkilenmesi diğer parçaları da etkilemektedir. Aile sistemi kuramcıları bireyi en iyi anlama yollarından birisinin onların bir aile üyesi olarak deneyimlerini anlamak olduğuna inanmaktadır. Aile sistemi kuramcıları bireylerin yapıp etmelerinde belli bir davranışın ya da problemin nedeninin önemli olmadığını çünkü sistemin birbirine bağlı olaylar zincirinden oluştuğunu düşünmektedir. Bu anlamda önemli olan ne olduğundan daha çok, süreç ile ya da ailede nasıl olduğudur (Murdock, 2014) . Aile sistemi kuramcılarının ortak noktası yaklaşımlarının sistem kuramı özellikleri taşımasıdır.

Sosyal hizmet bakış açısı da 1960'lı yıllardan bu yana insan davranışlarını değerlendirmede birincil olarak sistem kuramını kullanmaktadır. Sistem kuramı neden sonuç ilişkisi kurma yerine, birey ve durumu birbiriyle karşılıklı ilişki içinde bir bütün olarak ele almaya yardımcı olmaktadır. Buradan yola çıkarak ‘her sistem, bir diğerini etkiler’ ve ‘çevresi içinde birey’ ilkesi ile değerlendirme yapan sosyal hizmet uygulamaları, bir sosyal sistemde bireylerin diğerlerine bağlı olduğunu ve her bireyin bir diğerini karşılıklı olarak etkilediğini vurgulamaktadır (Duyan, 2010). Bu anlamda bireyi ve aileyi ele alırken sosyal hizmet uygulamaları, bireyin ya da ailenin çevreden nasıl etkilendiğine ve bireyin ya da ailenin etkileşim sonucunda nasıl bir etkide

bulunduğuna odaklanmaktadır. Lebow (2014), aile sistemi yaklaşımlarındaki ortak bir başka noktayı benzer bir biçimde ifade etmektedir. Bu yaklaşımların her birinde öne çıkan özellik, nedenselliğin, bireylerin davranışlarının bağlı ve karşılıklı etkileşime açık olduğu fikridir. Aile, problemlerin gelişiminde temel bir noktada, tedavi içinde en önemli kaynak olarak görülmektedir. Tüm aile sistemi kuramcıları gibi Virginia Satir 'de en temelde bir sistem olarak aileyi ele almakta, insan ilişkilerinin önemine ve özellikle duyguların belirleyiciliği konusuna vurgu yapmaktadır.

Virginia Satir yaklaşımında yaşantısal ağırlıklı insancıl bir bakış açısı hakimdir. Satir insanın biricik olduğunu vurgular ve insanın 'kendisiyle ve başkalarıyla ilişki kurmasını kutsal ve spiritüel bir olay' olarak tanımlamaktadır (Haber, 2002). Bu yaklaşımda duygunun ifade edilmesinin ardından bu duygunun altında yatan hissi kabul edebilmek için; bu duyguyla çalışırken bu duygunun gelmesine neden olan duygularla temas halinde olma ve ifade edebilme sürecinin gelişimini vurgulamaktadır. Duygusal bağlılık ve karşılıklı teskin etmeyi sağlamak için duygusal durumları yumuşatmayı amaçlamaktadır. Yaklaşım, yaşantısal bir temelden gelmekte fakat diğer tüm unsurları da içeren bütüncül bir bakışa sahiptir (Lebow, 2014). Hem bireyin hem de ailenin işlevselliği için duyguların açığa çıkarılması ve farkındalık kazanılması önemlidir. Yaklaşımın amacı bireylerin kendilerini geliştirmelerine, potansiyellerini ortaya çıkarmalarına yardım etmek ve problemleri çözebilme gücüne kavuşmalarını sağlamaktır. Geçmiş üzerine durmak yerine şimdi ve buraya odaklandırmaya ve farkındalıkların artmasına yardımcı olmaktadır. (Özabacı ve Erkan, 2014).

Satir (2001) insanın özününün beden (fiziksel parça), düşünce (zihinsel parça), duygu, duyular (duyusal parça; gözler, kulaklar, ten, dil ve burun), ilişki (paylaşımsal parça), ortam (alan, zaman, hava, renk, ses ve sıcaklığı), beslenme ve ruh olarak sekiz boyutunun olduğunu kabul etmektedir. İnsanın özünü oluşturan bu sekiz boyutu Satir, 'kişisel mandala' olarak adlandırmaktadır. İnsanın özünü oluşturan bu parçaların her birinin farklı görevleri yerine getirdiği fakat hiç birinin birbirinden bağımsız olarak tek başına hareket etmediğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla bir parçanın olumsuz

etkilenmesi diğer parçaları da olumsuz etkilemektedir. İnsanın tüm boyutlarının ya da parçalarının negatif etkilenmemesi durumunda insanın genel sağlığının iyilik halinden bahsedilir ki bu da daha verimli, etkili bir hayata işaret etmektedir. Satir'in bu yaklaşımı bireyi ya da bireye ilişkin tüm sorunları, yapıp etmelerini değerlendirme noktasında bütüncül bir bakış edinmemin önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Satir (2001) 'İnsan Yaratmak (people making)' adlı kitabında aileler ile çalışırken aile yaşamında sürekli olarak öne çıkan dört unsurdan bahsetmektedir. Bunlar; kendilik değeri (özdeğer), iletişim, aile sistemi ve toplumsal bağdır. Satir, bir ailenin herhangi bir nedenle sorunları için bir danışana başvuruda bulunması durumunda, ailede bu sıralanan dört temel unsurdan birinin muhakkak değişmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Satir (2001) dünyayı anlamak için aileyi anlamamanın gerekli olduğunu ifade etmektedir. Aileyi anlamak için ise aile yaşamında önemli olan dört temel unsur (kendilik değeri (özdeğer), iletişim, aile sistemi, toplumsal bağ) anlamlandırmak, sorunların nerede oluştuğunu ve nelerle ilişkilendiğini keşfetmek gerekmektedir.

Satir (2001), kişinin kendisine ilişkin sahip olduğu duygular ve fikirlere özdeğer, insanların birbirine bir şey anlatmak için kullandıkları yöntemlere iletişim, insanların nasıl hissedip davranacaklarını belirleyen kurallara aile sistemi, insanların aileleri dışındaki başka kişiler ve kuruluşlarla temas kurma yöntemlerini ise toplumsal bağ olarak ifade etmektedir. Satir, aileyi sorunlu aile ve sorunsuz (eğitici) aile olarak sınıflandırırken, her iki aile tipinde de bu dört unsurun yer aldığını belirtmektedir. Buna bağlı olarak bütün ailelerde olumlu ya da olumsuz bazı değerler vardır, önemli olan bireyin hangi değere sahip olduğudur. Her birey iletişim kurar, önemli olan iletişim nasıl kurduğu ve sonuçlarıdır. Her birey belli kurallara uyar, önemli olan kuralların ne türde olduğu ve ne kadar işe yaradığıdır. Her bireyin toplumsal bağı vardır, önemli olan bağların türü ve sonucudur. Ailenin türü ne olursa olsun ister normal aile, ister tek ebeveynli aile, ister karışık aile ya da grup halinde yetişkinlerin grup halindeki çocuklarla ilgilendiği kurumsal ailelerde bu dört unsur mevcuttur.

Satir yaklaşımının temelinde “özdeğer” bir başka ifade ile “kendilik değeri” şeklinde de tanımlanabilecek kavram yatmaktadır. Kendilik değeri, kişinin başkalarının görüşleri ne olursa olsun kendisine verdiği değer derecesidir. Bu kavrama bağlı olarak Satir (1988, akt. Murdock, 2014)’e göre, insan ancak kendini sevdiğinde başkasını sevebilir. Düşük kendilik değerine sahip olan bireyler, kaygılıdır, kendilerine güvenmez ve başkalarının kendilerini nasıl değerlendirdiği konusuna daha çok odaklanır. Düşük kendilik değerine sahip bireyler evlenmek için genellikle düşük kendilik değerine sahip bireyleri seçmekte, duygularını genellikle göz ardı etmekte ve bir stres durumunda düşük kendilik değerleri daha da yoğunlaşmaktadır. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar da genellikle düşük kendilik değerine sahiptir. Satir (1988, akt. Murdock, 2014) kendilik değerinin bulaşıcı olduğunu düşünmektedir. Bu sava göre iyi bir kendilik değerine sahip ebeveyn çocuklarına bunu öğretebilir. Aynı şekilde düşük kendilik değerine sahip bir birey de çocuklarına ancak düşük kendilik değerini aktarabilir. Satir kendilik değerinin insanda bir kez oluşup daha sonra değişmez bir şey olmadığı vurgusunu da yapar ki, bu vurgu kendilik değeri kavramının en önemli detaylarından biridir. Buna göre eğer insan isterse, artık yetişkin bir birey ise dahi, kendine saygı duymayı öğrenebilir. Satir (1978, akt. Murdock, 2014)’in kendilik değeri kavramında her bir bireyin biricik ve değerli olduğunu kabul etmek yer almaktadır.

Satir (2001) iletişimin, insanların bilgi alışverişinde bulundukları her tür ortamda olduğunu, verdikleri ve aldıkları bilgileri, bilgilerin kullanım tarzını ve insanların bu bilgilerden anlam çıkarma şeklini belirlediğini ifade etmektedir. Satir, bütün iletişim becerilerinin edinildiğini yani öğrenildiğini belirtmektedir. Bütün bebekler kendisinin ne olduğu hakkında ya da dünyaya nasıl yaklaşacağı hakkında herhangi bir deneyime sahip değildir. Tüm bunları kendilerini doğumdan itibaren bakan insanlarla edindikleri paylaşımlardan öğrenmektedir. Güçlü bir şey sonuçları değiştirmedikçe insan yaşamının ilk beş yılında edinilenler bütün yaşamın temelini oluşturacaktır. İletişimin öğelerinden bahseden Satir, her insanın bu öğeleri iletişim sürecine taşıdığını belirtmektedir. Bu iletişim öğeleri; beden, değer, beklenti, duyu organları, konuşma yeteneği ve beyindir. İletişim sürecine beden hareketleri, değerler bireyin hayat tarzını ve anlayışını; beklentiler geçmiş deneyimlere dayanarak o anki beklentiye; duyu

organları görmeyi, tatmayı, dokunmayı, koklamayı ve duymayı; konuşma yeteneği kelimeler ve sesleri; beyin ise tüm öğrenmeleri, geçmiş deneyimleri, öğretilenleri taşımaktadır. Tüm bunlarla yoğrulan iletişim sürecinde iki insan iletişimin resmini ortaya koymaktadır. Satir aile içi iletişimde iletişim kalıplarına daha çok odaklanmaktadır. Bu iletişim kalıplarını Satir, suçlayıcı, hesapçı, dağınık, yalvarıcı ve seviyeleyici olarak ifade etmektedir. Yalvarıcı-yatıştırıcı (placating), genellikle karşıdaki kişiyi ne olursa olsun memnun etmeye çalışan “evet efendimciler”dir ve özür dileme eğilimi göstermektedirler. Suçlayıcılar (Blaming), sert, gergin ve yüksek sesle konuşmaktadır. Suçlayıcı iletişim tarzında olanlar, etkileşim halinde oldukları insanları sürekli eleştirmekte, yargılamakta ve suçlamaktadır. Suçlayıcılar, “Bende yanlış birşey yok, hatta sende” şeklinde konuşma eğilimi göstermektedir. Hesapçılar (superreasonable), çok mantıklı, duygudan uzak, insanlara karşı mesafeli ve soğuk davranma eğilimi göstermektedir. Dağınıkların (irrelevant-confused) şarkı söyler gibi bir konuşma stilleri vardır, dağınıklar bir noktaya odaklanamama ve odağı başka yere çekme eğilimi göstermektedir (Cihan ve Karakaya, 2017). Seviyeleyici iletişim tarzı (Satir, 2001), kelimeler, beden pozisyonu ve ses tonunun uyumlu olma durumudur. Bu iletişim tarzını ilişkiler kolay, dürüst ve özgürdür. Bu iletişim tarzı ilişkileri düzeltmeye, ayrılıkları ve çatışmaları çözmeye ve insanlar arasında köprüler kurulmasına olanak tanımaktadır.

Satir (2001), bireylerin aile ortamında nasıl hissedip davranacaklarını belirleyen kuralların olduğunu belirtmektedir. Bu kuralların ne tür kurallar olduğu ve bireyin işine ne kadar yarayacağı önemlidir. İnsanların aile dışındaki kişiler ve kuruluşlarla temas kurma yöntemi ise toplumsal bağ olarak tanımlanmaktadır. Burada ise önemli olan bu bağların ne tür bağlar olduğu ve ne tür sonuçlar doğurduğudur.

Satir yaklaşımının aile yaşamını değerlendirmede kullandığı bu dört unsurdan yola çıkılarak, çalışmanın nitel kısmında ilişkiler (bireyin kök ailesi, sosyal çevre ile ilişkisi, eşleri ve çocukları ile ilişkisi gibi) konusu ele alınmıştır. Bu anlamda Satir yaklaşımının ağırlıklı olarak bu dört temel unsuru bu bölümde yer almaktadır.

Araştırmanın temel amacı, çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin ve aile ilişkilerinin (kendi kurdukları ailelerinde eşleri ve çocukları ile olan ilişkileri) incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın amaçları aşağıdaki soru cümleleri ile ifade edilmiştir. Araştırmanın nicel kısmı için, “çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stilleri, sosyo-demografik özelliklerine, korunma altına alınma nedenlerine, korunma altına alınma yaşlarına, korunma altında geçirdikleri süresine, korunma altında iken bakım veren personel sayısına, göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın nitel kısmı için, “ çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin, kök ailelerinin özellikleri, kurum bakımı yaşamları, kurum bakımı sonrası yaşamları, evlilik karar aşamaları, evlilik yaşamları, eşleri ile ilişkileri, çocukları ile ilişkileri, nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin ve aile ilişkilerinin incelendiği çalışmanın yöntemine ilişkin bilgiler bu bölümde yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli ve Çalışma Grubu

Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stilleri ve aile ilişkilerinin (kendilerinin oluşturdukları ailelerinde, eşleri ve çocukları ile olan ilişkileri) ele alındığı bu çalışmada karma yöntem (mixed model study) kullanılmıştır. Karma yöntem, nicel ve nitel yaklaşımların tek bir çalışmada birleştirilmesiyle ortaya çıkan ve araştırmaya zenginlik ve güvenilirlik kattığı düşünülen bir yöntemdir (Gökçek ve ark., 2013). Araştırma problemlerinin karmaşıklığı nicel anlamda sadece sayılarla veya nitel anlamda sadece kelimelerle verilebilecek cevapların daha ötesine geçmeyi gerektirebilmektedir. Bu iki veri türünün birleşimi, problemlerinin analizinin en eksiksiz biçimde yapılmasını sağlamaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2014). Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerinin saptanmasının nicel bir yöntem ile yapılma zorunluluğu, bireylerin bağlanma stilleri ile aile ilişkileri arasındaki ilişkinin daha derinlemesine ve detaylı incelenmesi ihtiyacı, araştırmada karma yöntem kullanmayı gerekli hale getirmektedir. Bu anlamda araştırma, problemin saptanması ve ilişkili sonuçların daha derin açıklanmak istenmesi amacıyla karma yönteme uygun tasarlanmıştır. Araştırmanın karma yöntem ile tasarlanmasının en önemli nedeni; Davies (2000)'in ifade ettiği üzere tek bir çalışma içerisinde nitel ve nicel yöntemleri birleştirmenin daha bütüncül bir anlayış sağlayarak, daha iyi bilgilendirilmiş eğitim politikaları oluşturarak, araştırılan olayın çeşitli yönlerini açıklamaya yardımcı olduğu fikridir (akt. Baki ve Gökçek, 2012). Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşamları çok yönlü bir bakışı ve bütüncül bir ele alışı gerektirdiğinden, karma yönteme uygun bir araştırma tasarımı uygun görülmüştür.

Karma yöntem desenlerinden olan açımlayıcı sıralı desene göre araştırma tasarlanmıştır. Açımlayıcı sıralı desen, içinde araştırmacının nicel bir aşamayı yöneterek başladığı ve ikinci bir aşamayla özel sonuçlar aramaya başladığı bir karma yöntem desendir (tasarımıdır) (Creswell ve Plano Clark, 2014). Baki ve Gökçek (2012) ise Creswell'in bu tasarımının örnekleminin, bir karma yöntem çalışması için olasılıklı ve amaçlı örnekleme stratejileri Nicel-Nitel ya da Nitel-Nicel olarak sıralı biçimde örneklem seçilmesini kapsadığını ifade etmektedir. Buna göre araştırmanın birinci aşamasında nicel veriler toplanmış ve kurum bakımı deneyimi olan evli ve çocuk sahibi olan gönüllü bireylerden elde edilen veriler ile bireylerin bağlanma stilleri saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise, araştırmanın birinci aşamasında nicel yöntemle bağlanma stilleri saptanan bireylerden dört bağlanma stilinden her bir bağlanma stilini temsil eden en uç iki noktadaki iki kişi (Örneğin; güvenli bağlanan bireylerden ölçme aracından en yüksek ve en düşük puanı alan) ile derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Palak ve Walls (2009)'ın sıralı karma yöntem araştırma tasarımıyla yürüttükleri çalışmaya bakıldığında, teknolojik donanımlı okullarda çalışan öğretmenlerin öğretim teknolojilerini uygulamaları ile inançları arasındaki ilişkiyi inceledikleri görülmektedir. Araştırmacılar nicel aşamada olasılıklı örnekleme ile rastgele belirledikleri 138 öğretmenden çalışmayı kabul eden 113 öğretmen ile çalışmış ve envanter kullanılarak anket doldurmaları sağlanmıştır. Araştırmanın nitel aşamasında ise öğretmenlerin ankete verdikleri cevaplara dayanarak en uç ve en farklı inançlara sahip ikişer kişiden oluşan özel durum vakası amaçlı olarak ele alınmıştır. Karma yöntemin sıralı açımlayıcı desenine uygun tasarlanmış bu çalışmada da benzer bir yöntemle yola çıkılarak, araştırmada her bir bağlanma stilinde belirlenen en yüksek ve en düşük bağlanma stili puanını almış kişilerle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bağlanma stilleri dört ayrı grupta (güvenli, saplantılı, kayıtsız, korkulu) kategorize edildiğinden, toplamda sekiz görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini, kurum bakımı hizmetinden yararlanmış ve çocukluk çağında kurum bakımı yaşamını deneyimlemiş evli ve çocuk sahibi tüm bireyler oluşturmaktadır. Kurum bakımı hizmeti tarihi düşünülecek olursa, bu evrenin büyüklüğü evren içinden çekilecek olan bir örnekleme zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca araştırma evreninin tümüne ulaşmak, kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yararlandıkları hizmet sonrasında herhangi bir sistemde kayıtlı olmamasından dolayı sorun teşkil etmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin herhangi bir sistemde kayıtlı olmaması ve özel bir grup olmaları; herhangi bir sistemde kayıtlı olsalar bile bu bireylere bir sistem üzerinden ulaşılması durumunda yaşanması düşünülen etik kaygılar nedeni ile araştırmanın nicel kısmının kartopu örnekleme olarak tasarlanmış olması en uygun yöntem olarak düşünülmüştür. Etik kaygılar ile kastedilen kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal çevrelerinde sosyal dışlanma kaygısı ile kurum bakımı deneyimlerinin bilinmesini istememeleridir. Bu durum göz önüne alındığında araştırmanın nicel aşamasında en uygun yöntemin kartopu olması gerektiğidir.

Kartopu örnekleme; araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı raslantısal olmayan bir örneklemdir (Neuman, 2007). Buna göre kurum bakımı deneyimi olan, evli ve çocuk sahibi bir bireyden yola çıkılarak onun bağlantılı olduğu ve işaret ettiği bir diğer birey ile görüşülmüş ve mevcut ilişki ve bağlantılarla hedef grup oluşturulmuştur. Kartopu örneklemindeki en önemli özellik, her bir kişinin ya da birimin bir diğeriyle doğrudan ya da dolaylı bir bağlantıyla bağlı olmasıdır. Örneklemin bu özelliği araştırmanın öznesi olan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ortak özelliğini ortaya koymaktadır. Bireylerin kurum bakımı geçmişi ve geniş bir aile ortamı olarak adlandırabileceğimiz yapı içerisinde beraber yetişmeleri doğrudan ve dolaylı olarak kişiler arasında bağ oluşturmuştur. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler her ne kadar resmi bir sistem üzerinde kayıtlı olmasa da bu bağ üzerinden kartopu örnekleme tekniği ile kişilere ulaşmak mümkün olmuştur.

Araştırmanın nicel verilerin toplanacağı birinci kısmını, çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan, evli ve çocuk sahibi, gönüllü bireyler oluşturmaktadır.

Araştırma kurgulanırken, örneklem ölçütlerinde bağlanma stiline belirlenmesinde önemli bir kriter olan 0-6 yaş aralığı gözetilmiş fakat daha sonra ulaşılması beklenen kişi sayısının çok altında kişiye ulaşılması nedeniyle araştırmaya kurum bakımı deneyimi olan ulaşılabilen evli ve çocuk sahibi tüm bireyler dahil edilmiştir. Araştırma örneklemine belirlenmesinde, Bowlby (2012)'nin bağlanma davranışının gelişiminin çocukluğun ilk üç yılını (0-3 yaş) kapsadığını belirttiği halde buna ek olarak bağlanma davranışının büyük bölümünün devam ettiğini, yaş aralığı bakımından ise ana okul çocukları (5-6 yaş) hatta daha büyük çocukları da kapsadığını ifade etmesi temel alınmıştır. Buna bağlı olarak korunma altına alınma yaşı gözetilmeksizin kartopu yöntemiyle ulaşılabilen toplamda 144 kurum bakımı deneyimi olan birey araştırmaya dahil edilmiştir. Bireylerin yaşantılarına dair daha detaylı bilgi sunabilmek ve yaşam deneyimlerini anlayabilmek için kurum bakımı deneyimi olan bireylere ilişkin bazı tanıcı özellikler aşağıda verilmiştir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin büyük çoğunluğunu (%78,5) erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların %21,5'i ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan kadınların işyerlerinde 'öteki' kılındıkları gerekçesiyle kimliklerini saklamaları ve kadınların eşlerinin görüşmelere destek vermelerini istememesi nedeniyle görüşmeleri ret etmeleri aynı zamanda araştırmanın bir sınırlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların uğradıkları ayrımcı bakış açısı ve maruz kaldıkları yaygın toplumsal cinsiyet baskısını bu araştırmayı da sınırladığı görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaş aralığı ele alındığında katılımcıların yarısının (%50) 36-50 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşı en az 21 en fazla 63 olup yaş ortalaması $40,41 \pm 8,6$ 'dır. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında yaklaşık yarısının (%45,1) lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcılar en az oranda ilköğretim (% 5,6) ve lisanüstü (% 2,1) mezuniyete sahiptir. Katılımcıların büyük çoğunluğu kamu çalışanı (% 83,3) olarak çalışma yaşamında yer almaktadır. Katılımcıların %9'u özel sektörde çalışmakta iken %5,6'sı ise emekli olarak aktif çalışma yaşamını sonlandırmıştır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çalışma süresi ele alındığında 11-20 yıl aralığında çalışma yaşamında yer almış katılımcılar %56,9, 21-30 yıl aralığında yer alan katılımcılar % 20,8 ve 1-10 yıl aralığında yer alan katılımcılar %

14,6 oranı ile sıralanmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çalışma süresi en az 1 yıl en fazla 40 yıl arasında olup çalışma süresi ortalaması 18,10 (ss=8,044)'dur. Katılımcılar büyük çoğunluğu (%80,6) aylık gelirini yeterli olarak, %19,4'ü ise yetersiz olarak belirtmektedir.

Araştırmanın ikinci kısmını (nitel) ise, dört grupta kategorize edilmiş olan bağlanma stillerinden (güvenli, saplantılı, kayıtsız, korkulu) her bir grubu temsil edecek şekilde, her bir bağlanma stilinde ölçekten en yüksek ve en düşük puanı almış iki kişi olmak üzere toplamda 8 birey oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel aşamasında kullanılan bu örnekleme türü maksimum çeşitlilik örnekleme olarak adlandırılmaktadır. Maksimum çeşitlilik örneklemesindeki amaç, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Bunun yanı sıra maksimum çeşitliliğe dayalı bir örnekleme amaç genelleme yapmak değil, tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır. Maksimum çeşitlilik örneklem oluşturma iki türlü yararından bahsetmek mümkün; bunlardan ilki örneklem dahil her durumun kendine özgü boyutlarının ayrıntılı bir biçimde tanımlanması ve ikincisi farklı özellik gösteren durumlar arasında ortaya çıkabilecek ortak temalar ve bunların değerinin ortaya çıkarılmasıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu örnekleme çeşidinin sağlayacağı her iki yarar araştırmanın keşfetmek istediği araştırma öznesi ve durumlara yönelik olup, araştırmanın amacına uygundur.

Araştırmanın ikinci kısmında derinlemesine görüşme tekniği aracılığıyla veriler toplanmıştır. Şimşek ve Yıldırım (2011), derinlemesine görüşme tekniğini; önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlamaktadır. Öktem (2004) ise insanların yaşamlarına ilişkin bilgi elde etmenin, onlara kendi terimlerini kullanarak kendilerini ifade etmelerine izin verecek şekilde soru sormak yoluyla gerçekleştirilebileceğini ve bunun da derinlemesine görüşmeler ile sağlanabileceğini belirtmektedir. Bu anlamda kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşam deneyimleri

ile ilgili derinlemesine bilgi edinebilmek ve ilişki ve etkileşimlerini keşfedebilmek için en iyi yöntemin derinlemesine görüşme olduğu düşünülerek yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı konuya ilişkin bilgilerin alınması amacıyla hazırlanmaktadır. Görüşme yapan kişi önceden hazırladığı konulara bağlı kalarak hem önceden hazırladığı soruları hem de görüşme esnasında gelişen, daha derinlemesine bilgi alabilmek için oluşturulan soruları sorabilmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu anlamda yarı yapılandırılmış görüşme formu tekniği kullanmak, görüşme öncesi ve esnasında gelişen tüm aşamaları kapsamakta ve araştırmacıya daha geniş bir perspektif sağlamaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda “kök aile özellikleri”, “kurum bakımı yaşamları”, “kurum bakımı sonrası yaşamları”, “iş yaşamları”, “eşleri ile ilişkileri”, “çocukları ile ilişkileri” ve “kendilerine ilişkin tanımlamaları” gibi ana başlıklar yer almaktadır. Bu ana başlıklar doğrultusunda alt başlıklar ve yine alt başlıkların altında yer alan sorular araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Sorular sırayla sorulmamış görüşme sürecinin ilerleyişine göre şekillenmiştir. Araştırmacının yanı sıra tüm görüşmeler son görüşme dışında kontrol gözlemci ile gerçekleşmiştir. Kontrol gözlemcinin yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden takip ederek ve görüşme sürecini gözlemleyerek eksik kalan konularla ilgili araştırmacıya destek vermesi araştırmayı güçlü kılmıştır. Kontrol gözlemcinin görüşmelerde yer alması görüşmede göz ardı edilebilecek detayların engellenmesi bakımından büyük destek sağlamıştır. Kişilerin bağlanma stillerinin oluşmasında ve yetişkinlik yaşamındaki tüm ilişkilerin oluşmasında kişinin özellikle bakım veren ile ilişkileri, iletişim tarzları, paylaşımları ve çocukluk çağında yaşanan olumsuz yaşam deneyimleri (ölüm, şiddet, ihmal gibi) ve tedavi edilmeyen olumsuz yaşam deneyimlerinin getirdikleri büyük önem arz etmektedir. Bu ilişkiler bağlanma stiline oluşumunda ve bireyin yetişkinlik yaşamında tüm ilişkilerde belirleyici olması bakımından önemli olup derinlemesine görüşmede yer alan ana başlıklardır.

Araştırmanın nitel kısmında, kendileriyle araştırmanın nicel kısımda daha önce görüşme yapılan ve maksimum çeşitlilik örneklemesine uygun şekilde derinlemesine görüşme yapmak için belirlenmiş 8 bireye ilişkin tanıtıcı bazı bilgiler aşağıda yer almaktadır. Gizlilik ilkesi temel alınarak, katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış,

gerçek isimleri yerine takma isimler kullanılmıştır. Çocukluklarında olumsuz yaşam deneyimleri yaşamış, çocukluklarını zorluklarla ve mücadelelerle geçirmiş buna rağmen güçlü bir şekilde yaşamlarına devam edebilmiş ve kendi yaşamlarının tek başına yaratıcısı olan bu bireylerin takma isimleri yunan mitolojisi tanrılarının isimlerinden oluşmaktadır. Derinlemesine görüşmeler sırasında katılımcılar hakkında edinilen bilgiler ve gözlemler ile her bir katılımcı karakterini yansıtan bir yunan mitolojisi tanrısı ile eşleştirilmiştir.

Apollo: Kadın. 39 yaşında. Memur. Babanın vefatının ardından annenin evden ayrılması nedeniyle korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 7 yaş. Kurum bakımı deneyimi 10 yıl. Eşi ile görücü usulü evlenmiş ve 14 yıllık evli. 2 çocuk annesi. (Saplantılı Bağlanma en düşük. Genel puanı kayıtsız bağlanmada en yüksek)

İfestus: Erkek. 32 yaşında. Memur. Anne ve babanın şiddetli geçimsizlik, zararlı alışkanlıklar ve aldatma nedeniyle boşanmasından kaynaklı korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 6 yaş. Kurum bakımı deneyimi 2 yıl. Eşi ile arkadaş ortamında tanışarak evlenmiş ve 5 yıllık evli. 1 çocuk babası. (Korkulu Bağlanma en düşük. Genel puanı güvenli bağlanmada en yüksek)

Demeter: Erkek. 54 yaşında. Boyacı. Baba vefatı (öldürülmüş) ve annenin başkasıyla evlendirilmesi nedeniyle korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 2 yaş. Kurum bakımı deneyimi 14 yıl. Eşi ile görücü usulü isteyerek evlenmiş ve 21 yıllık evli. 1 çocuk babası. (Korkulu bağlanma en yüksek puan. Genel puanda da en yüksek korkulu bağlanma)

Hera: Kadın. 27 yaşında. Memur. Babanın vefatının ardından gelen maddi olanaksızlık ve annenin bir başkasıyla evlenmesi nedeniyle korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 6 yaş. Kurum bakımı deneyimi 10 yıl. Eşi ile arkadaş ortamında tanışarak evlenmiş ve 4 yıllık evli. 2 çocuk annesi. (Saplantılı bağlanma en yüksek. Genel puanda da saplantılı en yüksek fakat kayıtsız bağlanması da saplantılı puanına çok yakın)

Zeus: Erkek. 44 yaşında. Memur. Babanın vefatının ardından yaşanan maddi yoksunluk nedeniyle korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 8 yaş. Kurum bakımı deneyimi 15 yıl. Eşi İle görücü usulü isteyerek evlenmiş ve 18 yıllık evli. 2 çocuk babası. (Güvenli Bağlanma puanı en düşük. Genel puanı korkulu bağlanma da en yüksek)

Eros: Erkek. 37 yaşında. Memur. Babanın vefatından (öldürülmüş) sonra yaşanan maddi olanaksızlıklar nedeniyle korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 3 yaş. Kurum bakımı deneyimi 15 yıl. Eşi İle görücü usulü isteyerek evlenmiş ve 14 yıllık evli. 1 çocuk babası. (Güvenli bağlanma en yüksek. Genel puanda da güvenli bağlanma puanı yüksek)

Prometheus: Erkek. 51 yaşında. Memur. Annenin evi terk etmesi nedeniyle korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 2 yaş. Kurum bakımı deneyimi 17 yıl. Eşi İle görücü usulü isteyerek evlenmiş ve 24 yıllık evli. 2 çocuk babası. (Kayıtsız bağlanma en yüksek. Genel puanda da kayıtsız bağlanma en yüksek.)

Hestia: Kadın. 33 yaşında. Memur. Babanın vefatının ardından gelen maddi olanaksızlık ve annenin bir başkasıyla evlenmesi nedeniyle korunma altına alınmış. Korunma altına alınma yaşı 12 yaş. Kurum bakımı deneyimi 6 yıl. Eşi ile arkadaş ortamında tanışarak evlenmiş ve 5 yıllık evli. 1 çocuk annesi. (Kayıtsız bağlanma en düşük. Genel puanda da Korkulu en yüksek)

Araştırmanın nitel bölümünde yer alan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin cinsiyet, yaş, korunma altına alınma nedeni, kurum bakımı deneyimi süresi, evlenme şekli ve evlilik süresi, çocuk sayısı ve bağlanma stiline ilişkin tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 40 olup, yaşların 27-54 yaş aralığında değişmekte olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (6 kişi) babanın vefatı ve ardından kendini gösteren maddi olanaksızlıklar nedeniyle korunma altına alınmıştır. Bir katılımcı annenin evi terk etmesi, diğer katılımcı ise anne ve babanın şiddetli geçimsizlik, zararlı alışkanlıklar ve aldatma nedeniyle boşanması nedeniyle korunma altına alınmıştır. Katılımcıların korunma altına alınma yaşı 2-12 yaş

aralığındadır. Bağlanma teorisinde Bowlby (2012) bağlanma davranışının gelişimini tanımlarken, bu gelişimin çocukluğun ilk üç yılını (0-3 yaş) kapsadığını belirttiği halde buna ek olarak önemli bir kısım bağlanma davranışının devam ettiğini, yaş aralığı bakımından ise ana okul çocukları (5-6 yaş) hatta daha büyük çocukları da kapsadığını ifade etmektedir. Bu tanımlama temel alınarak katılımcıların korunma altına alınma yaşı 2-12 yaş aralığı olarak belirlenmiştir. Araştırmanın başında örnekleme oluşturmada '0-3 yaş aralığında korunma altına alınmış olmak' örneklem ölçütü oluşturulmuş fakat kişi sayısına ulaşmada büyük sıkıntı yaşanmıştır. Buna bağlı olarak yaş sınırı kısıtlaması olmadan veriler toplanmıştır. Araştırmanın bu sınırlılığı süreç içerisinde Bowlby'nin ileri sürdüğü ileriki yaşlarda da bağlanma davranışının devam edip etmediğine ilişkin savını açıklayacak ve keşfetmeyi sağlayacak da bir yol açmıştır. Katılımcıların kurum bakımı deneyimleri ortalama 11 yıl olup 2 -17 yıl arasında değişmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin tümü araştırmanın örneklem ölçütü gereği evli ve çocuk sahibidir. Katılımcılar ortalama 13 yıllık evli olup evlilik süreleri 4-24 yıl arasında değişmektedir. Katılımcılardan 3'ünün eşi ile arkadaş ortamında tanışarak evlendiği, 5'inin ise görücü usulü birinin tavsiyesi üzerine tanışıp evlendiği görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel kısmında veri toplama aracı olarak, çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin sosyo-demografik özelliklerini saptamak üzere soru kağıdı, bağlanma stillerinin saptanması amacıyla İlişki Ölçeği Anketi (İÖA) kullanılmıştır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyo-demografik özelliklerini saptamak amacıyla kullanılan soru kağıdında; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir gibi tanıtıcı bilgiler ve kurum bakımında kalma süresi, kurum bakımı hizmeti almaya başladığı yaş, korunma altına alınma nedeni gibi kurum bakımı deneyimine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Sosyo demografik bilgilerin yer aldığı soru kağıdında kurum bakımına ilişkin bilgilerin (korunma altına alınma yaşı, bakım veren sayısı ve birlikte

geçirilen süre vb.) yer alması büyük önem teşkil etmektedir. Bağlanma stilinin oluşumuna bakım veren ile ilişkilerin ve geçirilen sürenin, kişinin korunma altına alınma yaşının ve kurumda kalınan sürenin etki ettiği bilinmektedir. Bu anlamda soru kağıdında katılımcıları tanıtan bilgilerin yanı sıra kurum bakımı deneyimlerine ilişkin bilgiler de yer almaktadır.

Örneklem kapsamında yer alan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evli, çocuklu ve 18 yaşın üzerinde bireylerden oluşması nedeniyle yetişkin bağlanmasını ortaya koyan İlişki Ölçeği Anketi (İÖA) kullanılmıştır. İÖA, Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilmiş ve 1999 yılında Sümer ve Güngör tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. İÖA, 30 maddeden oluşmaktadır ve farklı maddeler toplanarak dört bağlanma prototipini ölçmek amaçlanmaktadır. İÖA, Hazan ve Shaver'ın (1987) bağlanma ölçümündeki paragraflarından, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) İA ve Collins ve Read'in (1990) Yetişkin Bağlanma Ölçeği'nde kullanılan maddelerden oluşturulmuştur. Katılımcılar, her bir maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerdeki genel tutumlarını ne derece tanımladığını yedi basamaklı ölçekler kullanarak değerlendirmektedirler (1 = beni hiç tanımlamıyor; 7 = tamamiyle beni tanımlıyor). Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer maddeyle ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma biçimleri dörder madde ile ölçülmektedir. Dört bağlanma biçimini yansıtan sürekli puanlar, bu stilleri ölçmeyi hedefleyen maddelerin toplamı ve elde edilen toplamın her bir alt ölçekteki madde sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Böylece, alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişmektedir. Bu yolla elde edilen sürekli puanlar temelinde, katılımcılar bağlanma grupları içinde sınıflandırılmakta ve benlik ve başkaları modelleri için sürekli puanlar hesaplanmaktadır. Katılımcıların gruplandırılması sürecinde her bir katılımcı, en yüksek puana sahip olduğu bağlanma kategorisine atanmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

Araştırmanın nitel kısmında bağlanma stilleri belirlenen bireylerin bağlanma davranışının gelişimini nasıl olduğunu keşfetmek, aile ilişkilerini derinlemesine incelemek ve aile ilişkilerinin nasıl olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla, derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeleri gerçekleştirirken yarı yapılandırılmış

görüşme formundan yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu “kök aile ile ilişkileri”, “kurum bakımı yaşamları”, “kurum bakımı sonrası yaşamları”, “iş yaşamları”, “eşleri ile ilişkileri”, “çocukları ile ilişkileri”, “kendilerine ilişkin tanımlamaları”, gibi ana başlıklardan oluşmaktadır. Araştırmanın nitel verileri yedi ana başlık doğrultusunda toplanmış olup her bir ana başlık altında oluşan alt sorularla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan derinlemesine görüşmenin yanı sıra görüşme sırasında edinilen gözlem notları da verilerin çözümlenmesinde kullanılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel verilerinin toplanması aşamasında, kartopu örnekleme yöntemi kullanıldığından veri toplamada ilk yola çıkan kişi daha önce yetiştirme yurdunda görev yapmış bir sosyal hizmet uzmanı olmuştur. Araştırmanın katılımcılarının anlaşılır bir biçimde kurum bakımı deneyimleri ve aile yaşamlarını herhangi bir nedenle paylaşma eğiliminde olmadıkları ve güven ilişkisi kurdukları refere bir bireyin imlemesi ile görüşmeyi kabul etmeleri gözlemlendiğinden kartopu yöntemine de uygun bir şekilde birinin bir diğerini refere ettiği sistem kullanılarak veri toplama işlemi ilerlemiştir. Bu aşamada yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak tek tek katılımcıların bir diğer katılımcıyı işaret etmesi ile yaklaşık 51 kuruma gidilerek çoğunlukla katılımcıların iş yerlerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İşyerleri dışında görüşülen yaklaşık 40 katılımcının verileri ise yetiştirme yurdundan ayrılanların her sene geleneksel olarak düzenledikleri piknik organizasyonuna davetli olarak katılım gösterilerek gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle veri toplamak üzere Çorum iline gidilmiş veriler orada toplanmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında Ankara, Kırıkkale, Çorum, Gaziantep, Almanya ve Balıkesir illerinden araştırmaya dahil olan katılımcılar söz konusudur.

Nicel verilerin toplanması aşamasında her bir katılımcıya içerisinde soru kağıdı yer alacak şekilde bir zarf verilmiştir. Her bir katılımcı soruları cevaplamış tekrar soru kağıdını zarfa koyarak kapalı şekilde teslim etmiştir. Her bir katılımcının telefon

numarası zarfın üzerine not edilmiştir. Bunun dışında herhangi bir kimlik bilgisi alınmamıştır. Telefon numaralarının katılımcılardan istenme nedeni, nitel araştırma için tekrar görüşme talebi oluşması halinde katılımcılara ulaşabilmek gerekçesiyle olduğu bildirilmiştir. Kapalı zarf usulü çalışma, bazı avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmiştir. Kapalı zarf usulü çalışma, kurum bakımı deneyimi olan bireyler gibi hassas bir grupta çalışırken gizlilik esasını göz ardı etmeyi engellemektedir. Ayrıca katılımcı yaşam deneyimlerine ilişkin bilgilerin gizlilik esasına uygun bir biçimde toplandığı deneyiminden yola çıkarak kendini daha rahat hissetmekte ve araştırmacıya karşı güven duymaktadır. Bu durum hem araştırma sorularının özenle cevaplanmasını sağlamış hem de katılımcının bir sonraki katılımcıyı işaret etmesini pozitif yönde etkilemiştir. Kapalı zarf usulü çalışmanın dezavantajı ise araştırma kapsamında toplamda 210 kişiye ulaşılmasına rağmen katılımcıların soruların yaklaşık yarısını özellikle bağlanma stillerini belirleyen ölçek sorularını cevaplamadan soru kağıdını zarflamaları sonucunda katılımcılardan 40'ı araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Katılımcıların özellikle bağlanma sorularını cevapsız bırakmaları araştırmanın önemli bulgularından biri olarak görülmektedir. Katılımcılara ilişkin tanıtıcı bilgiler sayı ile ya da tek kelime ile kolaylıkla ifade edilebilecek yüzeysel bilgiler olduğundan tüm katılımcılar tanıtıcı bilgilere ilişkin tüm soruları cevaplama eğilimi göstermiştir. Bağlanmaya ilişkin sorular genellikle duygulara, tutum ve davranışlara ve kendisinin bir başkası hakkında ne hissettiğine ilişkin sorular olması bakımından katılımcılar bu soruları yanıtsız bırakma eğilimi göstermiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşadıkları zorlu yaşam deneyimleri, çocuklukta yaşadıkları kök aile ilişkileri, kurum bakımı yaşamları ve sonrasında yaşadıkları güçlükler bireylerin yaşama karşı bir direnç oluşturmalarına neden olmuş olabilir. Bu anlamda katılımcıların özellikle duygularına ilişkin sorularda sergiledikleri tutum ve davranış zaman içinde edindikleri bir baş etme stratejisi olarak görülebilir. Katılımcılara araştırmanın örneklem ölçütünün evli ve çocuk sahibi olmak olduğu araştırmanın başında bildirilmiş fakat bazı katılımcılar bunu göz ardı ederek soru kağıdını doldurmuştur. Bu nedenle katılımcılardan 20'sinin bekar, 6'sının boşanmış olması nedeniyle araştırmaya dahil edilmemiştir. Kapalı zarf usulü çalışmanın dezavantajlarından kaynaklı toplamda 66 katılımcı araştırmaya dahil edilememiştir. Veriler toplandıktan sonra her bir soru kağıdı numaralandırılmış ve

katılımcıların zarf üzerine yazdığı telefon numaraları ile not edilerek analiz için hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın nitel veri toplama aşamasında öncelikle nitel verilerin toplanabilmesi için nicel analiz sonuçlarına göre bağlanma stilleri belirlenen dördü bağlanma stillerinden her bir bağlanma stilini en yüksek ve en düşük puanda temsil eden bireyler belirlenmiştir. Nicel analiz sonucunda nitel görüşme için maksimum çeşitlilik örneklem yöntemine uygun bir şekilde her bir bağlanma stilinde en yüksek ve en düşük puanı alan 8 katılımcı telefon numarası ile birlikte not edilmiştir. Katılımcılar anket formu üzerine kendileri tarafından not edilen telefon numaralarından aranarak araştırmanın bir sonraki aşaması olan nitel aşama hakkında kısa bilgi verilmiş ve derinlemesine görüşme talebi katılımcılara iletilmiştir. Araştırmanın nitel aşaması veri toplama bakımından araştırmanın nicel aşamasına göre çok daha zorlu gerçekleşmiştir. Öncelikle kurum bakımı olan bireyler araştırmanın nicel aşamasında anket formunu çok daha rahat ve kaygı hissetmeden iş yerlerinde gerçekleştirme imkanı bulmuştur. Nitel görüşmelerin süresi ve yüz yüze derinlemesine tüm yaşam deneyimleri hakkında görüşme fikri katılımcıları tedirgin etmiş ve görüşmeyi kabul etme noktasında zorlamıştır. Hatta nicel verilerin toplanması aşamasında, bir sonraki aşamada yüz yüze görüşme yapılacağı ve yaşam deneyimlerin paylaşılacağı bilgisi verildiğinden birçok katılımcı anket formlarının yer aldığı zarflara telefon numaralarını farklı yani yanlış numara not etmiştir. Görüşmeler için arama yapıldığında fark edilen bu durum çok sık tekrarlanmış olup görüşülecek kişilerin her bir bağlanma stilinde en uzak iki puana sahip kişiyi belirleme durumunu zorlaştırmıştır. Buna bağlı olarak güvenli bağlanma stiline sahip katılımcılardan en yüksek puana sahip 5. katılımcı en düşük puana sahip 3. katılımcı ile görüşülmüştür. En yüksek puana sahip ilk iki katılımcı görüşme yapmak istemediğini belirtmiştir. Derinlemesine görüşme talebini ret eden katılımcılar, görüşme yapmak istememe nedenlerini kendilerini korumak, geçmiş yaşam deneyimlerini konuşmanın bireylerin günlük yaşam pratiklerine olumsuz etkide bulunması ve geçmiş yaşam deneyimlerini unutmanın ya da yok saymanın kendilerini daha iyi hissettirmesi olarak ifade etmişlerdir. Aşağıda yer alan ifade, kurum bakımı deneyimi olan bir bireyin görüşme talebini ret etme gerekçesini belirtmektedir.

“Ben çalışmanıza bir katkı olsun diye soru kağıdını doldurdum. Yurt ile ilgili, biyolojik ailemle ilgili konuşmayı hiçbir zaman tercih etmiyorum. Bunu konuşmadan yaşamayı öğrendim. Etrafımda da kimse bilmez zaten. Tekrar tekrar konuşarak aynı şeyleri yaşamak istemiyorum. Kusura bakmayın size yardımcı olamayacağım.”

Katılımcıların anket formuna yanlış ya da farklı numaralar not etmelerinin altında yatan nedenin kendilerini korumak, bir dışlamaya maruz kalmak istememek gibi nedenlerle olduğu anlaşılmıştır.

Kayıtsız bağlanma stiline sahip olan katılımcılardan en yüksek puana sahip olan 2. katılımcı ile en düşük puana sahip olan 12. katılımcı ile görüşülmüştür. Görüşmelerde, görüşmeyi kabul etmeyen katılımcıdan bir sonraki katılımcıyı araştırmaya dahil etme durumu telefon numarasını yanlış verme ya da görüşmeyi kabul etmeme nedeniyle gerçekleşmiştir. Hangi katılımcılar ile görüşme yapılacağına belirlenmesi hususunda bazı istisnai durumlar meydana gelmiştir. Bu istisnai durumlardan biri araştırmada kadın katılımcının az olması nedeniyle araştırmacının çalışmanın niteliği ve çeşitliliğini arttırmak konusundaki kaygısıdır. Araştırmacı puan sıralamasında bir kadın katılımcıya ulaşana kadar sıralamayı takip etmiş ve görüşmeyi kabul eden kadın katılımcıyı araştırmaya dahil etmiştir.

Saplantılı bağlanma stiline sahip olan katılımcılardan en yüksek puana sahip olan 4. katılımcı ve en düşük puana sahip ilk katılımcı ile görüşülmüştür. Çoğunlukla kadın katılımcıların görüşme talebini ret etme eğilimleri araştırmanın tüm sürecinde gözlemlenen genel bir durumdur. Saplantılı bağlanma puanı yüksek olan kadın katılımcı aranmış ve görüşme talebi kendisine bildirilmiştir. Kadın katılımcı görüşme talebini büyük bir ilgi ile kabul etmiş ve eşinin de kurum bakımı deneyiminden bahsetmiştir. Katılımcının şehir dışında yaşaması nedeniyle uygun tarih ve ulaşım bilgileri hakkında konuşulmuş ve görüşme tarihi belirlenmiştir. Görüşme tarihinden iki gün önce katılımcıya görüşme tarihi hatırlatmak maksadıyla telefon ile ulaşılmıştır. Kadın katılımcı telefonda araştırmacıyı tanımadığını ve yanlış numaranın arandığını söyleyerek görüşmeyi sonlandırmıştır. Kurum bakımı deneyimi olan kadınların geçmiş yaşam deneyimlerini paylaşmak istememe eğilimleri sadece toplumda öteki

kılındığı ve kendini korumak zorunda hissettikleri için değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri telkinin bir yansıması olarak eşleri (özellikle kurum bakımı deneyimi olmayan eşler) tarafından da ifade özgürlüklerinin baskılanmasıdır. Kurum bakımı deneyimi olan birçok kadının bu baskıya maruz kaldığı araştırma esnasında görülmüştür. Öte yandan kadınların benzer yaşam deneyimlerine sahip eşlerinin, kurum bakımı deneyiminin kadını toplumda daha da dezavantajlı hale getireceğine inandığı, topluma karşı ‘kadını korumak’ zorunda olduğu ve yaşam deneyimlerinin başkaları ile paylaşılması halinde kadının psikolojik olarak etkilenmesi ile birlikte aile içi iletişimin olumsuz etkilendiği gerekçesiyle kadınların ifadelerini hoş görmeme ve engelleme eğilimi gösterdikleri görülmüştür. Tüm bu engellere rağmen paylaşımlarda bulunan kadın katılımcılar araştırmacının aynı cinsiyette olması bakımından kendilerini rahat hissetmiş ve güven duydukları bir ortamda geçen görüşmeler sonunda samimiyetle paylaşımlarda bulunduğu hatta çok özel gördükleri yaşam deneyimi detaylarını araştırmacı ile paylaştıkları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla araştırmanın en zor veri toplama aşamasının kadın katılımcılara ulaşmak hususunda olduğu söylenebilir.

Korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcılardan en yüksek puana sahip olan 4. katılımcı en düşük puana sahip ilk katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcılara görüşme talebinin bildirilmesi ve araştırmanın kapsamı hakkında bilgi verilmesi aşamasında katılımcılar, araştırmaya inançlarının olmadığı, kendilerinin araç olarak kullanıldığı, akademik çalışmalarının iyileştirme yönünde herhangi bir etkisinin bulunmadığı ile ilgili görüşlerini bildirmiştir. Alana yönelik yapılan uygulama ve çalışmaların kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşamlarında güven oluşturmada ve kendilerine yönelik tutum ve davranışlarının geçmiş yaşam deneyimlerinin de getirdiği bazı somut verilerle kendilerinin özne olmaktan uzak oldukları fikri yaygın bir kanı olarak katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Derinlemesine görüşmelerde, görüşmeciler ile güven ilişkisi kurulabilmesi açısından araştırmacı, öncelikle araştırmacı kendisini tanıtmış, araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı, araştırmanın konusu ve amacı hakkında ve görüşmelerde edinilen bilgilerin, araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacağı

hakkında bilgi vermiştir. Görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı kullanılması konusunda katılımcıların onayı alınmış ve yalnızca bunu onaylayanlar ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler en uzun 2 saat 20 dakika en kısa 1 saat 15 dakika sürmüştür. Araştırmanın ortalama görüşme süresi yaklaşık 1 saat 42 dakikadır (1,7925). Araştırmanın büyük kısmı Ankara ve ilçelerinde, geri kalan kısmı ise Gaziantep'te gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların araştırmaya ilişkin bilgileri edinebilecekleri ve onaylayabilecekleri bir bilgilendirilmiş onam formu (Bkz. Ek-2) hazırlanmış ve görüşmelere başlamadan önce bu form katılımcılar tarafından imzalanmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın nicel verilerinin analizinde SPSS kullanılmış olup, değişkenlerin özelliklerine göre t testi veya varyans analizi yapılmıştır. Değişkenin iki kategorili olması durumunda bağlanma stili puanı t testi ile ikiden çok kategorili olması durumunda da varyans analizi kullanılmıştır. Bağlanma stillerinin birden fazla değişkene göre karşılaştırılmasında ise iki ya da üç faktörlü varyans analizi kullanılmıştır. Varyans analizinde önemli farklılık bulunması durumunda ikili karşılaştırmalar için LSD testi kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel verilerinin analizi için derinlemesine görüşmelerde alınan ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmış ardından verilerin analizi Maxqda 2018 veri analiz programında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın 235 sayfalık nitel veri dökümanları araştırmanın amacı doğrultusunda önceden belirlenen 6 ana tema altında kategorize edilmiş ve toplamda 23 alt tema ve 127 kod oluşmuştur. Ulaşılan temalar ve alt temalar yorumlanarak neden-sonuç ilişkileri ile irdelenmiş ve sonuçlar ortaya konulmuştur.

2.5. Süre ve Olanaklar

Çalışmanın nicel verilerinin toplanması 2016-2017 güz dönemi süresince toplamda üç ay, nitel verilerinin toplanması ise 2016-2017 bahar ve yaz dönemi süresince toplamda

beş ay sürmüştür. Araştırmanın tüm ihtiyaç ve giderleri araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma Stilleri

Kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerine ilişkin nicel verilerin analiz edilerek ortaya çıkarıldığı bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.1.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulguların yer aldığı bu bölümde, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, çalışma yılı ve aylık gelirlerine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Çizelge 3.1.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, çalışma yılı ve aylık gelirlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Sosyo-Demografik Bilgiler		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	31	21,5
	Erkek	113	78,5
Yaş Aralığı	21-35 yaş	46	31,9
	36-50 yaş	72	50,0
	51-80 yaş	26	18,1
Eğitim Durumu	İlkokul	8	5,6
	Ortaokul	29	20,1
	Lise	65	45,1
	Ön Lisans	20	13,9
	Lisans	19	13,2
	Yüksek Lisans	3	2,1
Meslek	Kamu Çalışanı	120	83,3
	Özel Sektör Çalışanı	13	9,0
	Emekli	8	5,6
	Ev Hanımı	3	2,1
Çalışma Süresi	1-10 yıl	21	14,6
	11-20 yıl	82	56,9
	21-30 yıl	30	20,8
	31-40 yıl	11	7,6
Aylık Gelir	Yeterli	116	80,6
	Yetersiz	28	19,4
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgilerinin yer aldığı Çizelge 3.1.'de görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğunu (%78,5) erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılım gösterenlerin % 21,5'i ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaş aralığı ele alındığında katılımcıların yarısının (%50) 36-50 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların % 31,9'u 21-35 yaş

aralığında, %18,1'i ise 51-80 yaş aralığında yer almaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşı en az 21 en fazla 63 arasında olup yaş ortalaması 40,41 (ss=8,6)'dir. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında büyük oranda (%45,1) lise mezunu olduğu görülmektedir. Ortaokul mezunu olanların oranı %20,1 iken, lisans düzeyinde olanların (önlisans ve lisans) oranı %27,1'dir. Katılımcılar en az oranda ilkokul (% 5,6) ve lisanüstü (% 2,1) eğitim almıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu kamu çalışanı (% 83,3) olarak çalışma yaşamında yer almaktadır. Katılımcıların %9'u özel sektörde çalışmakta iken %5,6'sı ise emekli olarak aktif çalışma yaşamını sonlandırmıştır. Katılımcıların %2,1'i ise ev hanımı olarak yaşamını sürdürmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çalışma süresi ele alındığında 11-20 yıl aralığında çalışma yaşamında yer almış katılımcılar %56,9, 21-30 yıl aralığında yer alan katılımcılar % 20,8 ve 1-10 yıl aralığında yer alan katılımcılar % 14,6 oranı ile sıralanmaktadır. Katılımcılardan 31-40 yıl aralığında çalışma yaşamında yer alanlar ise en az oranı (%7,6) oluşturmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çalışma süresi en az 1 yıl en fazla 40 yıl arasında olup çalışma süresi ortalaması 18,10 (ss=8,044)'dur. Katılımcılar büyük oranda (%80,6) aylık gelirini yeterli olarak katılımcıların %19,4'ü ise aylık gelirini yetersiz olarak belirtmektedir.

3.1.2. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva-Yurt Deneyimlerine İlişkin Bulgular

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt yaşamına ilişkin bulguların yer aldığı bu bölümde katılımcıların yuva-yurtta kalma süresi, yuva-yurtta kalma yaşı, korunma altına alınma nedeni, bakıcı anne sayısı, aile ve gönüllü ziyaret sıklığına ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Çizelge 3.2.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva/yurtta kalma süresi ve yuva/yurtta kalmaya başladığı yaşa ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.2. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva-Yurt Deneyim Süresi ve Yuva-Yurtta Kalma Yaşına İlişkin Bulgular

Yuva-Yurt Deneyimlerine İlişkin Bilgiler		Sayı	Yüzde
Yuva/Yurt Deneyim Süresi	0-5 yıl	19	13,2
	6-10 yıl	51	35,4
	11-15 yıl	45	31,2
	16 yıl ve üzeri	29	20,1
Yuva/Yurtta Kalma Yaşı	0-3 yaş	38	26,4
	4-6 yaş	27	18,8
	7-8 yaş	20	13,9
	9-11 yaş	37	25,7
	12-20 yaş	22	15,3
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt deneyim süresi ve yuva-yurtta kalma yaşına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.2.'de görüldüğü üzere, katılımcıların en çok (%35,4) 6-10 yıl aralığında yuva-yurt deneyimi vardır. Katılımcıların %31,2'sinin 11-15 yıl, %20,1'inin 16 yıl ve üzeri, %13,2'sinin ise 0-5 yıl süre ile yuva- yurt ortamı deneyiminin olduğu görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurtta kalma süresi en az 3 yıl en fazla 22 yıl arasında olup yuva-yurtta kalma süresi ortalaması 10,98 (ss=4,649) yıldır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurtta kalma yaşına bakıldığında en çok (%26,4) 0-3 yaş aralığında yuva deneyimlerinin başladığı görülmektedir. Katılımcıların %25,7'sinin 9-11 yaş aralığında, %18,8'inin 4-6 yaş aralığında, %15,3'ünün 12-20 yaş aralığında, %13,9'unun ise 7-8 yaş aralığında yuva-yurt deneyimin başladığı görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt deneyim yaşı en az 0 yaş en fazla 16 yaş olup yuva-yurtta kalma yaşı ortalaması 6,97 (ss=4,247)'dir.

Çizelge 3.3.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alınma nedenine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.3. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine İlişkin Bulgular*

Yuva-Yurt Deneyimlerine İlişkin Bilgiler		Sayı	Yüzde
Korunma Altına Alınma Nedenleri	Ailenin Boşanması	31	21,5
	Anne ve/veya Babanın Evi Terki	10	6,9
	Maddi Olanaksızlıklar	17	11,8
	Anne ve/veya Babanın Vefatı	95	66,0
	İhmal ve İstismar	2	1,4
	Diğer**	6	4,2

*Bu soruya katılımcılar birden fazla seçeneği işaretleyerek yanıt vermiştir.

**Katılımcıların %4,2'si anne ve babanın hükümlü olması, afet yaşanması ve buluntu bebek olması nedeniyle korunma altına alınmıştır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alınma nedenine ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.3.'te görüldüğü üzere, katılımcıların yarısından fazlası hakkında (%66) anne ve/veya babanın vefatı nedeniyle korunma kararı alındığı görülmektedir. Ailenin boşanması nedeniyle korunma kararı uygulanan katılımcıların oranı %21,5 iken maddi olanaksızlıklar nedeniyle korunma altına alınan katılımcıların oranı % 11,8'dir. Katılımcıların % 6,9'unun anne ve/veya babanın terki nedeniyle, %1,4'ünün ihmal ve istismar nedeniyle korunma altına alındığı görülmektedir. Katılımcıların %4,2'sinin ise "diğer" seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Çizelge 3.4.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bakım elemanı (bakıcı anne) sayısına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.4. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bakım Elemanı (Bakıcı Anne) Sayısına İlişkin Bulgular

Yuva-Yurt Deneyimlerine İlişkin Bilgiler		Sayı	Yüzde
Bakım Elemanı (Bakıcı Anne) Sayısı	1-5 arası	64	44,4
	6-10 arası	14	9,7
	11 ve üzeri	4	2,8
	Hatırlamıyor	62	43,1
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt deneyimi süresince bakım elemanı (bakıcı anne) sayısına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.4.'te görüldüğü üzere, katılımcıların yaklaşık yarısının (%44,4) 1-5 arası bakım elemanı tarafından yetiştirildiği görülmektedir. Katılımcıların %43,1'i herhangi bir sayı belirtmemekte ve bakım elemanı sayısını hatırlamadığını ifade etmektedir. Katılımcıların %9,7'sinin 6-10 arası, %2,8'inin ise 11 ve daha fazla sayıda bakım elemanı tarafından yetiştirildiği görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bakım elemanı sayısı en az 1 en fazla 35 olup bakım elemanı sayısı ortalaması 4,77 (ss=5,33)'dir.

Çizelge 3.5.'te kurum bakımı deneyimi olan bireylerin gönüllü ve aile ziyaret sıklığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.5. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Gönüllü ve Aile Ziyaret Sıklığına İlişkin Bulgular

Yuva-Yurt Deneyimlerine İlişkin Bilgiler		Sayı	Yüzde
Gönüllü Ziyaret Sıklığı	Haftada bir	14	9,7
	Ayda bir	5	3,5
	Altı ayda bir	13	9,0
	Yılda bir	7	4,9
	Nadiren	7	4,9
	Hiç	98	68,1
Aile Ziyaret Sıklığı	Haftada bir	19	13,2
	Ayda bir	21	14,6
	Altı ayda bir	17	11,8
	Yılda bir	24	16,7
	Nadiren	13	9,0
	Hiç	26	18,1
	Toplam	120	83,3
	Cevapsız	24	16,7
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin gönüllü ve aile ziyaret sıklığına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.5.’te görüldüğü üzere, katılımcıların %68,1’inin gönüllüler tarafından “hiç” ziyaret edilmediği görülmektedir. “haftada bir” ziyaret edilen katılımcıların oranı %9,7 iken “altı ayda bir” ziyaret edilen katılımcıların oranı %9’u oluşturmaktadır. “Yılda bir” ve “nadiren” gönüllüler tarafından ziyaret edilen katılımcılar %4,9 ile eşit orana sahiptir. Katılımcıların %3,5’inin ise “ayda bir” ziyaret edilme sıklığı ile en az orana sahip olduğu görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aileleri tarafından ziyaret edilme sıklığı ele alındığında, ailesi tarafından “hiç” ziyaret edilmeyen katılımcıların en çok orana (%18,1) sahip olduğu görülmektedir. “Yılda bir” ziyaret edilen katılımcıların oranı %16,7, “ayda bir” ziyaret edilen katılımcıların oranı %14,6, “haftada bir” ziyaret edilen katılımcıların oranı %13,2, “altı ayda bir” ziyaret edilen katılımcıların oranı %11,8’dir. Katılımcıların %9’u ise “nadiren” ailesi tarafından ziyaret edilme sıklığı ile en az orana sahiptir.

Katılımcıların %16,7'sinin ise aile ziyaret sıklığı sorusunu cevapsız bıraktığı görülmektedir.

3.1.3. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evliliğine İlişkin Bulgular

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evliliğine ilişkin bulguların yer aldığı bu bölümde katılımcıların evlilik süresi, evlenme şekli, evlenmeden önceki görüşme süresi, çocuk sayısı, çocuklarının yaşı ve hem katılımcının hem de eşinin çocuk sahibi olma yaşına ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Ayrıca kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşlerini doğrudan betimleyen (yaş, eğitim durumu, meslek, yuva-yurt deneyimi) bilgiler de bu bölümde yer almaktadır.

Çizelge 3.6.'da kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik süresi, evlenme şekli ve evlenmeden önceki görüşme süresine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.6. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Evlilik Özelliklerine İlişkin Bilgiler		Sayı	Yüzde
Evlilik Süresi	0-5 yıl	17	11,8
	6-10 yıl	27	18,8
	11-15 yıl	41	28,5
	16-20 yıl	24	16,7
	21 yıl ve üzeri	35	24,3
Evlenme Şekli	Severek ve isteyerek	139	96,5
	İstemeyerek	5	3,5
Evlenmeden Önce Görüşme Süresi	0-3 yıl	68	47,2
	4-7 yıl	11	7,6
	8-11 yıl	7	4,9
	12-15 yıl	1	,7
	16 yıl ve üzeri	2	1,4
	Toplam	89	61,8
	Cevapsız	55	38,2
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik özelliklerine ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.6.'da görüldüğü üzere, katılımcıların %28,5'inin 11-15 yıldır evli olduğu görülmektedir. Katılımcıların %24,3'ünü 21 yıl ve daha fazla süredir evli olanlar, %18,8'ini 6-10 yıl süredir evli olanlar, %16,7'sini ise 16-20 yıl süredir evli olanlar oluşturmaktadır. Katılımcılardan 0-5 yıl süre ile evli olanlar ise %11,8'ini oluşturmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik süresi en az 1 yıl en fazla 44 yıl olup evlilik süresi ortalaması 15,8 (ss=9,15)'dir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlenme şekline bakıldığında, katılımcıların yaklaşık tamamının (%96,5) severek ve isteyerek evlenmiş olduğu, sadece %3,5'inin istemeyerek evlendiği görülmektedir. Katılımcıların evlenmeden önce görüşme süresi ele alındığında, yaklaşık yarısının (%47,2) 0-3 yıl süre ile görüşüp evlendiği görülmektedir. Katılımcıların %7,6'sı 4-7 yıl süre ile görüşüp evlenirken, %4,9'unu 8-11 yıl süre görüşüp evlenenler oluşturmaktadır. Katılımcılardan 12 yıl ve daha fazla süredir görüşüp evlenenler ise en az orana (%2,1) sahiptir. Katılımcıların %38,2'sinin bu soruyu yanıtlamadığı görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlenmeden önce görüşme süresi en az 0 yıl en fazla 24 yıl olup evlilik süresi ortalaması 3,04 (ss=3,61)'tür.

Çizelge 3.7.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşlerinin bazı sosyo-demografik özelliklerine (yaş, eğitim durumu, meslek, yuva/yurtta kalma deneyimi) ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.7. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Eşlerine İlişkin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Eşlerine İlişkin Bazı Sosyo-Demografik Özellik Bilgileri		Sayı	Yüzde
Eşin Yaşı	21-35 yaş	64	44,4
	36-50 yaş	61	42,4
	51-80 yaş	19	13,2
Eşin Eğitim Durumu	İlkokul	27	18,8
	Ortaokul	37	25,7
	Lise	47	32,6
	Ön lisans	8	5,6
	Lisans	21	14,6
	Yüksek lisans	3	2,1
	Doktora ve üstü	1	0,7
Eşin Mesleği	Kamu Çalışanı	38	26,4
	Özel Sektör Çalışanı	15	10,4
	Emekli	6	4,2
	Ev hanımı	85	59,0
Eşin Yuva/Yurt Deneyimi	Evet	28	19,4
	Hayır	116	80,6
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşlerinin bazı sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgilerinin yer aldığı Çizelge 3.7.’de görüldüğü üzere, katılımcıların yaklaşık yarısının eşi (%44,4) 21-35 yaş aralığındadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşinin %42,4’ü 36-50 yaş aralığında yer almakta iken, %13,2’si ise 51-80 yaş aralığında yer almaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşinin yaşı en az 22 en fazla 61 yaş arasında olup yaş ortalaması 38,43 (ss=8,8)’tür. Katılımcıların eşinin eğitim durumlarına bakıldığında, %32,6’sının lise mezunu, %25,7’sinin ortaokul mezunu, %18,8’inin ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcıların eşinin lisans düzeyinde mezuniyete sahip olanların (önlisans ve lisans) oranı %20,2’dir. Katılımcıların eşi en az oranda yüksek lisans (%2,1) ve doktora (%0,7) mezuniyetine sahiptir. Katılımcıların yarısından fazlasının

eşi (%59) ev hanımı olarak yaşamını sürdürmektedir. Katılımcıların eşinin %26,4'ünü kamu çalışanları, %10,4'ünü özel sektör çalışanları ve %4,2'sini ise emekli olarak aktif çalışma yaşamını sonlandırmış bireyler oluşturmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşinin büyük çoğunluğunun (%80,6) yuva-yurt deneyiminin olmadığı görölmektedir. Yuva yurt deneyimi olanların oranı ise %19,4'tür.

Çizelge 3.8.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ocuk sayısı ve çocuklarının yaş aralıklarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.8. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Çocuk Sayısı ve Yaş Aralıklarına İlişkin Bulgular

Çocuk Sayıları ve Yaş Aralıklarına İlişkin Bilgiler		Sayı	Yüzde
Çocuk Sayısı	1 çocuk	39	27,1
	2 çocuk	79	54,9
	3 çocuk	24	16,7
	4 çocuk	2	1,4
1. Çocuk Yaş Aralığı	0-3 yaş	13	9,0
	4-6 yaş	14	9,7
	7-8 yaş	15	10,4
	9-11 yaş	23	16,0
	12-20 yaş	47	32,6
	21-35 yaş	27	18,8
	36-50 yaş	5	3,5
2. Çocuk Yaş Aralığı	0-3 yaş	19	13,2
	4-6 yaş	17	11,8
	7-8 yaş	14	9,7
	9-11 yaş	15	10,4
	12-20 yaş	21	14,6
	21-35 yaş	17	11,8
	36-50 yaş	2	1,4
	Toplam	105	72,9
	Cevapsız	39	27,1
3. Çocuk Yaş Aralığı	0-3 yaş	6	4,2
	4-6 yaş	9	6,2
	12-20 yaş	6	4,2
	21-35 yaş	5	3,5
	Toplam	26	18,1
	Cevapsız	118	81,9
4. Çocuk Yaş Aralığı	7-8 yaş	1	0,7
	12-20 yaş	1	0,7
	Toplam	2	1,4
	Cevapsız	142	98,6
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çocuk sayısı ve yaş aralığına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.8.'de görüldüğü üzere, katılımcıların yarısından

fazlasının (%54,9) iki çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Katılımcıların %27,1'i bir çocuk sahibi iken %16,7'si üç çocuk sahibidir. Dört çocuk sahibi olan katılımcılar %1,4 ile en az oranı sahiptir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çocuk sayısı en az 1 en fazla 4 arasında olup çocuk sayısı ortalaması 1,92 (ss=0,7)'dir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin birinci çocuk yaş aralığına bakıldığında % 32,6'sının 12-20 yaş aralığında, %18,8'inin 21-35 yaş aralığında, %16'sının 9-11 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 36-50 yaş aralığında çocuğu olanların en az orana (%3,5) sahip olduğu görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin birinci çocuk yaşı en az 1 en fazla 44 yaş arasında olup birinci çocuk yaş ortalaması 14,47 (ss=9,1)'dir. Katılımcıların ikinci çocuk yaş aralığına bakıldığında, %14,6'sının 12-20 yaş aralığında, %13,2'sinin 0-3 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 4-6 yaş aralığı ile 21-35 yaş aralığında çocuğa sahip olanların oranı (%11,8) eşittir. Katılımcıların %10,4'ünün çocukları 9-11 yaş aralığında, %9,7'sinin çocukları ise 7-8 yaş aralığındadır. En az orana (%1,4) sahip olan katılımcılar 36-50 yaş aralığında çocuğa sahip olanlardır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ikinci çocuk yaşı en az 1 en fazla 43 yaş arasında olup ikinci çocuk yaş ortalaması 11,91 (ss=9,45)'dir. Katılımcıların üçüncü çocuk yaş aralığı ele alındığında, 4-6 yaş aralığında çocuk sahibi olanların oranının %6,2 olduğu görülmektedir. 0-3 yaş aralığında ve 12-20 yaş aralığında çocuk sahibi olan katılımcıların oranları (%4,2) eşittir. Katılımcılardan 21-35 yaş aralığında çocuk sahibi olanların oranı (%3,5) en azdır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin üçüncü çocuk yaşı en az 1 en fazla 33 yaş arasında olup üçüncü çocuk yaş ortalaması 10,92 (ss=9,89)'dir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin dördüncü çocuk yaş aralığı ele alındığında, 7-8 yaş aralığında çocuk sahibi olan katılımcılar ve 12-20 yaş aralığında çocuk sahibi olan katılımcıların oranının (%0,7) eşit olduğu görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin dördüncü çocuk yaşı en az 8 en fazla 17 yaş arasında olup dördüncü çocuk yaş ortalaması 12,5 (ss=6,36)'tir.

Çizelge 3.9.'da kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ve eşinin çocuk sahibi olma yaşına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.9. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin ve Eşinin Çocuk Sahibi Olma Yaşına İlişkin Bulgular

Evliliklerine İlişkin Bilgiler		Sayı	Yüzde
Çocuk Sahibi Olma Yaşı (Kendi)	12-20 yaş	15	10,4
	21-35 yaş	127	88,2
	36-50 yaş	2	1,4
Çocuk Sahibi Olma Yaşı (Eş)	12-20 yaş	34	23,6
	21-35 yaş	110	76,4
Toplam		144	100,0

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ve eşinin çocuk sahibi olma yaşına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.9.'da görüldüğü üzere, katılımcıların kendi çocuk sahibi olma yaşının büyük oranda (%88,2) 21-35 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 12-20 yaş aralığında çocuk sahibi olanlar %10,4'ü oluşturmaktadır. Katılımcılardan 36-50 yaş aralığında çocuk sahibi olanlar ise en az orana (%1,4) sahiptir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çocuk sahibi olma yaşı en az 17 en fazla 38 yaş arasında olup çocuk sahibi olma yaş ortalaması 26,16 (ss=3,92)'dir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşinin çocuk sahibi olma yaşı ele alındığında, büyük çoğunluğunun (%76,4) 21-35 yaş aralığında çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Katılımcıların eşinden 12-20 yaş aralığında çocuk sahibi olanların oranı %23,6'dır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşinin çocuk sahibi olma yaşı en az 16 en fazla 35 yaş arasında olup çocuk sahibi olma yaş ortalaması 24,13 (ss=4,25)'tür.

3.1.4. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bağlanma Stillerine İlişkin Bulgular

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerine (bağlanma stilleri; güvenli, korkulu, saplantılı, kayıtsız) ilişkin bulguların yer aldığı bu bölümde, katılımcıların bağlanma stilleri puanına ve katılımcıların yuva/yurtta kalma süresine, yuva/yurtta kalmaya başlama yaşına, korunma altına alınma nedenine, bakım elemanı

(bakıcı anne) sayısına, aile ziyaret sıklığına ve gönüllü ziyaret sıklığına göre bağlanma stillerine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Çizelge 3.10.'da kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.10. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bağlanma Stillerine İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri	N	Ort	ss
Güvenli	144	3,97	1,125
Korkulu	144	4,40	1,251
Saplantılı	144	3,62	1,067
Kayıtsız	144	4,37	1,256
Toplam	144	119,20	22,245

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stilleri puanına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.10.'da görüldüğü üzere, katılımcıların korkulu bağlanma stilinden aldığı ortalama puanın (ort 4,40) en yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların kayıtsız bağlanma stilinden aldığı ortalama puan 4,37 iken, güvenli bağlanma stilinden aldığı ortalama puan ise 3,97'dir. Katılımcıların saplantılı bağlanma stilinden aldığı ortalama puanın (ort 3,62) ise en düşük olduğu görülmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korkulu (ort 4,40) ve kayıtsız (ort 4,37) bağlanma stilleri puan ortalaması birbirine yakın olup sırasıyla en yüksektir.

Çizelge 3.11.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva/yurtta kalma süresine göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.11. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva/Yurtta Kalma Süresine Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stili	Yuva/Yurtta Kalma Süresi	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	0-5 yıl	19	4,20	1,05	F=3,050*	0,031
	6-10 yıl	51	3,98	1,10		
	11-15 yıl	46	3,62	1,18		
	16 yıl ve üzeri	28	4,37	1,01		
	Toplam	144	3,97	1,13		
Korkulu	0-5 yıl	19	4,03	0,98	F=1,029	0,382
	6-10 yıl	51	4,52	1,31		
	11-15 yıl	46	4,30	1,28		
	16 yıl ve üzeri	28	4,58	1,24		
	Toplam	144	4,40	1,25		
Saplantılı	0-5 yıl	19	3,80	0,97	F=0,300	0,825
	6-10 yıl	51	3,63	1,19		
	11-15 yıl	46	3,61	1,11		
	16 yıl ve üzeri	28	3,50	0,84		
	Toplam	144	3,62	1,07		
Kayıtsız	0-5 yıl	19	4,45	1,28	F=1,232	0,301
	6-10 yıl	51	4,32	1,25		
	11-15 yıl	46	4,17	1,30		
	16 yıl ve üzeri	28	4,73	1,17		
	Toplam	144	4,37	1,26		

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva/yurtta kalma süresine göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.11.'de görüldüğü üzere, yuva/yurtta kalma süresi ile güvenli bağlanma stili puanı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır ($F=3,050$; $p<0,05$). Yuva/yurtta kalma süresi ile korkulu bağlanma stili ($F=1,029$; $p>0,05$), saplantılı bağlanma stili ($F=0,300$; $p>0,05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($F=1,232$; $p>0,05$) puanı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır. Değişkenler arası istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamasına karşın bağlanma stili puan ortalamaları değerlendirildiğinde; güvenli (ort 4,37), korkulu (ort 4,58) ve kayıtsız (ort 4,73) bağlanma stili puan ortalamalarının en yüksek olduğu yıl aralığının 16 yıl ve daha fazla yıldır yuva/yurtta kalan katılımcılar

olduğu görülmektedir. Saplantılı bağlanma stili puan ortalaması (ort 3,80) en yüksek olanlar ise 0-5 yıl yuva/yurtta kalan katılımcılardır.

Çizelge 3.12.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva/yurtta kalmaya başlama yaşına göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.12. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Yuva/Yurtta Kalmaya Başlama Yaşına Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stili	Yuva/Yurtta Kalmaya Başlama Yaşı	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	0-3 yaş	38	4,23	1,15	F=0,886	0,474
	4-6 yaş	27	3,73	0,98		
	7-8 yaş	20	4,01	1,35		
	9-11 yaş	37	3,95	1,13		
	12-20 yaş	22	3,83	1,01		
	Toplam	144	3,97	1,13		
Korkulu	0-3 yaş	38	4,53	1,29	F=0,217	0,929
	4-6 yaş	27	4,36	1,26		
	7-8 yaş	20	4,45	1,37		
	9-11 yaş	37	4,26	1,36		
	12-20 yaş	22	4,40	0,92		
	Toplam	144	4,40	1,25		
Saplantılı	0-3 yaş	38	3,61	0,88	F=0,820	0,514
	4-6 yaş	27	3,73	0,95		
	7-8 yaş	20	3,41	1,17		
	9-11 yaş	37	3,81	1,20		
	12-20 yaş	22	3,39	1,18		
	Toplam	144	3,62	1,07		
Kayıtsız	0-3 yaş	38	4,56	1,25	F=1,225	0,303
	4-6 yaş	27	4,15	1,17		
	7-8 yaş	20	4,51	1,26		
	9-11 yaş	37	4,50	1,28		
	12-20 yaş	22	3,95	1,30		
	Toplam	144	4,37	1,26		

Katılımcıların yuva/yurtta kalmaya başlama yaşına göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.12.'de görüldüğü üzere, yuva/yurtta kalma yaşı ile güvenli bağlanma stili ($F=0,886$; $p>0,05$), korkulu bağlanma stili ($F=0,217$; $p>0,05$), saplantılı bağlanma stili ($F=0,820$; $p>0,05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($F=1,225$; $p>0,05$) puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Değişkenler arası her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülme de, bağlanma stili puan ortalamaları değerlendirildiğinde, güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stili puan ortalamalarının en yüksek olduğu yaş aralığının 0-3 yaş aralığı olduğu görülmektedir. Saplantılı bağlanma stili puan ortalamasının en yüksek olduğu yaş aralığı ise 9-11 yaş aralığıdır.

Çizelge 3.13.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alınma nedenine (aile birliğinin bozulması) göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.13. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine (Aile Birliğinin Bozulması) Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri	Koruma Altına Alınma Nedeni- Aile Birliğinin Bozulması	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	Evet	31	3,79	1,18	t= -0,998	0,320
	Hayır	113	4,02	1,11		
	Toplam	144				
Korkulu	Evet	31	4,06	1,31	t= -1,684	0,094
	Hayır	113	4,49	1,23		
	Toplam	144				
Saplantılı	Evet	31	3,45	1,07	t= -1,001	0,318
	Hayır	113	3,67	1,07		
	Toplam	144				
Kayıtsız	Evet	31	4,34	1,37	t= -0,123	0,902
	Hayır	113	4,37	1,23		
	Toplam	144				

Katılımcıların korunma altına alınma nedenine (aile birliğinin bozulması) göre bağlanma stilleri puanlarına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.13.'de görüldüğü üzere, korunma altına alınma nedenlerinden biri olan aile birliğinin bozulması ile güvenli bağlanma stili ($t = -0,998$; $p > 0,05$), korkulu bağlanma stili ($t = -1,684$; $p > 0,05$), saplantılı bağlanma stili ($t = -1,001$; $p > 0,05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($t = -0,123$; $p > 0,05$) puanı arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur. Değişkenler arası istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmasa da, bağlanma stilleri puan ortalamaları değerlendirildiğinde, aile birliğinin bozulması nedeniyle korunma altına alınan katılımcıların kayıtsız bağlanma stili puan ortalaması (ort 4,34) en yüksek, saplantılı bağlanma stili puan ortalaması ise en düşük (ort 3,45) olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.14.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alınma nedenine (maddi olanaksızlıklar) göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.14. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine (Maddi Olanaksızlıklar) Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri	Koruma Altına Alınma Nedeni- Maddi Olanaksızlıklar	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	Evet	17	4,15	1,13	$t = 0,704$	0,483
	Hayır	127	3,95	1,13		
	Toplam	144				
Korkulu	Evet	17	4,69	1,36	$t = 1,031$	0,304
	Hayır	127	4,36	1,24		
	Toplam	144				
Saplantılı	Evet	17	3,53	1,35	$t = -0,378$	0,706
	Hayır	127	3,63	1,03		
	Toplam	144				
Kayıtsız	Evet	17	4,62	1,02	$t = 0,898$	0,371
	Hayır	127	4,33	1,28		
	Toplam	144				

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alınma nedenine (maddi olanaksızlıklar) göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.14.'de görüldüğü üzere, maddi olanaksızlıklar nedeniyle korunma altına alınma ile güvenli bağlanma stili puanı ($t=0,704$; $p>0,05$), korkulu bağlanma stili ($t=1,031$ $p>0,05$), saplantılı bağlanma stili ($t=-0,378$; $p>0,05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($t=0,898$; $p>0,05$) puanı arasında istatistiksel açıdan bir fark yoktur. Katılımcıların bağlanma stili puan ortalamaları değerlendirildiğinde, maddi olanaksızlıklar nedeniyle korunma altına alınanların korkulu bağlanma stili puan ortalamasının en yüksek (ort 4,69), saplantılı bağlanma stili puan ortalamasının ise en düşük (ort 3,53) olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.15.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alınma nedenine (Anne ve/veya babanın vefatı) göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.15. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Korunma Altına Alınma Nedenine (Anne ve/veya Babanın Vefatı) Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri	Koruma Altına Alınma Nedeni- Anne ve/veya Babanın Vefatı	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	Evet	95	4,04	1,10	$t= 1,038$	0,301
	Hayır	49	3,84	1,17		
	Toplam	144				
Korkulu	Evet	95	4,49	1,22	$t= 1,230$	0,221
	Hayır	49	4,22	1,31		
	Toplam	144				
Saplantılı	Evet	95	3,68	1,07	$t= 0,899$	0,370
	Hayır	49	3,51	1,05		
	Toplam	144				
Kayıtsız	Evet	95	4,28	1,22	$t= -1,098$	0,274
	Hayır	49	4,53	1,31		
	Toplam	144				

Katılımcıların korunma altına alınma nedenine (anne ve/veya babanın vefatı) göre bağlanma stili puanına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.15.'de görüldüğü üzere, anne ve/veya babanın vefatı nedeniyle korunma altına alınma ile güvenli bağlanma stili ($t=1,038$; $p>0,05$), korkulu bağlanma stili ($t=1,230$; $p>0,221$), saplantılı bağlanma stili ($t=0,899$; $p>0,370$), ve kayıtsız bağlanma stili ($t=-1,098$; $p>0,274$) puanı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Katılımcıların bağlanma stili puan ortalamaları değerlendirildiğinde, anne ve/veya babanın vefatı nedeniyle korunma altına alınanların korkulu bağlanma stili puan ortalamasının en yüksek (ort 4,49), saplantılı bağlanma stili puan ortalamasının ise en düşük (ort 3,68) olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.16.'da kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bakım elemanı (bakıcı anne) sayısına göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.16. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bakım Elemanı (Bakıcı Anne) Sayısına Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri	Bakım Elemanı (Bakıcı Anne) Sayısı	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	0-5	64	4,07	0,98	F= 0,481	0,619
	6-10	14	3,80	0,72		
	Hatırlamıyor	66	3,92	1,32		
	Toplam	144	3,97	1,13		
Korkulu	0-5	64	4,84	1,04	F= 8,134	0,000*
	6-10	14	4,23	1,48		
	Hatırlamıyor	66	4,00	1,26		
	Toplam	144	4,40	1,25		
Saplantılı	0-5	64	3,61	1,03	F= 0,326	0,723
	6-10	14	3,43	0,83		
	Hatırlamıyor	66	3,68	1,15		
	Toplam	144	3,62	1,07		
Kayıtsız	0-5	64	4,44	1,06	F= 1,995	0,140
	6-10	14	4,89	1,13		
	Hatırlamıyor	66	4,19	1,43		
	Toplam	144	4,37	1,26		

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bakım elemanı sayısına göre İÖA alt ölçek (bağlanma stilleri) puanlarına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.16.'da görüldüğü üzere, katılımcıların bakım elemanı sayısı ile korkulu bağlanma stili puanı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır ($F=8,134$; $p<0,05$). Katılımcıların bakım elemanı sayısı ile güvenli bağlanma stili ($F=0,481$; $p>0,05$), saplantılı bağlanma stili ($F=0,326$; $p>0,05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($F=1,995$; $p>0,05$) puanı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur. Katılımcıların bağlanma stilleri puan ortalaması değerlendirildiğinde; güvenli (ort 4,07) ve korkulu (ort 4,84) bağlanma stili puanı yüksek olan katılımcılar 0-5 bakıcı anne tarafından yetiştirildiği görülmektedir. Saplantılı bağlanma stili puanı (ort 3,68) yüksek olan katılımcılar ise bakıcı anne sayısını “hatırlamıyorum” şeklinde yanıtlayanlardır.

Çizelge 3.17.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aile ziyaret sıklığına göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.17. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Aile Ziyaret Sıklığına Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular*

Bağlanma Stilleri	Aile Ziyaret Sıklığı	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	Haftada Bir	19	3,99	1,09	F= 0,248	0,940
	Ayda Bir	21	4,14	1,16		
	Altı Ayda Bir	17	4,01	0,79		
	Yılda Bir	24	3,88	1,18		
	Nadiren	13	3,97	1,11		
	Hiç	26	4,17	0,91		
	Toplam	120	4,04	1,03		
Korkulu	Haftada Bir	19	4,34	1,46	F= 0,143	0,982
	Ayda Bir	21	4,51	0,86		
	Altı Ayda Bir	17	4,47	1,06		
	Yılda Bir	24	4,42	1,39		
	Nadiren	13	4,48	1,23		
	Hiç	26	4,63	1,09		
	Toplam	120	4,48	1,17		
Saplantılı	Haftada Bir	19	3,20	0,97	F= 1,514	0,191
	Ayda Bir	21	3,87	1,09		
	Altı Ayda Bir	17	3,94	1,22		
	Yılda Bir	24	3,31	1,19		
	Nadiren	13	3,44	1,10		
	Hiç	26	3,58	0,85		
	Toplam	120	3,55	1,08		
Kayıtsız	Haftada Bir	19	4,46	1,20	F= 0,517	0,763
	Ayda Bir	21	4,54	1,47		
	Altı Ayda Bir	17	4,42	1,16		
	Yılda Bir	24	4,72	1,17		
	Nadiren	13	4,14	1,00		
	Hiç	26	4,26	1,36		
	Toplam	120	4,44	1,24		

*Bu soruya toplamda 24 katılımcı yanıt vermemiştir.

Katılımcıların yuva/yurt yaşamları süresince aile üyeleri tarafından ziyaret edilme sıklıklarına göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.17.'de görüldüğü üzere, katılımcıların aile üyeleri tarafından ziyaret edilme sıklığı ile güvenli bağlanma stili ($F=0,248$; $p>0,05$), korkulu bağlanma stili ($F=0,143$; $p>0,05$), saplantılı bağlanma stili ($F=1,514$; $p>0,05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($F=0,517$; $p>0,05$) puanı arasında istatistiksel açıdan bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Değişkenler arası istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmasa da, katılımcıların bağlanma stilleri puan ortalaması değerlendirildiğinde; ailesi tarafından hiç ziyaret edilmeyen katılımcıların güvenli (ort 4,17) ve korkulu (ort 4,63) bağlanma stili puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Yılda bir kez ailesi ile görüşen katılımcıların kayıtsız bağlanma stili puan ortalaması yüksekken, altı ayda bir ailesi ile görüşen katılımcıların ise saplantılı bağlanma stili puan ortalaması (ort 3,94) yüksektir.

Çizelge 3.18.'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin gönüllü ziyaret sıklığına göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.18. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Gönüllü Ziyaret Sıklığına Göre Bağlanma Stilleri Puanına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri	Gönüllü Ziyaret Sıklığı	N	Ort	ss	İstatistik	p
Güvenli	Haftada Bir	14	4,16	0,97	F= 0,570	0,723
	Ayda Bir	5	3,96	1,0		
	Altı Ayda Bir	13	4,34	1,1		
	Yılda Bir	7	3,57	0,93		
	Nadiren	7	3,80	0,68		
	Hiç	98	3,94	1,20		
	Toplam	144	3,97	1,13		
Korkulu	Haftada Bir	14	4,55	0,86	F= 0,513	0,766
	Ayda Bir	5	5,10	1,65		
	Altı Ayda Bir	13	4,40	1,29		
	Yılda Bir	7	4,46	1,27		
	Nadiren	7	4,68	0,97		
	Hiç	98	4,31	1,30		
	Toplam	144	4,40	1,25		
Saplantılı	Haftada Bir	14	3,63	0,73	F= 0,531	0,752
	Ayda Bir	5	3,90	1,87		
	Altı Ayda Bir	13	3,46	1,19		
	Yılda Bir	7	3,32	0,90		
	Nadiren	7	3,18	0,83		
	Hiç	98	3,68	1,08		
	Toplam	144	3,62	1,07		
Kayıtsız	Haftada Bir	14	4,16	0,96	F= 1,480	0,200
	Ayda Bir	5	5,48	1,15		
	Altı Ayda Bir	13	4,80	1,29		
	Yılda Bir	7	3,83	1,71		
	Nadiren	7	4,31	0,76		
	Hiç	98	4,32	1,27		
	Toplam	144	4,37	1,26		

Katılımcıların yuva/yurt yaşamları süresince gönüllü bireyler tarafından ziyaret edilme sıklığına göre bağlanma stilleri puanına ilişkin bilgilerin yer aldığı Çizelge 3.18.'de görüldüğü üzere, katılımcıların gönüllü bireyler tarafından ziyaret edilme sıklığı ile güvenli bağlanma stili ($F=0,570$ $p>0,05$), korkulu bağlanma stili ($F=0,513$;

$p>0,05$), saplantılı bağlanma stili ($F=0,531$; $p>0,05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($F=1,480$; $p>0,05$) puanı arasında istatistiksel açıdan bir fark yoktur. Katılımcıların bağlanma stili puan ortalamaları değerlendirildiğinde; gönüllü bireyler tarafından ayda bir ziyaret edilen katılımcıların korkulu (ort 5,10), saplantılı (ort 3,90) ve kayıtsız (ort 5,48) bağlanma stili puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Altı ayda bir ziyaret edilen katılımcıların ise güvenli bağlanma stili puan (ort 4,34) ortalaması yüksektir.

3.2. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Aile İlişkileri

Kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin aile ilişkileri; kök aile özellikleri, kurum bakımı yaşamları, kurum bakımı sonrası yaşamları, iş yaşamları, evlilik yaşamları ve bireylerin kendilerine ilişkin tanımlamaları başlıkları altında bu bölümde yer almaktadır. Araştırmanın nitel yöntemle gerçekleştirilen bu bölümünde derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen veriler kategorize edilmiş, belirlenen temalar çerçevesinde yorumlanmıştır. Araştırmanın altı ana başlık altında toplandığı görülmektedir. Her bir ana başlık altında alt başlıklar ve her bir temaya göre analiz edilip yerleştirilmiş olan katılımcı ifadeleri yer almaktadır. Katılımcıların görüşlerini ifade eden alıntılar sonuna gizlilik esasına uygun bir biçimde katılımcı takma ismi, yaşı, korunma kararı nedeni ve bağlanma stili belirtilmiştir.

Araştırmanın nitel bölümünde yer alan katılımcıların genel tanıtıcı özelliklerine ilişkin bilgiler arasında yaş, cinsiyet, meslek, eğitim durumu, korunma altına alınma nedeni, korunma altına alınma yaşı, korunma kararı süresi, bakıcı anne sayısı, evlenme biçimi, evlenme süresi, çocuk sayısı, anne eğitim durumu/ mesleği, baba eğitim durumu/mesleği ve bağlanma stilleri yer almaktadır (Çizelge 3.19.).

Çizelge 3.19. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler ve Kod İsimleri

	Apollo	İfestus	Demeter	Hera	Zeus	Eros	Prometheus	Hestia
Yaş	39	32	54	27	47	40	51	33
Cinsiyet	Kadın	Erkek	Erkek	Kadın	Erkek	Erkek	Erkek	Kadın
Meslek	Memur	Memur	Boyacı	Memur	Memur	Memur	Memur	Memur
Eğitim durumu	Lise	Lise	İlkokul	Lise	Lisans	Lise	Lise	Lisans
Korunma altına alınma nedeni	Babanın vefatının ardından annenin aile üyeleri tarafından zorla başkası ile evlendirilmesi	Anne ve babanın şiddetli geçimsizlik, zararlı alışkanlıklar nedeniyle boşanması	Babanın vefatı (Öldürülmesinin ardından) sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi	Babanın vefatının ardından gelen maddi yoksunluk ve annenin bir başkasıyla evlenmesi	Babanın vefatından sonra yaşanan maddi yoksunluk	Babanın vefatından sonra yaşanan maddi yoksunluk	Babanın evi terk etmesi ve annenin aile üyeleri tarafından zorla başkasıyla evlendirilmesi	Babanın vefatının ardından gelen maddi yoksunluk ve annenin bir başkasıyla evlenmesi
Korunma altına alınma yaşı	10 Yaş	6 Yaş	2 Yaş	6 Yaş	8 Yaş	3 Yaş	2 Yaş	12 Yaş
Koruma kararı süresi	8 Yıl	2 Yıl	14 Yıl	10 Yıl	15 Yıl	15 Yıl	17 Yıl	6 Yıl
Bakıcı anne sayısı	Hiç Olmadı	Hatırlamıyorum	Hiç Olmadı	7 Kişi	Hatırlamıyorum	4 Kişi	25 Kişi	Hiç olmadı
Evlenme Biçimi	Görücü Usulü	Arkadaş ortamında, severek	Görücü Usulü	Arkadaş ortamında, severek	Görücü Usulü	Görücü Usulü	Görücü Usulü	Arkadaş ortamında, severek
Evlilik süresi	14 Yıl	5 Yıl	21 Yıl	4 Yıl	18 Yıl	14 Yıl	24 Yıl	5 Yıl
Çocuk Sayısı	2	1	1	2	2	1	2	1
Anne eğitim durumu/Meslek	Ev hanımı/Okur Yazar Değil	Ev hanımı/İlkokul	Ev hanımı/Okur Yazar Değil	Aşçı/Ortaokul	Ev hanımı/İlkokul	Ev hanımı/Ortaokul	Ev hanımı/İlkokul	Aşçı/Ortaokul
Baba eğitim Durumu/Meslek	Aşçı/İlkokul	Aşçı-Memur/Ortaokul	Çiftçi-Sıhhiye/Okur Yazar Değil	İşçi/Lise	Çiftçi/İlkokul	Memur/Lise	Şoför/Lise	İşçi/Lise
Bağlanma Stilleri	Kayıtsız Bağlanma	Güvenli Bağlanma	Korkulu Bağlanma	Saplantılı Bağlanma	Korkulu Bağlanma	Güvenli Bağlanma	Kayıtsız Bağlanma	Korkulu Bağlanma

3.2.1. Kök Aile Özelliklerine İlişkin Bulgular

Aile, bir bireyin geçmiş yaşam deneyimlerin kaynağı olduğu gibi gelecek yaşamının da mimarıdır. Bu nedenle bir bireyin yaşamını değerlendirirken bütüncül olarak değerlendirmek gerekir. Özellikle kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kuruma gelmeden önceki yaşam deneyimleri, aile ilişkileri ve aile içi etkileşim dinamikleri çok önemlidir. Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök aile özelliklerinin yaşamlarına ve bağlanma stillerine etkisini analiz edebilmek için kök ailelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Bu bölümde kök ailenin tanışma ve evlenme öyküsüne, bireylerin korunma kararı öykülerine, bireylerin kök ailelerine ilişkin tasvirlerine, kök aile iletişim kalıplarına, kök ailenin çocuk yetiştirme tutumlarına, bireylerin korunma kararı öncesi bakımlarını üstlenecek birinin varlığına ve bireylerin korunma kararı sonrası kök aile üyeleri ile görüşme durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.2.1.1. Kök Ailenin Tanışma ve Evlenme Öyküsü

Kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin kök ailelerinin tanışma ve evlenme öyküsü ele alındığında, katılımcıların ailelerinin görücü usulü ve erken yaşta evlendirilerek olmak üzere iki şekilde evlenme karar aşamalarının gerçekleştirildiği görülmüştür.

3.2.1.1.1. Görücü Usulü

Araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların kök ailelerinin evlenme biçimlerini daha çok görücü usulü olarak ifade ettiği görülmüştür. Katılımcı ifadeleri, kök ailelerin evlilik karar aşamalarının geleneksel söylem ve ataerkil bir yapı içerdiğini göstermektedir. Evlenme karar aşamasında katılımcıların annelerinin söz

sahibi olmadığı, daha çok söylenenleri kabullenme eğilimi gösterdiği, erkeklerin ve söylemde erk sahibi aile yakınlarının ise söz sahibi olduğu bir yapı görülmüştür. Görücü usulü evlenen katılımcı kök ailelerinin evlilik karar aşamasına ilişkin ifadesi aşağıdaki gibidir:

Annemle babam 20 yaşlarında diye düşünüyorum yani 18-20 gibi evlenmiş. Annemiz ve babamız görücü usulü, %100 görücü usulü ama yakın akrabanın vesilesiyle tanışmışlar. Zaten amcasının çocuğunun aracılığı ile falan köyde daha önceden amcasının çocuğu varmış, evliymiş annemin köyünde. Oradan babam gitmiş annemi görmüş öyle. O vesileyle evlenmişler. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak, kök ailelerinin evlilik karar aşamasında görücü usulü evlenmenin yanı sıra evlenen bireylerin karşılıklı olarak birbirlerini sevmeye durumlarının da olduğu görülmüştür. Buna rağmen ilişki öncesinde açık iletişimin olmadığı, kadınların evlilik karar aşamasında evlenecekleri bireyler hakkında evlilik karar aşamasını etkileyebilecek hatta tüm yaşamını etki edebilecek konu hakkında dahi bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Katılımcının aşağıda ifade ettiği üzere çoğu zaman katılımcıların annelerinin evlendikten sonra mevcut duruma maruz kalması ve kabullenmesi söz konusu olmuştur.

Görücü usulü evlenmişler. Benim babam yakışıklı bir adammış, annem de köyün en güzel kızymış yani. Babamla dedem tanışmış herhalde. Babam istemiş, annem de beğenmiş babamı, görücü usulü ama birbirlerini severek evlenmişler. Annemle babam evlendiğinde, bir tane benim ağabeyim var babamın ilk eşinden, annem evleniyor annem işte o zaman cahillik işte yani Çok yaş farkları yok yani 5-6 yaş falandır. Annemle babam evlendiğinde, babamın annesi ile yaşıyorlar. Evlendiklerinin ilk günü evde bir çocuk dolaşıyor, ondan sonra akşam oluyor, misafirler gidiyor, çocuk hala evde. Annem işte çocuğa bakıyor, yardımcı olmaya çalışıyor, ya diyor bu çocuk kimin diyor. Ondan sonra annemin kaynanası da diyor ki işte “o çocuk da anne mi desin teyze mi desin ne desin diyorsan”. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Kök ailelerin evlilik karar aşamasında katılımcı annelerinin geleneksel rolleri benimsemesinde dönem koşullarının da etkisinin olduğu görülmüştür. Katılımcı annelerinin kendi yaşamları ile ilgili önemli kararlarda söz sahibi olamaması, toplumun uygun gördüğü toplumsal cinsiyet rolüne göre tutum ve davranış örüntüsü geliştirdiğini göstermektedir. Toplumun dayattığı bu roller nedeniyle katılımcı annelerinin maruz kaldıkları baskı ve eşitsizlikleri farkında olmadan kabul ettiği ve normalleştirdiği aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde görülmektedir.

Babam annemi görüp beğenmiş âşık olmuş. Annemi bir türlü ikna edemeyince dayımı, kaleyi içeriden fethetmiş (gülüyor). Annemi ikna edememiş bir türlü annem de hep şey der: ‘Ben de istiyordum ama utanıyordum. Çünkü evdeki tek bekâr kızdım. Üç tane abim vardı utanıyordum sesimi çıkaramıyordum. Yani olumlu olumsuz hiçbir şey söylemiyordum.’ Hatta babamlar istemeye geldiğinde ‘sen ne diyorsun’ diye görüşünü istemiş abisi, annem sadece şey ‘siz bilirsiniz diyebildim’ diyor. ‘Onlar da verdiler’ diyor (gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.1.2. Erken Evlilik ve “Çocuk Annelik”

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök ailelerinin özellikle annelerinin zorla evlendirildiği, evlendikleri yaş itibarıyla da çocuk oldukları görülmektedir. Toplum benimsediği ataerkil yapı ve buna bağlı olarak dayattığı katı kurallar, çocuğun ve kadının değersizliği, çocuğun ve kadının maruz kaldığı her türlü şiddet (psikolojik, duygusal, ekonomik, fiziksel, cinsel) ve bu şiddetin toplum tarafından normalleştirilmesi hatta yok sayılması salt cinsiyeti bakımından çocuğu, ‘kadın sayılan çocuğu’ toplumda konumlandırmaktadır. Katılımcıların annelerinin ve babalarının çocuk yaşta evlenmesi sonucunda toplumun atfettiği ‘kadın olmak’, ‘adam olmak’, ‘baba olmak’, ‘anne olmak’, ‘evin erkeği olmak’ ve ‘evin kadını olmak’ gibi rolleri bireylere yüklediği görülmüştür. Özellikle çocuğun maruz kaldığı şiddetin kültür, örf ve adetler ile ve zamansal farklılıklarla değerlendiriliyor olması toplumun şiddeti yok saydığı ve kabullendiğini göstermektedir. Nitekim katılımcıların annelerinin maruz kaldığı şiddeti kadın ve erkek katılımcılar tarafından farklı değerlendirdiği görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerine bakıldığında, kadın katılımcıların

annelerinin erken yaşta evlendirilmesini annelerinin çocukluklarının yok sayılması olarak değerlendirirken, erkek katılımcıların zamanın getirdikleri olarak değerlendirdiği görülmüştür.

Hiç şey yapmadım, ama anlattıklarına göre küçükmüş. Yani köy hayatı o zaman hemen hemen belki de 14 yaşında falan evlenmiş olabilirler yani (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Annem 13 yaşında evlenmiş. Zaten kardeşlerle aramızda bir şey yokmuş. Hepimizin arasında kırklı kırklı hamile kalmış annem. Muhtemelen 14 yaşında ilk çocuğu olmuştur. Galiba görücü usulü evlendiler. Annem evlendiğinde çok küçükmüş, 13 yaşındaymış. Çocukluğunu bile yaşayamadan evlendirmişler. Aynı köyde oldukları için birbirlerini tanıyorlarmış. Zaten bizde dışarı verme yok. Köy içinde evlenirmiş herkes. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Toplumun çocuğa, ‘kadın saydığı çocuğa’, yönelik her türlü şiddeti kültürel kodlar altında gerekçelendirerek normalleştirdiği, çocuğun ve kadının metalaştırıldığı bir sistemde insan yaşamını insanın kendi değerinin yok sayılarak kar amacı güden salt bir ‘değer’ olarak kabul edildiği aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde görülmüştür.

Annem evlendiğinde 13 yaşındaymış. Bakkal borcuna vermiş dedem şerefsizi (sinirleniyor). Babamla annem imam nikâhlı evlenmişler. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.2. Korunma Kararı Öncesi Çocuğun Bakımını Üstlenecek Birinin Varlığı

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma kararı öncesi bakımını üstlenebilecek yakın akraba içerisinde anne, baba, dede, babaanne, anneanne, hala, teyze, abla, dayı, amca gibi aile üyelerinin olduğu görülmüştür. Katılımcıların korunma kararı öncesi bakımını üstlenecek yakın akraba üyelerinin olmasına rağmen bakımını üstlenmedikleri ve bu durumun ataerkil yaptırımlar, maddi yoksunluk ve

sorumluluk alma ile ilgili çekincelerden kaynaklı üç nedenden kaynaklandığı ifade edilmiştir.

3.2.1.2.1. Ataerkil Yaptırımlar

Ataerkil yapı, erkeğin söz sahibi olduğu ve toplumda sahip olduğu güç ile yaptırım uygulayabildiği, çalışma yaşamında ve aile yaşamında önceliği ve hatta tek başına yer aldığı bir kurallar zincirini işaret etmektedir. Ataerkil yapıda kadının erkeğe bağımlılığı söz konusudur. Ekonomik anlamda kadının güçlü olması mümkün olmadığı gibi ‘namus’ gibi kavramlar nedeniyle kadının tek başına yaşaması bile uygun görülmemektedir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde de anlaşılabacağı üzere, katılımcıların annelerinin, mirasın bölünmesini istememe, ‘namus’ meselesi, çalışma yaşamında kadının yer almasının uygun görülmemesi ve çocuk bakımının sadece annenin ve kadının üstlenmesi gereken bir rol olarak görülmesi gibi nedenlerle katılımcıların bakımlarının aile üyeleri tarafından üstlenilmediği görülmüştür.

Annem zaten demiş bana bir oda verin yeter ama eskiden amcalar biliyorsun toprak delisiydi. O yüzden annemi evlendirdiler ve beni yurda verdiler. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Onlar da zaten hep kadının çalışmasının iyi olmadığını söylerlerdi, onu işe göndermezlerdi. Bize çok destek olmazlardı. (Zeus, Erkek, 44, Babanın vefatının ardından yaşanan maddi yoksunluk, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.2.2. Maddi Yoksunluğun Getirdikleri

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma kararı öncesi bakımını üstlenecek aile üyelerinin var olmasına rağmen maddi yoksunlukların buna engel olduğu görülmüştür. Özellikle katılımcıların babasının vefatından sonra annelerin yaşadığı maddi güçsüzlükler, çocukların bakımını ve sorumluluğunu üstlenme konusunda katılımcıların annelerini zorluklarla karşı karşıya getirmiştir. Katılımcıların

anneleri ekonomik anlamda eşlerine bağlı olduğundan özellikle eşlerinin vefatıyla birlikte ekonomik güçsüzlük yaşamlarını daha derinden etkilemiştir. Maddi yoksunluk yaşayan katılımcı annelerinin çocuklarının bakım yükünü üstlenmekte güçsüz kalmalarının yanı sıra yakın aile üyelerinden de maddi yoksunluk nedeniyle destek görememiştir. Çocukların bakım yükünü üstlenemeyen annelerin maddi, sosyal ve aile desteğinin yoksun olması bakımından çocukların bakım yükünü karşılamakla ilgili devlet desteğine ihtiyaç duymuştur.

Aileden maddi olanaksızlıklar dolayısıyla çok sahip çıkan olmamış. Aslında teyzelerim var dayım var onlar da sahip çıkmamış işte, mecburen bizi Çocuk Esirgeme Kurumu'na vermek zorunda kalmış annem. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Babam tarafım, amcalarım, dedem, onların da bir imkânı yoktu. (Zeus, Erkek, 44, Babanın vefatının ardından yaşanan maddi yoksunluk, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.2.3. İnsan Eti Ağırdır!

Katılımcıların bakım yükünü üstlenecek yakın aile üyelerinin olmasına rağmen çeşitli nedenlerle katılımcıların sorumluluğunu üstlenmediği görülmüştür. Katılımcı ifadeleri, yakın aile üyeleri ile güçlü aile bağlarının olmadığını ve aile üyelerinin kendi çocuklarının sorumluluğuna eklenecek yeni sorumluluğu 'yük' olarak gördüğünden bu durumdan kaçındıklarını göstermektedir. Ayrıca aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde de anlaşılabacağı üzere, yakın aile üyelerinin ekonomik açıdan güçlü olmasının çocuğun bakım yükünü üstlenmeye etkisinin olmadığı görülmüştür.

Adam kendi çocuklarına değer veriyor yani, sana niye baksın? Bir de onun hanımı bakacak mı? Aile çok geniş, aile bakabilirdi yani. Karı koca avlu, bütün köy bizim kapıda, benim çocukluğumda babamgil öldürüldükten sonra da bizim ağalık devam ediyor. Köyün yarısından çok günde 5 öğün bizim kapıda ekmek yerd. Köyde bir traktör var o da bizde. Köyün merasının yarıdan çoğunu amcamgil ortak, yani bizimdi. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Dayımla her zaman görüşmüyorum. En son teyzemin oğlunun düğününde görüştük. Bende dayı da çok teyze de çok. Çok görüşmüyorum onlarla ben, zamanında sahip çıkmadıkları için görüşmüyorum. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alındıktan sonra bakımının yakın aile üyelerine devredilmesi söz konusu olmuş fakat yakın aile üyelerinin çocuklarının buna engel olduğu görülmüştür. Meslek elemanlarının korunma altına alınan çocuklarla ilgili yaptığı değerlendirmeler sonucunda, ailelerine dönmesi uygun görülen çocuklarla ilgili çalışmalar yaptığı fakat çift yönlü bir karar olması bakımından yakın aile üyelerinin koruyucu aile olmak istememesi durumunda kararlarını uygulama konusunda zorluk yaşadığı görülmüştür. Yakın aile üyelerinin koruyucu aile olmayı kabul ettiği durumlarda ise yakın aile üyesinin kendi ailesinin buna karşı çıktığı aile büyüklerinin sorumluluğunun artması ve ilginin bölünmesi gibi yaşanacak olası durumların koruyucu aile olmayı kabul eden ailenin çocuklarında kaygı yaratmıştır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi bu durumu özetlemektedir.

Bir tanesi vardı o ilgilendi. Benim hakkımda dosyama yazdı, bunu yurdun müdürüne söyledi. Yurdun müdürü de ilgilendi. Halamı çağırdılar, halamın evine denetmen gözetmenle bizim sınıf öğretmeni ile gittik. Halamla konuştu artık ne konuşuyorsa ben o zaman pek kulak vermedim. Sonra halam beni kendi himayesine almak istedi ama sonra bir kızı bir oğlu istemedi. Şimdi senin çocuğu getirip bana versen belli bir noktaya kadar bakarım, ondan sonra sıkılırım. Çünkü insan eti ağır, onlar resmen söyledi “bunun babası var, babası bakmıyor da sen niye bakıyorsun” dedi (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.3. Kök Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumları

Bireyler baş etme mekanizmalarını, dünyaya ilişkin anlamlandırma ve dış dünya ile iletişim kurma biçimini oluşturma sürecinde ailenin mevcut doğasından etkilenmektedir. Ailenin iletişim tarzı, etkileşimleri, değerleri, tutum ve davranışları bireyin tüm yaşamında etkilidir. Bu anlamda kurum bakımı deneyimi olan bireylerin

korunma kararı öncesi deneyimledikleri aile ortamı, kendi ailelerine ilişkin yaşam deneyimleri çocukluk ve yetişkinlik yaşamlarında belirleyici olmuş ve korunma kararı sonrası süreçte de tüm iletişim ve etkileşimlerine zemin hazırlamıştır. Ailelerin çocuk yetiştirme tutumları bireylerin bağlanma stillerine etki etmesi bakımından önemlidir, bu anlamda araştırmanın bu bölümünde kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök ailelerinin çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök aile çocuk yetiştirme tutumları tutarsız, izin verici, otoriter, demokratik tutum şeklinde dört başlık altında değerlendirilmiştir. Katılımcı ifadeleri, kök ailelerinin çocuk yetiştirirken çoğunlukla otoriter tutum sergilediklerini ve izin verici tutum sergileyen katılımcı ebeveynin olmadığını göstermiştir.

3.2.1.3.1. Tutarsız Tutum

Ebeveynlerin sevgi gösterme ve tepki verme konusunda dengesiz tutum ve davranış örüntüsü sergilemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Özellikle anne baba tutumları ve davranışları arasında yaşanan farklılıklar yani anne babanın zıt yönde görüş bildirmesi ve davranış sergilemesi çocuk yetiştirme konusundaki tutarsızlıkları işaret etmektedir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi, hem katılımcının kök ailesinin gösterdiği tutarsızlıklara hem de kök ailenin yeniden kurduğu ailedeki ebeveynlerin tutarsız davranışlarına maruz kaldığını göstermektedir.

Arada işte babama gidip geldik işte, arada mesela 2 sene babama gittik üvey anne yanında yaşadık. Sonra anne işte şey üvey anne sokak kedisi gibi annemin kapısına koydu böyle. Sonra annem aynı şekilde üvey annemin kapısına koydu. Anne işte üvey baba ile tartışıyor, sıkıntıları var, kadının sahip çıkacak kimsesi yok. Annesinin babasının şeyi yok sıkıntılı, maddi sıkıntılar içerisinde. İşte anne bakmıyor, üvey babayla geçinemiyor. Ya serden ya yardan geçecek işte, çocukların babası sonuçta diyor götürüyor bırakıyor kapısına, üvey anne bu sefer bakmıyor. Üvey anne getiriyor annemin kapısına koyuyor. Arada böyle gidip geldiğimiz dönemler oldu. Yaklaşık 9 -10 yaşlarına kadar falan böyle gidip geldik. Ta ki işte çalışmaya başlayana kadar. Çalışmaya başladıktan sonra, para kazanmaya başladıktan

sonra sıkıntı olmadı ondan sonra ve annemin yanında kaldık. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

3.2.1.3.2. Otoriter Tutum

Ebeveyn tutumlarının hakim olduğu, aile ortamında sert ve katı disiplin kurallarının uygulandığı, çocukların istekleri ve düşüncelerinin yok sayıldığı ve genellikle çocukların sevgi ortamını hissetmediği bir durumda ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların kök ailelerinin çoğunlukla çocuk yetiştirmede otoriter tutum sergiledikleri görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri otoriter tutumun hakim olduğu aile ortamında, duygusal, psikolojik ve fiziksel şiddetin varlığını, sevgisiz bir aile ortamında öteki kılınmanın getirdiği hisleri ve tüm yaşanılanları yetişkinlikte anlamlandırma çabasını göstermektedir.

Bizi bırakmadan önce evlendi annem üvey babadan daha çocuğu olmamıştı o zaman. Üvey babayı ikna etmiş bir şekilde bizi almak istedi kurumdan sonra babamdaydık biz. Üvey baba ile çok tanışık değiliz, o ara babam da kaldık. İşte üvey babayı bir şekilde ikna etmiş annem, geldi sonra işte orada yurt müdürü ile mi görüştü bir şey ile görüştü işte. Bu şeyi araştırmış herhalde çocuğu yanına alınca devletin aileye sağladığı maddi desteği, sonra geldi işte bizi aldı yani. Sonrasında üvey baba biraz sert davrandı, yani sıkıntılıydı yani o süreç. Yani şiddet de vardı açıkçası, üvey babam döverdi bizi. Ya otoriter bir adamdı, mesela bana el yıkamayı döver döver öğretti yani. Bir değnek popoma vura vura bana öğretti el yıkamayı. Ben şu hareketi yapamıyorum (bir hareket gösteriyor), şu hareketi yapamadığım için döver döver bana bu hareketi öğretti. Mesela bazen şu hareketi lavaboda yıkarken o aklıma gelir yani. Öte yanda da üvey anne var, babamın yanına gittiğimiz zamanda da o vardı. Yani şöyle tabii ki kimsenin öz çocuğu gibi olmaz. Başkasının çocuğu, şimdi kendimizi kandırmayalım. Dışarıdan bir çocuk aldığımızda kendi öz çocuğumuz da varsa yani illa ki bir sevgi, değer şeyi olacaktır yani tartıya koyduğumuzda. Yani üvey anne kendi çocuklarını tabii daha çok severdi, yani onlara gösterdiği ilgiyi şefkati bize göstermezdi yani. Biz de o ara travmatik bir durum içerisindeyiz, üvey annenin yanındayız tanımadığımız bir kadın yani hani sonuçta çocuk da olsak. Ondan sonra hani, tabii yaramazlık yapıyorsun bütün çocuklar gibi sen de yaramazlık yapıyorsun hani, kendi çocuğuna vurduğu gibi vurmaz yani. Bu da istemsizdir belki yani. Haklı görmek lazım “elin iki tane çocuğu gelmiş başıma bir de onlarla

uğraşıyorum” psikolojisi olabilir yani. Elinin ayarını biraz daha bize karşı kaçırıyor olabilir yani. Ben doğal karşılıyorum bunları yani, şey yapmıyorum. Öyle sıkıntılarımız vardı yani, kendi çocuğu ile bizi ayırırdı illa ki (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Katılımcıların ataerkil bir yapı içinde geniş bir aile üyesi olarak yaşadığı durumlarda ise, otoriter tutumun daha kapsamlı ve hissedilir olduğu görülmüştür. Otoriter tutumun sadece kök aile üyelerinden katılımcılara doğru değil, tüm aile üyelerinden katılımcılara doğru yaşanıyor olması katılımcıların ileriki yaşamlarında kaygı durumu yaratmıştır. Özellikle otoritenin yoğunluğu ve otoriter tutumu yansıtan aile üyelerinin nicel çokluğu, katılımcıların ileriki yaşamlarında kaygı durumlarının artmasına neden olmuştur. Aşağıda yer alan katılımcı, geniş aile içerisinde yer alan ve daha çok hissedilen otoriter tutumu ve ileriki yaşamına yansıyan etkilerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

Ailemle ilgili çok şey hatırlamıyorum ama hatırladığım kadarıyla annemlerin evinde dayımın sözü geçiyordu. Erkek çocuk olduğu için o zamanlarda anneannemin ve dedemin hiç sözü geçmezmiş. Amcamgille aynı kerpiç evde kalıyorduk. Babam varken nasıldı bilmiyorum ama. Hep amcamların sözü geçerdi. Amcamın hanımı bir yerde oturuyor, karşılıklı kapılar düşünün onların tartıştıklarını duyardım. Amcamın hanımı ağlardı, annem ağlardı. Onun dışında ilişkileri ile ilgili bir şey hatırlamıyorum. Ailede hepimiz kendimizi siper ederdik. Yani annem, ablalarım, biz... Yani bir şey lazım olunca biz koşardık ama kendi çocuklarını hiç göndermezlerdi. Kara kazan derlerdi, ablamın onu çamurlarla taşlarla yıkadığını bilirim. Hep ezik bir şekilde büyüdük. Ablalar daha çok ezildi. Yurda gittikten sonra bunları rüyamda görürdüm. Sürekli çektiklerini görürdüm. Kardeşimin okula gidemediğini, çantasının olamadığını görürdüm. Bizim bütün hayvanlarımız vardı keçi olsun, inek, kedimiz, köpeğimiz, atımız da vardı. Sütte çok olurdu, alırlardı bizden ama biz bir düştük babamın ölümüyle o zaman bize kimse bir şey vermedi. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Bazı katılımcıların kök ailesinin sergilediği otoriter tutuma ilişkin değerlendirmesinde, paranın getirdiği güç ve güce bağlı yaşanan korkunun saygıyı getirmesi gibi ifadeler yer almaktadır. Erken yaşta yaşanan baba kaybı ve bu

durumun getirdiği özlem ile katılımcının otoriter tutumu anlamlandırma sürecini olumlu olarak değerlendirdiği görölmüştür.

Korkarlardı babamdan. Yani o şey otoritesinden korkarlardı. Mahalledeki büyükler de babama saygı duyardı. Bilmiyorum hani kazandığı paradan dolayı mı? (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Özellikle aynı katılımcının otoriter tutuma sahip babası ile ilgili ifadeleri, özlem ve öykünme içermektedir. Baba yoksunluğunun verdiği yoğun duygular, katılımcının babasının tutum ve davranışları ile ilgili değerlendirmelerinde etkili olmuştur.

Annem çok anlatmıyor babamı da ablam çok anlatıyor öyle şeyleri. Hani babamdan çok korkarmış ama hani şeymiş hatta bir anısını anlatır, okulda İzcilik Kulübü açılmış kayıt yaptırmak istiyormuş ama babamdan çekinmiş. Gelmiş anneye söylemiş sen babama söyle diye annem de böyle bir şeyi ben söyleyemem sen söyle demiş. Ablam da korka korka söylemiş katılmak istiyorum İzcilik Kulübü'ne ne dersin diye, ablam onu hep gururla anlatır. Birden gözlerinin içi parladı "Tabii ki böyle şeylere bana sormadan katıl. İnsan sadece okuyarak öğrenmez. Gezeceksin de, böyle şeylere de Katılacaksın. Hiç sorma" falan demiş. Para hiç önemli değil demiş. Hatta ablam kampa giderken o görüntü gözlerimin önünde, çantasını elleriyle hazırlıyordu. Televizyon almazdı mesela eve. Okumamız için. Okumaya çok önem verirdi. Bana okuma yazmayı öğretti zaten, o öğretti vefat etti, ben bir dahaki Eylül okula başladım. Okumaya çok önem verirdi, ablam Anadolu Lisesi'ne başladığında, o zamanlar ortaokulda başlanıyordu, ilk hazırlık okuyacak ablama şey demiş "Ben öğrenemedim bundan sonra sen her gün okulda ne öğrenirsen akşam gelip bana anlatacaksın. Sen bana öğreteceksin. Sen bana İngilizceyi öğreteceksin" diye ablamı öğütlemiş. Ablam her gün okulda öğrendiklerini babama anlatıyormuş, babama öğretiyormuş. Yani öyle önem veriyormuş. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.3.3. Demokratik Tutum

Demokratik tutum sergileyen ailelerde sınırlar belli olmasına rağmen, çocukların söz hakkı vardır. Demokratik tutum sergileyen ailelerde tutarlı ebeveyn davranışı

hâkimdir ve çocuklar özgürce karar verip, sorumluluk almak ile ilgili sorun yaşamamaktadır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde katılımcının aile üyesi olmayan, çocukların bakımını ve ev işlerinin idaresini üstlenmiş bir kadının varlığı söz konusudur. Çocukların bakımını üstlenen kişiler her zaman çocuğun aile üyesi olmayabilir. Bu anlamda özellikle bakım verenin aile üyesi olarak yakınlığından ziyade niteliği çok önemlidir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde çocukların gündelik yaşamda yeme konusunda fikrinin alınması çocuğun sağlıklı birey olarak yetişmesine katkı sağlamakta olup, demokratik bir ebeveyn tutumuna örnek teşkil etmektedir.

Komşumuz vardı bir tane, annem onu ayarlamıştı bize annem isteyken bakması için. Onun eşi şeydi gece bekçiliği yapan bir adamdı, gündüzleri gelip uyuyordu. Kadının çocuğu da yoktu annem küçük bir meblağ para veriyordu kadına o bizim evin temizliğini yapıyordu, yemek hazırlıyordu, öyle bize bakıyordu. Çoğu zaman gece bizdeydi, eşi gece evde olmadığı için. Çok iyi bir ablaydı gerçekten, çok iyi bir kadındı. Çok güzel baktı yani, biz üç kardeş okuldan aynı anda gelirdik, üçümüz ne yemek istersek üçümüze ayrı ayrı yapardı. Şunu yaptım şunu yiyin yok, kırmazdı bizi asla. Sorardı fikrimizi, ne istiyorsak üçümüze ayrı ayrı onu yapardı, o kadar güzel bir kadındı. Yaklaşık beş altı yıl baktı bize. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.4. Kök Aile İletişim Kalıpları

Aile üyeleri arasında iletişimin dolaysız ve net olması, üyeler arası güven ve sevginin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bireyin iletişim becerilerinin temeli aile içinde atılmakta ve gelişmektedir. Bu anlamda bütün iletişim becerileri edinilmektedir. Aile içinde edinilen iletişim becerileri, bireyin başkaları ile iletişimde belirleyici olmaktadır. Bu bakımdan iletişim becerileri temelde, ailenin çocuğa, çocuğun ise yetişkinliğinde kendi çocuklarına aktardığı ve sosyalleşme ile birlikte sosyal çevreden beslenerek geliştirdiği bir süreçtir.

Tüm bunlara bağlı olarak kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök aile iletişim tarzlarının kendi iletişim tarzında ve çocuklarının iletişim tarzında belirleyici

olması bakımından önemli olup, kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların kök aile iletişim tarzları bu bölümde yer almaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların iletişim tarzları, Virginia Satir yaklaşımı iletişim tarzlarına uygun olarak kategorize edilip, değerlendirilmiştir. Virginia Satir yaklaşımında, seviyeleyici, dağınık, hesaplayıcı, suçlayıcı ve yalvarıcı olmak üzere beş iletişim tarzından bahsetmekte olup, katılımcıların kök ailelerinin seviyeleyici ve hesaplayıcı iletişim tarzlarının olmadığı, çoğunlukla suçlayıcı iletişim tarzının ailelerde hakim olduğu görülmüştür.

3.2.1.4.1. Dağınık İletişim Tarzı

Dağınık iletişim tarzı, bireyin karşısında söylenenlere ve yapılanlara tamamen ilgisiz olması durumudur. Dağınık iletişim tarzını benimseyen kişi ana odaklanır. Yaşamı ciddiye almadan, anı yaşamayı tercih etmektedir. Katılımcıların ifadesi, kök aile üyelerinden baskın bir şekilde babanın dağınık iletişim tarzına sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların anneleri çocukların tüm sorumluluğunu üstlenmiş, evin idaresi ile ilgili tüm yükü almak zorunda kalmış ve yaşamın getirdiği hastalık, maddi yoksunluk, gibi zorluklarla baş etme mücadelesi vermişken, babaların eş, çocuklar ve evin sorumluluklarına karşı ilgisiz davrandıkları görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi, anne ve baba arasında var olan sevgiye rağmen babanın anneyi aldattığını ve aileye karşı ilgisiz davrandığını göstermektedir.

Benim abimin sağ gözünde suçiçeği çıkmış, sağ gözünü almışlar. Sonrasında birkaç operasyon daha geçirmiş işte, kulağından falan, bir kaza geçirmişti. Büyük ağabeyim ile alakalı sağlık problemleri çok olmuş o dönemde. O dönemde de annemi çok ihmal etmiş yani, maddi manevi bir kadının sevgi ve ilgiye ihtiyacı vardır. Kadınlar biraz daha erkeklere nazaran duygusal varlıklardır. İşte bunları göstermemiş anneme karşı. Annem de hani, bir kadın ne kadar güçlü de olsa aynı zamanda desteğe ihtiyacı vardır. Bir de annem babamı sevmesine rağmen(duraksıyor) aslında babam da annemi seviyor ama işte artık hata mı dersiniz ne dersiniz deyin yani annemi aldatması son noktayı getirmiş yani annem de artık tahammül edememiş yani. Babam anneme âşıktı zaten, yani ayrılırlar da babam anneme âşıktı. Tartışma konuları genelde maddiyat olurdu. Yani hani annem maddi bir şeyler beklerdi

çocukları için. Bize daha çok annem baktığı için maddi istekleri olurdu babamdan. Babam da aslında, ben şunu fark ederdim, çoğu zaman maddi destek çocuklara olsun diye değil de anneme karşı olan aşkından ötürü biraz da yardım etmeye çalışırdı. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi katılımcıların babasının dağınık iletişim tarzına sahip olduğunu destekler niteliktedir. Katılımcının annesinin söylemleri ve yaptıklarıyla babanın tamamen ilgisiz olduğu görülmüştür.

Annem anlatıyor, annem çok anlatıyor ama benim hatırladıklarım bazen ben karıştırıyorum, acaba annemin anlattıkları mı yoksa gerçekten hatırlıyor muyum diye. Ben karıştırıyorum bazen hani gerçek mi yoksa çünkü annemin anlattıkları da var arada ama bilemiyorum yani. Ama şöyle söyleyebilirim çok sorunlu görünmüyordu. Annemin en çok şikâyet ettiği şey eve babamın çok misafir getirmesiydi. Yani annem hep şey der sabah işe giderken birileri gelecek mi diye sorardım babam da hayır bugün kimseyi getirmeyeceğim derdi. Yani şikâyeti de şey bana getirmeyeceğim diyor ben yemek hazırlığımı ona göre yapıyorum ve bir geliyor yanında beş altı tane iş arkadaşı. Hani hep söyler getirme demiyorum ama bana önceden haber ver, ben hazırlığımı ona göre yapayım. Annemin ondan çok şikâyetçi olduğunu biliyorum. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.4.2. Suçlayıcı İletişim Tarzı

Suçlayıcı iletişim tarzı, üstün davranma çabasının hakim olduğu, karşı tarafı hatalı gören, diktatör, karşı tarafı sürekli eleştiren, gücü ile karşı tarafın boyun eydiğini görmek isteyen bir iletişim şeklidir. Katılımcı ifadeleri, kök ailenin iletişimde kendini ifade etme biçimi olarak şiddetli bir araç olarak kullandığını göstermektedir. Geniş aile, ataerkil yapı ve zamansal farklılıkların getirdikleri olarak da şiddetin yaygınlığı açıklanabilir. Şiddet, güçlüden güçsüze doğru yani erkekten kadına, kadından çocuğa doğru bir görünüme sahiptir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi, tüm ailede iletişimin suçlayıcı olduğunu yani güçlüden güçsüze doğru şiddetin yoğun bir şekilde yaşandığını göstermektedir.

Üvey anne döverdi de üvey baba da şiddet uygulardı. Üvey baba, anneye şiddet uygulardı. Bana dişi geçmiyordu ama. Çünkü ben palazlanmışım biliyordu benim şeyimi... Benim analığım bir gün ya 8 yaşıdayım ya 9 yaşıdayım. Rahmetli ebem beni alıp getirttiriyor bayramda. 'Kazım diyor çocuğu getir', getiriyor. Getirince, bayram sabahı buzdolabından karpuz istemişim, karpuzu yerken benim analık bana tokat attı. Bayram namazı sabahı amcam da beni öperken 'buraya ne oldu' dedi. Ben düştüm dedim ama o kadının parmak izi burada duruyor. Yani sübyanda kalır. Öyle bir vurmuş ki vurunca amcam da gidiyor, bu aynı amcam analığa şiddet uyguluyor. Diyor sen bu çocuğu bayram sabahı niye dövüyorsun. Kadın da tutuyor taşı tarağı toplayıp gidiyor. Gitmeye yakın birisi yakalıyor, 'niye gidiyorsun' diyor, diyor ki 'bana evlenirken çocuğu yok dediler, şimdi çocuk çıktı geldi'... (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Dayım sağdan soldan duyduğu dedikodular yüzünden annemi döverdi. Dayım anneannemi de döverdi. Ben o sahneyi unutamıyorum çünkü benim elimde iki üç yumurta vardı. Dayım beni merdivenden sarkıtıp "hadi git sen evine, annen gelmeyecek." dediği günleri bilirim. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Babam çok içermiş. Annem derdi 'ben bir kere eve almadım kapıyı kırdı' falan işte 'dedeniz çıktı kapıya o sakinleştirdi'. Dedeyle babaanne aynı evde o zaman. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Katılımcıların çocukluk çağında, kök ailenin mevcut iletişim biçiminden sorumlu olduğunu düşündükleri, aile içinde yaşanan anlaşmazlıklarda kendilerini neden olarak gördükleri ve hissettikleri görülmüştür. Katılımcılar aynı zamanda kök aile ile ilişkilerinde faydacı bir yaklaşım deneyimlemiş olup, katılımcılar kişilerarası ilişkilerde ve aile içi iletişimde bu yaklaşım doğrultusunda bir anlamlandırma süreci yaşamıştır. Öte yandan katılımcı ifadelerine bakıldığı zaman, katılımcıların kök ailelerinin yaşam koşullarını, zamansal farklılıkları, aile içi rolleri, genel toplumsal cinsiyet rollerinin yüklediklerini değerlendirerek paylaşımda bulunduğu görülmüştür. Bu değerlendirmelerin aynı zamanda katılımcının sağlıklı bir şekilde yaşamını idame ettirme noktasında bir baş etme stratejisi olarak geliştirdiği düşünülebilir. Çocukluk

çağında kök aile ile yaşanan suçlayıcı iletişim tarzını destekleyen katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

Üvey babayla genellikle annem bizim yüzümüzden kötü olurdu. Onun haricinde aramız iyiydi aslında. Annem bizi bırakmadığı için işte üvey baba da bizden rahatsız olduğu için genelde tartışmaları oluyordu bizim yüzümüzden. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

...Biz çalışırken işte çocuğuz sonuçta yani bir oyuna dalmışız abimle ikimiz. Üvey baba o sıra çıktı geldi ağabeyime bir tokat attı “Siz niye çalışmıyorsunuz da oyun oynuyorsunuz” diye. Abimin hatta burnu kanamış da ben kaçmışım beni yakalayamadı o ara. Ondan sonra hani ben (duraksıyor) o ara şunu düşünüyorsunuz, çalıştığın eve para götürdüğün sürece iyisin. Ya ben şunu da şey yapıyorum, bunlar hep bizim zorumuza gidiyor ama o an anne baba Öz çocuğunu da dövüyordu. Şimdi dayak atan öz annen veya baban olmadığı için bunlar biraz daha zoruna gidiyor. Çünkü beni annem de döverdi ama annemin dövdüğü zoruma gitmezdi yani. Annem oklavayla döverdi bizi yani, terliği fırlatınca tam 12'den vururdu yani ama işte üvey babanın ya da üvey annenin dövdüğü zoruna gidiyor. Annem de hem babamın hem de üvey babanın birkaç kez şiddet uyguladığını söylüyor ama şöyle bakarsak bu konu söyle değerlendirilebilir, yani normal karşılamıyorum yanlış anlamayın, o dönemdeki o insan topluluğu yani benim yetiştiğim ortamdaki o topluluk genelde yani yüzde seksen aile içi şiddet zaten vardı. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

3.2.1.4.3. Yalvarıcı İletişim Tarzı

Yalvarıcı iletişim tarzı; onaylayıcı, yatıştırıcı, sorun çıkma ihtimaline karşı tetikte ve tüm sorumlulukları göğüsleme eğilimi olan, bireyin çaresiz ve değersizliği yoğun hissettiği, otoriteye karşı çıkmayan, hatta çıkamayan ve boyun eğen bir iletişim şeklidir. Katılımcıların genel olarak ifadelerine bakıldığında, katılımcıların annelerin genel olarak yalvarıcı iletişim tarzını sergilediği görülmüştür. Katılımcı annelerinin genel olarak yalvarıcı iletişim tarzı sergilemesinin en büyük nedeni, ataerkil aile biçimlerinde toplumsal cinsiyete bağlı kalıp yargıların uzantısı olarak erkeğin

söylemlerine ya da daha geniş anlamda toplumun dayattığı değer yargılarına göre davranma zorunluluğudur. Katılımcı annelerinde gelişen yalvarıcı iletişim tarzı, aslında toplumun dayattıklarına boyun eğme zorunluluğundan doğmaktadır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir.

Annem ben 2 yaşındayken evlenip gidiyor, yani zora koşuyor amcalar, annem “bana bir oda verin yeter ben çocuklarıma bakayım. Size yük olmam ” diyor ama amcalar zorla evleneceksin diyor hatta amcamın oğluyla evlensin istiyorlar eskiden biliyorsunuz mal dışarıya gitmesin diye aile içi evlendirirlermiş ama amcamın oğlu başka bir yere kaçıyor. Annemi de zorla başkasıyla evlendiriyorlar annemde mecburen evleniyor. Söz hakkı yok annemin bir şey diyemiyor. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Annem evlendiğinde eve geldiğinde bir çocuk var ve babamın çocuğu olduğunu annem günün ilerleyen saatlerinde öğreniyor. Babamın ilk eşinden olan ağabeyime de bir müddet bakıyor yani, kayınvalidesine de bakıyor annem. Kabullenmek zorunda kalıyor. Bir şey söyleyemiyor. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

3.2.1.5. Koruma Kararı Öyküsü

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların koruma altına alınmadan önce haklarında alınan koruma kararı nedenleri bu bölümde yer almaktadır. Katılımcıların babanın vefatı, anne ve babanın boşanması ve başka biriyle evlenmesi, babanın vefatı sonrası annenin zorla evlendirilmesi, maddi yoksunluk, babanın vefatı sonrası annenin yeni evlendiği eşinin istememesi, annenin zorunlu terki ve babanın yeni evlendiği eşinin istememesi gibi nedenlerle korunma altına alındığı görülmüştür. Katılımcıların çoğunlukla babanın vefatı nedeniyle koruma altına alındığı görülmüştür. Katılımcıların babalarının vefatı ile birlikte değişen ekonomik durum, aile içi roller ve toplumun dayattığı değerler diğer koruma kararı nedenlerini belirlemiştir.

3.2.1.5.1. Babanın Vefatı

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların koruma kararlarının çoğunlukla baba vefatı ve baba vefatından sonra gelişen yaşam olayları nedeniyle alındığı görülmüştür. Baba vefatı nedeniyle koruma altına alınan katılımcıların büyük çoğunluğu babaları vefat ettiğinde küçük yaşta olduğundan babalarının vefatlarına ilişkin bilgileri yakın aile üyelerinden edinmiştir.

Babam işneciymiş, iş için bir köye gitmiş o köyde bir akraba kızı hamile kalmış, kimden kaldıysa, sonra biri iftira atmış senede bir kere iki kere geliyor bu işneci nasılsa diye babamın adını vermiş. Kızın yakınları köyün çıkışına pusu kuruyorlar. Bir kayalık yerin arkasına saklanıyor adam, kafasından vuruyor babamı. Yine ölmüyormuş da yani işte o devirde kan kaybindan gitmiş. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Babam kalp krizi geçiriyor, biz işte abimle beraber sokakta oynarken evin önünde. Annem o zaman 18 yaşında işte, kocası vefat etmiş, dul kalmış o yaşta. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Annem ve babam evlendikten 5-6 yıl sonra yani 26-27 yaşlarında babam vefat etmiş. Yaklaşık ben 7 yaşındayken babamı kaybetmiştim, daha doğrusu ben 5 yaşındayken falan kaybettim ama ondan sonra 7 yaşındayken ilkokul ikideyken yurda girmek zorunda kaldım. Biz üç tane çocuk olmuşuz ama o yıllarda askere gitmiş gelmiş Kıbrıs Harbi'nin olduğu zamanlar. Askerden geldikten sonra kan kanseri diye öyle bir hastalıktan dolayı vefat etmiş. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Çok erken yaşta gitmiş babam. 33 yaşında. Kalp krizi, ani bir kalp krizi ile ben 2 aylıkken vefat etmiş. Biz beş kız kardeşiz. 7 yıl annem bize bakmış yani hiçbir sorun olmadan. Ben yetiştirme yurduna gittiğim zaman 7 yaşındaydım. 1. sınıfı bitirdim 2. sınıfa geçince yetiştirme yurduna gittik 4 Ablamla birlikte. En büyük ablam 18 yaşına girdiği için onu almadılar, yaşı tutmuyordu (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Babanın vefat ettiği sırada yaşı büyük olan ve babayla birlikte yoğun etkileşimi olan katılımcılar için baba vefatı çok daha hissedilir ve travmatik olmuştur. Özellikle baba ile kurulan sıkı bağ yas sürecini uzatmış, katılımcının babasının ölümünü inkar etmesi ve kabullenmemesi uzun zaman almıştır. Aşağıda yer alan katılımcı babanın vefat gününe ilişkin tüm detaylar şöyle ifade etmektedir:

Kalp krizi geçirdi, 32 yaşındaydı. Annem ev hanımıydı. Sonra ne oldu(duraksıyor), ondan sonra cenazesi yıkandı falan evin önünde. Ateş yakmışlardı, orada su kaynatmışlardı. Müstakil bir evde oturuyorduk, bahçesi falan olan bir evdi. Ondan sonra ilçeye cenazesi götürüldü. ...gömülmesini de biz görmedik. Gömüldüğünde bizi beklememişlerdi zaten akşam olmuştu artık (sesi düşüyor). Ama o mezarlığın kalabalığını hatırlıyorum, onun dışında çok bir şey canlanmıyor. Kalp krizi geçiriyor hastaneye kaldırıyorlar, işte komşuya haber veriyorlar, bizim bir komşuya haber veriyorlar o gelip annemi hastaneye götürüyor. Annem de hastaneye giderken ne için gittiğini bilmiyor, söylemiyorlar anneme. ...ben annem komşuda bir yere gitti diye biliyordum. Yengem var bizde o sırada, annem bizi ona emanet edip çıktı. Sonra yengem, onun çocukları, ben kapının önünde oynuyorduk. Kadınların falan toplandığını gördüm. Hatta en büyükleri de bendim çocukların. ‘Serap gidip bir baksana’ dedi ‘şurada kalabalık toplandı da ne olmuş’ falan dedi. Ben de gittim, baktım ‘Sezgin ölmüş’ diyorlar. Benim için baba, adını düşünmüyorum (gülüyor). Ben babayı biliyorum, hiç şey yapmadım geldim, ‘Sezgin ölmüş diyorlar onu konuşuyorlar’ dedim arkamı döndüm. Yengem elindeki her şeyi bırakıp koştu kadınların içine, bir 5-10 dakika sonra evin önüne iki ambulans geldi. Yani bu anlattığım annemin gidişinden yarım saat 45 dakika sonra falan oldu. Evin önüne 2 tane ambulans geldi, meğer annem hastaneye vardığında babam ölmüş, annem son şeyini görmemiş, en son amcamla konuşabilmiş. Onu öğrenince bayılmış, bir ambulans babamın cenazesini getiriyor diğer ambulans annemi getiriyor. Bunları hatırlıyorum. O günü çok net hatırlıyorum. Yani şöyle, karlar yeni yeni eriyordu, Bitlis’te idik o zaman, 27 Mart’ta. Ben kuzenlerimle oynadığım oyunu bile hatırlıyorum, küçük kola kapakları vardı onların içine kar koyup güneşin daha çok yansıdığı yere koyardık, o erirdi biz de soğuk su içerdik. Çünkü evde soğuk su içmek yasak (gülüyor). Kendi soğuk suyumuzu yapardık onu içerdik. Oyunumuz oydu onu çok iyi hatırlıyorum. Zaten kalp hastası olduğumu biliyorduk, babam 3. krizinde vefat etti. Babamın cenazesini eve geldiğinde gördüm ben. Benim babam vardiyalı çalışıyordu, bazen gece çalışıyordu, gece çalıştığı zamanlar gündüz gelip evde uyuyordu. Ben anneme şey dediğimi hatırlıyorum “Babam uyuyor siz niye burada gürültü yapıyorsunuz? Başka bir odaya gitsenize” ağlıyorlardı onlar ama ben ağlama kısmıyla ilgilenmiyordum, babam uyuyordu ve onlar gürültü yapıyordu benim için. Ben onu söyleyince amcam beni kucağına alıp daha çok

ağlamıştı onu hatırlıyorum ama duygu çok net değildi. Ben bir süre kabullenmedim ölmüş olmasını zaten. İlkokulda falan böyle okulda gelen öğretmenler meslekleri falan sorar ya, ben babamla en çok vakit geçiren çocuğuydum, yani diğerleri de öyledir ama ben daha çok yanındaydım, onun kucağında yatarım, annenin yanına bırakmazdım falan öyleydi. Kabullenmemiştim, okula başlarken bile şey derdim babanız ne iş yapar serbest meslek derdim hemen konuyu kapatırdım, öldü demezdim hiç kimseye. Uzunca bir süre bunu kabul etmemiştim. 3. sınıfta falan herhalde 3 ya da 4'te kabullenmeye başladım, öncesinde kabul etmiyordum öldüğünü. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.5.2. Anne ve Babanın Boşanması ve Başka Biriyle Evlenmesi

Aile birliğinin bozulması tüm aileyi etkilemenin yanı sıra daha hissedilir bir biçimde çocuklar üzerinde etki bırakmaktadır. Parçalanmış ailenin üyeleri erkek, kadın ve ya her ikisi de yeniden bir aile kurma çabası ve yeni kurdukları ailede varolma mücadelesi gösterirken, çocuklar yeni kurulan ailelerde varolamadan, arada bir yaşamda kaybolmaktadır. Özellikle yeni kurulan ailede, yeni aile üyelerinin çocuklarla yaşama uyum göstermek istememesi sorunların büyümesine ve çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan örselenmesine neden olmaktadır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi bu söylemi destekler niteliktedir.

Anne ve babam ayrıldığında annem başka biriyle evlenmiş, babam da başka biriyle evlenmiş. Annem babamın ortanca eşi, annemden sonra tekrar evlendi. Yani toplamda annem de 3 evlilik yaptı, babam da 3 evlilik yaptı. Annem ve babam ayrıldıktan sonra evlendiler evlendikten sonra annemin yanına gittiğimizde üvey babamız istemedi bizi sonra babamızın yanına gittik onda da üvey anne istemedi. İşte o zaman ki şartlar zor, maddi olanaksızlıklar vs. iki erkek çocuk, bir kız çocuğuyduk biz. Ablam kız çocuğu olduğu için hep annemle kaldı ama abim ve ben, 2 yaş var aramızda, babamın yanına kaldığımızda üvey anne istemedi, annenin yanında kalmak istediğimizde üvey baba istemedi. Öyle ortada bayağı bir geldik gittik biz iki erkek kardeş. Sonunda yurda verdiler. Annem dayanamadı üvey babayı ikna etmiş, bir ya da iki yıl sonra geri aldı yanına bizi maddi destekle. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

3.2.1.5.3. Babanın Vefatı Sonrası Annenin Zorla Evlendirilmesi

Ataerkil aile biçimi değer yargılarının bir uzantısı olarak erkek, ailede ekonomik ve sosyal tüm herşeyin idaresi ile ilgili sorumluluğu almakla yükümlü kişidir. Bu anlamda erkeğin/babanın yokluğunda aile içindeki diğer üyelerin, özellikle kadının/annenin, bir başka erke ihtiyacı olduğu düşünülerek evlenmesi zorunlu hale getirilmiştir. Aynı zamanda ataerkil değer yargıları, kadının bekar kalmamasını, ‘namusunun korunmasını’, bunun yanı sıra mirasın bölünmemesi ve güvenliğinin de ancak evlenerek sağlanabileceğini dikte eder. Katılımcı annelerinin zorla evlendirilmesinin ardından çocuklarıyla bağları koparılmış ve çocukların bakımını üstlenebilecek anne ve yakın aile üyelerinin ve maddi olanakların varlığına rağmen devlet korumasına verilmiştir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, katılımcıların annelerinin maruz kaldığı toplumsal değer yargılarının dayatması sonucunda katılımcıların koruma altına alınmasına neden olan durumları ifade etmektedir.

Babam öldürüldü (duraksıyor), öldürülmüş yani ben doğmadan. Amcalar da yurda vermiş ben ufak olduğum için. Annem de zaten yana yana kanserden o da genç yaşında ölmüş. Ben 12 yaşındayken ama ben tanımam. Şöyle yani, sima olarak görmedim ama bir kere sarıldığımı biliyorum. Köyde amcalar baskı yapıp onun illa bir kocaya varmasını isteyince annem de mecbur ben 2 yaşındayken evlenip gidiyor. Yani zora koşuyor amcalar, annem “bana bir oda verin ben çocuklarıma bakayım” diyor ama amcalar zorla ‘evleneceksin’ diyor. Hatta amcamın oğluna ile evlendirmek istiyorlar, eskiden biliyorsunuz mal dışarıya gitmesin diye, amcamın oğlu bırakıp başka şehre kaçıyor, evlenmemek için. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Annem bizden ayırdı. Babamı tanımıyorum. Ben çok küçükken vefat etmiş. Ben hatırlamıyorum bile. Annem öyle kalınca anneannem etrafın dedikodusuna kanarak annemi alıp götürüyor. Zaten dayım sağdan soldan duyduğu dedikodular yüzünden annemi döverdi. Dayım anneannemi de döverdi gerçi. Biz yedi kardeş öylece kalakalıyoruz. Annem mide kanseri geçirmiş, çok sıkıntılar yaşamış. Hastanede falan yatmış. Hayal meyal hatırlıyorum. Beni komşuya bıçak almaya gönderdiler, bir baktım anneannem annemi tutmuş götürüyor. Annemin ayrılış halini hiç göremedim. Sadece gittiklerini görüyorum. Abim görmüş. Bizim evin etrafı dağlık, abim o psikolojiyle dağlara tırmanmıştı. Ben gittiğini görüyorum ama gidip

geri geleceğini düşünüyorum. Anneannem alıp götürdükten sonra bir evlilik daha yapmış zaten annem durmamış yanlarında. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.1.5.4. Maddi Yoksunluk

Babanın vefatının ardından ekonomik anlamda güçsüz kalan katılımcı annelerinin çocuklarının daha iyi şartlarda büyümesi ve özellikle gelecekte meslek sahibi olabilmesi için eğitiminin karşılanacağı düşüncesiyle devlet korumasına başvurdıkları görülmüştür. Aşağıda maddi yoksunluk nedeniyle korunma altına alınan katılımcı ifadeleri yer almaktadır.

O zaman ki durumlarda geçim şeyi olmayan çok zor durumda olan kimsenin başvurduğu bir şey. Etraftan “yenge hanım yani iki çocuk sen bakamazsın edemezsin, böyle bir kurum var, böyle bir kuruluş var, yuva var, yurt var” diye duyuyor annem. Ondan sonra abimi yazdırıyorlar, abim tabi ki biraz büyük olduğu için gitmek istemiyor onun akli yetiyor, ayrılmak istemiyor annemden. Görevliler işte meslek elemanları geliyor sosyal hizmet uzmanları eve. Cemal Bey sosyal çalışmacı işte anneme diyor ki “ya bak bu güzel bir hak çocuklarını senden ayırmayacağız, ama okutacağız” o arada ben diyorum ki “ben okuyacağım” diyorum, yani “beni götürün” diyorum. Öylelikle beni abimin yerine, abim gitmek istemediği için, beni alıyorlar. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Ailemizin ekonomik durumlarından kaynaklı yurda girmek zorunda kaldım ailelerinin gelir düzeyi çok kötüydü. Anne imkânsızlığı, ekonomik yoksunluktan kaynaklı yurda gittik. (Zeus, Erkek, 44, Babanın vefatının ardından yaşanan maddi yoksunluk, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.5.5. Baba Vefatı Sonrası Annenin Evlenmesi ile Birlikte Yeni Eşin İstememesi

Katılımcıların annelerinin kendi istekleri ya da kendi istekleri dışında evlenme kararı aldıkları görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden her iki durumda da çocukları

ile birlikte olma istekleri konusunda söz sahibi olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Katılımcı annelerin evlendikleri eşlerinin kendi çocukları olmasına rağmen karşı tarafın çocuklarını kabul etmemiştir. Katılımcıların duruma ilişkin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Evlendiği eşi (duraksıyor) yani ben o dönemi çok hatırlamıyorum açıkçası, çok küçüktüm. Ablamların anlattığı kadarıyla biliyorum, annemin evleneceği kişi zaten belliydi. Biz zaten yurda gittikten sonra onlar evlendiler. Zaten adam hiçbirimizi istemiyormuş yani bildiğim kadarıyla, öyle Annemin evlendikten sonra çocuğu olmadı ama onun çocukları varmış. 5 tane çocuğu varmış yanılmıyorsam. Benim annem ikinci eş olarak evlendi. Kuma olarak yani. 10 yıl onunla evli kaldı şu an evli değil zaten boşandı. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Annem zorla bir kocaya varıyor. Başka bir şehre kocaya varıyor. O koca da hiç göstermiyor bizleri zaten. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcı annelerinin eşinin vefatından sonra evlenmesi ve çocukların devlet koruma sistemine dahil olması, katılımcıların olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Maddi olanaklara sahip, çalışan ve uzun süre çocuklarıyla yaşamını idame ettirme konusunda zorluklarla baş edebilen katılımcı annesinin evlenmesi ve yeni eşin çocukları istememesi durumu, katılımcının yetişkinlik yaşamında dahi devam eden kabullenememe, öfke ve kızgınlık hali yaşamasına neden olmuştur. Katılımcı annesinin yaşam öyküsü katılımcının ifadelerine göre değerlendirilmiştir. Katılımcı annesinin yaşam koşulları, karar verme aşamasındaki motivasyonu ve bu karara anneyi iten sebepler bilinmediğinden değerlendirmeler katılımcı ifadesi ile sınırlıdır.

Babam vefat ettikten yedi yıl sonra annem ikinci evliliğini yapınca evlendiği eşi istememişti. Yurda gitme meselesini de hep bize şey diye anlattı, yetiştirme yurdunda da çalışıyordu zaten maddi açıdan sorun yoktu, yurt ortamını da biliyordu orda çalıştığı için. Hani oradaki çocukları okulları bitince üniversiteyi okuyamamaları bile bir iş sahibi oluyorlar, sizin geleceğiniz için falan filan diye anlattı. Öyle ama evlenmesi meselesin i(duraksıyor), şöyle anlatayım, biz yurda gitmeyi kabul ettik, annem bizi yurda bıraktı, bir ay sonra falan

annemin evlendiğini öğrendik Yani 11 -12 yaşında falandım, 12 yaşındaydım. Evlendiğinde (duraksıyor), bilmiyorum hala kızgınım o konuda, hala kızgınım kızgınlıklarım gün geçtikçe artıyor azalacağına (sesi düşüyor) ama ben de özellikle hiç sormadım neden evlendiğini. Sonrasında ya da neden boşandığını hiç sormadım, hiç. Yani o evliliği ve o hayatı yokmuş gibi davranmayı tercih ettim. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.5.6. Annenin Zorunlu Terki Babanın Yeni Eşinin İstememesi

Katılımcı annesinin kendi kararı dışında, çocuk yaşta ve para karşılığında zorla evlendirildiği (bkz. “Erken Evlilik ve Çocuk Annelik” syf. 92) ve yaşanan olaylarda evlendirilen ‘çocuk’ ve erkeğin dışında tüm aile üyelerinin söz hakkının olduğu görülmüştür. Toplum değer yargılarının dayattığı yaşama biçimi ve karar mekanizmaları, kadını/anneyi ve çocuğu yaşamda güçsüz bırakmıştır. Kadının tekrar zorla başka biriyle evlendirilmesi, erkeğin tekrar evlenmesi ve çocuğun sorumluluğunu hem kadının hem de erkeğin yeni evlendiği eşinin istememesinden kaynaklı çocuğun kuruma verilmesi döngüsü devam etmiştir. Bozulan aile birliğinin sonunda geriye kalan; anne ve baba yoksunluğu ile geçmiş bir çocukluk, iki yaşını tüm detayları ile hatırlayan bir yetişkin, hala öfkesi ve kızgınlığını koruyan bir baba. Hem anne hem de baba yoksunluğu yaşamış katılımcının korunma kararı ile ilgili paylaşımları aşağıda yer almaktadır.

Benim annemin bile beni terk ettiğini hatırlıyorum. Ben o kadını (annemi) buldum onu sordum yani. Tahta bir beşik vardı. Bir elimde üçgen bir meysu, şimdi hala var o meyve suları nefret ediyorum ondan (gülümsüyor) bir elimde de iğde. Annem ve babam, anne babasıyla duruyorlarmış yani babamın babası ve annesiyle. Amcalar falan herkes bir avluda kalıyormuş, bir varoş mahallede. Amcamın birisi anneme müdahale etmiş. “Senin kardeşin çok gelip gidiyor, benim kardeşimin ekmeğini yiyor.” demiş, evde bir hır gür çıkartmış. O ara kavga etmişler. Kavga edince dayım demiş ki “Selma bu böyle olmayacak. Bunlar sana dirlik vermiyor.” Bir gece eşyayı toplamış, bacasını almış gitmiş. Beni de boş bir odaya bırakmışlar, gitmişler. Anne terk edip gitmiş. Annem 15 yaşında gittiğinde ben de daha 2 yaşını doldurmamışım. Halam da demiş ki ‘gelsin çocuğunu götürsün’, anne gelmemiş. Dayı sora evlendirmiş yurt dışına zaten annemi bir kadının üstüne. Baba da gitmiş, 19 yaşında bir kadın

daha almış gelmiş. O kadın da beni istememiş. İstemeyince beni çocuk esirgemeye veriyorlar. Bu akli veren de halam. Demiş ki işte gider geliriz, bakarız. Hikâye yani ne geldiler ne gittiler (sesi düşüyor). (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.6. Kök Aile Üyelerine İlişkin Tasvirler

Anne, baba ve kardeş yoksunluğu yaşamış bireylerin yoksunluğu yaşama nedenlerine bağlı olarak anne, baba ve kardeşe ilişkin tasvirleri değişmektedir. Yaşanılan yoksunluk ile ilgili duygular ve bireylerin süreci anlamlandırma ve yansıtma durumları bireylerin yaş dönemlerine göre de değişiklik göstermektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin anne, baba ve kardeşlerine ilişkin değerlendirmeleri bu bölümde yer almaktadır.

3.2.1.6.1. Anneye İlişkin Tasvirler

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların annesine ilişkin düşünceleri, katılımcıların anne yoksunluğu yaşadığı süreçteki yaşlarına, anne yoksunluğu yaşama nedenlerine ve koruma altında iken anneye görüşme sıklığına göre değişmektedir. Aşağıda yer alan katılımcıların ifadesine bakıldığında, katılımcıların anneye ilişkin düşüncelerinin ayrılış nedeninin paylaşılabilmesi, ziyaret azlığı ve annenin bir başka biri ile evlenmesi gibi nedenlerden olumsuz etkilendiğini göstermiştir. Özellikle küçük yaşta koruma altına alınan katılımcıların anneye ilişkin düşüncelerinin olumsuz olduğu görülmüştür. Bunun nedeni; katılımcıların en fazla sevgiye ihtiyaç duyduğu dönemde olmaları ve annenin gidişini anlamlandırmak için küçük yaşta olmaları olarak düşünülebilir. Katılımcıların anneden ayrıldıktan sonra babanın yakın akrabaları ile daha yakın ilişkilerinin olması ve/veya annenin yakın akrabaları ile olumsuz yaşam deneyimlerinin olması katılımcıların anneye ilişkin düşüncelerini olumsuz etkilemiş olabilir. Katılımcı ifadeleri, küçük yaştan itibaren anne yoksunluğu yaşayanların öfke kontrolü sorunu, agrasyon, şiddet eğilimi, kızgınlık, kırgınlık ve net olmayan duygu ifadelerinin olduğunu göstermiştir.

Mesela yurttta o zaman çocukken mesela biz, ben, yani ben değil de birçok insan anayı kötü bilir. Yurtta pencerenin önünde oturur, konuşurduk işte. Geçen arabaları falan sayardık konuşurken. Mesela biri derdi ki, 'benim anam var' öbürü diyor ki 'benim babam var anam yok'. Pat diye öbürü diyor ki 'benim ikisi de var' (sesi düşüyor). Biri diyor ki 'anan iyi olsa seni burada bırakmazdı.' 'Anan varsa seni burada niye bıraktı.' İşte 'annen kötüdür, ozaman senin' diyor. Sen de düşünüyorsun 'doğru' diyorsun. 'Annen seni sevse buraya bırakmaz, iyi olsa buraya bırakmaz.' Yani o zaman kötü biliyorsun. Sadece anneler değil, isterse baba olsun, yani yaşayan kişi. Yaşayan kimse o arada yaşayıp yanında yoksa kötü diye biliyorsun. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bir gün bana geliyor yurda annem. Diyorlar ki bu senin annen diyorlar. Ben kadına sarılıyorum "Beni Zeliha ana çok dövüyor, sen bana bak" diyorum kadın diyor ki ben senin annenim diyor, ifade ediyor. Yıllar sonra bana bunu söyledi. Ben anlamıyorum tabi. Benim için anne ifadesi, yurttta kalan kadınlar var ya onlar. Benim algıladığım anne anlamı bakıcı anne. Bakıcı anne demeyeyim, onlar ana. Şimdi doğurmak mı analık, bakmak mı analık... Bana resim falan da gösterdi. Ben resim falan inanmam, pek değerinde vermem yani. Yırtıp attım. Bana verdiler ama ben yaktım, yırttım. ...Yıllar sonra gördüm kadını küfür ettim, suratına tükürdüm. Değmez ki ona. 'Sen sorumluluk taşıyamamışsın' dedim ben kadına, 'kimsenin bir suçu yok, suç senin, gidiyorsan p..ini de alıp gideceksin' (sinirleniyor). 'Bu adamın p..lerine niye bakıyorsun' dedim. O adamla evlendiğinde ikisi iki buçuk yaşında biri 4 yaşında çocuğa bakıyordu. Bir çocuğa sahip çıkamazken (sesi yükseliyor). Sonuçta sen de kadınsın, sen niye yapmıyorsun Hocam. Niye sağa sola bırakmıyorsun çocuğunu. ...Ölene kadar anasını babasını besledi bana bir iğnesi nasip olmadı biliyor musunuz? ...Bir gün bunlarda kaldım ben. Ben eşikte yatıyorum, ikinci günü kadına (anne) dedim ki, 'ben buranın p... miyim' dedim. Ben niye eşikte yatıyorum, senin baban güzel yerde yatıyor dedim. 'Olur mu? Sen benim evladımsın' dedi. Neyse buna kızdım şimdi, denize gittiler o da sürpriz yumurta almış çocuklarına. Bir koli, bir tanesini kırdım yedim. Oyunağını da oraya geri koydum. Bunun bebesi geldi, 'ya benim yumurtamı yemişler'. Ben şeyim ya 'yurtlu' önce bana soracağını biliyorum, 'bu yumurtayı kim yedi' dedi, 'ben yedim' dedim. 'Niye yiyorsun' dedi. 'Ne olmuş çikolatasını yedim oyunağı duruyor' dedim, 'ben de çocuğum' dedim. Bunlar akşam gitti ben de ne kadar yumurta varsa hepsini yedim. Hepsini de duman ettim 'al dedim şimdi yumurtayı bir tarafına sok dedim' yani bu kadar basitti. ...Kadınla tekrar küstüm. Şimdi annesi beni kötülüyormuş işte 'senin oğlun şöyle küfürbaz, senin oğlun şöyle içiyor, böyle yapıyor, şöyle yapıyor' diye. Ben onu sormam ben kendi vicdanıma sorarım. Şimdi senin

çocuğun seni dövse bile sen dışarıya yansıtır mısın bir anne olarak (sinirleniyor)? Sana küfür de etse belli bir noktaya kadar. Şimdi onlar ne diyorsa ona inanıyorlardı, onlara kanaat getiriyordu. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Annem çok biçare bir kadındı. Sessiz sakindi. Görüşüyorduk ama ne kadar da olsa kırgınlık oluyordu. Yine de o geliyordu, biz gidiyorduk yanına. Annem tek başına dışarı çıkamazdı zaten, okuma yazması yoktu. Annem evlendiği eşinden çok şiddet görmüş. Her tarafı darp iziydi. En son dayıma söyledik, “dayı annem boşansın, gelsin kardeşimin yanında yaşasın dedik.” O da “bu yaştan sonra niye boşanacak” falan dedi. Ama kafasında falan her tarafında darbe izleri var. En sonunda belinden ameliyat oldu. Bel fıtığı vardı. 6 ay bakıma muhtaç kaldı. Onda da küçük kız kardeşimin görünmesi vardı bekâr, o bakarken mutfakta yığılıp kalıyor, ölüyor. Annemin zor bir hayatı oldu kısaca. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Anneme evlendiği için kızgınlığım geçmiyor. Gün geçtikçe artıyor azalacağına. Kızgınlığımı biliyor ama ben hiç dile getirmiyorum. Herşeyi içimde yaşıyorum. Bu yaştan sonra kadın üzülmesin diye dile getirmiyorum ama geçmiyor içimdeki kızgınlık. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcı ifadeleri, anneye ilişkin olumlu duygu ve düşünceleri olanların, hem koruma kararı devam ederken hem de sonrasında anneleri ile düzenli bir şekilde görüştüğünü, koruma altına alınmadan önce gerekli açıklamaların yapıldığını ve koruma altına alındıklarında ise görece daha büyük yaşta olduğunu göstermiştir. Özellikle annenin evlenmemiş olması bazı katılımcılarda anneye ilişkin düşüncelerin olumlu gelişiminde etkili olmuştur. Katılımcı annelerinin ekonomik güç ve bağımsızlığının olması hem katılımcıların gözünde hem de toplumda yaşama karşı dirençli ve güçlü olmasını sağlamıştır. Katılımcı annelerinden ekonomik bağımsızlığı olanların ve evlilik yapmayanların daha ilgili ve yakın tutum ve davranış sergilediği görülmüştür.

Anadolu kadını ve kesinlikle yani bizden hiçbir zaman fedakârlığını esirgemeyen hala ve hala da yani bir anne şeyi ile ‘Paran var mı? Harçlığın var mı?’ diye soran. Yani inşallah

ondan Allah razı olsun biz ondan razıyız inşallah ondan da Allah razı olur. Çünkü biz ben de abim de hiçbir zaman annemin kafasını yere egecek hayatta hiçbir şey yapmadık. Yapmamaya da çalıştık annem de sağ olsun hiçbir zaman bize hani derler ya üvey baba veya başka bir şey ile karşılaştırmadı, yani çok fedakârlık yaptı. Mesela şimdi ki toplumlarda bakıyorsunuz, yani anne derken bile insan şey yapıyor, çünkü çocuğunu doğuruyor atıyor. Ama annem o çaresiz zamanında bile hiçbir destek almadan ne sosyal destek ne devletin desteğini almadan ve babamın maaşını almadan. O zaman çünkü emekli olmamıştı, yani işte gecesini gündüzünü katarak yani hem gündüz çalışıp temizlikte gece de dantel dedikleri şeyi işleyerek para kazandı ve hala daha çalışır. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Annem evlenmedi sağ olsun. Başımızda kaldı, bizlere baktı (sesi düşüyor). Mücadele etti hayatla. 76 da babam vefat etmişti. 76'dan sonra 76 -80'li yıllar ülkemizin en kötü yıllarıydı. Zor yıllardı. O yıllarda ayakta durmak mücadele etmek herkesin harcı değildi. Annem biraz Osmanlıdır, mücadelecidir, çalışkandır, çok disiplinlidir. Ondan dolayı sağ olsun başımızda kaldı bizi büyüttü. Tabii annemin de etkisi çok yani. Annem İçine kapanık değildir. Annem hayatla mücadele içinde olduğu için hep, eş dost akrabaları arasında genelde sevilen birisidir. Mücadeleci tavrından dolayı akrabalar hep kendini takdirle karşılarlar. Çünkü neticede üç tane çocuğun başında kalmış, hayatla mücadele etmiş. Kendi parasını kazanıyordu. Yani örnek insan olarak gösterirler annemi. Tabii Devleti'n de sayesinde bir şekilde hayatta kaldık. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi ise katılımcıların annelik deneyimlerinin annelerine ilişkin düşüncelerini olumlu bir şekilde değiştirdiğini göstermektedir.

Annemi anlatayım, annem en büyüğü 10 yaşında en küçüğü 2 aylık beş kızla ortada kalmış ve ne kendi ailesinden ne babamın ailesinden hiçbir şekilde destek görmemiş. Çok zor şartlardan geçmiş; kapıcılık yapmış işte yerleri temizlemiş, temizlikçilik vesaire aklınıza gelebilecek bütün işleri yapmış bize bakmak için. Yani bir yerde belki evlenmek onun hakkıydı. Çocukken yani bu soruyu bana 10 yıl önce sorsaydınız bu şekilde cevap vermezdim. Eskiden annemi kötüliyordum çünkü yani annemin bizi bırakmış olabileceğini düşünüyordum ama bu devirde bu yaşta iki çocuğumla dul kalmayı göze alamam asla. Annem bundan 27 yıl önce 5 kızla ortada kaldı yani şu an onu çok iyi anlıyorum. Anne olduktan sonra düşüncelerim çok

değiştirdi. Yani dediğim gibi bu soruyu bana bir 10 yıl veya beş yıl önce sorsaydınız bu şekilde cevap vermezdim. Evlenmek için bizi bırakan bir kadın olarak tanımlardım annemi. Şimdi kesinlikle öyle düşünmüyorum. Ben bu yaşta iki çocukla işim olmasına rağmen, Allah göstermesin eşime bir şey olsa ne yaparım bilmiyorum. Bundan 30 yıl önce annem 5 çocuğuyla dul kalmış. Yaşadığı şartlar çok ağırdı. Hiçbir şekilde bir desteği yoktu, yani bence geç bile kalmış evlenmekte. Ama ne kadar istersek isteyelim arada bir kopukluk oluyor. Yani anne kız olamıyoruz, yan yana yaşamadığımız için. Evliliğine kızgınlığım yok artık ama ikimiz de birbirimizi tanı mıydık. Annem beni tanımadı. Biz her yaz birlikteydik, her 15 tatilde bir şekilde bir araya geldik ama annem de ben de biz annemle birbirimizi tanıyamadık. Yani belki de onun vermiş olduğu bir hırçınlık vardı bende. Belki de yılların ayrı kalmışlığının biraz şeyi bilmiyorum, yani annemle tartışırız hala tartışırız bazen. ...Üç yıldır çocuğuma annem bakıyor, birlikte yaşıyoruz. Bu birlikte yaşadığımız dönemde annemle daha önce hiç vakit geçirmedim kadar vakit geçirdim. Çok iyi bir vakit oldu bizim için. Ben ailede anneme en çok düşkün olan kişiyim, küçük olmamdan kaynaklı mı bilmiyorum. Mesela diğer ablalarım benim kadar düşkün değil, kesinlikle değildir. Ona en çok düşkün olan, bütün maddi manevi ihtiyaçlarını gören kişi de benim. Yani onun da en rahat davrandığı kişi benim artık. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.1.6.2. Babaya İlişkin Tasvirler

Baba kaybı yaşayan katılımcıların tümünün babaya ilişkin duygu ve düşüncelerinin olumlu olduğu görülmüştür. Baba kaybına bağlı olarak yaşanan özlem ve karşılıklı olumsuz yaşam deneyimlerinin olmaması katılımcıların babasına ilişkin düşüncelerini olumlu etkilemiştir. Özellikle baba kaybına bağlı yoksunluk yaşayan katılımcıların babalarına ilişkin tasvirleri dikkat çekicidir. Genel olarak katılımcıların babasının güçlü, saygı duyulan, sözü geçen, fiziksel özellikleri bakımından dirençli, yardımsever ve lider gibi özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Katılımcılar, babasını otoriter tutum sergileyen bireyler olarak tanımlamakta ve bu özellikleri bakımından tasvir edilen baba figürünü olumlama eğilimi göstermektedir.

Babamın özelliklerini çok anlatırlar. Mesela babam işneciymiş, yani askerde sıhhiyeymiş. O civarda da işneciymiş. Yani çok insanı iyi etmiş. Şey olarak İlaç falan da yaparmış. Yani babayığitmiş, uzun boylu, 2 metre, yakışıklıymış (gülüyor). Herkes anlatır

köyde veya başka köylerde de bilenler, iğneci olduğu için herkes tanıyor. İlaç falan yaparmış, çok insanı iyi etmiş yani. Ünü yayılmış. Eski yazıları da okurmuş işte, hızlı yaşamış genç ölmüş. İyi kavgacıymış, iyi çalışmış, iyi tırpan biçermiş köyde. Boyu da uzun ya o bir gidermiş iki gidermiş üç gidermiş, arkadaki daha bir gidermiş yani o kadar, o yönden hani seri, her yönden iyi anlatılır. İyi bir kavgacıymış mesela, bir girdi mi en az 30 kişiyi alt edermiş. Kuvvetli, güçlü yani boyu posu da yerindeymiş. Öyle biriymiş, hızlı yaşamış genç ölmüş. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Babam içkiyi çok kullanan birisiymiş, ama her zaman mahallede olsun herkesin yardımına koşan, yani içkici bir yapısı olsa bile mahallenin gençlerini koruyan, işte kahvelerde veya o zaman ki kumar yerleri nasıl oluyor bilmiyorum oralarda görürse kızarmış gençleri. Siz okuyacaksınız diye mesela, farklı bir yapısı varmış yani. Alkol de olsa şiddet gösteren bir yapısı yokmuş. Sınırını bilirmiş ama alkolün de etkisiyle annem bazen zapt edemezmiş, gece gelirmiş ondan sonra nöbete gidermiş, nöbetten gelirmiş beyaz bir pantolonu varmış annemin anlattığı o beyaz pantolon her zaman ütülü olurmuş ütüsüz hiçbir şeyi babam giymemiş giyermiş onu yine çıkarmış. O beyaz pantolonu çok severmiş. Babam bir alt komşumuz var, komşunun amcamla husumeti var amcam zannederek babamı dövüyorlar babam da onları yakalıyor tek tek babam yiğit ve güçlü onları tek tek dövüyor. Hatta birini bıçaklıyor işte cezaevine düşüyor, cezaevinde idam sehpasında o zaman af çıkıyor idamdan kurtuluyor. Yani o tip şeyleri var anlattığı etrafın ama kesinlikle zararsız ve aile içinde kendi yeğenleri, kendi kardeşleri ve dayımlar tarafından sevilen sayılan biriymiş. Biraz ne derler mahallede lider bir yapısı varmış, siyasetle ilgilenirmiş. Aykırıymış biraz. Genel yapıdan farklıymış siyaset görüşü ama her zaman dayılarım da söyler annem de söyler hiçbir zaman bir araya geldiklerinde bayramda, düğünde veya ziyaretlerde hiçbir zaman siyaset konuşulmamış. Karşılıklı saygı çerçevesindeymiş. Babam çok dikkat edermiş öyle şeylere hassasmış. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Babamın çok sessiz olduğundan, iyi birisi olduğundan falan bahsederler. Yani çok fazla kimseye sıkıntı yapmadığından, duyarlı biri olduğundan bahsederler. Onun haricinde çok aşırı işin gerçeği bu konulara girmemiştik yani (gülüyor). Nasıl falan diye ama anlattığı zaman annem sürekli şey yapar yani iyiliğinden hep bahseder, sessiz sakın öyle biriymiş. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Klasik bir Türk aile babası. Çok iyi bir insandı ama mahallede bir otoritesi vardı herhalde. Yani böyle bir sokaktan geçip böyle bizim mahalleye girerdi, akşam geldiği zaman babam o sokakta görüldüğü anda çocuklar evlerine kaçardı (gülüyor). “Sezgin amca geldi” diye. Çok iyi kazanırdı, çok iyi bir sendikacıydı. Hatta öleceği yıl şey söylediler hani vefat etmeseydi o yılki Belediye Başkan adayı idi falan diye söyleniyordu. Yani mahalledeki sadece çocuklar çekinmiyordu, büyükler de saygı duyuyordu babama. Öyle bir yeri vardı. Hala biz memlekete gittiğimizde babamı bilenler “Sezgin’in kızları gelmiş” derler, gelirler ziyarete öyle ki yeri vardı. Yani aslında sert görünürdü ama çok iyi huyluydu yani bence. Çok net hatırlamıyorum ama bence öyleydi. Çok sert görünürdü ama aslında naif biriydi bence. Okula ablamın çantasını elleriyle hazırlıyordu. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Yani çok iyi bir baba var kafamda. Hiç görmedim ama. Çünkü babam kızlarına çok düşkünmüş. Ailesinden kaynaklı erkek çocuk baskısı çok varmış babamda ama benim babam bunu hiçbir zaman ne anneme ne bize yansıtmış. Hep şey dermiş o lafını hiç unutmam ablalarım annem bana söyler “Benim kızlarımın kapısında erkekler 40 ayakkabı eskitecekler” yani vermeyeceğim. “Kızlarım o kadar değerli” dermiş. Bizi çok düşünmüş, yani kafamda iyi bir baba profili var, güçlü bir baba, yani olsaydı her şey daha farklı olurdu yaaa. Öyle düşünüyorum. Bilmiyorum yani herhalde öyle olurdu (sesi düşüyor), daha farklı olurdu herşey. Çok erken yaşta gitmiş babam. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Katılımcıların babası hayattta ve ilgisiz ise özellikle olumsuz yaşam deneyimleri var ise babaya ilişkin duygu ve düşüncelerin olumsuz olduğu görülmüştür. Katılımcıların babayla birlikte yaşama deneyimi olsa dahi, niteliksiz geçen zamanın katılımcılarda travmatik etkileri olmuştur. Katılımcı ifadelerinden babaya ilişkin nefret, öfke, affedememe ve sürekli hesaplaşma isteği gibi duyguların hakim olduğu görülmüştür.

Babam biraz gamsız bir adamdı yani, gamsız terimi babam için kullanılabilir. Şöyle gamsızdı yani, keyfine düşkün bir adamdı. Kendini seven bir adamdı yani. Babamın işi iyiydi aslında, devlet memuruydu. Askeriyeden emekli oldu, aşçıydı babam, sanatkârdı babam. İşte onda da alkol vardı, alkol alırdı, kumar oynardı. Biraz da hovardalığı vardı babamın. İşte annemle o yüzden ayrıldılar zaten. Annem boşadı babamı. Ondan sonra işte babamla çok bir

şey paylaşamadım. Babamı çok anlatamayacağım o yüzden yani. Sadece babamdan geçmişe dönüp baktığımda, babamın bana karşı şefkatle yaklaştığı bir nokta var bu da benim için travma aslında onu da size anlatayım, hani biraz özel ama... Küçüğümüz daha yani üvey anne yanındayız. Annem yani üvey annem işte bir gün bana şiddet uyguladı yine, ondan sonra babam o an beni savundu. Ama savunma şekli şöyle olmadı yani “Sen benim çocuğumu dövemezsin” gibi olmadı. Şiddete şiddetle karşılık verdi, yani babamın yaptığına doğru demiyorum, şiddete şiddetle karşılık verdi ama babamın bu hareketi bana karşı olan bir savunma şeyiydi. Hani çocuğunu savunma içgüdüsüydü, bir baba olarak, babamın aklımda kalan tek babamla alakalı yaşadığım şey budur yani. Orada beni savunmasıdır. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Şimdi kusura bakmayın karı koca boşandığı zaman o ona p.....k der o ona o....u der. Kimse sorumluluğu almaz. Bunlar benim sorumluluğumu da almadı. Birbirini suçladı. O kadına (anne) “madem bu p.....kse dedim, sen bununla neden bir sene kaldın” dedim. Buradaki ş.....ze (baba) de aynı şeyi söyledim. Madem öyleydi de “senin gözün kör müydü?” dedim, “ya oğlum biz onu bakkal borcuna aldık” dedi. Bari bunu deme l.n ş.....z. Bu adam bu kadının çocuğu ya, ne olursa olsun (sinirleniyor). ... Ş.....zle mahkemelik olduk. Ben hiç muhatap olmadım, verdim mahkemeye, mahkeme çağırdı. Dedim “beni bununla yan yana getirmeyin, ben istemiyorum” dedim. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.6.3. Kardeşe İlişkin Tasvirler

Katılımcıların kardeşleri ile ilgili duygu ve düşüncelerinin gelişiminde anneye devam eden bağların etkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların kardeşleri ile aynı yuva ve yurttaki kalma deneyimleri var ise anne hayatta, çocuklarla ilgili ve ziyaretleri sık ise kardeşler arası sıkı bir bağın geliştiği söylenebilir. Çocuklukta ortak yaşam deneyimlerinin olması, kardeşler arasında olumlu ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Özellikle birlikte yurt deneyimi olan kardeşlerin ilişkileri daha yakındır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri katılımcıların kardeşlerine ilişkin olumlu duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır.

Biz 3 kardeşiz öz 5 tane de üvey kardeşim var. Toplamda 8 kardeşiz. Şöyle hani özlük bakımından bakarsak biz öz üç kardeşiz anne ve baba bir ama annemden olan kardeşlerimle birlikte büyüdüğümüz için onlar da bizim öz kardeşimiz gibi, babalarımız ayrı olmasına rağmen. Onları da öyle benimsemiş, sevmiştir yani. Diğer kardeşlerim de babamın diğer işte eşlerinden olan kardeşlerimle bir arada büyümediğimiz için onlarla çok bir bağımız yok. Babamdan olan kardeşlerimi de tanıyorum ama ağırlıklı olarak telefonlaşırız konuşuruz yani duygusal anlamda çok bir bağımız yok bir şey paylaşmadık çünkü çocukluğumuzdan bu yana. Genelde biz ağabeyimle bir büyüdük. Onunla beraber çalıştık, onunla beraber Sosyal Hizmet Kurumu'na gittik, onunla beraber büyüdük yani. Bütün sıkıntılarımız, şeyimiz ortaktır bizim onunla. Öz ablam annemle birlikteydi hep, kız olduğu için annem yanına aldı onu. Ablam biraz uçarı bir insandı yani. Böyle(duraksıyor), yani her insan mutlu olmak ister, gezmek dolaşmak ister. Maddi olanaklar zayıf yani, o da çok memnun değildi yaşantısından. Onunla alakalı problemler hatırlıyorum hep. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

İki kardeşiz. Ya şöyle abimle fazla bir anımız yok (duraksıyor) benim yurttan kalmamdan dolayı. Ancak yaz tatillerinde falan vakit geçirdiğimiz kadarıyla. Abim huysuzdur, inatçıdır (gülüyor). Biz her zaman deriz dedeme çekmişsin diye çünkü inatçı ve huysuzdu, ama gönlünde ve kalbinde hiçbir zaman kötülük düşünce olmaz hep bir iyi niyet şey olur çünkü beyinde bir engel durumu var abimin. Yani fiziksel, şöyle fiziksel bir engeli yok ama beyinde ne derler zamanında darbe alıyor, düşüyor oynarken. İşte o zamanlar ameliyat da olamıyor. Akli normal yaşına göre değil yani. O yüzden abime her zaman ben ağabeylik yapmış oldum. Gerçi tabi baba olmayınca tüm aileye ben babalık yapmış gibi oldum. İşte hem çalışmanın hem okumanın şeyi ile şöyle söyleyeyim kendi ailemin bütün yükü benim üzerimdeydi. Hem babanın olmayışı hem abinin öyle oluşu. Bütün yük bendedir, yani işin gerçeği. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Üç kardeştik. En büyük benim, benim küçük Kardeşim kız, kızın küçüğü erkek. Kardeşlerimizle beraberiz genellikle haftanın illa bir iki günü beraberizdir mutlaka. Aynı memleketteyiz, kız kardeşimle annem birbirlerine yakınlar biraz daha, ben biraz uzaktayım. Ben de hafta sonları bir araya geliyoruz yani, eğer şehir dışına seyahatlerden fırsat bulabilirsek. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Beş kız kardeşiz, ben ortancayım. Bir tek büyük ablam yuvadan değil. Dört kız yuvada kaldık. Ben ve ablam yurtta, diğer iki küçüğümüz yuvada. Beraber bir arada olduk çok yurttaki ablamla tabi daha çok görüşürdük aynı yerde olduğumuzdan. En büyük ablam. Ablam yaaa (duraksıyor ve gözleri doluyor) kurban olduğum ya çok seviyorum onu. Annemden daha çok seviyorum ablamı. Ablam izinlerde hep bizi alırdı bütün kardeşler biraraya gelirdik. Yurttan çıktıktan sonra bir süre ev arkadaşları ile yaşadım. Sonra yurtta kaldığım kardeşlerimden biri evlendi diğer üçümüz aynı şehirde işe girdik birlikte kaldık. O sırada da annem boşandı geldi, o da bizimle yaşamaya başladı. Biz hiç kopmadık yani hala hepimiz görüşüyoruz. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcıların annesi ilgisiz ya da hayatta değilse, kardeşler arası ilişkinin kopuk ve yüzeysel olduğu görülmüştür. Kardeşler arası cinsiyet farklılığının ortak yurt deneyiminin birleştirici özelliğinin önüne geçtiği de söylenebilir. Her iki kardeş de yurtta kaldı ise fakat cinsiyetleri farklı ise ilişkilerin daha yüzeysel olduğu görülmüştür. Özellikle katılımcının annesi diğer eşinden olan çocukları ile yaşadı ise katılımcının olumsuz duygularının kardeşlere yansıdığı görülmüştür. Küçük yaşta koruma altına alınan katılımcıların kardeş ilişkilerinin daha zayıf olduğu görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, yukarıda yer alan söylemleri destekler niteliktedir.

Biz öz 7 kardeşiz. Üvey de 2 kardeşim var. Toplamda 9 kardeşiz. Hepsi aynı anneden. 3 kardeş en küçükleri biz yurttaydık. Benim bir küçüğüm erkek kardeşim bir büyüüm de abim vardı. Arada bir bayramlaşmak için falan bir araya getiriyorlardı o şekilde görüşüyorduk. Abim yurtta kaldığı için biraz daha rahattırdım. Onunla dışarıda oynadığımızda bana kola verirdi. Kardeşim içsin diye getirirdi. Abim yurda bir türlü alışamadı ama o sürekli kaçarmış. Amcam yurda bırakmış, o hemen amcamdan önce köye geri kaçarmış. Şimdi de çok sık görüşmüyoruz diğerleriyle. Hepsi evlendi. Evlenince farklı olunuyor galiba. Eşleriyle iyi anşatığım kardeşlerimle görüşmeyi daha çok tercih ediyorum şu anda. Yine de görüşürüz ama sık olmasada. Biraraya gelince güzel oluyor. Annemizden bahsediyoruz. Aramızda olmayan kardeşlerimizle ilgili konuşuruz. Şu da olsaydı daha iyi olurdu gibi. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Üç kardeşiz en küçüğü benim. Öyle pek sık değil de eve giderdik işte o zaman görürdüm kardeşlerimi. Mesela ağabeyim lisede okurken onun bir evi vardı, oraya giderdik. O köylü birisiyle okurdu, hatta ben çalışırken o parasız olurdu ona harçlık verirdim (gülüyor) Ben

çalışıyordum, çıraktım, bahşiş falan alırdım. Aylık alamayız da aylığı zaten öğretmenler alıyor, hesabına yatırıyor bahşiş çok alırdık. O zamanlar ben de ağabeyime verirdim o da okurdu. Ablamla da yurttan çıktıktan sonra bir evde kaldık. Evlendiği adam evden gidince ben başında durdum ablamla çocuklarının o kadar. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Ben tekim. Annemden olan kardeşler var üvey. O adamdan olma çocuklardan bir tanesi iki buçuk yaşında öbür bebeler büyük 6-7 yaşındaydı heralde ozaman. Bir gün, kendi annemden olan çocuk ağzından kaçırıldı. Tatile gittim bunlarla 14 - 15 yaşlarına geldi bebeleri. Denize gittik şimdi dedim ki “burada girmeyelim burada bayanlar var. Bayanlar orada girsin biz burada girelim”, “ya dedi Almanya’da böyle değil”, “oğlum Burası Türkiye” dedim. “Burada olmaz öyle” dedim. “Biz burada gircez” dediler, ben bebeleri aldım çekiştirdim, götürdüm öbür tarafa. Adam (üvey baba) geldi “ne oldu” dedi. “Sen de orada girmeyeceksin, koca deniz” dedim. “Sen kadınların içinde niye giriyorsun”. “Bana göre yanlış” dedim. “Baldızının yanında denize girilmez, git başka yerde gir” dedim, “Herkes görüyor” dedi. “Herkes görsün, sen görme l.n.” dedim. Adam (üvey baba) demiş ki bebelerine bu çocukla “bundan sonra bununla konuşmayın”. Kardeş ilişkim bundan ibaret (gülüyor). (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.7. Korunma Kararı Sonrası Kök Aile İle Görüşme Durumu

Katılımcıların korunma kararı sonrasında aileleri ile genel olarak sıklığı değişiklik göstermekle birlikte görüştükleri gözlenmiştir. Katılımcıların kök aile üyelerinden çoğunlukla anneleri ve kardeşleriyle görüştüğü, görüşme sıklığı ve niteliği bakımından yine anne ve kardeşlerle ilişkilerin yoğun olduğu görülmüştür. Katılımcıların kök aile üyeleri ile görüşme durumu kopuk aile bağları, devam eden güçlü aile bağları ve hesaplaşma şeklinde üç başlık altında değerlendirilmiştir.

3.2.1.7.1. Kopuk Aile Bağları

Katılımcıların koruma kararları öncesinde de anne, baba ve kardeşler dışındaki yakın akrabalarla yakın ilişkilerinin olmadığı buna bağlı olarak da koruma kararı sonrasında da birkaç kez görüştükleri aynı yüzeysel ilişkinin devam ettiği görülmüştür.

Amcamla zaten araları fazla yoktu babamların. Evin mirasından dolayı araları pek yoktu ailemin o yüzden amcamla fazla sık görüşemedik. Dayımla görüşürüm, dayılarımla köye gidip geliriz bazen. Anneannemle görüşürdük. Anneannem geçen sene vefat etti, yani öyle bir şeyler var da çok sıkı değil diğer akrabalarla. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Dayım sağdan soldan duyduğu dedikodular yüzünden annemi döverdi. Dayım anneannemi de döverdi. Ben o sahneyi unutamıyorum çünkü benim elimde iki üç yumurta vardı. Dayım beni merdivenden sarkıtıp “hadi git sen evine, annen gelmeyecek.” dediği günleri bilirim. Hala unutamamışım ben onu, hala söylerim o gün bugündür. Dayımla çok geç görüştüm, çocukları olduktan sonra. Eşi ‘neden yaptın çocuğa öyle ölünceye kadar unutmaz.’ demiş. Zaten unutamıyorsun (gözleri doluyor). Zamanında dayım sağdan soldan duyduklarına inanıp da bizi annesiz bırakmasaydı, annemiz başımızda olsaydı yine sırtımız yere gelmezdi diye düşünüyorum. Düşünüyorsun, bu işe de giriyorsun ya bizi büyümez zannettiler, işe girmez zannettiler diyorsun içinden. Ben bundan dolayı görüşmüyorum dayılarımla. Sadece bir teyzemle görüşüyorum. Bizde pek akraba bağı yok. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Yurda gitmeden önce arada bir kışları anneannem gelirdi yanımızda kalırdı ama onun dışında annem bizi babamın mezarını ziyaret edelim diye memlekete götürmezse memlekettekiler bizi bir süre sonra unutacaktı. O kadar arayıp sormadılar (gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.1.7.2. Devam Eden Güçlü Aile Bağları

Katılımcıların anneleri hayatta ise bağlarının devam ettiği, anneye devam eden bağdan kaynaklı daha çok annenin yakın akraba çevresi ile de ilişkinin sürdüğü görülmüştür. Katılımcıların koruma kararı sürecinde anneleriyle görüşme sıklığı ve ilişkilerinin niteliği katılımcıların yetişkinlik yaşamında anneye olan etkileşimine etki edebilmektedir. Katılımcıların koruma altında iken kök aile (anne, kadeş, dayı vb.) ile nitelikli yaşam deneyimleri katılımcıların yetişkinliklerine olumlu bir şekilde yansımıştır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, katılımcıların kök aileleriyle olan etkileşimlerini ifade etmektedir.

Annem aslında şimdi daha iyi, yani çocukluğumuza bakıyorum işte şimdi daha bize annelik şeyleri daha ilgili yani. Aslında annemle daha iyiyiz eskiye nazaran. Annemle hep görüşürdük tabii ama ilişkilerimiz şuanda daha yakın. Anneannem falan beni çok severdi, dedem de severdi. Dayım özellikle, dayım başkadır. Baba gibi oldu bana. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Annem onbeş tatillerde gelirdi gelebilirse işte, bayramda, yaz tatillerinde hiçbir zaman bırakmadı annem bizi. İlişkimizi kesmedik, bağımızı kesmedik. Yazları, on beş tatillerde, ortaokuldan sonra kendim gidip gelmeye başladım zaten. Lisede falan kendim yurttan izin kâğıdı doldururdum kendim geliyordum annemin yanına. Abim şuanda evli ama hala hesabımız birdir yani alınacak şey oldu mu beraber hallederiz. Kendi evimi aldım borcunu bitirdim. Anneme ev aldık borcunu ödüyorduk falan borçlarımız da ortak. Birbirimize destek çıkarız, yani aramızda hiçbir zaman para sorunu veya o tür şeyler olmamıştır hayatta. Ben o zamanlar anneme giderdim, yurda geldiğimde bir hafta onun şeyini atamazdım. Geçen hafta şunu yapıyordum, geçen hafta şunu yiyordum, geçen hafta birlikteydik diye bir hafta annem ve kardeşimin yanında kaldığımı yaşıyordum biliyor musunuz? Yaşadım, yani şimdi bu bile belki düşünüldüğünde çok küçük bir şeydir ama bir çocuk için çok büyük bir şey. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Sık sık annemin yanına giderdim, annemin yanında kalırdım. Benim yurttan kaldığım yıllarda, yurttan benim ne çamaşırım yıkanmıştır, ne de bir şeyim yapılmıştır. Çünkü genelde ben hep evdeydim, sürekli eve giderdim. Hafta sonlarımı, tatillerimi hep evde geçirdim. Devlet

işine girmeden önce de 1,5 sene fabrikada çalıştım o sırada abimin yanında kaldım. Abimle de kardeşimle de sık sık görüşürüz. Ama işlerimiz çok yoğun olmadan önce çok daha sık görüşüyorduk ama son belki 6 ay içerisinde dayılarımla teyzelerimle çok görüşüyor muyum desem? Telefonla daha çok görüşüyorum çünkü memleket şartları değişince, memleket büyüyünce biraz şartlar değişiyor. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Katılımcıların ortak yurt deneyimi ve aynı cinsiyetten olan kardeşleri ile daha yakın ilişki içerisinde oldukları, bağların kurum ve sonrasında kopmadığı görülmüştür. Katılımcıların özellikle koruma altında iken gördüğü aile desteği yaşama karşı güçlü bir duruş sergilemesinde etkili olmuştur. Ayrıca katılımcı ifadeleri, aynı geçmiş yaşam deneyimine rağmen farklı yaş dönemleri, farklı yetişkinlik deneyimleri ve bireysel farklılıklarının katılımcıların aynı kişiler hakkında farklı duygu ve düşünceye sahip olmasına neden olabileceğini göstermiştir. Aşağıda yer alan katılımcıların aynı yakın aile üyeleri hakkında farklı duygu ve düşüncelerini yansıtan ifadeleri yer almaktadır.

Hep gördüm, hala görüşürüm annemle. Yani annem evlendiği için hep kızgınımdır ama annem bunu bilmez. Ablam evlenmişti, tatillerde falan biz ablamın yanına giderdik annemin evine değil. Annem ablamın evine gelirdi bizi görürdü. Ablamızın yanına giderdik dört kardeş de. Annemden daha çok seviyorum onu. Tatillerde bizim gidebileceğimiz bir evimiz olsun diye o yaşta evlendi. Çünkü o da kaldı ortada (sesi titriyor). Uzun süreli bir ilişkisi vardı zaten evlenelim dedi (gülüyor). Bizim tanıdığımız biriydi, bizi de tanıyordu eniştem. İkisi yani benim için anne babadır. Yurt ziyaretine de sadece annem, ablam, eniştem ve dayım gelebiliyordu. Onların izinleri vardı. Kurumdan çıktıktan sonra da üç kardeş ev tuttuk. Annem de boşanmıştı zaten yanımıza geldi beraber yaşadık evlenene kadar. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Ablalarımle ailecek görüşüyoruz. Eniştem, eşler hep birlikte görüşüyoruz. İyi bir aile bağımız var. Aile ilişkilerimiz çok iyi (gülüyor). Çocuk yuvasında birlikte kaldığım ablama anlatırım benim için çok özelse ama genelde çocuklarla ilgili veya eşimle ilgili problemlerimse bütün ablalarımle paylaşıyorum. Annemle hepsinden daha fazlasını paylaşıyorum. Hiçbirine söylemediğim şeyleri anneme rahatlıkla söyleyebilirim. Benim çoğu şeyimi annem bilir ablalarım bilmez. Yanımda kalmasından kaynaklı, bazı şeylere kendisinin şahit olmasından

kaynaklı çoğu şeyi mi annem bilir. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.1.7.3. Hesaplaşma

Katılımcıların geçmiş yaşam deneyimlerine bağlı olarak kök aileye ilişkin olumsuz değerlendirmelerinin olduğu, yetişkinlikte de devam eden öfke ve kızgınlık halinin ilişkilerine yansıdığı görülmüştür. Bu anlamda aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde de görüldüğü üzere, kök aile ilişkilerinin geçmiş yaşam deneyimlerinin bir hesaplaşması olarak sınırlı kaldığı görülmüştür.

Hesap sordum ilk karşılaşmamızda. Kadın (anne) “Evladım, benim elimden gelen buydu. Ben bu kadarını yaptım” dedi. Çocuklukta birkaç yaz tatilinde görüştük. On gün duruyordum, on günden sonra ağız burun eğmeye başlıyorlardı. Sonra görüşmedik. O beni arıyordu ben görüşmüyordum. O da öyle çekildi gitti, öyle konu kapandı ta ki annem ölene kadar. Babalık beni aradı “annen öldü, gelir misin” dedi, oraya gittik o kadar. Babam evlendikten sonra bir kere evime geldi. Dedi ki benim hanıma “Ben buna çok gazoz aldım, buna çok kırık leblebi aldım.” Şimdi sen sonuçta başkasının ailesi ile akraba olmuşsun. Dedim ki ona “sen bunu anlatıyorsun da yarın ben kadının ağzına iki tane çaktığım zaman bunu benim suratıma vurursa, ben de gelir sana vururum” dedim. Maalesef öyle aile ilişkilerim (sesi düşüyor). (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.2. Kurum Bakımı Yaşamları

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum (yuva-yurt) bakımı yaşam deneyimleri, bağlanma stillerinde ve aile yaşamlarında belirleyici özelliktedir. Bu anlamda araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların kurumun ilk günü ve uyum süreci, kurumda ziyaret edilme durumu, toplumsal yaşam ve ilişkileri, kurum personeline ilişkin düşünceleri ve kuruma (yuva-yurt) ilişkin düşüncelerine dair bulgular yer almaktadır.

3.2.2.1. Kurumun İlk Günü ve Uyum Süreci

Katılımcıların koruma kararı sonrası ilk defa yuva ve yurt ile karşılaşması ve sonrasında yaşanan uyum sürecine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır. Kurumun ilk günü ve uyum süreci başlığı altında, “Çok küçüktüm, hatırlamıyorum”, uyum sürecinde kardeşin varlığı, “Yeni bir yer”, “Anneden ayrılma”, “Uyum süreci “Kaçış”, kurum değişikliğinin getirdikleri alt başlıkları yer almaktadır.

3.2.2.1.1. “Çok Küçüktüm, Hatırlamıyorum”

Katılımcıların koruma kararlarının alındığı süreçte küçük yaşta olması nedeniyle kurumun ilk günlerini ve uyum sürecini hatırlamadığı görülmüştür.

İki yaşında, ufak olduğum için hatırlamıyorum. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3,5 yaşındaymışım. Yuvaya girdiğim gün hatırlamıyorum. Ama annemin beni iki yaşındayken terk ettiğini çok iyi hatırlıyorum. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcıların yuva-yurda geldiği ilk güne ilişkin bazı anılarının olduğu fakat bu anılarını ve deneyimlerini detaylı hatırlamadıkları görülmüştür. Kurumun ilk günü ve uyum sürecine ilişkin olumsuz anıları ve deneyimleri olan katılımcıların baş etme stratejisi olarak o günlere ilişkin anılarını unutma ya da deneyimler hakkında konuşmak istememe eğilimi gösterdiği de düşünülebilir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, katılımcıların ilk günlerine ve uyum süreçlerine ilişkin hatırladığı bazı detayları göstermektedir.

Hatırlamıyorum yurda girer girmez dayak yedim ben yani çok kısa bir süre kaldım ama çok zor bir dönemdi benim için. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

O zaman onun yanındayken annemi özlediğim için ağlamıştım. Bir tek onu hatırlıyorum. Sanırım annem bıraktı bizi sonra gitti böyle hatırlıyorum Yok, ben onları hatırlamıyorum. Ben çok küçüktüm gerçekten hatırlamıyorum. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.2.1.2. “Anneden Ayrılma”

Yaşları görece büyük olan katılımcıların, anneden ayrılma sürecinde anneleri ve yakın akrabalarıyla ayrılığın nedenleri ve gelecek hakkında paylaşımlarda bulunduğu görülmüştür. Katılımcı ifadeleri, çocukluk döneminin ileriki yaşlarında olmalarına rağmen katılımcıların anlamlandırmaya çalıştıkları ayrılığın etkisiyle üzüntü, kızgınlık ve öfke duyduklarını hatta bilinçli olarak o günlere ilişkin anılarını unutma davranışında bulunduklarını göstermiştir.

İlk olarak şöyle, annemle dayım götürdü beni. Tabii anne sonuçta bir evlattan ayrılıyor, annemle dayımla vedalaştım. Kucakladılar beni, sonra beni bir oyun odasına götürdüler. Böyle oyuncakların bol olduğu, sonra zamanla Tabii ben oyunlara dalınca yani işte çikolatadır şudur budur, onlara daldığımda tabii ki annemler gitmişler. Yani ben göremedim giderken onları. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Annemle çarşıya gitmiştik. Çarşıdan gelirken annem o zamanlar dediğim gibi memlekette yokluk vardı, annem hayatla mücadele etmek zorundaydı. İki yolu vardı, ya evlenecekti kocaya gidecek ya da çocuklarının başında kalacak, mücadele edecekti. O çocuklarının başında kalıp mücadele etme yolunu seçti ama hayatında şartların zorlukları vardı. Netice itibarıyla devletimizin şimdiki gibi sosyal dayanışma ve yardımlaşması yoktu. Yıllar sonra fakir fukara fonu çıktı. Ondan dolayı imkânsızlıktan dolayı bir şekilde çocuklarına bakması gerekiyordu. Babam tarafım, amcalarım, dedem, onların da bir imkânı yoktu. Onlar da zaten hep kadının çalışmasının iyi olmadığını söylerlerdi, onu işe göndermezlerdi. Bize çok destek olmazlardı. Ondan dolayı annem bana o zaman “seni yurda yazdıracağım” dedi “ya yurda gideceksin ya da ben köye gideceğim annemin babamın yanına” dedi. “Sen yurda gitmezsen de burada dedenin yanında kalacaksın” dedi. Şimdi o günkü çocuk aklımla düşünüyorum, çarşıdan geliyorduk, bir taraftan ağlıyorum bir taraftan konuşuyorum, dedim

“ben yurda gideyim en iyisi, belki ileride” demek ki o zaman görmüşüz ileriye, “belki bizim için bir çıkış yoludur daha doğru bir şeydir”. O zaman da yurt yolunu tercih etmiştim. Tabii yurdu bilmiyorduk, yuvayı bilmiyorduk (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

İlk defa annemden ayrılmıştım, hatta annem bizi bırakıp yola çıktı (duraksıyor), otobüse binip dönecek ev. Bizim yurdun önünden şehirlerarası otobüsler geçiyordu, beş dakika sonra ben bahçeye fırladım belki gitmemiştir son dakika görürüm diye, gitmişti. O günü hiç unutmuyorum ama bir gün öncesini çok net hatırlamıyorum böyle hani özellikle dediğim gibi evlendiğini öğrendikten sonra bazı şeyleri bilinçli sildim kafamdan. Yani kızdım ama bunu hiçbir zaman anneme dile getirmedi, sadece konuşmamayı tercih ettim. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.2.1.3. Uyum Sürecinde Kardeşin Varlığı

Kurum bakımında iken kardeşin varlığı bazı katılımcılarda sosyal destek algısı oluştururken, bazı katılımcılar uyum sürecindeki zorluklar nedeniyle kardeş varlığının getirdiklerine ilişkin herhangi bir değerlendirmeye sahip olamamıştır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi, koruma altında iken yaşanan kaotik durumun kardeş varlığının getirdiklerini değerlendirmenin önüne geçtiğini göstermektedir.

Ya işin açıkçası yani kardeşimle sürekli birlikteydik yani ama kardeşimle alakalı bir şey hatırlamıyorum. Çünkü insan psikolojisi nasılsa işte çocuk yaşıta sadece böyle hani kendini savunma, hani şey derler ya mahşerde Sırat Köprüsü'nü geçerken anneyi babayı tanımayacaksın gibisinden. O tarz bir şey işte hani kendini savunuyorsun (gülüyor). (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Katılımcıların koruma altına alınan diğer kardeşleriyle paylaşımlarının zamansal ve mekânsal farklılıklardan dolayı kısıtlı olduğu, ortak noktalarının olmadığı ve birbirlerine destek olma konusunda yeterlilik gösteremedikleri, aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Zaten bir tanesi çok küçüktü. O 0-6 yaş grubunda kaldı. Bir tanesi erkek yetiştirmede 12-18de kaldı. Ben de arada kaldım 6-12 yaş grubunda kaldım. Hepimiz küll gibi savrulduk. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Üç kardeşin üçü de aynı anda verilmişti aslında, yani kaydını yaptırmışlardı. Annem sonra kız kardeşimin o zaman ki biraz daha küçük olması nedeniyle anne yüreği dayanamadı kız kardeşimi geri aldı. O zaman bizim burada kız yurdu yoktu. Kilis'te vardı en yakın, Kilis'te buraya yaklaşık 60 kilometre. Gidiş geliş o yıllarda da zordu, ulaşım zordu gidip gelemem diye vermemişti. Sonra küçük kardeşim de zaten babam vefat ettiğinde 20 günlüktü. Biz yurda girdiğimizde de, 7 yaşında falandık, o da küçük olduğundan dolayı onu da vermedi. Sadece beni verdi. Kız kardeşimle birlikte kayıt olmamıza rağmen sadece beni verdi yani. Daha sonra uzun yıllar sonra kardeşimi sırf eğitim için falan yurda 12- 13 yaşlarında verdi yani. Eğitimi falan geri kalmasın diye. Çünkü kendisi çalışıyordu, çalıştığından dolayı işe gidiyordu. Onun eğitimi ile falan da ilgilenemiyordu. Kontrolü sağlayamıyordu ondan dolayı. Aynı anda kalmadık yurtta kardeşimle. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Katılımcıların kardeşleriyle aynı yuva ve yurtta kalmaları kardeşler arası dayanışma ve desteği güçlendirmiş olup, uyum sürecini kolaylaştırmıştır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri bu söylemi desteklemektedir.

İki tanemiz yuvadaydı, benim iki küçüğüm. Ablamla ben yurttaydık ama aynı bahçe içindeydik, sadece binalarımız farklıydı Zaten hepimiz kendi işimizi kendimiz görebiliyorduk. Orada çok istisnadır böyle yuva da kalmayıp yurttan direk devam eden, benle ablam hiç yuvada kalmadık. İstisnaydı yani, biz bir kaç kişiydik böyle olan, zaten oraya gelene kadar herkes ayaklarının üzerinde durmuş bir şekilde, çok ihtiyaçları kalmıyordu kimseye. Benim de rahatlamam ablam sayesindeydi. Ablam çünkü bir yıl yatılı okulda okumuştı oraya gelmeden önce. Ablam hem büyüktü hem biliyordu herşeyi o yüzden çok zorluğunu yaşamadım. Üzülmüştüm ama ablam vardı yanımda, çok da net hatırlamıyorum. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Biz iki ayrı bahçenin içerisindeydik ama yan yanaydık. Benim bir büyüğüm var, biz ikimiz Çocuk Yetiştirme Yurdu'ndaydık. İki büyüğüm de hemen yanımda ayrı bir binada Kız

Yetiştirme Yurdu'ndaydı. Birbirimize güç olurduk. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.2.1.4. “Yeni Bir Yer”

Katılımcıların aile ortamından, ev ortamından sonra yaşadıkları aile yoksunluğunun ardından yeni bir ortama uyum sağlamak ile ilgili zorluklarla karşı karşıya geldikleri görülmüştür. Yeni bir ortam, aileden ayrı kalma, aileden farklı yeni insanlar, yeni düzen ve yeni yaşam deneyimleri katılımcıları çocuk yaşta zorlu yaşam deneyimlerini göğüslemek zorunda bırakmıştır.

Yuvaya girdiğimizde tabi çocuk olduğumuz için oyuncaklar var oyun alanları var biz tabi küçük yerde büyümüşüz o zamanlar görmemişiz. Bir karmaşa vardı şey yapamıyordu insan yalnız kalamıyordu, yani çocuksun, oradan oraya koşturuyorsun oradan oraya, yani şeyi anlamıyorsun yalnız kaldığın o hengâmede bazı şeyler aklına gelmiyor kalabalıktan. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Bizi karşılayan kişiyi hatırlamıyorum. İşlemlerimizi yaptılar, kurum öğretmenlerimize teslim ettiler. Onlar da bizi bir güzel aldılar, bir güzel saçımızı kestiler(gülüyor). Besleme gibi. Saçımız kesildi, kıyafetlerimiz komple attılar, bir güzel banyo yapturdılar. Bildiğin bir tuhaf hislerin oluyor. Anlatamıyorsun ki şu anda o anı (gözleri doluyor). Yeni kıyafetler giyiniyorsun, değişik bir şey oluyor ama işte için buruk. Sürekli bir sevgi eksik, aile sevgisi eksik, anne baba sevgisi eksik, bunu bazen insanlara söyleyince yanlış anlıyorlar. Benim kimsem yok ben yalnızım deyince millet bunu yanlış anlıyor. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

İlk gün zaten akşam olmuştu yurda vardığımızda, garipsemiştim. İlk defa öyle bir ortam, hani annemin işyerine falan gidiyordum ama annemin iş yeri erkek yurdu olduğu için kız kısımlarını bilmiyordum. Yemekhane kısmını, idari kısmını falan biliyordum. O kadar çok yatağı ilk defa bir arada görmüştüm (gülüyor), garipsemiştim biraz ama ertesi gün çok daha kötü olmuştum zaman geçtikçe ayrılık daha çok koydu. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

İlk gün mü veya hangi zaman hatırlamıyorum hatırladığın ilk şey yaz tatili idi, çoğu çocuk tatile çıkmıştı. Odaları birleştirmişlerdi, çocuklar yan yana yatıyordu. Bir sürü yatak değişik bulmuştum. Beni Fatma adında bir kızın yanına yatırmışlardı, öğle uykusuna yatırmışlardı. Ve ben o kalabalıkta yalnız hissettim ve annemi özlediğim için ağlamıştım. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Katılımcıların uyum sürecinde yaşadıkları mekânsal değişikliğin yanı sıra akranlar ve akranların yaşam deneyimleri ile ilgili de uyum sorunları yaşadıkları özellikle bu durumun çocuklar arası yaş farkının fazla olmasından kaynaklandığı katılımcı ifadelerinden ortaya çıkmaktadır.

Çocuktum hiçbir şeyin farkında değildim yani 8 yaşındaydım belki ama aslında ben beş yaşındaki olayları bile hatırlarım ama o anları çok fazla hatırlamıyorum. Büyükler vardı bizden büyükler vardı hep, yurtta o zaman 18 yaşından büyükler de kalıyorlardı. Askere gidene kadar kalıyorlardı. Çünkü çoğunluğunun gidecek yerleri imkânları yoktu, idarecilerimiz de sağ olsun idare ediyorlardı. Öyle onlarla bir arada yaşıyordunuz, siz 8 yaşındasınız onlar 18 yaşında, 20 Yaşında askerlik çağı gelmiş artık. Öyle bir durum var işte banyoya giriyordunuz, hep beraber akranlarınızla, işte yemek yiyordunuz hep beraber. Farklı bir durum vardı. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.2.1.5. Uyum Süreci “Kaçış”

Katılımcılar, yuva ve yurda uyum sürecinde karşılaştıkları zorluklar karşısında kurumdan uzaklaşma, aileleri ile görüşme istekleri oluştuğunda ve izin alamadıklarında kurumdan izinsiz ayrılma eğilimi göstermiştir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, katılımcıların yuva ve yurttan kaçma ve izinsiz ayrılma durumlarını ifade etmektedir.

Bir tek kaçırdık, şeyden atlardık. Bir telefon kulübesi vardı işte jetonlu. Jeton atardık konuşmaya çalışırdık. Annemizle konuşmaya çalışırdık çünkü hani bilmiyorduk telefonla konuşmayı da zaten o zamanlar. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Ben hafta sonu eve gitmek zorundaydım, öyle hissediyordum. Eve gitmem gerekiyordu, izin istedik o zaman yeni gelen genç bir sosyal çalışmacı ağabeyimiz vardı, izin vermedi. Biz de o zaman liseye gidiyorduk, birinci sınıftaydık. İzin istedik, vermeyince biz izinsiz kaçtık. Ertesi gün geldiğimizde tatil dönüşü müdürümüz bizi çağırdı, “niye izinsiz gittiniz?” dedi biz de işte “izin istedik vermediler” dedik. Sadece bize birer tane vurdu, onun haricinde bir şey yapmadı. Çok böyle bir baskı falan yoktu, şiddet yani yoktu. Vurdu ama iyi ki yapmış belki çünkü bizim daha kötü hatalar yapmamızı engellemiş olabilir. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Kurumda karşılaşılan hem kötü muamele ve şiddete, hem beklenen ilgi ve sevgi yoksunluğuna bağlı olarak katılımcıların çocuk yaşta kurumdan uzaklaştıkları ve kaçtıkları görülmüştür. Katılımcıların kurumdan kaçtıktan sonraki sokak deneyimleri travmatik olup, birçok olumsuz yaşam deneyimine neden olmuştur. Kurumdan kaçma davranışının kurum akranları arasında özellikle erkeklerde yaygın olarak görüldüğü katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Amcaoğlu ile bir sefer yurttan kaçtık. Köyde geri anladılar, geri getirdiler yurda. Artık buraya tak dedi o devirde. Bıktık usandık kötü muamale, şiddet. Bıktık çünkü kafaya koyduk, kaçacaz diye, zaten herkes kaçıyordu. Kaçıyordu da geri geliyordu mecburen (gülüyor). Biz de bir kaçak dedik işte (gülüyor). (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Yani şimdi o dönemde sıkıntı şuydu. Çocuk dikkat çekmek için yaramazlık yapar. Çocuğun bir şeyidir bu. Çünkü ben çok gördüm psikolog. Yani benim üzerimde çok uğraştılar, çözemediler. Bir gün ailemi çağırdılar ve dediler ki “bu çocuk buraya uyumlu değil. Bu çocuğun aile yanında kalması lazım.” Öyle dedi bir psikolog vardı. Ama aile kabul etmedi. Yani baba sahip çıkmadı. Ben askere gidene kadar yurttan kaldım. Gitmeden önce de kendi annemi kendim buldum. Hayatımda en çok pişman olduğum şey bu benim için(sinirleniyor). Nefret ediyorum yani ondan. O da başkasıyla evlenmiş, o adamın 3 tane çocuğuna baktı bana bakmadı, sahiplenmedi. 2’de adamdan oldu etti beş. Ben 18 yaşındaydım, ben çok yurttan kaçtım. Sokaklarda kaldım yurda gelmek istemedim. Doğu’ya gittim, orada uyum sağlayamadım, geri geldim. 3 ay falan kaldım. Geri duramadım ya, iti, uğursuzu, sapığı bir sürü insan var. 12 yaşındayken de kaçmıştım. Bir ay kadar sokaklarda kaldım kışın ortasında eski terminal de kaldık. Tek başıma kaçmadım cesaret edemezdik, bir arkadaşım ile kaçtım.

Zaten dayak yemiştik yurtta o yüzden kaçmıştık. Ne yaptık ki Allah aşkına ne, yaptığımız ne olabilir ki. Hatırladığım kadarıyla, akşam saat altıdan sonra gidiyorduk terminale, kapalı olduğu için sıcak oluyor genelde. Doğudan gelenler daha merhametli oldukları için doğudan gelenlerin orada gezerdik. Onların attıkları yiyecek, onlar poğaça parçası ıvır zıvır, koyarlar bir kenara millet alır diye onlarda adettir. Biz de alırdık onları sonra bir boş araziye yiyecekten fazla geleni gömerdik içgüdüsel olarak. Oralara saklardık yani. Polisler geldi bizi götürdü. Hatta kıştı ya orası adam acıdı bize küreği yıkattırdı bize ısıtıp da vurdu. Bir de orda dayak yedik. Biz iki gün karakolda kaldık. Faili meçhul suçu üstümüze atmaya çalıştılar. O hücrede biz iki gün kaldık bizden büyük adamlarla. Şimdi hücrede adamlar para istediği zaman getiriliyor veriliyor, bizim bir şeyimiz yok. Terminalde kalırken ortam kötü. Adam sana para vereceğim diyor benim eşyam taşınacak. Orada da benim gibi ailesi olup da evinden kaçanlar da vardı. Bazıları çocuklara tecavüz edecekti. Biz onu fark ettik mesela, farkına vardık. Biz polise gittik, polis hemen müdahale etti. Ortam kötü bu olayları da gördük. Geri yürüyerek gittik artık yapabilecek bir şeyimiz yok, üstümüz başımız düşmeye başladı. Nereye gideceksin para olmayınca yapabilecek bir şey yok ki. Kuruma gidelim dedik, aslında gitmek niyetimiz de yok ama mecbur. Gittiğimiz zaman dayak yiyeceğimizi tecrit edileceğimizi de biliyoruz ama gittik. Yaramaz olduğum değil uyumsuz olduğum için. Ben yaramaz birisi değildim ki, kırıp dökmüyordum. Ben uyumsuzdum. Başkalarının yönlendirmesini red ettim. Bana işlemedi başkalarının söyledikleri. Ben onun için kaçtım yurtlardan. Benim istediğimin dışında bana kimse bir şey yaptıramaz ki. Eğer yaklaşımım varsa, içimde varsa giderim ben onun yanına, öbür türlü bir şeyim yok ki. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.2.1.6. Kurum Değişikliğinin Getirdikleri

Çocukluk çağında koruma altında kalan katılımcıların yaş aralığına, okul durumlarına, fiziksel özelliklerine ve bazen siyasi olaylara bağlı olarak kurum değişikliği yaptığı görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden katılımcıların çok kez kurum değişikliği yaptığı anlaşılmaktadır.

Yurda gitmiştim önce, yurttan küçüğüz diye, boyum kısa diye, yaşıtlarımızdan farklı diye bizi tekrar yuvaya gönderdiler. Yaklaşık ilkokul 3. sınıfın sonuna kadar yuvada kaldım. Ondan sonra yatılı bölge okuluna yani yurda geçtik. Yurtta yer olmadığı için tekrar Yatılı Bölge

Okulu'na gittik. Onun için bayağı bir okul değiştirdik. Evin yanında bir okula gittim, tekrar oradan çıktım yuvaya geldim, yuvadan çıktım, tekrar yatılı okula gittim. Yatılı okulda İlkokulu bitirdim, sonra ortaokulu bitirdim. Ondan sonra liseye tekrar 12- 18 yaş arası çocukların kaldığı yurda geldik. Burada da lise yıllarımızı tamamladık. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

... Çocuk Yuvası. Benim başlangıcım orası. 7 yaşına kadar orada kaldım. Sonra 72'de 73'te ... yetiştirme yurdu açıldı, şimdi adı değişti, orada kaldım. Dört yılın sonunda geri önceki kaldığım ... gittim. Orda da 3 yıl kaldım, geri tekrar ... yurduna geldim. ... yurdundan geri ... yurduna gittim. 78'de ihtilal oldu, bu sefer geri ...yurduna geldim. Toplamda 5 kere yurt değiştirdim. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Kurum değişikliği yapan bazı katılımcılar isteklerinin dışında kurum değişikliğinin gerçekleştiğini ve bu durumun kurumun olumsuzluklarından bahsettikleri için cezalandırma amaçlı olduğunu ifade etmiştir.

Lise 2'de iken bizi kendi isteğimiz dışında beni ... Kız Yetiştirme Yurdu'na gönderdiler. Sadece beni değil ama bir grup arkadaşımızı toplu bir şekilde, onun da nedenini söyleyeyim. Gazeteciler gelmişti, yurttan olan problemleri biz şikâyet etmiştik. Ondan iki üç ay sonra konuşan bütün arkadaşlarımız farklı farklı yerlere yakın illere dağıtıldı. Ben ve ablam ... kız yetiştirme yurduna gönderildi. Hiç sevinmiyordum yurttan ayrıldığıma çünkü ...'ı hiç sevmemiştim. Sonuçta alıştığımız bildiğimiz yerden bizi aldılar başka yere götürdüler. Ben ... 'yı çok seviyordum, oradan ayrılınca çok üzül müştüm, ağlayarak ayrıldım oradan. Çünkü ben 10 yıl orada yaşadım ama beni ...'a gönderdiklerinde hiç sevmedim, 18 yaşı doldurup oradan kurtulduğum için çok sevinmiştim. Zaten oranın şartları ...'ya göre çok ağırdı. Kaç kere banyoda susuz kaldık. Sıcak suyu belli bir süre açıyorlardı sonra kapatıyorlardı. İlk gün biz bunu ablamla bilmiyorduk, önce çamaşırlarımızı yıkayalım dedik, geldiğimiz yerde çamaşır makinamız bile vardı. ...'da şartlar çok ağırdı o dönem susuz kaldık (gülüyor) bilmiyorduk çünkü suyu depolamamız gerektiğini. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.2.2. Kurumda Ziyaret Durumu

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurumda iken aile üyeleri ve yakın akrabaları tarafından ziyaret edilme sıklığına ve gönüllü olarak kurumları ziyaret edenlerin ziyaret sıklığına ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır. Katılımcıların aile ziyaret sıklığının gönüllü ziyaret sıklığına göre daha fazla olduğu görülmüştür.

3.2.2.2.1. Aile Ziyareti

Katılımcıların genellikle aile üyelerinden anne ile bağın devam ettiği annenin ve kardeşlerin sıklıkla ziyarette bulunduğu, aile üyelerinin kurum ziyaretinden çok tatillerde katılımcıyı ev ortamına, ebeveynin yaşadığı ortama götürmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden, katılımcıların çoğunluğunun anne ve annenin yakın akrabaları ile iletişim halinde olduğu anlaşılmaktadır.

Annem sadece gelirdi ziyarete. Babam biraz gamsız adamdı. Babam gelmezdi." (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Ortaokula kadar dayım gelirdi. Yani annem gelemezdi ilçeden ile uzaktı dayımı gönderirdi. Dayım gelir götürürdü memlekete tatillerde falan. Lisede falan sora biz hep kendimiz gittik geldik. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Kurumdayken görüşürdüm. Sağ olsun beni ziyarete de gelirlerdi. Kendi imkânlarıyla köyden gelen bir şekilde, köyden işte mısırını, eşyasını alır getirirlerdi. Öyle kendi imkânlarıyla sağ olsunlar gelirlerdi, ziyaret ederlerdi. Yuvada da gelirlerdi, yurtta da. Teyzelerim falan gelirlerdi ama amcalarım falan amca tarafı baba tarafım gelmezdi. Çünkü onların biraz daha biraz cahilce bir durumları vardı. Belki de imkânsızlıktan da belki ama imkânsızlıktan ziyade cahillikten kaynaklı bir şeydi yani. Ziyaret yönünden çok fazla onların bir şey olmazdı yani. Annem haftanın 5 günü çalışıyordu. Bir pazar günleri boştu. Ondan dolayı pazar günleri de o zaman yuvadayken yurttayken ziyarete gelirdi zaten ama yatılı

okuldayken biraz daha az sıklıkla geliyordu sık gelemiyordu. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Annem iki ya da üç ayda bir olabilir. Dayımın çok nadirdi, yani yılda 2 defa falan belki. Ablam çok gelemezdi evli olduğu için, eniştemi gönderirdi. Eniştem her tatilde gelirdi, bizi alır götürürdü, tatil bitince gelip bırakırdı teslim ederdi geri dönerdi. Yani ablam o yüzden gelmiyordu ama eniştemi hep gönderirdi hiçbir tatili atlamazlardı-Kurban Bayramı, yaz tatili, Ramazan Bayramı. Bütün tatillerde hiç bırakmazlardı orada. Yani okullar kapanmadan bir hafta önce gelir alırdı, okullar açıldıktan 1 hafta sonra bırakırdı (Gülüyor) (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Annem zaten standart hiç bizi bırakmadı. Ablam, en büyük ablam ve eşi sürekli gelirdi. Ablam sonra evlendi, 1 sene sonra evlendi. O da gelirdi ama bizi alırlardı yaz tatillerinde evlerine götürürlerdi. Tatili ablamın evinde geçirirdik falan. Onun dışında sayılı akrabalarım yani 10 yılda 2 ya da 3 defa yol üstünden geçen akrabalarım ziyaret etmiştir. Bir kere dayım, bir kere halam ve halamın eşi onu da hatırlıyorum. Başka akraba olarak kimse gelmedi. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Katılımcıların aile üyelerinin ve yakın akrabalarının ziyaret sıklığının fazla olması katılımcılarda olumlu düşünceler ve deneyimlere neden olurken sıklığın az olması katılımcılarda olumsuz yaşam deneyimlerinin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle annenin varlığının ziyaret sıklığının oluşmasında önemli bir etken olduğu katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Annem sadece bir kere geldi. Bir de babam geldi. Bu (babası) altı yedi sene geldi. Çok geldi ama bunun kardeşlerinin tenkidiyle geldi, kendiliğinden gelmedi. Amcalarım para veriyormuş “git bin, al şu yol parası git çocuğa bir şeyler al” diye. Yani şimdi siz de çocuğunuza bir şeyler almakla annelik mi yaptığınızı zannediyorsunuz? (geriliyor) Ya da böyle mi hissediyorsunuz? O öyle hissediyordu. Gelmedi bir daha. O niye gelmedi, gelmemesinin sebebi şuydu, bir gün ... yetiştirme yurdunda kalıyorduk. Orta bire gidiyordum. Büyüğün biri beni sınıfta dövdü. Bizim etüt odaları var, döverken bu (babası) çat kapı geldi. O cumartesi günleri gelir. O ara çocuğun elinden tuttu, dedim ki “baba bu beni dövüp duruyor” beni aldı müdürün yanına götürdü. Müdürün yanına götürünce, müdür dedi ki “Sezai Efendi” dedi “Sen çocuğunu çok seviyorsan çocuğunu buradan kurtar” dedi. Adam

(babası) sonra gitmiş ablasına sormuş, ablası demiş ki “bir daha gitme oraya, başının çaresine baksın.” (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Amcam vardı o geldi birkaç kere. Kimse gelmezdi. Bir gün babalık geldi aldı götürdü beni, o çok hoşuma gitmişti. Giderken bana terlik falan almıştı. Güzel bir şeydi. Bizim bir komşumuz vardı, o gelip götürürdü. Hiç ummadığınız kişiler geliyordu. Hatta bir gün çok hastaydım. Bir gün götürdüler beni dinlendim evlerinde. Baktılar bana. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Yazları amcalar gelir alırdı, köye giderdik. 2 ay 3 ay okullar açılana kadar köyde kalırdık. Onun haricinde gelen olmazdı. Ardahan’ın içinde kalan babamın akrabaları vardı, bazen onlar gelir eve götürürdü oraya giderdik, otururduk. Yedirirlerdi, giydirirlerdi. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.2.2.2. Gönüllü Ziyareti

Katılımcıların çoğunlukla gönüllü ziyaretine olumlu bakmadığı görülmüştür. Katılımcı ifadeleri, bu ziyaretlerin sorumluluk bilinci ve destek olma amacı gütmeyeceğini tamamen siyasi ya da kişilerin acıma duyguları ile yola çıkarak gerçekleştiğini ifade etmektedir. Özellikle katılımcılar kendi öznel yaşamlarının göz ardı edilerek ziyaretlerin gerçekleştiğini ve durumdan hoşnut olmadıklarını aşağıda yer alan ifadelerde belirtmektedir.

Gönüllü ziyareti hatırlıyorum, ama her zaman karşıyımdır. Hiç tanımadığınız insanlar çat kapı gelecek, siz sanki böyle bir süs eşyası gibi orada. Yani şey şöyle bir şey var, kuruluşlarda hiçbir çocuğun veya hiçbir kimsenin maddi veya o pastalar çörekler ona ihtiyacı yok. Yani bunu millet anlamıyor. Siyasetin girmeyeceği tek yer bu kurum, bu kuruluşlar. İnsan yetişiyor çünkü insan yetiştiği için siyasetin girmemesi lazım. Dernekler falan gelirdi. Şimdi düşünün evde milletin canı sıkılmış, emekli olmuşlar canı sıkılmış, iyi hadi bir pasta börek yapalım da şu yuvayı ziyaret edelim. Peki, ama bizim de yuvada mesela kendi yaşamımız ve bir programımız var. Mesela ben ders çalışsam çalışamıyorum, mesela sportif bir şey

yapacağız yapamıyoruz. Niye misafir gelecek, misafir gelecek. Kardeş misafir gelecek de misafir gelecek diye şöyle giyinin, şöyle yapın hep bir çalışan, hep bir şey. Hiç sevmediğiniz bir şey yani. Biz çoğu zaman çıktığımız zaman inanın hani çocukların şeyi vardır, yani yüzlerini böyle asarlar bir köşeye otururlar ya çoğumuz böyle otururduk. Yani hoşnut olmadığımızı belli ederdik. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

O zamanlarda gönüllüler vardı. Gönüllüler derken, zengin genelde iş adamlarının falan eşleri yurtları gelir ziyaret ederlerdi. Yurtlar pek ziyaret edilmezdi de, herkes yurtları bilmezdi çünkü. Çocuk yuvası diye bilirdi herkes. Çocuk yuvasında da zaten herkes annesi babası olmayan sokakta bulunmuş birileri kalıyor diye düşünürlerdi. Öyle zannediyorum yani. Çünkü toplumda hep öyle lanse ediliyor, öyle düşünülüyor ondan dolayı. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Gönüllü ziyaretlerinin sosyal destek amacının olduğunu ve bireylerin yaşamlarına olumlu deneyimler kattığını düşünen katılımcılar da vardır. Katılımcılar özellikle gönüllülerin üniversite öğrencisi olması ve düzenli ziyaretlerin gerçekleşmesini olumlu yaşam deneyimleri olarak anlatmaktadır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinden de anlaşılacağı üzere, gönüllü ziyaretçiler katılımcılar için olumlu anlamda rol model olmuştur.

Üniversite öğrencileri vardı bir grup, hatta bizim yurda gelir olsun diye tiyatro oyunları falan hazırlamışlardı. ... Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinin öğrencilerinin oluşturduğu bir grup vardı. Onlar çok ziyarete gelirlerdi yurda. Hayran hayran bakıyorduk üniversite okuyorlardı gerisi hiç önemli değildi (gülüyor). “Ay üniversite okuyorlar ne güzel (gülüyor).” derdik. Yani öyle hayran hayran baktığımızı hatırlıyorum ben. İçlerinden bir tanesi çok güzel bağlama çalıyordu ve bir kız çok güzel şarkı söylüyordu, sürekli gelip böyle bahçemize oturuyorlardı, beraber şarkı, türkü söylerdik. Genelde hafta sonları akşam da bunu yaparlardı. Bize katkısı büyük olmuştu, biz de onlar gibi okumak isterdik. Rol modeldiler. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.2.3. Koruyucu Aile Ve Evlat Edinme Hizmetinden Yararlanma Durumu

Katılımcıların koruyucu ailelik ve evlat edinme ile ilgili deneyimleri az olup, bazı katılımcıların olumlu bazı katılımcıların ise olumsuz yaşam deneyimleri vardır. Koruyucu aile hizmetinden yararlanamayan çocukların kendilerini dışlanmış ve öteki hissettiği katılımcı ifadelerinde yer almaktadır. Koruyucu aile ile buluşmanın, kurumda yaşayan akranlar arasında duygusal ve psikolojik açıdan olumsuzluklara neden olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bazı katılımcı ifadelerinde ise olumsuz yaşam deneyimi olarak koruyucu ailede yaşanan duygusal, psikolojik ve fiziksel istismarın var olduğu geçmektedir. Evlat edinme hizmeti ile ilgili katılımcıların fiili olarak gerçekleşmeyen deneyimleri olup, bazı katılımcıların ise gözlemlere dayandığı, yurtdışından gelenler tarafından evlat edinmenin yaygın bir şekilde yaşandığına ilişkin ifadeleri yer almaktadır.

Yani hoşnut olmadığımızı belli ederdik ve şeye de karşıyım, yani böyle çocukları evlerine götürüyorlar ya seçiyorlar ona da karşıyım. Ben de gittim ama zorla gittim, yani gitmek istemedim. Bir Albay beni eve götürürdü. Yani gitmek istemezdim, çünkü ben şey değilim ki yani orada manken ya da bir hayvan alıp hani böyle gezdiresin. Yani bir de şöyle bir şey var ben giderdim ama bir başka arkadaş gitmezdi mesela, aileler bana bir şey alırdı onlara almazdı. Yani arkadaşımıza karşı kendimizi kötü hissederdik. Geride kalan çocuklar arasında da hoş olmuyordu. Kıskançlık oluyordu, hoş olmuyordu. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Benim çocukluk zamanımda çocuğun birini doktorun biri almıştı. 15 gün sonra geri geldi çocuk. Hatta yerini de bilirim ben ... Mahallesi'nin bittiği yerde bloklar var, orada avukatlar, doktorlar otururdu. O zamanlar burjuva takımının oturduğu yer orası idi. Çocuk kaçtı geldi geri, yolda araba çarptı ve öldü. İşkence yapmışlardı çocuğa. Ütü basmışlar çocuğun kışına, rezil etmişler. Geri geldi, yurt geri almadı. Biz götürdük hatta o doktorun evine, oraya kadar gittik, tam karşıdan karşıya geçerken araba vurdu öldü gitti. Bizim gözümüzün önünde oldu. Bizim zamanımızda şu vardı, geliyorlardı yabancı uyruklular, genelde Hollandalılar gelir. Hollandalının elinde bir şey vardır, bir kalibrasyon vardır. Mavi göz renk olacak, boy standardı vardır, ona uygun çocuğu seçer. Onun ailesini oradaki hemen araçlar bulur, alır, götürür. Çoktu yani Amerikalı ve Hollandalı. (Prometheus, Erkek, 51,

Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bir tane Saliha hocamız vardı onunla olurdu. En çok ona yakınlık duyardım. Hatta bir gün bir aile geldi, benim omuzuma bakmışlar omuzumda ben var, onların da evlatlarında omuzunda ben varmış beni evlat edinmek istediler. Dedim Saliha hocam ben bunları tanımıyorum beni onlara vermeyin dedim. Dedi ki merak etme ben seni onlara vermem. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Hiç duymadık. Bizim zamanımızda olmadı yani koruyucu aile ve evlat edinme. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Bizim gittiğimizde koruyucu ailelik hiç uygulanmadı biz oradayken. Bizden önce uygulanmış hatta bir arkadaşımızın kardeşi koruyucu ailedeydi oradayken ama bizim dönemimizde hiç uygulandığına şahit olmadım. Sadece kardeşim, bir ara yuvaya bir aile evlat edinmeye gelmiş, çocuklardan benim kardeşimi seçmişler. İdare de şey demiş “onun annesi izin vermiyor onu evlatlık veremiyoruz” demişler, onlar da şey demiş “Peki bunu vermiyorsan bizde çocuk almıyoruz o zaman” demiş gitmişler. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Koruyucu aile olarak bireylerin yakın aile üyelerinin seçildiği ve bu hizmetten yararlanması sağlandığı görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi, kardeşi yanında koruyucu aile hizmetinden yararlanmış olmayı olumlu bir yaşam deneyimi olarak ifade etmektedir.

Lise 2. Sınıftaydım. 16 yaşındaydım. Daha sonra iki yıl beni ablamın yanına verdiler koruyucu aile oldu ablam sanırım ama hala yurda bağlıydım, nakdi yardım veriyorlardı ablama. Koruyucu ailelik gibi bir şey yaptı sanırım. En büyük ablamın yanına 16 yaşında çıkmış oldum yani 16 yaşında yurttan ayrıldım. Çok iyi olmuştu benim adıma. Çocukken de evlatlık olarak beni almak istediler ama annem izin vermedi. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.2.4. Toplumsal Yaşam ve İlişkiler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin toplumsal yaşam ve ilişkiler başlığı altında kurum içinde akranlarla ilişkileri, okul yaşamı ve okul yaşamındaki ilişkileri, sosyal çevre ile ilişkilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.2.2.4.1. Kurum İçinde Akranlarla İlişkiler

Katılımcıların kurum içi akranlarla ilişkilerinin genelde dayanışma içinde ve iyi olduğu görülmesine rağmen, kurumlarda akran zorbalığının da yaygın olduğu görülmüştür. Özellikle erkek katılımcıların akran zorbalığı yaşadığı ve akranlar arası iletişimin hiyerarşik bir yapı üzerine inşa olduğu anlaşılmaktadır. Akranlar arası şiddetin yaş hiyerarşisine göre, yaşça büyük olandan küçük olana doğru gerçekleştiği ifade edilmiştir. Kurum içi ve kurum dışı iletişimin görece olumlu anlamda farklılık göstermesi, kurum içi dayanışmanın var olması ve öznel paylaşımların gerçekleşmesinin, katılımcıların benzer yaşam deneyimleri, duygu ve düşüncelere sahip olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde de görüldüğü üzere, akranlar arası iletişimde akran zorbalığının yanı sıra dayanışma, birliktelik ve sosyal desteğin varlığı göze çarpmaktadır.

Yani girer girmez yurda bıraktılar bizi çocukların arasına saldırlar, çocukların arasından böyle bir tane taş devrinden kalma bir çocuk var (gülüyor) Orada çocuk beni bir dövdü, hiç sorgusuz sualsiz. Neye uğradığımı şaşırdım. Hatta şurada kulağımda hafif bir izi var. Kulağımı taşa vurmuştu çocuk. Orada o çocuğu ne zaman görsem kaçırdım yani hatırlıyorum yani yurt ile alakalı. Konuşup, dertleşip, ailemi paylaşmadım hiç. Ama onlar paylaşırdı, daha uzun süredir orada oldukları için artık o bulundukları ortama alışmışlar, tam anlamıyla oraya odaklanmışlardı artık. Ben az kaldım yurttan. Oradaki insanlar onlara yabancı gelmiyordu. O yüzden içlerini daha çok döküyorlardı. Ailevi problemlerini anlatabiliyorlardı ama bunu şöyle kendi aralarında yapıyordu çocuklar personelle değil. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Yani şimdi ... Yurdu'nda gücü gücüne yetene. Her şekilde oyun oynarsın şey edersiniz ama. Mesela bir büyük oluyor, 16-17 yaşında koca yurdu titretiyor bağıınca (gülüyor). Öğretmenleri bile dövenler olurdu. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Yurtlarda, herkesin bi arkadaş grubu olur. Kendi akranlarımdan takıldığım bir arkadaş ortamı vardı, o arkadaş ortamında işte mesela iyi kullanmak temiz kullanmak şartıyla işte gömlektir, tişörttür, ayakkabıdır o tür şeylerimizi paylaşırdık. Temiz kullanmak şartıyla, herkes herkese vermez zaten. Herkes birbirinin huyunu bildiği için o şekilde, ona göre verilirdi. Ama biz inanın bakın şöyle bir şeyimiz vardır, bütün yurtlarda vardı o zaman bizim dönemimizde. Biz her zaman şunu demişizdir, bizden önce büyükler de aynı şekilde yani ideolojik anlamda siyasi anlamda işte sendikası anlamında ne anlamda olursa olsun herkes düşündüğün siyasi ortama gidebilirdi. Ama yurdun şu dış kapısı var ya oradan bu tarafa geçtiğimiz an yurdun içinde kesinlikle siyaset olmazdı. Yani kardeşler arasında siyaset yapılmazdı. Yapan cezasını çeker, dışlanır bu vardı yani. Konuşulmazdı, aramıza almazdık çünkü kardeşlik onu gerektirir. Herkes istediği şeyi yapabilir ama o kapının dışında o kapıdan içeri girdiğinde herşey biter, suçlar da öyleydi yani. O kapıyı çıktıktan sonra siz işte kavgaya karışabilirsiniz haksız yere haklıyken ona bir şey diyemeyiz haklıyken biz bile döverdük. Yok, dışarıda haklıyken eğer bir kardeşimiz dövüyorsa biz de şey yapardık savunurduk -Ama suç işlerse bile suça karışsa bile polis gelip de onu sormayacak, sorduğu zaman derdik ki yurda gelmeyeceksin git nereye gidersen yani o suçu kim işlettiyse oraya git, kesinlikle yurda gelme. Böyle katı kurallarımız vardı bizim. Yetişkin grup kural belirlerdi ne yazık ki büyükler böyle dönem dönem askeriyedeki gibi olurdu yani. Şimdi her dönem 18 yaşında yurttan ayrıldığımız için 18 yaşına gelen kısım yaş anlamında yurdun akıl dediğimiz akıl ağabeyleridir. Çünkü yurttan ayrılacak olan ve 18 yaşına gelen belirli bir grup vardır, yani o yaşa girmiş. Onlar bir başkan seçer ve kural koyucu belirleyici kişiler onlardır, yani yurttaki asayiş sağlayan, çünkü 200 küsur kişi kalıyor yurttta. Yani kurallar şu kesinlikle hırsızlık olmayacak yani hiç kimse hiç kimsenin eşyasına mesela biz benim başkanlığım zamanında, ben de başkanlık yaptım. O dönemde kendim 18 yaşına geldiğimde bizim başkanlığımız zamanı kesinlikle dolaplara kilit konulmadı. Bütün dolaplar açıktı, kilit koymadık. Küfür veya kavga o tür şeyler kesinlikle ve biz şunu gerçekleştirdik o zaman küçüklere hoşgörüyü koyduk küçüklerim yaşam hakkı yoktu gibi bir şeydi. Büyükler öncelikliydi, yemek sırasıdır ve televizyon izlemedir işte yani spor salonu kullanmadır. Büyüklerden kalan zamanda küçükler olabilirdi. Büyükler maç yapardı spor salonun da küçükler bakardı böyle büyükler çekildikten sonra onlar oynardı. Biz de küçüklüğümüzde bunlara maruz kaldık. Biz daha fazlalarına maruz kaldık ama biz o

maruzluğu gördüğümüz için biz şunu yaptık bizden sonra bu şey değişsin hoşgörü olsun dedik. Karma yapıyorduk onlardan da alıyorduk veya da duyduğumuz veya gördüğümüz olursa ezmeye çalışan büyükleri de engelliyorduk. Yinede tamamen kalkmıyor her türlü şey oluyordu, yani engelleyemiyorsunuz, yani onu engelleme şansınız olmuyor (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Büyükler vardı. Kendi akran grubunuz iyi de. Bir de onlar vardı. Kendileri şiddet görünce onlar da bize uyguluyordu. Yaşadıklarımın dolayısı ben insanlara şey gözüyle bakarım yani direk iyi niyetle bakmam. Acaba diye bende bir soru vardır. Bu orda kalan hepsinde vardır, sadece benim için geçerli değil. Bizim orada kalmış olmamız bizim kardeş olduğumuz anlamına gelmiyor, çünkü karakterlerimiz, yapılarımız hepimizin farklı. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Erkek katılımcılarda yaygın olarak görülen akran zorbalığına kadın katılımcılarda daha az rastlanmıştır. Katılımcıların kurum dışında kurum bakımı deneyimi olan akranlarıyla gösterdiği dayanışma, erkeke katılımcılarda görülen dayanışma ile benzerlik göstermektedir. Katılımcı ifadelerine bakıldığında, birlikte yaşam katılımcıların karşılıklı desteklerini ve dayanışmalarını pekiştiren bir durum olarak gözükmemektedir. Benzer yaşam deneyimleri katılımcıların dayanışma göstermesi için en önemli neden olmuştur.

Arkadaşlarla çok şey paylaşırdık. Pencerenin önünde sürekli birinin yolunu beklerdik. Benim ailem niye gelmiyor, benim ailem şunu getirdi falan diye birbirimizle konuşurduk hep. Ben her gün o pencereden bakardım yol direk gözükürdü, orası dümdüz bir araziydi, yol boylu boyunca bir ucundan bir ucuna görünürdü. Ben oradan bakardım, ziyaretçi bekliyorum ama gelen yok (gülüyor). Anlatırlardı, benim annem şunu getirmiş, benim annem bunu getirmiş diye. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Kızlar çok iyilerdi, içeride birbirlerini yeseler de okullarda çok iyiydik (gülüyor). Çoğu zaten aynı benim okuduğum okulda 17 kız falan beraber okurduk farklı sınıflarda. Hani aralarında hiç sevmediğim kızlar vardı mesela, yurttan böyle bir görüp boğazlayasım gelen

(gülüyor) ama okulda asla kimse bilmezdi. Okulda birbirimizi kolluyorduk. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

En ortak noktamız arkadaşlarımızla ablam sigara içtiğini bilmezdi gizli gizli sigara çalardık (gülüyor). Erkek arkadaşımız vardı, biz bir grupta dört arkadaşlık, erkek arkadaşlarımız da arkadaştı, yani onlarla konuşurduk. Kendi adıma şanslıydım. Arkadaşlarım vardı ve çok iyilerdi ama kötü arkadaşlar da vardı, yani sevmediğimiz bize zarar vermek isteyen arkadaşlarımız, bizi sürekli hocalara şikâyet eden arkadaşlar da vardı. Bu çok normal dışarıda da iyi ve kötü arkadaşlıklar var. Herkes herkesle anlaşamaz sonuçta. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.2.4.2. Okul Yaşamı ve Okul Yaşamında İlişkiler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “okul yaşamları ve okul yaşamlarındaki ilişkiler” başlığı altında okulda “yurtlu” olmak, okul içinde akranlarla ilişkiler, okul devamı, akademik başarı ve okul personeli ile ilişkilerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.2.4.2.1. Okul İçinde Akranlarla İlişkiler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin okuldaki akranları ile iletişim süreci zamansal farklılıklara ve yaşam olaylarına göre değişiklik göstermiştir. Siyasi görüş ayrılıkları, yaşa göre hiyerarşik durumlar, kentli-köylü, yurtlu- köylü gibi statüsel farklılıklar akranlar arasında ayrım yaratmış ve katılımcıların okuldaki akranları ile zıtlık yaşamalarına, şiddet ile karşı karşıya gelmelerine ve bir anlaşmazlık durumu oluşmasına neden olmuştur. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, bu söylemleri destekler niteliktedir.

İşte o zamanlar siyaset vardı yurttta 70’li yıllarda yurdun içinde değil ama yurdun dışında yurttakilere saldırılardı karşıt görüştekiler. Yurtlular şeydi işte biraz, yani hani biliyorsun ezilenler solcu olur. Ezilenler solcu olduğu için yurttakiler de hep o zamanlar

solcuydu. E sonradan öğrendim büyüdüm baktım ki bölgeden kaynaklı çoğunluk Alevi, yani yurda bırakılanların çoğunluğu Alevi, ezilen kişiler hepsi de sol görüş. O zamanki karşıt görüş, kaldığımız bölgede sinemaya giderken mesela Yılmaz Güney'in filmi olurdu, giderken onların orada sinemada karşıt görüşün olduğu yerde yol keser, dayak atarlardı. Tek gidince yaparlardı, yani birkaç kişi ama biz sonradan uyandık, kalabalık giderdik. Sinemaya giderdik, sinemada herkes bir gazoz içerdi, şişe elinde beklerdik. Mesela öyle şeyler olurdu, yurtlulara saldırırlardı o zamanlar okulda falan karşıt görüştekiler bizde yurtlular topluca gezerdik. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Ama genel olarak yurtlu yuvalı ayrımı vardı. Çünkü grup halinde okula gidiyorduk, grup halinde geliyorduk, o şekilde öyle bir durum vardı. Sonra ilkokul yıllarında öyleydi, ilkokulun sonu ortaokul yine Yatılı Bölge Okulu'nda yuvadan yurttan gelenler, köyden yatılı gelenler ayrımı vardı. Kendi akranlarımız açısından, yatılı okulda özellikle, çünkü herkes yani orada yatılı bir düzen var. Köyden gelenler var, oranın insanları var, bir de merkezden gelip yurttan, yuvadan gelenler var. Ondan dolayı bir ayrım oluyordu yani. Çok fazla yaşamadım, şöyle yaşamadım, çünkü ben yurda yuva aşamasını geçtikten sonra geldiğimiz için zaten lise yıllarında oranın en büyükleri bizlerdik. Bir de çok fazla kalmadığım için yurtta aslında belki ondan çok hissetmiyordum ama çok fazla öyle bir akran baskısı falan filan olmuyordu ama kısmi de olsa vardı yani. Çünkü bu tür yerlerde YİBO 'da da vardır, askeriyede de vardır. Buralarda tertipçilik, devrecilik veya ast-üst veya büyük küçük şeklinde, abi kardeş şeklinde tatlı böyle ayrımlar vardı. İlimli olabilir yani, olur mantıklı da yani bana göre, çok fena, aşırı bir şiddet olmadığı sürece. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Katılımcıların giyim tarzı, akademik ve sportif başarıları, okul içi akranlarla benimsenen empatik yaklaşım akranlar arası olumlu ilişkiler kurmada etkili olmuştur. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, katılımcıların okul akranlarında oluşmuş yuva-yurttan yaşayan çocuklara ilişkin önyargıları değiştirmeye yönelik çaba sarfettiğini, bazı katılımcıların yurdun koşulları ile ilgili bilgi vermekten kaçındığını yurdun koşulları ile ilgili detaylı bilgi vermediğini göstermektedir.

Kendim çok bakımlıydım. Çok titiz ve bakımlı olduğum için ilkokulda, ortaokulda ve lisede benim yanımda oturan arkadaşım beni yurtta kaldığımı bilmiyordu. Biz söylüyorduk,

ama millet inanmıyordu bize. Yani okullardaki arkadaşlar yurtta kaldığımızı inanmıyorlardı, çünkü biz kendimize çok bakardık, örnek olmaya çalışırdık. Yurtta kalan bütün arkadaşlar okulların kesin takımındaydı, yani her türlü sportif faaliyeteydik. Mesela bir gün yurttan birkaç arkadaş biraraya geldik. Aynı Ticaret Lisesi'nde okuyan, dedik ki “biz de sınıftaki arkadaşları yurda davet edelim”. Dediler ki nasıl yapacağız? Bir gün ayarlayalım işte hem yemeğimize de bize katılsınlar şu olsun bu olsun ve gittik yurt müdürümüze dedik ki “hocam biz böyle böyle arkadaşlarımızı evimize davet etmek istiyoruz” dedik. Çok sevindi dedi ki “ne zaman davet edecekseniz” dedi “servisler getirsin herkesi alsın gelsin, o gün yemek çıkartalım”, ama biz dedik ki “göstermelik yemekler çıkarmayacaksınız”. Mesela o gün ne var kapuska var veya kuru fasulye var veya ne varsa menüde onlar çıkacak yani biz göstermelik şey istemiyoruz. Bizi görsünler biz şey değiliz saklanmıyoruz, yani ve o gün arkadaşlarımızı davet ettik sınıfımızdaki. Geldiler, gezdirdik ondan sonra kaldığımız yerleri gördüler, o gün yemeği beraber yedik yani yurttaki bütün arkadaşlarla ve okuldan arkadaşlarla beraber yedik. Çok hoşlarına gitti, yani dediler ki “biz inanın yurtları böyle bilmezdik”. Herkes farklı düşünüyordu yani cezaevi gibi zannediyorlardı. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Hepsi bilirdi, bizim yurdumuzun adı kötü bir şey hissetmemizi engelliyordu. Çünkü yurdumuzun adı Sabancı Kız Yetiştirme Yurduydı, o yüzden herkes Sabancı'nın zannediyordu. Doğal olarak bizi çok zengin ailelerin kızları olarak biliyorlardı (gülüyor). Hiç bozuntuya vermiyorduk. Zaten şeydi kıyafetler de dediğim gibi şeydi hep imkânlarımız da iyiydi ama yurtta kaldığımızı bilirlerdi yani. Belki sonradan büyüdükçe Yetiştirme Yurdu'nun kavramını öğrenince anlamışlardır ama o yaşlarda muhtemelen biliyorlardı ama arkadaşların çoğu bilmiyordu hani biz de yurtta kaldığımızı saklamıyorduk ama yurdun şartlarını saklıyorduk (gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcılar, akranları ile olumlu ilişki kurma ön koşullarını öznel uyumları olarak ifade etmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan katılımcılar, uyum sağlamada güçlük yaşayan kurum içi akranlarının okul ortamında yurtta yaşadıkları gerekçesiyle etiketlendiğini, dışlandığını ve ötekileştirildiğini belirtmektedir. Özellikle akranlar arası anlaşmazlıkta okul içi akranların ailelerinin yuva ve yurtta yaşayan çocuklarla ilgili olumsuz görüşlerini okul idaresine iletmiştir. Bu durum katılımcıların hem kendilerini öteki hissetmelerine hem de özellikle aile yoksunluğu bakımından

kendilerini yalnız hissetmelerine neden olmuştur. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri okulda aile desteğinin önemine de vurgu yapan ifadeler kullanmıştır.

Yurttayken çok iyiydim okuldaki arkadaşlarla, birkaç arkadaşımla özellikle çok iyi iletişim kurardım. Uyumlu bir insandım okuldaki öğretmenlerde, arkadaşlarımda severdi beni. Mesela bir haşlama patates yemiştım ekmeğe dürüm edip baharatla okuldan arkadaşımın evinde. Çok hoşuma gitmişti. Çok farklı gelmişti yani. Hiç unutmam. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Yani kendi adıma konuşuyorum ben hiçbir sıkıntı yaşamadım. Normal akran arkadaşlarımla olsun, hocalarımla olsun hani yurttta kaldığım için hiçbir şekilde dışlanmadım ama bunu ben uyumlu olduğuma veriyorum. Çünkü çok uyumsuz arkadaşlarım vardı onları dışlıyorlardı. Öğretmenler tepki gösteriyordu, okuldaki arkadaşlar dışlıyordu ama benim hala normal ortaokuldan görüştüğüm arkadaşlarım var. “Yurt çocukları”, “yurtlu”, “yurt çocuğu o yüzden” gibi söyleniyordu, direk bu etiket üzerimizde bizim.

Nefis sonuçta, çocuk yaştaki bir insanın nefsi, bir çocuk getiriyordu ona vermediği zaman bizimki dalıyordu, elinden alıyordu o zaman çocuğun ailesi geliyordu şikâyet ediyordu. Aileleri hemen arka çıkıyordu. Bizim genel doğamızı bilmedikleri için dışlıyorlardı ya da sahipsiz diye oluyordu yani. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ise yurttta yaşadığını paylaşma eğilimi göstermemiştir. Kısa süreli kurum bakımı deneyimi olmasının bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir.

Okuldaki arkadaşlarım bilmiyordu. Paylaşma gereği duymadığım için paylaşmazdım. Gerek olsa paylaşırdım, hani bundan bir rahatsızlık duymuyorum. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

3.2.2.4.2.2. Okul Devamı

Katılımcıların okulda mevcut olan şiddet ve korku nedeniyle, yurttaki öğretmen kadrosundaki personelin okul seçimi ile ilgili yanlış yönlendirmesi, katılımcı adına karar vermesi nedeniyle, bazen de katılımcının aile yakınının müdahalesi nedeniyle okul devamsızlığının yaşandığı hatta eğitime son verildiği aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Okula gittik okul karton istedi, karton aldık, karton kayboldu. Okula gittik kartonla iş yapılacak, gelince işte yurttaki öğretmene cevap vereceksin. O anda da işte ne oldu biri okulu bırakmak istedi galiba, müdür muavini de geldi dedi ki “Başka bırakmak isteyen var mı okulu” “ben de bırakacağım” dedim. Aynen bu ha, yoksa benim dersim neyim iyiydi. Aynen böyle, ben de bırakmak istedim. Hâlbuki karton kaybettim dayak yiyeceğim diye korktum. Sırf o anki korkudan okulu bıraktım. Ortaokuldaydım. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

O yaşımda “bilinçli olarak, izinsiz bir şekilde beni oraya (meslek lisesine) gönderiyorsunuz üniversite okuma şansımı baştan yok ediyorsunuz, bırakın hayat benim ben doğruyla yanlışla da yüzleşeyim” dedim. “Yok, Ticaret lisesine gideceksin” dedi, “ya Ticaret Lisesi ya da yurttan oturacaksın, okul yok” dedi. “Tamam, ben okul okumuyorum o zaman” dedim. İlk bir ay okula gitmedim. Devamsızlık yaptım. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Ortaokul 2’de ayrıldım ben, 85’te 84’teydi sanırım. Daha doğrusu şimdi, bizim hakkımızdaki kararı sen veriyorsun, o veriyor, oradaki öğretmen veriyor yani. Bi de sokakta olduğum dönemlerde de gitmedim okula. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Liseye bir sene gittim. Bütünlemelere kalınca abim zaten sınıfta kaldın dedi bir de 18 yaşımdaydım. 18 yaşına gelince de korunma kararı kalktı. Devam etsem ederdim ama abim yengen hamile ona da bakarsın, zaten bütünleme sınavlarına da kaldın dedi. Tamam dedim. Ben de o zaman okuldan ayrıldım. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.2.4.2.3. Akademik Başarı

Katılımcıların hem sportif faaliyetler bakımından hem de eğitim-öğretim yani akademik açıdan başarılı olduğu görülmüştür. Katılımcıların okul konusunda bireysel kararları dışında gelişen durumların olduğu anlaşılmaktadır. Kurumdaki öğretmen kadrosunda çalışan personelin, katılımcıların akademik başarısını yadsıdığı, iş garantilerinin olması gerekçesiyle liseye devamın gerekli olmadığı ileri sürülerek, okul devamı konusunda katılımcıları ya meslek liselerine ya da okul devamsızlığına doğru yönlendirdiği görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden anlaşılaacağı üzere, yeterli teşvik sağlanmaması, kurumlarda meslek liselerine yönlendirmenin olması ve meslek liselerine devamdan kaynaklı akademik yetersizlik yaşanması nedeniyle katılımcıların üniversite eğitimine devam edemedikleri anlaşılmaktadır.

Ben hem ortaokulda hem lisede masa tenisi takımındaydım. Yani okulların futboldur, masa tenisidir, sportif faaliyetlerinde bulunuyorduk. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

İlk bir ayını okumadım lisenin. “Ben okul okumayacağım” dedim. Yani o yaşımda ben bilinçliydim, meslek lisesine tam katsayıların çarpıldığı yıl 99’da geçtim. O yaşımda “bilinçli ve izinsiz beni oraya gönderiyorsunuz üniversite okuma şansımı baştan yok ediyorsunuz, bırakın hayat benim ben doğruyla yanlışla da yüzleşeyim” dedim “yok Ticaret lisesine gideceksin, ya Ticaret Lisesi ya da yurtta oturacaksın okul yok” dediler yurtttan. “Tamam, ben okul okumuyorum o zaman” dedim ilk 1 ay okula gitmedim. Gitmiyorum ama bir yandan da içim içimi yiyor “Tamam bu adam inatçı göndermeyecek belli ama ortaokul mezunu da olmak istemiyorum” (gülüyor) bir süre sonra onu tartmaya başladım ve hiç sevmeyerek okudum. Hatta gittiğim gün müdürün odasına gittim “gidiyorum ama benden sakın başarı beklemeyin” dedim ilk dönem bilerek sınav sorularını bilsem bile boş kâğıt verdim, 6 zayıf karnesi getirdim önüne. Lise 1, birinci dönem karnemde 6 tane zayıf vardır benim (gülüyor) Beni meslek lisesine göndermeseydiler, şu anda çok farklı bir yerde olurdum. Bulunduğum yerden de şikâyetçi değilim ama daha güzel bir yerde olabilirdim Başarısız biri değildim, okulda parmakla gösterilen bir kızdım başarı konusunda. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcı ifadelerinde, yurtlarda genel akademik başarının düşük olduğuna ilişkin söylemlerin olduğu görülmüştür. Özellikle yuva-yurttan ayrılanlara sağlanan iş imkânından kaynaklı personelin yurtlardaki çocukları bu şekilde yönlendirdiği aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde geçmektedir. Ayrıca katılımcı ifadelerinden eğitimde ulaşım sorunu yaşandığı ve bu durumun akademik başarı sağlamada motivasyonu etkilediği anlaşılmaktadır.

12 Eylül'den sonra bir süreçte yurttan kalanların çoğunu mesleki okullara yöneltme vardı. Ben de meslek lisesinde okudum. Gerçi iyi ki yöneltmişler, ben memnunum meslek lisesi mezunu olmaktan bu vesileyle Meslek Lisesi'ne gittik. Meslek Lisesi mezunu olmamız nedeniyle de buradaki birçok meslek lisesinde genel kültür dersleri olmadığından üniversiteye atılım olmadı. Çünkü üniversiteyi kazanamadık ilk sınavda, sonra bir dershaneye gittik, üniversite sınavına girdik. Yurt uzaktı gittiğimiz okula, ulaşım imkânımız falan, o zaman otobüs indirim kartı falan bir şey sağlamıyorlardı. Bir ara belediye ücretsiz kart veriyordu sonra onu kaldırmıştı. Ondan dolayı biraz zorluk oldu okula gidiş geliş. Sabah gidiyorduk okula, öğlen tekrar yurda geliyorduk. Yurtta yemeğimizi yiyorduk tekrar gidiyorduk. Yaklaşık dediğimiz yerde en az bir 5-6 kilometrelik bir mesafe vardı yani yaklaşık yerimiz. Ondan biraz zor oluyordu yani, tabii bu da biraz eğitim açısından, öğrenim açısından, motivasyon açısından biraz düşürüyordu yani bizi. Burada şöyle bir uyum da sıkıntı oldu, şimdi kurumdan ayrılan çocuklarımızın yüzde doksanı o yıllarda eğitim düzeyi düşüktü. İlkokul ortaokul düzeyindeydi, çünkü kurumdan hemen liseye devam etmeyenlerin hemen ilişkisini keserdi veya liseye gitmene gerek yoktur oğlum zaten işiniz sizin hazır diyorlardı. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.2.4.2.4. Okulda “Yurtlu” Olmak

Katılımcıların yuva ve yurttan yaşamalarından kaynaklı okullarda hem akranları hem de öğretmenleri tarafından etiketlemeye maruz kaldıkları ve ötekileştirildikleri görülmüştür. Özellikle dış görünüm, hijyen ve ortak eşya paylaşımı gibi durumların yuva-yurtta yaşamının belirleyici özellikleri olarak ifade edilmiştir.

Biz yurtlular zaten belliydik, her sınıfa paylaştırmışlar zaten her sınıfta onar tane öğrenci var. Zaten yurtlu olduğun belli oluyor gidince, çünkü bez torbayla okula gidiyorsun.

Çantamız torba, çanta yok o zaman. Yurttakilerin ki torba, hep öbür ailelerden dışarıdan gelenlerin ki çantaydı. Oradan fark ediyorduk hemen. Yurtta bize adam başı bir kalem veriyorlar, bir tanede silgi veriyorlardı 10 kişi kullanıyorduk. Bir çakı veriyorlar 10 kişiye. Yani aynı sınıfta olanlara bir çakı bir silgi, şimdi gel de oku! Tüm okullarda süttozundan yapılırdı süt kovalarla getirilirdi. Açmalar da fırından taze gelirdi. Şöyle uzun açma vardı. Süttozunu kim içiyor, yurtlular içiyor. Başka içen yoktu çünkü sınıfta (gülüyor). Biz de yurtlarda süt tozu içerdik çünkü ondan. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Biraz yurtlu yuvalı yani diğer çocuklar ayrımı vardı. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden özellikle okullarda salt yurtlu olmanın şiddet gerekçesi olduğunu belirten ifadeler yer almaktadır. Okullarda eğitmen ve akranların deneyimledikleri uyumsuz davranışların kaynağını yuva-yurt çocukları olarak işaret ettiği, aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Çocuk yaramazsa yaramazlığının altında bir sebep vardır. Şimdi şöyle bir şey var, biz tecrittik yani paramız yok pulumuz yok çocuğuz, sınıfta yiyorlar biz bakıyorduk. Şimdi, o zamanlar bir vukuat olduğu zaman ilk akla gelen bizdik. Okulda dayak yiyorsun, Bir de yurda gidiyorsun orada da dayak yiyorsun. Şikâyetle bulunuyorlar, kim yaptı yok direk biz! Okula gidiyorsun, hepimizin elbisesi aynıydı. Tecrit gibiydik yani, bir sınıfta 6 kişi vardı. Herkesin üstü idrar kokuyor, banyo yok, çamaşır herkesin ki aynı kazanda kaynıyor. O bununkini giyiyor bu bununkini giyiyor. Okullarda belli olurduk. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Öğretmenler tepki gösteriyordu, okuldaki arkadaşlar dışlıyordu uyumsuz arkadaşları. “Yurt çocukları”, “yurtlu”, “yurt çocuğu o yüzden” gibi söyleniyordu, direk bu etiket üzerimizde bizim. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.2.4.2.5. Okul Personeli İle İlişkiler

Katılımcılar genel olarak okul personeli ile ilişkilerini olumlu olarak ifade etmektedir. Etiketleme ya da dışlamanın yaşanmadığı hatta çoğu zaman ilişkilerde ayrıcalıklı bir ilişkinin olduğunu katılımcılar belirtmektedir. Ayrıca aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde, katılımcıların maddi ve manevi sorumluluğunu üstlenen okul personelinin varlığına ilişkin bilgiler de yer almaktadır.

Çok iyi davranırdı yani hiç unutmam “yok yurtlular öyle yurtlular böyle” gibi bir şey yoktu aksine yurtlulara daha iyi davranırlardı, yani yurtluları daha çok severlerdi. Hatta ben bir yere çırak girdiğim zaman mesela yurtluları daha çok severlerdi. “Çırak yurtluymuş” der hemen maaşı daha çok verirlerdi. Yani iyi yönde kayırma vardı. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bana şeyi hiç hissettirmedi işin gerçeği yani yuvada kaldığımı devletin çocuğu oldu mu hiç hissettirmedi. Öğretmenlerimizle aramız iyiydi. Mesela ilkokul 4.-5. Sınıf öğretmenimiz çok severdi beni. Tutardı bana harçlık verirdi. Bir baba gibi görürdüm kendisini, kendisi de beni evladı gibi görürdü (sesi düşüyor). Harçlık bile verirdi yani. İyiydi öğretmenlerimizle aramız. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Çok ayırım yapmıyorlardı diğer çocuklardan ya çok şey yapmıyorlardı yani. Birkaç tane hoca vardı beni çok severlerdi. Ben kendi üzerinden konuşayım ama çok ayrımcılık yapmazlardı yani. Bir tane Hocam vardı, o bariz beni kayırırdı (gülüyor). Bütün okul bir yana ben bir yanaydım. Çok sever beni hala da görüşürüz. Bir şey yapsam bile hani normalde başkasını arkadaşlarının içinde uyarır dı ama beni odaya çağırırdı, aynı zamanda müdür yardımcımızdı beni odaya çağırırdı “bak böyle yapıyorsun rencide etmek istemedim ama dikkat et” falan diye. Genel olarak diğer çocuklardan çok ayırmıyorlardı. Yani şey davranmıyorlardı bir ayrıcalıklı ya da dezavantajlı gibi. Genel olarak hocalarla aramız iyiydi. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcıların okul personeline ilişkin olumsuz deneyimlerinin de olduğu görülmüştür. “Okulda ‘yurtlu’ olmak” bölümünün son iki paragrafında yer alan

katılımcı ifadeleri (syf. 151), katılımcıların etiketleme ve dışlamayı yaşadığını ve okul personeli tarafından fiziksel, psikolojik ve duygusal şiddete maruz kaldığını göstermektedir.

3.2.2.4.3. Sosyal Çevre ile İlişkiler

Katılımcıların sosyal çevre ile ilişkileri ve deneyimleri farklılık göstermektedir. Özellikle zamana bağlı koşulların getirdikleri ilişkilerde belirleyici olmuştur. Kurum imkânlarının kısıtlı olduğu dönemlerde katılımcıların, çalışmak ve yaşamı idame ettirmek ile ilgili sosyal çevre ile etkileşimlerinin olduğu görülmüştür. Sosyal çevre ile karşılıklı fayda sağlamaya dayalı bir iletişimin hâkim olduğu katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Özellikle sosyal çevrenin, katılımcıları çocukluk çağında çocuk işçi olarak çalıştırmak suretiyle haksız para kazandığı, emek sömürüsü yaptığı ve istismar ettiği görülmüştür. Katılımcı ifadelerinden, katılımcıların sosyal çevre ile ilgili olumsuz gözlem ve deneyimlere sahip oldukları fakat bu deneyimleri yaşamlarına olumlu yaşam deneyimleri olarak yansıttıkları anlaşılmaktadır.

Şimdi inşaatta çalışacak hafta sonu mesela tuğla çekecek, kiremit çekecek adam lazım. Yurdun kenarına geliyor inşaat sahipleri “Bana” diyor “10 kişi lazım 1 liradan” şimdi bizde kaçak gidiyoruz, çekiyoruz, paramızı alıyoruz, geliyoruz. Sonra öyle bir iki kere yakalandık iyi bir dayak yedik yurttan. Potansiyel işçiydik dışarının gözünde. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Ben çocuk yaşta dediğim gibi kahvehanelerde çalıştım, yani şey kötü insanlar demeyeyim de eğitim kalitesi düşük bir ortam hani, biraz daha ne bileyim kötü bir ortam. Kişiye göre değişir yani hani çünkü ülkemizde herkes böyle üst sınıf değil yani Kahvehanede işte kumarhanede gördüğüm insanların işte kötü alışkanlıkları, ben hayatımda hiç kumar oynamadım, kumarhanede yetiştim. Alkol, yani alkol kullandım ama şunu gördüm, karşımda alkol almış kendini kaybetmiş işte kötü bir pozisyonundaki insanı görüp o insanın durumuna düşmemeye çalıştım hayatım boyunca. Dışarıda gördüklerimden ders aldım. Hiçbir zaman o duruma da düşmedim çok şükür. Kötü alışkanlıklarım da oldu zaman zaman ama hiçbir zaman

kendimi kaybetmedim. Dışarının bana iyi anlamda öğretisi oldu. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Bazı katılımcı ifadeleri kurumun lokasyonunun sosyal çevre ile etkileşim için uygun olmadığını göstermektedir. Katılımcılar, kurumların toplumdan izole yerlerde konumlanmasının sosyal ilişkilerin gelişmesine engel olduğunu ifade etmiştir.

Mahalle gibi bir yerde değildik zaten biz biraz dışarıdaydık. Belediyenin bize vermiş olduğu özel servis vardı. Her gün bizi gelip kapıdan alır, okula bırakıp geri getirirdi. Dışarıdan çok fazla kimseyle ilişkimiz olmazdı. Kendimiz birebir işte arkadaşlarımızın aileleriyle görüşmediğimiz sürece dışarı ile ilişki imkânsız bir gibi şeydi. Birkaç arkadaşım vardı, evine giderdik, yemek yerdik öğlen. Gayet sıcaktı ilişkilerim de onlarla, hani beslemeye çalışırlardı, şunu da yiyin bunu da yiyin diye. Ben dışarı ile ilişkide hiç kötü bir şey hatırlamıyorum. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.2.5. Kurum Personeline İlişkin Düşünceler

3.2.2.5.1. Bakım Elemanları ile İlişkiler

Katılımcıların bakım elemanları ile ilgili daha çok empatik değerlendirmelerinin olduğu görülmektedir. Katılımcı ifadeleri, bakım elemanlarının iş yükü fazlalığından kaynaklı kendilerini tam olarak gerçekleştiremediğini, kurumda yapılan temizlik, düzenleme ve çamaşır gibi işlerden kaynaklı çocuklara gösterilecek olan ilgi ve sevginin bölündüğünü ve özellikle bir bakım elemanına düşen çocuk sayısının çok fazla olması da ilgi ve sevgi anlamında bakım elemanlarının yetersiz kaldığını göstermektedir. Genel olarak katılımcıların bakıcı annelere ilişkin olumlu değerlendirmelerinin olduğu görülmektedir. Özellikle katılımcıların kendi ebeveynlik deneyimlerinin bakım elemanlarına ilişkin değerlendirmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Aşağıda yer alan ifadelerde, ayrıca bakım elemanlarının zorlu yaşam deneyimleri olan çocuklarla çalışmakta güçlük çektiği belirtilmektedir.

Onların işi de kolay değil, atıyorum bir tane görevli kadın var, bütün çocuklar ona anne diyor. O kadar çocuğu dizginlemek zor. Şimdi benim çocuğum kreşe gidiyor, 10 tane çocuğun başında bir öğretmen zor duruyor. O kadar çocuğun başına bir tane anne koymuşlar. Personel sıkıntısı vardı yani. Bir de hep parçalanmış ailelerin çocukları, psikolojik bir travma geçirmiş çocuklardı hepsi. Ya aileden birisinden şiddete maruz kalmışlar ya ailede birisi ya anne ya baba birisi şiddete maruz kalmış. Ondan sonra sıkıntılı çocuklardı yani. Bu çocuklarla uğraşmak zor. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

O zaman her gruba bir anne vardı. Hemen hemen 30 kişilik bir gruba bir anne düşüyordu, ciddi iş yükleri vardı ama gerçekten anne gibilerdi yani. Nasıl desem bir kişi yani bir anne bütün çocukların her ihtiyacını gidermeye çalışıyorlardı. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Bazı katılımcılar bakıcı anne ile olan etkileşimlerini çok fazla hatırlamazken, daha çok kurumlarda öğretmen kadrosunda çalışan personelle etkileşimlerinin olduğunu belirtmektedir.

Bakıcı anne pek yoktu o zamanlar. Ben pek hatırlamıyorum. Bizim çamaşırcımız, bulaşıkçımız olurdu bazı kadınlar. Onlarla değil de biz daha çok grup öğretmenlerimizle idik. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Personel ile ilişkilerimiz iyiydi. Şöyle, mesela genelde ben belki diyemezdim bana zor geliyordu ama herkes personele anne, mesela kadınları anne erkekleri baba olarak görürlerdi. Benim neticede bir annem vardı. Ben ondan başkasına hayatımda anne diyemiyordum. Hala da kaynanama diyemediğim gibi (gülüyor). Yani öyle oluyordu, iyiydi, personel biraz daha ılımlıydı. Çünkü biraz daha tahminim acıma duygusundan kaynaklı mıydı diye düşünüyorum, onlar birazcık daha yapıcıları. Öğretmenlerle çocukların diyalogu daha fazlaydı, onlarla daha çok görüşüyorlardı. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Katılımcı ifadelerinde, bakım elemanlarının çocuklara yönelik fiziksel, psikolojik ve duygusal istismarda bulunduğu hatta ötesinde çocukları işkenceye maruz

bıraktığına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bakım elemanlarının özel yaşamı ile iş yaşamını karıştırdığı yani profesyonel iş ahlakına sahip olmadığı, çocukları kişisel işlerinde kullandığı ve sürekli şiddet eğilimlerinin olduğu, aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde belirtilmektedir.

Bir şerefsiz vardı bizi dövüyordu. Şaziye ana, gittim onu da buldum 30 yıl sonra. Şimdi sizin evdeki işinizle buradaki işiniz farklı değil mi? Orada adam karıştırıyordu. Evde kocasıyla kavga ettiyse, o gün sana yansıyor bu. Ya da karısıyla kavga ettiyse bu sana yansıyor. Dövüyordu gelip bizi. Şimdi o kadar adamın içinde büyüyorsun, artık yapı karakter, bizler gibi o da monoton bir hayat yaşıyordu. Sabah gidiyordu işe geliyordu akşam evine gidiyordu. Onun ki bir daha zordu tabi ama kadının biz bilemeyiz ki ama şimdi ben senin durumunu bilemem. Senin 5 tane çocuğun varsa, onun 5 çocuğu varmış ama bunun sorumlusu ben değilim ki. Küfür ettim. Dövecektim ama bırakmadılar yani. Şimdi onun acısını çekiyorum ben. Ya niye yaptı? Kendi çocuğuna kıyamazken elin çocuğuna nasıl kıydı? Benim gibi 45 kişi vardı. Kafamızda hepimizin, bir dahaki gittiğinde bak gözlemlerle, hemen hemen hepsinin kafasında yarık, kırık vardır. Hep sebep o şerefsizler. Ben hiç iyi bir kadın görmedim. Niye çünkü orası ticarethane gibi, şimdi kadının sana yaklaşımı, biz ona anne diyoruz ama sonuçta o bizim annemiz değil ama onu o şekilde algılıyor o. Şimdi bana diyor ki şuradan bana bir sigara al da gel diyor. Ya bana şuradan şunu getir diyor. Şimdi çalmakla getirmek arasında fark yok, seni kullanıyor. Orada çalışan bütün personellerin hemen hemen hepsi bu şekilde kullanıyor çocuğu. Aracıyız biz. Kendi gidip isteyemiyor. Daha çok dayak var. Ben açık söyleyeyim, işçilerin şeyini bağlıyorlardı yani. Adam işemesin diye, öyle bir mantık olur mu? (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.2.5.2. Öğretmen Kadrosundaki Personelle İlişkiler

Öğretmen kadrosunda çalışan personelin iş tanımının dışında görev yaptığını, özellikle akademik başarı konusunda kurumdaki çocuklara katkı sağlamadığını ve sadece denetim mekanizmasının bir parçası olarak var olduğunu, katılımcı ifadeleri ortaya koymaktadır. Öte yandan öğretmen kadrosunda yer alan personelin gücünü kullanarak çocuklar üzerinde baskı unsuru oluşturduğu, özellikle şiddetin çok sıklıkla

yaşandığı ve çocuklara kötü muamelenin yoğun olduğu bir ortamı katılımcılar tasvir etmektedir.

Akademik başarımız iyi değildi, çünkü ondan çok mustaribiz şuanda. Halen de bence devam ediyordur sanırım akademik başarısızlık. Yurtta bizim zamanımızda eğitici öğretmenlerimiz vardı, yardımcı olmak için Milli Eğitim'den bunlar özellikle getirilmişti. Branşlar bazında gelmişlerdi, işte matematikti, Türkçeydi, fizik neyse, bunların çok bir faydası olmuyordu. Etütlerde çok bir fayda sağlamıyorlardı, yardımcı olmuyorlardı. Herkesi kendi başına bırakıyorlardı, ondan dolayı bir artı olmuyordu Orada kontrol gibi sanki işte, birileri orada var mantığıyla, öyle oluyordu yani, onun haricinde pek bir etkileri yoktu yani. Kendilerine verilen görevle bir alakaları yoktu, öyle düşünüyorum ben yani. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Öğretmen kadrosundaki bazı hocalar kızları döverdi onu çok iyi hatırlıyorum. Gözünün üstünde kaşının olması bazen yeterli bir sebep olabiliyordu. Birkaç defa bir hocanın elinden kız almışlığım var. Biz biraz daha büyükken geldi o yurda büyük kızlara çok müdahale edemiyordu. Biz tepki gösteriyorduk. Hani kızı döverken ben birkaç defa araya girdim aldım “Ne yapıyorsun sen” falan diye “onun yerine seni mi döveyim” falan “gel döv yiyorsa elini kaldır” falan demişliğim vardır. “Sıkıyorsa beni döv” falan demişliğim vardır ama o zaman hemen elini indirip arkasını dönüp gidiyordu ama küçük kızları çok dövüyordu. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Bir tane hocamızın, özürlü bir çocuk vardı yemekhanede onun kafasına bardakla vurdu hiç unutmam. Şiddet vardı saklamayacağım hiç de saklamadım yani bir hocamız vardı hiç haber vermeden yukarı çıkardı, sonuçta biz genç kızız yani O da erkek. Genç kızız haber vermesi gerekir. Yani bu tür şeyleri şikâyet etmiştik. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Şimdi mesela sabahları sabahçılar geliyorlar her bir saatte bir yoklama var, o anda sen tuvalette bile olsan eğer yoksan dayağı yiyordun. Adam serumdan yapmış boydan boya serumu bağlamış vurduğu zaman duman ediyor yani ne diyeyim sana. Sopaya örmüş onu örmüş saç örgüsü yapmış, onunla vurduğu zaman (sesi değişiyor). Zaten senin görülmeyecek yerine vuruyor senin fiziki görünüşüne vurmuyor sırtına, bacaklarına, kışına vuruyor görülmeyecek yere. O zamanlar o kadar denetim de yok. Orada bir öğretmen vardı tam bir

şerefsiz. Aldılar o adamı Bölge Müdürü yaptılar, o adam çok döverdi. Şimdi disiplin olur da bu kadar olmaz yani (sesi düşüyor). (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Yani çok güzel hocalarımız da vardı. Çok pis hocalar da vardı yani. Şiddet o yönden fiziksel şiddet yani. Ondan zaten biz pis diyoruz o hocalara. Öbürüne niye iyi diyoruz. Bir hoca vardı, o da şiddet gösteriyordu ama öyle şiddet değil, mesela ceza, ne yapıyordu, sen şimdi çalışmadan geliyorsun ağzını koklardı akşam “Hu de” derdi. Sigara içip içmediğini kontrol ediyor. İçmişlerse favorilerden tutuyordu yukarı kaldırıyordu. Onun şiddeti de bu (gülüyor). Ama öbürlerinden tekme tokat girenler de vardı. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bazı katılımcı ifadeleri, katılımcıların öğretmen kadrosunda çalışan personelle iyi ilişkilerinin olduğunu, akademik ve iş yaşamlarına katkılarının olduğunu ve sosyal destek sağladığını göstermektedir.

Bize çok destek olan bir hocamız vardı. Bizim yurttan birçok çocuğun inanın şu an göreve başlayan, çalışan bütün çocuklarda emeği vardır. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Ben akıllı ve uyumlu bir çocuktum. Herkes çok severdi beni. Sürekli sahiplenirlerdi beni. Kurum öğretmenlerimiz sahiplenirdi. Ben memnundum kendilerinden, güzel bir uyum olmuştu. Öğretmenler daha çok sahiplenirdi bizi. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.2.5.3. İdari Personel ile İlişkiler

Katılımcılar ifadelerinde, idarecilerin vizyon sahibi olmasının, görevinin bilincinde olmasının, kurumun ve çevrenin mevcut olanaklarını kullanabilmesinin ve çocuğun iyilik halini gözetmesinin önemli olduğunu ve katılımcılar için fark yarattığını belirtmiştir.

Öyle öğretmenler vardı ki, iyi öğretmen, en iyi öğretmenimiz de Müdür muavinimizdi. Gerçekten bak çok büyük bir insandı. Adam görevi olmadığı halde her akşam dokuzda beklerdi milleti, çünkü sanata verdikleri öğrenciler akşam 9'da gelirdi. Etüt saati olurdu mesela, her etüt saatinin bitmesine bir 15 dakika kala hikâyeler anlatırdı, masallar anlatırdı. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bizim başarılı olabilmemiz için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Benim okuldaki öğretmenim ben okuldan çıktıktan sonra, yurda geldikten sonra akşam yurda bana özel ders vermeye geliyordu. Adam o bağlantıları kurmuştu biz biraz şanslıydık galiba. Bizim dönemimizde ki yurdun idaresi müthiş bir idareydi. Yani zaten müdürümüz özellikle, her şey müdürde bitiyordu, müdür gittikten sonra orası zaten bitti. Yani Matematik hocamız Fizik, Kimya hocamız, Türkçe 'ye başka bir okulun Türkçe hocası geliyordu, özel satranç dersleri alıyorduk. İldeki bütün konserlere, tiyatrolara, sinemalara adam hepsine bizi götürüyordu. Hepsine gidin hiçbir şeyden eksik kalmayın diyordu. Yurtta çok güzel sinema geceleri düzenlerdi bize. Ödül almış filmleri izletirdi bunlardan haberdar olun diye. Bir panomuz vardı mantar panoydu, yılsonunda takdir teşekkür alanların belgeleri dönüşümlü olarak asılırdı. O kadar çok fazlaydı ki, belgeler. Benim zamanından sonra değişmiş, kardeşim abla sizden sonra bir ya da iki tane belge geliyordu dedi. Çünkü Müdürümüz başka yere gitmiş, daha doğrusu sürülmüş. Müdürümüz o kadar güzel bağlantılar kuruyordu ki bence o adamın herkese nasıl idareci olunur, nasıl yönetici olunur dersleri vermesi gerekiyordu. Ben bir yurt çocuğu olarak o zamanlar en lüks markalardan giyiniyordum. Çünkü adam bu bağlantıları kuruyordu, o markalar bize sponsor oluyordu. Öğretmenler dövüyordu meslea ama müdürün bir kere bile eli kalkmış değildir. Bazen hatta müdürümüz çok sinirlendiğinde senin elini açardı kendi eline de senin eline de vururdu yani "sadece sana vurmuyorum bak kendi elimi de acıtıyorum" derdi. "Kendi elimi de acıtıyorum çünkü bunu sana öğretemediysem bu benim de suçum ben aynı zamanda kendimi de cezalandırmalıyım" derdi. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcılar, idarecilerin bazı ihmallerinin olduğunu, kurumdaki şiddete göz yumduklarını, çocuklarla idare arasındaki ilişkide kopukluk olduğunu, otoriter bir anlayışın hakim olduğunu, katılımcılar kendi yaşamları hakkında karar verme konusunda baskıya maruz kaldıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, idarecilerin kurum imkanlarını değerlendirmede başarılı

olmadığını, özellikle çocukların geleceklerine ilişkin hizmette ve değerlendirmede zayıf olduğunu göstermektedir.

Bir dönem müdürlük de yaptım ama sanırım o sosyal hizmet uzmanıydı ama bir dönem idarecilikte yaptım diye hatırlıyorum. Çok çekinirdik ondan. Yani ilişkilerim benim her zaman iyi oldu hocalarla ama şiddet oluyordu. Ve onlar şiddete karşı çıkmıyorlardı yani eminim haberleri oluyordu, ses çıkarmıyorlardı. Yapabileceğimiz bir şey yok diye düşünüyorlardı heralde. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

O zamanki yurt müdürüydü sanırım evet müdürüydü, hatta bize iyi davrandı o zaman hatırlıyorum. Hatta annem bir miktar harçlık vermişti bize, onu da ona vermişti, o parça parça bize veriyordu. Biz bakkaldan bir şeyler alıyorduk. Yani çok ilgili değildi ama ne bileyim işte çat pat hatırlıyorum ben de oradaki çocuklarla yurt yönetim arasında bağlantı problemleri vardı idare ile aralarında bir mesafe vardı. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Muhteşem müdürümüzün benim hayatıma çok büyük kötü bir etkisi oldu. Beni zorla Ticaret Lisesi'ne gönderdi, o konuda o adamı affedemiyorum (gülüyor. Ben başarısız bir öğrenci değildim. Ondan sonra bu yüzden başarım düştü. Çok çalışkan biriydim, ortaokulu 4.98 gibi bir ortalama ile bitirdim. Birkaç özel okulu burslu kazandım ama “hayır” dedi. Meslek lisesine gönderdi ben. Üniversiteyi kazanamazsam mezun olurmuşum, öteki türlü hizmetli olarak çalışmaya başlamak zorunda kalırmışım. Zaten diploma sana benim kazanacağımı gösteriyor, ortaokul diplomam (sitemli gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Yurtlarda yuvalarda etütlerimiz vardı, şu anda bizim kendi ailemizin çocuklarımıza öyle bir imkânımız yok sağladığımız, mesela kurslara falan gidiyor çocuklar ama yani kendi evinde böyle bir şey ders çalışma ortamı, bir ortamda arkadaşlarının kendine, birbirlerine yardımcı olabilecekleri bir ortam yok. Ama mesela yurtlarda öyle bir ortam varken onu iyi kullanamıyorduk, kullanabilseydik bence idare kullanabilseydi çocuklarımızın çok daha iyi yerlerde olabileceğini ümit ediyorum yani. Bence kurumdaki yapıdan kaynaklı, kurumdaki idareden kaynaklı bir olay, çünkü çocuklara ileriye dönük geleceğe, dönük bir şey vermiyorlar diye düşünüyorum. Çocuğa soruyorsun, bu devirde futbolculuk mu kaldı, geçen mesela bizim

Erzurum'da yaşadığımız bir olay, ne olacaksınız oğlum diyorum hepsi futbolcu olacağım diyor. Hepsinin futbolcu olması mümkün mü? Değil yani, çünkü spordan başka bir şey düşünmemişler demek ki onlar yani veya öyle hissettirilmişler. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.2.5.4. Meslek Elemanları ile İlişkiler

Katılımcı ifadelerinde yer alan meslek elemanlarının sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci ve hemşirelerden oluştuğu görülmüştür. Katılımcıların meslek elemanları ile ilişkileri genel anlamda olumlu olup özellikle sosyal hizmet uzmanlarının, gençlerin vizyon sahibi olması, kendini ifade edebilme becerisinin gelişmesi, eşitlikçi bir ortamda söylemde bulunabilmesi ve günceli takip ederek kendilerini geliştirebilmesi için çaba sarf ettiği görülmüştür.

Uzman ve psikolog grubu her yerde çok iyiydi. Bir sosyal çalışmacı abimiz vardı babamız gibidir, hala görüşürüm. Kendisi bugüne kadar hiç kimseye tek bir tokat bile yani hiç kimsenin ondan incinebileceğini zannetmiyorum. O kadar iyi niyetli bir adam, çocuk yuvasındaydı aynı zamanda. Hemşiremiz vardı, hala onunla da görüşüyorum. O gayet iyiydi ve beni de çok severdi, evine falan da götürmüştü. Ben de onu çok severim, hala görüşürüm onunla da. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bize yaklaşımları o zaman çok güzeldi. Bizden sonra bilemiyorum nasıllar. Bizim zamanımızda öyle pek şey olmazdı, yaklaşımları güzeldi. Ortamımız güzeldi. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Bir sosyal hizmet uzmanımız vardı mesela onun bir şeyini biz çok severdik, öğleden sonra yurtlu olan kızları bir etütte toparlardı seçtiği bir köşe yazısını birine sesli okuturdu ve köşe yazısı üzerine tartışırdık, fikirlerimizi söylerdik. Hak verdiğimiz keza hak vermediğimiz kısımları anlatırdık. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, çocuk gelişimi eğitimi alan meslek elemanlarının çocuklara yönelik yaklaşımlarının farklı olduğu, ilgi, alaka gösterme ve çocukları anlama konusunda eğitimlerinin de getirdiği avantaj ile daha verimli olduğu belirtilmektedir. Bazı katılımcıların, meslek elemanları ile çok geç etkileşimde bulunabildiğini ya da hiç bulunamadığını ifade ettiği görülmüştür. Katılımcı ifadeleri, kurumlarda psikolojik ve duygusal destek sağlayacak bir birimin yokluğunun hep hissedildiğini ve bu birimin varlığının çocukların yüksek yararı için ne denli önemli olduğunun bilindiğini göstermiştir. Özellikle kuruma meslek elemanlarının gelmesinden sonra çocukların daha bilinçlendiğini, hakları hakkında bilgi sahibi olduğunu ve özellikle psikolojik ve duygusal anlamda destek gördüklerini belirten katılımcı ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Özellikle eğitici ablalarımız vardı, onlar sağ olsun bize herkesten daha iyi davranıyorlardı. Çünkü bu biraz daha eğitim düzeyi ile alakalı diye düşünüyorum. Çünkü onların eğitimi diğerlerine göre biraz daha farklıydı. Onlar işte bizim derslerimizde ilgilenirler ve özel ilgi alaka gösterirlerdi. Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi'ndendi onlar. Onlar ilişkimiz daha iyiydi herkesten. 12 yıl yurtta kaldım, 12 yılın çıkışında söyleyebilirim ki yani meslek elemanları yönünden çok büyük eksiklik vardı. Biz 90'lı yıllara yakın meslek elemanları ile tanışma fırsatı bulduk. Ondan öncesinde bir meslek elemanı olayı yoktu. Öyle olunca da kurum genelde dost, ahabap ilişkisi gibi önceden kazanılmış bir tecrübeye dayalı olarak yürüyordu. Yani onun haricinde işleyiş o şekildeydi. Bu da oradaki değişik sosyal yapıdan gelen çocuklara pek fazla bir şey vermiyordu diye düşünüyorum yani. Tabii ki çok fark vardı. Çünkü en başta çocuklar bilinçlendi. Yani bilinç oluştu çocuklarda, yani hakları nelerdir? Ne olması gerekir? Onları öğrendiler. Kendilerinin ruhuna, kendilerinin duygularına yaklaşan birileri oldu. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

O zaman yani psikolog ya da sosyal çalışmacı olsaydı böyle psikolojik olarak çocukların durumu ile alakalı “neden yaramazlık yapıyorsun şak” yerine ondan sonra hani bunun altındaki sebebi araştırsalardı daha verimli olurdu ama şimdi noldu bilmiyorum, düzelmiş olabilir de. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, sosyal hizmet uzmanlarının ototriner tutum sergiledikleri, resmi yaptırım güçlerinden kaynaklı çocuklara mağduriyet yaşattığı,

özellikle çocukların davranış kontrollerinde koruma kararının bir ceza ve tehdit aracı olarak kullanıldığı görülmüştür.

Bizim zamanımızda sosyal hizmet uzmanları yani Sosyal çalışmacılar bize karşı yani yurtlarda yetişen kişilere karşı hep önyargılılardı. Yani biz onların sıkıntısını çok çektik. Meslek elemanı arkadaş vardı, kendisindeki yetkiyi yani “forma” dediğimiz koruma kaldırma yetkisini elinde bir koz olarak görürdü. Bizde şöyle bir kanun çıktı o zamanlar çocuk üniversite sınavına girdikten sonra sonuç açıklanana kadar sonuç gelene kadar koruma kararı dolduysa bile uzatılmalı misafir olarak kalabiliyordu. Bu meslek elemanı bizim arkadaşla tartışmış, öcünü almak için yani intikamını almak için koruma kararı dolduğu gün koruma kararını kaldırıyor, ama yasal değil yani genelgeye aykırı hareket ediyor. Sınavı kazanıyor çocuk ama o arada koruma kararı kalkıyor. Koruma kararı devam etseydi KYK’dan yararlanacak ve burs alıcaktı. Ama koruma kararı kalktığı için devletin çocuğu olmadığı için hiç birşeyden yararlanamadı. Kazandığına bile sevinemedi çünkü nasıl okuyacağı derdine düşmüştü. Meslek elemanlarının ellerinde böyle bir şey olduğu için hani rapor düzenleme gibi bunu kullanıyorlardı. Eğer şunu yaparsanız korunma kararınız kalkar işte işe giremezsiniz gibi konuşuyorlardı. Bizim zamanımızda zaten bir tane meslek elemanı vardı sosyal çalışmacı o da yani kendini müdürden üstün gördüğü için bize hayrı dokunmuyordu. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.2.5.5. Diğer Personel ile İlişkiler

Katılımcı ifadesinde, kurumda memur kadrosunda çalışan personelin kurumdaki çocuklarla sevgi ve ilgi ile inşa edilmiş bir etkileşiminin olduğu ifade edilmiştir. Personelin, katılımcının çocukluk çağında yokluğunu hissettiği baba figürünün yerine geçtiği görülmüştür. Personelin çocuklarla kurduğu bu olumlu ilişkide kişisel deneyimlerinin etkisinin olabileceği düşünülebilir.

Bir memur abimiz vardı hala ailecek görüşüyoruz. Yani bize çok destek oldu şey yaptı ve birçok çocuğun üzerinde hakkı vardır. Ağabeyimizin bütün çocuklarda yani kimin başı sıkışsa bizzat yani söylemeye gerek yok bizzat kendi şey yapar onun da özelliği babamızdır evladı yoktur. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.2.6. Kuruma (Yuva-Yurt) İlişkin Düşünceler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt yaşamlarına ilişkin düşüncelerinin ve deneyimlerinin yer aldığı bölümde, yurda ilişkin olumsuz yaşam deneyimleri, yurda ilişkin olumlu yaşam deneyimleri, yuvaya ilişkin olumlu yaşam deneyimleri, yuvaya ilişkin olumsuz yaşam deneyimleri alt başlıkları altında detaylı bilgi verilmiştir.

3.2.2.6.1. Yurda İlişkin Olumsuz Yaşam Deneyimleri

Katılımcıların yurt yaşamı deneyimlerinin 12-18 yaş aralığına ait olduğu bilinmektedir. Hem katılımcı ifadeleri hem de kurum bakımı hizmetinde yaşa göre sınıflandırma ve kuruma yerleştirme sistemi olduğu bilgisi, yurt yaşamı deneyimlerinin 12-18 yaş aralığında gerçekleştiğini göstermektedir. Kurum bakımı hizmetlerinin zamansal farklılıklarının olduğu ve günümüze yaklaştıkça imkanlarla ilgili bir iyileşme gözlemlendiği söylenebilir. Fakat değişmeyen, dönem koşullarına göre farklılık göstermeyen, katılımcıların hisleri ve duyguları, kendilerini nasıl gördükleri ve başkalarının onları nasıl gördüğü ile ilgilidir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinin birinde travmatik çocukluk deneyimleri, yurdun yetersiz ve kötü olanakları, çocuk yaşta çalışmanın zorlukları gibi olumsuz yaşam deneyimleri yer alırken, diğer katılımcı ifadesinde kurumun sağladığı maddi imkanların bireylere sağladığı yarardan bahsetmektedir. Katılımcı ifadeleri farklı dönemlere ait deneyimler olmasına, koşulların farklı olmasına rağmen, katılımcılarda değişmeyen şeyin özdeğer ile ilgili olduğu görülmüştür. Hem katılımcıların kendilerini ne kadar değerli hissettiği hem de başkalarının gözündeki değerlerinin ne olduğu ile ilgili olumsuz yaşam deneyimlerinin olduğu söylenebilir.

Nasıl olacak şartlar kötüydü. O zamanki şartlar çok kötüydü. Yemek sorunu vardı, banyo sorunu vardı. Neresinden tutarsan tut. Yurtta o zamanlar çok pis olaylar oluyordu. Çocuk cinayetine tanık oldum. Yurttaki çocuklar yurttaki başka bir çocuğu öldürdüler. Hepsi hapse girdi yani. Biz ilkokuldayken yazın tuğla ocağında çalışırdık. Günlük bir liraya, yani

okul verirdi bizi işe. İlkokulda okurken bile, ben terzi yanına çıracak girdim. Sabahçıysam okula gidiyorum, öğleden sonra terzinin yanına çıracak olarak gidiyorum. Okulda da imkansızlık zaten, bir silgiyi 10 kişi kullanıyoruz, bir çakıyı 10 kişi kullanıyoruz. Yoklukta okuyan bir sürü arkadaş var yani yurdun işini de yurdun çocukları yapıyordu zaten. Kaloriferliydi yurt, kaloriferi alt kattan zincirle biz çekerdik şeyleri boşaltıp. Kızlar temizlerdi koğuşları hafta sonları veya işte her gün bir sınıf nöbetçiydi. Biz de zaten giyinme ne ile paran varsa alır giyersin, yoksa şey olurdu, hayırsever yurttakileri topluyor bir mağazaya götürürdü. Birer kazak alırdı, hayırsever biri gelirdi birer pantolon alırdı. Yani öyle bir yurdun dağıttığı bir şeye ben rastlamadım. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bir de düşünün ben mesela 90 kaç yılları o zaman yani 80'li yıllarda çoğu ailenin bir defter kitap alacak gücü yokken sağ olsun devlet bize her şeyi kırtasiye, çanta işte her şeyi karılıyordu giyim kuşamı falan ben giyim kuşam ve maddi anlamda hiç şey çekmedim, yani harçlık anlamında falan. Çünkü 18 yaşına geldiği zaman size kurum korumayı kaldırıyor ve kapının dışındasınız. Ne yaparsanız yapın. Yani devlet elini ayağını çekiyor. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Kurumların koğuş tipi yaşam biçimi, ihtiyaçlara göre düzenlenmeyen katı kuralları ve otoriter idari yapılanması, çocukların günlük ihtiyaçlarını bile gideremeyecekleri işlevsiz bir yaşam koşulu sağlamaktadır. Özellikle kurumların toplumdan izole konumlanan yapısı ve aile içi demokratik kurallardan uzak soğuk kurallar zinciri, çocukların sosyalleşmesini engellemektedir. Özellikle akran gruplarıyla iletişimin en önemli olduğu ergenlik döneminde, kurumların bu yapısı katılımcıların olumsuz yaşam deneyimlerini pekiştirmiştir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde, tüm zorlukların yanına ek olarak aile özlemi çekildiği ve iletişim araçlarının yaygın kullanılmamasından kaynaklı aile ile iletişimin nadir gerçekleştiği görülmüştür. Bu durum katılımcıların çocukluk çağında stres ve kaygıyı derinden yaşamasına neden olmuştur.

Yurtta acıkırdık bazen, yemekler vardı, ana öğünler vardı, ara öğün yoktu ama şimdi var mı bilmiyorum. İşte ana öğünler vardı, şimdi yurda bağıştta bulunuyorlar onda hiç sıkıntı yok ama şimdi ana öğünler arasında bir şey vermiyorlardı. Akşam atıyorum yemek 6 daysa

çocukların bazıları acıkiyordu. Gece kalkıp çocuğumuz susadım dese gece ağzına dayıyoruz suyu ama orada çocuk acıktım, susadım diyemiyordu. Ben hatırlıyorum, hani kalkardı çocuklar, mutfığa gidip ekmek çalarlardı, mutfaktan bir şeyler çalarlardı. Gelip sessiz sessiz yerlerdi, yani öyle şeyler vardı. Şöyle ben yurttta çok kısa bir süre kaldım ama çok zor bir dönemdi benim için. Şöyle zordu, şimdi çocukların elinde akıllı telefon var, o zaman biz telefonla konuşmayı bilmiyoruz yani. Ailemize ulaşamıyoruz. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma

O zaman hatırladığım kadarıyla, gerçi yurt dönemine yönelik çok fazla bir şey hatırlamak istemiyorum. Çok böyle olumsuz bir durumum olmadı ama (duraksıyor). Yurdun zaten vermiş olduğu psikolojik bir durum var, yurttta hep hemcinsleriniz var, karşı cinsten kimse yok. Bizim yurdun dezavantajı, kız yurdumuzun uzakta olmasıydı. Çünkü görerseniz, tamam bir mahalle arasındaydınız ama kapalı bir kutu içerisindeydiniz. Okulda gidiyordunuz, zaten okul saatinde zamanında yurttta olmanız gerekiyordu, akşam belli bir zamanda yurttta olmanız gerekiyordu. Hafta sonu yurttta olmanız gerekiyordu. Çıkıp da öyle bir gezeceksiniz, edeceksiniz, sosyal bir arkadaşlık olacaktı falan yoktu. Zaten biz yatılıyız, lise yıllarında ergenlik falan olunca başlıyor o tür duygular, o yıllarda da meslek lisesindeyiz. Bizim mesela okullarımızda çok nadirdi bayan öyle yoktu yani. Yurtttan çıktıktan sonra uzun yıllar artık tam böyle gençlik çağına geldikten sonra artık böyle duygusal ilişkiler falan oldu. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, yuva ve yurttaki çocukların siyasi ve dini gruplara dahil edilmesinin çok kolay olduğu, gruplarda çocukların kullanıldığı ve çocukların duygusal istismara çok açık olduğunu belirtmektedir. Çocukların gelişim olarak yaşamın anlamını sorgulama ve anlamlandırma çağına olduğu, siyasi ve dini düşüncelerinin de genel olarak bu dönemde şekillendiği düşünüldüğünde, katılımcıların siyasi, dini ve düşünce gruplarına dahil edilme ve bu gruplar tarafından kullanılmalara açık olduğu söylenebilir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi, yurttta yaşamının getirdiği bir davranış örüntüsünün olduğunu ve sosyal çevre ile etkileşimde sorunlara neden olduğunu belirtmektedir. Özellikle insan ilişkilerinde, sağlıklı bir iletişim ağlarının olmadığı bunun da yurt yaşamından kaynaklı olduğu ifade edilmiştir.

Bir gruba dahil olma gibi şeylere daha yatkın bizim gibi çocuklar. Ben yurttta kalırken Mürtetler geliyordu, çocuklar bayılıyordu onlara niye çünkü çıkartıp dolar veriyordu onlara,

porno dergisi veriyordu, çocuklar onları seviyordu. Niye, para vereni, yüzüne güleni seviyor çocuk ne yoksa onu istiyor. Ben büyüttüm, ben gidip de onlarla muhatap olmadım. Yapı olarak sevmem zaten. Şimdi nerede zayıf bir nokta varsa, dış mihraklar çok iyi biliyor. Sen sahip çıkmazsan çocuğuna başkası sahip çıkıyor (sinirleniyor). 78'de yurda gelip, ders veriyordu Ruslar. DEV-SOL'ün Fraksiyonuydu bizim ora, aynı şey gibiydi ama başka bir seçeneğin yok, nereye gideceksin? Şimdi de FETÖ var değişen bir şey yok. Bizim çocuklara hep çalışıyorlar. Ben o zaman orta bire gidiyordum. Küçüğüz herkes bir şekil etkileniyordu. Şunu söyleyebilirim, dini konuda ben hiçbir şey görmedim. Çoğu yurttan çıkan arkadaşlarımı görüyorum ben aleviymişim diyor, ben Hristiyan'mışım diyor, ben dinsizmişim diyor. Bu beni ilgilendirmiyor, ben o açıdan bakmıyorum. Benim zamanımda din diye bir şey yoktu ki, çünkü bana aşılana şey şuydu, din afyon gibidir, adamı zehirler. Önceden sorgulamıyordum, sorgulamaya başladım. Ben neyim neyin nesiyim? Bu (annesi) niye bırakmış gitmiş? Bu (babası) niye evlenmiş? Niye onla evlenmiş? Kimsen yok sana söyleneni biliyorsun illaki etkileniyorsun ama doğruyu bilemiyorsun. İnsanlarla diyalog kuramıyorsun, konuşamıyorsun. Benim arkadaşlarımın daha çoğu çıkamadı içerde siyasi suçtan girdiler ve kayboldu bir sürü çocuk yok oldu. İnsanlarda gelecek kaygısı bir amaç olması lazım. Biz orada dedim ya asalak yetişiyoruz. Ne olursa olsun. Mesela para biriktirmek istesen nerede muhafaza edeceksin? Eşyanı nerede muhafaza edeceksin? Yemek yapmasını bilmiyorsun, çamaşır yıkamasını bilmiyorsun. Nasıl davranacağını bilmiyorsun. Şimdi benim burada yurttaki olan arkadaşlarımla olan davranışlarımla, buradaki olan arkadaşlarımla davranışlarımla arasında çok fark var. Bunlar hemen farkına varıyor. Veya ora bitmiş ama içgüdüsel olarak kurt gibi davranmaya başlıyorsun. Benim gibi aynı şartlarda yetişen insanların çoğu siyasetten öldü, hapishanelere düştü öldürüldü, kullanıldı. Çünkü (duraksıyor) para bizim için çok önemli. Cebimizdeki para bizim dostumuz. Başka bir dostumuz yok maalesef. Belki yanlış düşünüyorum bilemiyorum ama biz öyle adapte edildik. Burada bu arkadaş mesela bir şey getirdi, bunu paylaşın dedi. Şimdi ben bunu izah edemem, ben alır bunu saklı yerim. Yani böyle bir şey o paylaşır öbürü paylaşır ben istesem de yapamam. Yapamıyorum. Şimdi oradaki hayat bize bir şey kazandırmıyor, kaybettiriyor. Getiriyorsunuz oraya koyuyorsunuz, yani ahırdaki bir inekten farklı bir yanı yok. Sonuçta süt bekliyorsun. Benden bir şey beklemiyor ama hayvanı besliyorsun ama bir şey bekliyorsun. Bizi yurt asalak yetiştirdi. En kötü yanı şu, topluma adapte olamıyoruz. Ya bir tek ben değil ki, oraya uyum sağlayamayan bir tek ben değilim yani. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcı ifadelerine ve araştırmacı gözlemlerine dayanarak, yurttta yaşanan olumsuz yaşam deneyimlerinde tüm katılımcılarda mevcut olan baskın hissin kendini değersiz hissetme olduğu söylenebilir.

3.2.2.6.2. Yurda İlişkin Olumlu Yaşam Deneyimleri

Katılımcıların kurumun maddi olanakları ile ilgili olumlu düşünce ve deneyimlerinin olduğu görölmüştür. Kurumda düzenlenen sosyal aktiviteler, akranlarla olumlu ilişkiler ve kurum içi akranlarla birlikte yapılan aktiviteler yurda ilişkin olumlu deneyimlerin oluşmasını sağlamıştır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde, özellikle katılımcıların kurumlarda kendileri ile ilgili konularda seçme hakkının olması ve bu hakkını kullanabiliyor olması, yurda ilişkin olumlu deneyimlerini pekiştirdiği görölmüştür.

Olumlu olarak, şeye götürürlerdi mesela geziye götürürlerdi. Orada yediğim köfte ekmek hala aklımda. Çok güzel köfte ekmek yapmışlardı hatırlıyorum. Gezilere götürürlerdi. Onlar güzel şeylerdi mesela hani eğlenirdik yani onu hatırlıyorum. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Bizi devlet yetiştirdi. Bizim bu devlete bir borcumuz var. Giyim kuşam her şey eksikti, bakımlılık anlamında yani, devlet her şeyi veriyordu o zaman. Yurttta kapalı spor salonumuz vardı bizim. Bir merkezde vardı, bir de bizde vardı spor salonu. Kapasite 100 kişi kapasite dışı kalıyorsunuz yurtlarda ama o kadar kişi kalsak bile inanın çok güzel günlerdi. Büyük bir aile olduk, bir sürü dostumuz var. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Sinemaya götürürlerdi, tiyatro olurdu. Piknik amaçlı giderdik. Yatakanemiz güzeldi. Hepimiz kendimiz temizliyorduk. 12-18 yaş arasına geçtiğimizde kendimiz temizlerdik. Yemeklerimizi kendimiz yapardık. Aşçımız zaten hiç olmazdı. Girerdik içeri, yemekhanenin anahtarını alırdık giderdik kendimiz yapardık. Artık ne olursa, bir sulu, bir pilav, meyvesi falan hepsini biz yapardık. Eğlenceli olurdu, keyfimize göre yerdik. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Olanaklar konusunda sınırsızdı her şey hani her şeyimiz vardı gerçekten, hiç şey yapamam onu. Gene müdürümüz o kadar güzel bağlantılar kuruyordu ki bence o adamın herkese nasıl idareci olunur nasıl yönetici olunur dersleri vermesi gerekiyor. Ben bir yurt çocuğu olarak o zamanlar en lüks markalarından giyiniyordum. Çünkü adam bu bağlantıları kuruyordu, o markalar bize sponsor oluyordu. Yani ergen bir kızın da bence en önemli şeyidir giydiği şeyin marka olması (gülüyor). Kimse giyemezken ben lisedeyken çorabıma kadar marka giyiyordum. Yani o yüzden olanaklar konusunda bizim her şeyimiz vardı. Hiç şu eksik kaldı diyemem. Maddi olan kısmın hiçbirinde eksik kalmadık, yani yalan söylüyordur bence eksik kaldım diyen, özellikle bizim yurttaki kalmış olanlar. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Şiddet çocuk yuvasında vardı yetiştirme yurdunda yoktu. Kendimizi savunabilecek yaşta olduğumuz için orada şiddet yoktu. İmkânları iyiydi, bir kere okula gidiyorduk zaten. Hani yeme içme konusu zaten oradan karşılanıyordu. Yaz tatillerinde tatillere götürürlerdi bizi, çok da gittim, her sene gittim diyebilirim. Onu sonuna kadar kullandık o şansımızı. İmkânlarımız iyiydi bizim. Aylık belli bir ödeme de yapıyorlardı bize, normal rutin ufak tefek ihtiyaçlarımız için bir ödememiz de vardı. Maddi anlamda işte kıyafet olsun bütün alışverişimizi onlar yapıyordu zaten. Ayakkabı, iç çamaşırı vesaire okul, kırtasiye bütün alışverişlerimiz onlar tarafından karşılanıyordu. Yemek seçme şansımız yoktu ama kıyafet seçme şansınız arada oluyordu. Kıyafet, ayakkabı bunları arada biz kendimiz seçebiliyorduk. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Kurumlarda düzenli saat aralıkları ile yaratılan ders çalışma ortamı katılımcıların eğitimine katkıda bulunmuş olup, kuruma ilişkin olumlu deneyimlerin oluşmasını desteklemiştir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, kurumun sağladığı maddi olanaklara ve olumlu hizmetlere rağmen, katılımcının ailesiyle vakit geçirmek istediği için kurumda düzenlenen aktivitelere katılmadığı görülmüştür.

Yurtlarda yuvalarda etütlerimiz vardı, şu anda bizim kendi ailemizin çocuklarımıza öyle bir imkânımız yok sağladığımız, mesela kurslara falan gidiyor çocuklar ama yani kendi evinde böyle bir ders çalışma ortamı, bir ortamda arkadaşlarının kendine, birbirlerine yardımcı olabilecekleri bir ortam yok. Yatılı okul hayatım özellikle daha çok sevdiğim bir hayat. İyiydi yani. Şimdi kurumun özellikle tatil yönünden maddi olanaklar yönünden gerçekten iyiydi. Çünkü şu anda çoğu gelir durumu orta düzeyde olanlar, belki iyi durumda olanlar bile, nadir

çocuklarını tatile gönderemezken kurum çocukları en azından tatile gönderebiliyordu. İyi bir imkân tabii ki sosyal olarak geliştiriyor insanı. Ben çok fazla gitmedim hep ailemin yanında kalmayı daha çok tercih ettim tatilde. Çünkü ailemin yanında olmak daha çok mutluluk veriyordu bana. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.2.6.3. Çocuk Yuvalarına İlişkin Olumsuz Yaşam Deneyimleri

Katılımcıların yaklaşık tamamı yuva deneyimlerini olumsuz olarak aktarmıştır. Katılımcılar çocuk yuvalarını, çocuklara yönelik psikolojik, duygusal ve fiziksel şiddetin sıklıkla yaşandığı ve kötü muamelenin olduğu bir ortam olarak tasvir etmektedir. Katılımcıların, çocukluk çağında yuvayı sevmedikleri ve korktukları için psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar geçirdiğini ifade ettiği görülmüştür. Katılımcılar, izin nedeniyle aile yanına gidip döndükten sonraki süreci, travmatik bir süreç olarak paylaşmıştır. Katılımcılar yuva yıllarını aile yoksunluğunu en derinden yaşadıkları dönem olarak belirtmiştir.

Bizi bir izne götürürlerdi. İzin dönüşü yuvaya bıraktıklarında hasta olurduk ağlamaktan. O ortamdan korktuğumuz için. Merak hastalığı derler, bir gün kardeşimle ikimiz merak hastalığına yakalanmışız ağlamaktan. Güneşe çıkamıyoruz, güneş bize iğne iğne diken diken batıyordu böyle vücudumuza. O kadar ki etkilemiş bizi. Sonradan alışıyorsun, bir hafta sürüyor, yuvaya izin dönüşünde 1 hafta bir şey yiyemiyorduk. Hiç canın bir şey istemiyor sıkıntıdan stresten. Bir hafta sonra alışıyorsunuz tekrar mecburen. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Aile yanına gidemiyorsunuz. O zaman öyle bir karar almışlardı, ailenin yanına gittikleri zaman gecekondudan, dar gelirli kesimlerden gelmiş olan çocuklar, orada hep küfür müfür öğreniyorlarmış. Çocuklar kötü alışkanlıklar ediniyor diye, izne göndermediler bizi. Yuva yıllarında çok gaddar personel vardı. Fiziksel şiddet vardı, sözlü de vardı ama sözlü çok fazla değil. Bence maddi yapıdan çok biraz da manevi durumlar daha ön plana çıksaydı kurumların daha da faydalı olurdu diye düşünüyorum. Yemek seçiminde öyle, bize yemek ne istersiniz? Neyden hoşlanırsınız? Veya şu yemekleri seviyor musunuz? diye öyle bir olay yoktu. Çünkü o zaman dayatma vardı hatta bizim kaldığımız ilk yıllarda, yeni yılda girdiğimiz yıllarda, yemeklerimiz askeriyeden gelirdi. Askeriyede yemek yapıldı, oradan bize karavana

dediğimiz askeriye yemekleri gelirdi. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Ben çocuk yuvasında kalmadım ama kardeşlerim anlatıyor, çok dayak yiyorlarmış (sesi düşüyor). Bir keresinde hatta böyle anlatırken niye bize söylemediniz hiç dedik ablamla, “Abla bir kere söyledik siz Hoca ile konuşmaya geldiniz” dedi “sizden sonra biz bir daha dayak yedik, niye söyledik diye. O yüzden bir defa yiyorduk susuyorduk, ikinci defa yemiyorduk” diye açıklama yapmışlardı. Yani haberimiz olmadan çok dayaklar yemişler. Yani şimdi anlatınca kötü oluyorum ama vücutlarındaki morlukları sayıyorlarmış kimin morluğu daha fazla diye. Çok basit sebepler olabilir miş yani elini yıkamadın mesela, yemek sırasında düz durmadın gibi. Kardeşim anlatır mesela bir keresinde yatakta neden gözün açık diye kafasına vurmuş oyuncak bir kamyonla, kafası kanamış, korkudan kalkıp o kanamayı temizleyemedim, kafam kanaya kanaya uyudum diyor. Sonra uyandığında bir de onun için dayak yemiş galiba, neden söylemedin yatak kirlendi diye. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Zaten yuvada altına işemeyen yok ki. 4 yıl boyunca bizi getirdiler hastanelere, altımıza işiyoruz diye, biz rezil kepeze olduk günlerce, aylarca. Şiddet hep devam ediyordu, o bitmiyor sizin oradan kaçmış olmanız da işe yaramaz... Bitmiyor o, devam eder yani. Orada bir sistem oturtulmuş o şekilde. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcılar tarafından çocukluk çağında yaşanan zorlu deneyimler olarak anlatılan yuva yılları, hala katılımcıların yetişkinliklerinde dahi izlerini taşımaktadır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde, katılımcıların uzun yıllar yuvada kalmalarına rağmen yurt ortamını hatırlamadıklarını belirtmeleri, katılımcıların yuvaya ilişkin yaşam deneyimlerini unutarak bir baş etme mekanizması geliştirdikleri düşünülebilir.

Çocuk Yuvası çok kötüydü onu söyleyeyim yani. Orada hiç güzel anılarım yok. Şiddet vardı öncelikle onu söyleyeyim. Kesinlikle şiddet vardı. Hocalarımız tarafından. İsmi vermek istemiyorum şimdi hocalarımız tarafından şiddet ama bana olsun ama arkadaşlarım olsun vardı. Çocuk Yuvası bir de kötüydü niye kötüydü, çok küçüktük anneye muhtaçtık, babaya muhtaçtık, sevgiye açtık. Yani orası benim için çok kötüydü ama kız yetiştirme yurdu öyle değil. Orada daha büyük hovardaydım, daha bir hiçbir şey umurumda değildi. Artık bazı

şeyleri kabullenmiş durumdaydık ama yani Çocuk Yuvasını çok da hatırlamıyorum aslında ya da hatırlamak istemiyorum. Gerçekten yani zihnim bilerek mi unutuyor niye bilmiyorum ama ben sayılı şeyler hatırlıyorum yuvaya dair ama 6 yıl kaldım çocuk yuvasında. Yuvada hiç unutmadığım, kötü bir anımı anlatacağım. Kafam kırılmıştı, gece 12-1 gibiydi kanama olmuştu. Pansuman için aşağı indiğimde nöbetçi hoca bana kızmıştı, beni yukarıya göndermişti ve daha sonra kendisi gelip kırık kafama bir daha vurmuştu. Özellikle ilk 6 yıl, yuvada kaldığım ilk altı yıl bu yaşımdaki travmalarımın nedeni. Kesinlikle yaşadığım şeylerin nedeni o 6 yıl ve bunları unutmak istiyorum ben (sesi titriyor). (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bahçede oynarken, o kadar arı kafama doluyor ki, kafamın her tarafı arı uğuldaması. Ondan sonra, yani buraları hiç unutmuyorum, bize bakıcı bakmıyor, ben de bi öğretmenin eteğine gittim kustum. Bunu biliyorum sadece. Ondan sonrasını hatırlamıyorum o yuva ile alakalı. Hiç hatırlamıyorum. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.2.6.4. Çocuk Yuvalarına İlişkin Olumlu Düşünceler

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcılardan sadece bir katılımcının çocuk yuvalarına ilişkin değerlendirmesinin olumlu olduğu görülmüştür. Katılımcı ifadesinde yer alan yuvaya ilişkin söylemlerin genel ifadeler olduğu, yani katılımcının devletin sağladığı kurum bakımı hizmetini bir bütün olarak değerlendirdiği ve spesifik olarak çocuk yuvasına ilişkin değerlendirmelerinin aşağıdaki ifadeler içinde yer almadığı görülmüştür. Bu anlamda aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinin daha çok kurum bakımı hizmetini kapsayan bütüncül bir değerlendirme olduğu söylenebilir

Siyasi olayların çok sıcak olduğu o dönemde biz devletin sıcak temasıyla buluşuyoruz. Ben küçük bir yer olan memleketimde kalsaydım o zamanlar, yani devletin o şefkatli eli bana temas etmeseydi belki benim bugün şey bir yaşantım olmayacaktı. Ne olacağı da belli olmayacaktı. Belki okuyamayacaktım, belki bu durumlara gelemeyecektim. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.3. Kurum Bakımı Sonrası Yaşamları

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı sonrası yaşamlarına ilişkin düşüncelerinin ve deneyimlerinin yer aldığı bu bölümde, kurumdan ayrıldıktan sonraki uyum süreci ve kurum bakımı sonrasında kurumdaki arkadaşları ile görüşme durumu alt başlıkları altında katılımcıların deneyimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.2.3.1. Kurumdan Ayrıldıktan Sonraki Uyum Süreci

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurumdan ayrıldıktan sonraki uyum süreci başlığı altında, aile desteğinin varlığı, sosyal çevrede yaşanan güçlükler ‘etiketleme’, barınmada yaşanan güçlükler, gelecek kaygısı ve yaşanan güçlükler ve iş bulmada yaşanan güçlükler alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurumdan ayrıldıktan sonraki uyum sürecine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.3.1.1. Aile Desteğinin Varlığı

Katılımcılar, koruma kararı süresince ve koruma kararı kalktıktan sonraki süreçte anne, abla, abi ve dayı gibi yakın aile üyelerinden destek gördüklerini ifade etmiştir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, aile desteğinin varlığının katılımcıların kurum sonrası uyum sürecini kolaylaştırdığını ve kendinilerini güvende hissetmesini sağladığını göstermiştir.

Dayım başkadır. Aile anlamında en büyük desteği ondan gördüm. Yani şöyle asıl babalığı dayım yapmıştır. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Ben ailemle görüştüğüm için rahattım. Annemle görüşüyordum, annemin yanına ailemin yanına giderim diye biribirimize destek oluruz diye düşünüyordum. Annemle, kardeşimle yaşar gideriz diye düşündüm. Benim gidecek bir yerim vardı çok şükür. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Ablam vardı orada, kurulu bir düzen vardı. Yani beraber güzel güzel yaşar gideriz diye düşünüyordum. Ablamın yanında olmak çok huzur veriyordu. Onun varlığını hep bana huzur verdi. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Arkadaşlarım, ailem destek oldu. Hatta korunma kararımın bitmesine bir yıl kala abimle yengem yanımda kal dedi, ben de abim öyle söyleyince biraz da ev hayatı yaşayayım deyip yanlarında kaldım." (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Katılımcıların aile desteği olmadan korunma kararı ve sonrası süreçte uyum konusunda sorun yaşayacağını ve psikolojik olarak olumsuz etkileneceğini ifade ettiği görülmüştür. Aile desteği olmaksızın koruma kararı ve sonrası süreci geçiren akranlarının yaşadığı güçlükleri ifade eden katılımcılar, benzer deneyimleri yaşamadıkları için kendilerini şanslı gördüklerini aşağıda yer alan ifadelerde dile getirmiştir.

Bir ailem olduğu için ailemin yanına gidebileceğimi biliyordum. Ailem hep yanımda oldu ve destek oldu. Biliyordum yanlarına gideceğimi ama annemin yanına nasıl gittiğimi de bilmiyorum işin garip tarafı (gülüyor). Ben hep zaten kendi arkadaşlarımızı, kardeşlerimizi düşünüyorum. Çünkü benim zaten bir ailem vardı, aileme rağmen nereye gittiğini bilemiyorum yani. Nasıl gittim? Hiç... Ben aslında dediğim gibi 5 yaşından beri her şeyi hatırlarım. Bütün anılarımı yıllarımı hatırlarım ama işte yurda girişim, yurttaki bazı sıkıntılar, artı yurttan ayrılış zamanım onları hatırlamıyorum. Ama bir evim olmasaydı, bir ailem olmasaydı, daha farklı bir durum

olurdu belki. Daha farklı bir anısı olurdu herşeyin bende. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Yani çok zor, aile kuramayan arkadaşlarım var. Çok kötü şeyler yaşayan arkadaşlarım var. Ne yazık ki onlar benim kadar şanslı olamadılar. Ben kendimi ve ablalarımı çok çok şanslı görüyorum. Bizim aile desteğimiz vardı hep. Çok şükür iyi insanlarla karşılaştık, bir aile kurduk. Ben olsun ablalarım olsun ama yani şanslı olmayan arkadaşlarım da var. En yakın arkadaşlarımdan biri nikâh bile olmadan 3 tane çocuk yaptı. Çocuklarını yurda bırakmak zorunda kaldı tekrar kendi yaşadığı yere verdi çocukları. Diğer bir arkadaşım evli bir adamla birlikte çocuk yaptı. Ne bileyim bunun gibi şeyler. Yani kendi yuvalarını kuramadılar, güçlü olamadılar. Benim şansım, bizim şansımız belki de ablam ve annem bizi bırakmadı. Benim üstümde zaten 4 tane abla ve bir anne var ablalarımın da ablaları var annemiz var. Benim belki şansım oydu, bilmiyorum çok büyük bir şans bu bence. Yönlendirdiler en azından, onlara baktık gördük. Biraz da şanslıydık herhalde. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bazı katılımcılar ise, aile desteği ile evlendikten sonra eşinin ailesi ile birlikte tanıştığını ifade etmektedir. Bu anlamda aşağıda yer alan ifadeden katılımcının evlenene kadar herhangi bir aile desteği hissetmediği anlaşılmaktadır.

Sen iyi olursan o da iyi oluyor, o iyi olursa sen iyi oluyorsun. Hep burada kaldığım için kayınbabam kaynanam çok iyi insanlar. Aile anlamında en büyük desteği onlardan gördüm diyebilirim. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.3.1.2. Sosyal Çevrede Yaşanan Güçlükler “Etiketleme”

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal çevrede yaşadıkları etiketleme aşağıda yer alan ifadelerde belirtilmiştir. Katılımcıların zamana, değişen koşullara, yaşadıkları çevreye, kurumun yapısına bağlı olmaksızın etiketlemeyi yaşadıkları ve yaşamlarının her döneminde bu etiketlemeyle karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Özellikle medyanın kurum bakımı deneyimi olan bireylerle ilgili sınıflamaları ve

kullandığı kodlar hem toplumdaki algıyı hem de katılımcıların yaşamlarını olumsuz etkilemekte ve kurum bakımındaki gençlerin olumsuz rol model edinmelerine neden olmaktadır.

Evin yok, barkın yok hiçbir şeyin yok. Kimse kız vermiyor, sen istediğin kadar dürüst ol, istediğin kadar iyi ol, istediğin kadar diyelim yakışıklı ol. Kimse kız vermiyor. Yani ev yok diyor, barkı yok diyor, ipsiz sapsız diyor hep başıboş olduğun için. Ondan sonra dedim ki ne bulursam evleneceğim (gülüyorlar) kör, topal, dul dedim. Hayattan o kadar bıkmışım ki bir yuvam olsun istedim. Bıktım, çünkü o kadar bıkmışım ki yine kişiliğimi kaybetmemişim. Oluyor kimi sarhoş, ayyaş olur kimi eroinman. Kendimi korudum. Gencecik, evlenmiş boşanmış istiyorum vermiyorlar. Yine orada dulları istiyorum, kız geliyor anaları vermiyor, kız yani kızlar geliyor da anaları vermiyor. Ya ne yapacaksın diyor yani öyle diyormuş evi yok, barkı yok, kimsesi yok ne yapacaksın diyormuş. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bazen toplumda şunu düşünüyorlar, yani topluma yani bireylere topluma yansıyan şey şu, bu çocuklardan hırsız olur, bu çocukları mafya olur, bu çocuklardan fuhuş, bataklık şu bu ama öyle bir şey yok. Okullarda bir hırsızlık olayı olsun mesela hemen işte kesin yurt çocuğu yapmıştır veya çarşıda veya bir yerlerde bir olay olsun işte kavgadır veya başka bir şey olsun kesin yurt çocuğu yapmıştır. Yönetmenlerin olduğu bir toplantıda bulundum. “Bakın şu an toplumda bir kanayan yara. Bu gençleri nasıl düzgün bir hale getiririz, bu devlet onun için çabılıyor para harcıyor, insan gücü harcıyor ve siz paranıza para katmak için filmlerinizde şunu yapmayın” dedim. Bugün bir Polat Alemdar bir Memati var. Düşünün bir Memati çıkıpta bir senaryoda ya “işte ben zaten yetiştirme yurdunda büyüdüm” onu dedirtmeniz senaryonuzda, 100 tane çocuğun bir Memati Baş olma, rol model olmasını sağlıyor. Bir kelimeyle, 100 tane çocuk beline silah takıp ben Memat Baş’ım diye ahkâm kesmeye başlıyor. Kurtlar Vadisi o zamanlar olduğunda biliyorsunuz ki hayat dururdu. İlk çıktığı zamanlar, izlendiği zamanlar bir Polat Alemdar’ın bir Memat Baş’ın bu kelimeleri söylemesi 100 tane çocuğu mafya yapar tetikçi yapar. Hafife almamak lazım bu böyle olur bu çocuklar başka rol modelleri yok çünkü. Niye bizden bir doktor olmuyor filmlerde, niye hâkim yapmıyorlar veya niye bir iş adamı rol model yapmıyorlar. Kırgın çiçekler mesela yahu yapmayın, yani ne kadar şey o çocukları düşüneceksiniz ki ileride toplum, toplum olsun. Bizi medya da dolayısıyla toplum da etiketliyor. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.3.1.3. Barınmada Yaşanan Güçlükler

Kurum bakımı sonrası barınma konusunda güçlük yaşayan katılımcıların, aile desteğinden yoksun oldukları bu yüzden gidecek yerlerinin olmadığı, aileleri olsa bile ailelerin maddi yoksunluk yaşamasından kaynaklı destek olamadıkları görülmüştür. Barınma konusunda güçlük yaşayan katılımcıların, genel olarak iş yerlerinde kaldığı, iş yerinde kalmanın ise son çare olarak başvurulduğu, birçok yer değişikliği yaşadıkdan sonra iş yerinde barınmak zorunda kaldığı görülmüştür. Ayrıca aile desteğinin varlığından kaynaklı barınma sorunu yaşamayan katılımcı ifadesi, aile desteği olmayan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum sonrası daha çok sorun yaşadığını ve zorluklar karşılaştığını gözlemlerine dayanarak aşağıda belirtmiştir.

Annemle yaşarım diye düşündüm. Benim gidecek bir yerim vardı. Kaygılı bir durum yaşamadım. Kaygı yaşayan arkadaşlar oldu, kimsesi olmayan sokaklarda ve bazı yerlerde kaybolan arkadaşlar çoktu. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Amca çocukları var o zamanlar ablam evli o da var ama herkes perişan. Maddi sıkıntıda. Biraz amcamın oğlunda kalıyordum, bir ay öbür amcamın oğlunda kalıyordum, biraz ablamın derken en sonunda çareyi iş yerinde yatmakla buldum. 10-12 sene işyerinde yattım. İş yerinde kalmadan önce büyük amcaoğlunun yanında kalıyorduk. Bir sürü amcaoğlu var hepsi onda kalıyor. Eskiden öyleydi, getiriyorsun haftalığı ona bırakıyorsun o sana bakıyordu. Allah razı olsun onun hanımı da gerçekten o kadar insana bakıyordu. Bu kadar insanın çamaşırını, sabah kahvaltısını, öğlen yemeğini, akşam yemeğini verirdi. İşyerleri yakın, millet yürüyerek gider gelirdi. 15 kişi vardı en az o zaman. Haftalığı herkes verirdi, amcaoğlu herkese harçlık dağıtırdı. Ondan sonra tabi amcaoğlu şey oldu bir okula hademe oldu, o zamanlar okulda fazla insan istemiyor. Öbürleri zaten amcaoğulları büyüdükçe evlenenler ayrılıyor. Şimdi biz yine kaldık ortalıkta. Ne yapsam ablama gideyim, ablama gittim ama orada da ben huzursuz oluyorum. Çünkü eniştem laf edecek söz olacak diye. Şerefsizin birisiydi enişte. Ablamı çoluk çocukla bıraktı, başka birini buldu gitti. 4-5 yaşında hepsi, 6 yaşında en büyüğü çocukların. Laf olmasın şey olmasın diye ben gittim iş yerinde yattım. Birkaç sene iş yerinde yattım. Ondan sonra askere gittim geldim. O zaman da dul kadına bir şey vermiyorlar, ev vermiyorlar ablama. Bana dedi erkek olarak yanımda dur. Durdum biraz sonra çocukları büyüdü işte kızları büyüdü, ben sıkı yapıyorum işte bu saatte gezmeye gidilmez

falan, bana tavır aldılar. Ben de kafam bozuldu çıktım evden. Yani sonra işte işyerinde yattım kalktım evlenene kadar. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Askere gittim geldim 5 günlüğüne falan gittim herhalde, ben ebemin yanına gittim. Anneannem yani. Ben 5 gün falan kaldım burda, bunlar çıktı geldi, dedi biz kız evlendireceğiz, gelin getircez sen dediler çık git. Camii'nin hocasının evinde kaldım ben. Caminin hocası dedi ki (duraksıyor), şimdi ben namaz kılmıyorum Hoca sabah kalkıyor, kalktığı zaman beni kapı dışarı ediyor. Şimdi sen kendi evine sığmazken başkasının evine sığınmak olur mu? Böyle şeyler aklıma geldikçe insanın morali bozuluyor. Benim bir arkadaşım vardı yurttan, onun evinde kaldım. O çalışıyordu. O ilk girenlerden. Sonradan baktım (duraksıyor), şimdi her insanın ahlaki bizim oradan çıkınca değişiyor. Ne gibi değişiyor? O orada tacize uğradıysa o da çocukları taciz ediyor. Ona uğradıysa “suçiçeği”, o da bebelerle uğraşıyor. Ben birkaç çocuk eve getirince oradan çıktım artık. Ben sonra iş başı yapınca zaten bizim kalacak yerimiz yok diye idareye gittik. Bize kalacak yer verin dedik. Onlar da bize bir yer iş yerinde gösterdiler, orada yatıp kalkıyorduk. Orada da yemekhanede çalışıyorduk, kaldığımızın yerine nöbet tutturuyorlardı, boş bırakmazlardı yani illa karşılığını alacaklar. Çünkü gidecek yerimiz yoktu. Bayramlarda falan adamın varsa neyse gidiyorduk. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.3.1.4. Gelecek Kaygısı ve Yaşanan Güçlükler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ifadelerinden, katılımcıların genel olarak gelecek kaygısının olduğu ve hatta gelecek ile ilgili plan yapamadıkları anlaşılmıştır. Tek planlarının bir an önce kurumdan çıkmak ve yakın aile üyeleriyle buluşmak ile ilgili olduğu görülmüştür. Özellikle katılımcı ifadeleri, katılımcıların akademik gelecekleri ile ilgili motivasyonlarının düşük olduğunu göstermektedir.

O dönem hiçbir hedefim yoktu, o dönem gerçekten hiçbir hedefim yoktu. Tek amacım oradan kurtulmaktı. Ablamın yanında liseyi bitirmek, tek hedefim oydu. Yani o zaman öyle hatırlıyorum. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bir ailem olduğu için ailemin yanına gidebileceğimi biliyordum. Kurumun yetiştirme tarzından kaynaklı çoğu arkadaşımın, çoğu kardeşimin öyle bir planının olduğunu zannetmiyorum. Benim de zaten ailem olmasaydı öyle bir planım olamazdı. Kendi ayakları üzerinde durmak için mücadele yollarına bakacaktım ama genel olarak öyle bir planımız olmadı. Çünkü bir ailede yetiştiğiniz zaman, büyüyünce pilot olacağım, astronot olacağım, hâkim olacağım, savcı olacağım, polis olacağım, hemşire olacağım diyebiliyorsunuz. Ama yurttaki benim kaldığım yıllarda kimsenin öyle ileriye dönük bir planının olduğunu hatırlamıyorum. Yani görmedim. Daha sonraki tecrübelerimde, gezdiğimiz zaman, ileriye dönük planı olan nadir kişi var. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Hiçbir planım yoktu. Sadece ablamın yanına gideceğimi biliyordum çünkü Meslek Lisesi okumuştum üniversite hayalim zaten yoktu. İki yıllık vardı onu ben hiç istemedim, hep önyargılı baktım ben hiç istemedim yani. Tercihleri bile düşünmedim aklımdan bile geçmedi okumak. Yani tek bildiğim şey çıkınca ablamın yanına gideceğimdi. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.3.1.5. İş Bulmada Yaşanan Güçlükler

Devletin kurum bakımı deneyimi olan bireylere sağladığı iş imkanından kaynaklı genel olarak katılımcıların iş bulmada güçlük yaşamadığı görülmüştür. Ayrıca iş yeri ortamının sağladığı sosyal ortam katılımcıların sosyalleşmesine katkıda bulunmuş ve sosyal etkileşimi arttırmıştır. Katılımcı ifadeleri, çalışma ortamının katılımcıların kurum bakımı sonrası uyumuna olumlu yönde katkı sağladığını göstermektedir.

Çıkınca baya bir boşlukta hissediyorsun kendini, üzüliyorsun, bir daha o ortama dönemeyeceğini düşününce daha çok kahroluyorsun. Ondan sonra tuttum işe girdim, fabrikaya. Fabrikada bir buçuk yıl çalıştım. Orada çalıştıktan sonra abim tekrar işten çıkardı, o zaman daha çok zoruma gitti. Çünkü ben evde yaşayan, aile sevgisi gören kişiler arasında daha çok alıştım işe, onların arasında çalıştım, onlarla daha çok diyalog kurdum, onların evine gittim geldim. Çıktıktan sonra daha çok bocalama oldu, daha çok sinirim bozuldu. Hıçkırarak ağladığımı hatırlıyorum. Kimseyi içeri almadım. Herkes dışarı çıktı. Kardeşlerim,

abim, yengem ve yeğenlerim hepsi dışarı çıktılar. Sonradan sakinleştim. Sonrada devletin sağladığı iş imkanıyla buluştum hala aynı yerde çalışıyorum. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Kurum direk bizi kamu kurumlarına yerleştirdi. Oradan direk işe başladığımız için çok fazla bir sıkıntı olmadı yani. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

İlk iş yerim burası, hala daha burası. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin devletin sağladığı iş imkanından yararlanamadığı durumlarda, birçok güçlükle karşı karşıya kaldığı, iş bulmada yaşanan sorunların uzun süreli olumsuz yaşam deneyimleri beraberinde getirdiği aşağıda yer alan katılımcı ifadesinden anlaşılmıştır.

Devlet ağabeyime veriyor ya en büyük hata o. 15-16 o civarlarda yaşıyım ve yeni 18 yaşında olan abime beni veriyorlar, gelip istiyo işte alıyım kardeşimi diyo devlet teslim ediyor. Korunma kararı kaldırıldı o zaman. Korunma kararı kalkınca iş hakkım da elimden gitmiş oldu. Ağabeyim dedi ki ozman beni götürürken yanımda ben bir fotoğrafçı ayarladım orda çalışırsın. Ben de yurttayken fotoğrafçıda çalışıyordum ya tamam dedim. Gittim, gidince umduğum gibi değil “hani” dedim “fotoğrafçı” ya ne yapacaksın fotoğrafçıyı dedi, kendi boyacıydı beni de boyacı yaptı. Boyacı oldum yani. Bi de beni bıraktı gitti askere alır almaz, gittim şeye yakın bir köylü vardı o da ustabaşıydı onun yanına girdim direk kalfa olarak, biraz fazla maaş verdi, çalışmaya başladım artık. Özel yerlerde çalıştım hep. Zamanında mahkemeye verseydik devletin iş imkanıyla ilgili belki kazanırdık ama onu bilmediğimiz için, şimdi geçti artık. Devlet bana iş vermedi yani kısaca, ben de uğraşmadım. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.3.2. Kurum Bakımı Sonrası Kurumdaki Arkadaşları ile Görüşme Durumu

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı sonrasında genel olarak kurumdaki arkadaşları ile görüştüğü ve sosyal etkileşimlerinin yetişkinlikte de devam ettiği görülmüştür. Aşağıda yer alan bazı katılımcı ifadeleri, katılımcıların kurum akran grubu ile iletişimlerinin sınırlı olduğunu ve evlendikten sonra arkadaşları ile etkileşimin devam etmesine ilişkin karar aşamasına eşlerin de dahil olduğunu göstermektedir.

Hepsi ile olmasa da samimi olduğum arkadaşlarımla görüşüyorum tabi. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

O zaman ki arkadaşlarımızla halen görüşürüz, diyalog içerisindeyiz. Genelde hepsi de iyi yerlerdeler. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Birkaç tanesi ile hala görüşüyorum. Hepsi evlenip kendi hayatlarına baktı, şehir dışına çıktılar falan. Öyle kopanlar oldu ama hiç kopmayan var 3 tane. Eşler de tanıştı. Hani tatillerde falan birlikte görüşürüz yani. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Bazen senede bir görüşüyoruz, yurttan çıkanlar pikniği yapıyoruz orda görüşüyoruz. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Hepsiyle değil. Birkaç kişiyle ve sürekli değil. Ben normalde yurttan arkadaşlarımla pek bir araya gelmem. Çünkü bazılarının huyunu beğenmiyorum. Eşimde her zaman söyler eşiyle geliyorsa gelsin tek başına gelmesin diye. Ben hiçbir zaman arkadaşlarımı kendi evime tek çağırمام. Gelirse eşiyle, ailece gelirler sohbetlerini ederler kalırlarsa kalırlar. Evlenmeden önce de çok görüşmezdim. Çünkü abimle kalıyordum o zaman. Ama o zaten yurttan bitiyor. Benim mesela ilkokul, ortaokuldan arkadaşım burada aynı iş yerindeyiz, onlarla da görüştük ailece ama olmadı, devam etmedi. Kişinin karakteriyle, huyuyla ilgili, ben çok seçici

bir insanım. Huyu hoşuma gitmezse ben görüşemem. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.4. İş Yaşamları

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamlarına ilişkin düşüncelerinin ve deneyimlerinin yer aldığı bu bölümde, iş yaşamlarına ilişkin olumlu yaşam deneyimleri, iş yaşamlarına ilişkin olumsuz yaşam deneyimleri ve yuva-yurt deneyimini sosyal çevre ile paylaşma durumu alt başlıkları altında katılımcıların deneyimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.2.4.1. İş Yaşamına İlişkin Olumlu Yaşam Deneyimleri

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamına ilişkin olumlu yaşam deneyimleri başlığı altında, uyum gösterme, rehberlik, iş ilişkileri, iş memnuniyeti alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamına ilişkin olumlu yaşam deneyimlerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.4.1.1. Uyum Gösterme

Kurum bakım deneyimi olan bireylerin iş yaşamına uyum göstermede, kurumda benzer deneyimlere sahip bireylerin varlığı, daha önceden sahip olunan iş deneyimi ve katılımcının karakteristik özelliklerinin etkili olduğu ifade edilmiştir. Aşağıda yer alan ifadelerde, kurum bakımı deneyiminin iş yaşamına uyumda olumsuz etkilerinin de olduğu dile getirilmiştir.

Benim çalıştığım yerde iki tane daha benden önce yurttan ayrılmış işe yerleşmiş erkek arkadaş vardı. O yüzden hiç yabancılık çekmedim, çünkü herkes herkesi tanyordu. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Uyum sağlamayla ilgili hiçbir sıkıntım olmadı. Hatta şefim halimden çok memnun kaldı beni burada bıraktı. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

İş arkadaşlarımızla ilk günden beri, benim birazda dışarıdan iş tecrübesi, kültürüm olduğundan dolayı, hep uyum içerisindeyiz. Ama çevremizdeki olan arkadaşlarımızın, kardeşlerimizin uyumu olmayan kişiler vardı, o da kurumdaki yetiştirme tarzından kaynaklı bir olay. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.4.1.2. Rehberlik

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların iş yaşamı ve iş ortamı deneyimlerini benzer şekilde kurum bakımı deneyimine sahip olan bireylerle paylaştığı, uyum sağlamaları ve sorunlara ilişkin baş etme kapasitelerini arttırmaları yönünde destek gösterdikleri aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde dile getirilmiştir.

26 yıldır aynı yerdeyim, genelde çoğunluk kendi kardeşlerim işe başladığında benle muhatap oluyorlar. Benle muhatap oldukları için onları yönlendirebiliyorum bir şekilde. Yönlendirme derken, en azından onlara rehberlik yapıyorum. Onlara bir şekilde anlatıyoruz, işi anlatıyoruz, hayatı anlatıyoruz. O yönden faydamız olduğu için bir yere ayrılmadık. Belki maddi olarak daha iyi imkânı olan yerler vardır, belki değiştirebilirdim ama gitmedim, kardeşlerime yol göstermek daha iyi geliyor bana. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.4.1.3. İş İlişkileri

Katılımcıların genel olarak iş ilişkilerinin iyi olduğu, iş arkadaşları ve idarecilerle sorun yaşamadığı görülmüştür. Katılımcıların ortak deneyimlere sahip kurum bakımı deneyimi olan iş arkadaşlarıyla yakın ilişkilerinin kendilerine özgü doğasıyla birlikte devam ettiği dile getirilmiştir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri,

katılımcıların iş ortamında ortak deneyime sahip olmayan iş arkadaşlarıyla da çok yakın arkadaş ilişkileri kurduğunu göstermektedir.

İşte ki herkesle iyidir benim aram. Ben herkese uyum sağlıyorum. Severler de beni yani. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Sağ olsun idarecilerimiz örnek göstermişlerdir beni hep, yani basında olsun bulunduğumuz ortamda olsun. Hem idarecilerle hem de arkadaşlarımla aram çok iyidir. Büyük olarak bana saygıları devam eder burdaki kurumdan arkadaşların da. Hatta kurumdan bir arkadaşımız burada önemli bir yere geldi. Üstteki idarecilerimize dedi ki; “vallahi abimiz bizim her zaman üst devre abimiz olduğu için biz ona başkanlık ya da üst amirlik yapamayız”. Ben de espri anlamında dedim ki; “vallahi bunların Başkanlığı ya da Genel Müdürlüğü akşam beşe kadar söker 5'ten sonra benim kanunlarım geçer.” orada güldük böyle şakalaştık, yani öyle bir durum var aramızda arkadaşlarımızla da. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

İdarecilerle aramız şu an da iyi, işe girdiğimiz yıllarda da çok iyiydi. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Yani ben şimdi hayatımın neresinde olursam olayım, neye ihtiyacım olursa olsun, ne sıkıntı yaşarsam yaşayayım bir telefonla yanımda olacağını bildiğim arkadaşlarım var iş yerimde. Bu bana yetiyor. Çok kıymetliler benim için. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.4.1.4. İş Memnuniyeti

Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinde, işlerinden memnun oldukları dile getirilmiş olup, iş doyumlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Ben çok severek yapıyorum işimi. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Alıştık işimizi seviyoruz. Neticede piyasaya göre de iyi yani çok fazla şey olumsuz bir durumu yoktur. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

İşimden de çalışmaktan da çok mutluyum. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.4.2. İş Yaşamına İlişkin Olumsuz Yaşam Deneyimleri

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamına ilişkin olumsuz yaşam deneyimleri başlığı altında, uyum güçlüğü ve mobing alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamına ilişkin olumsuz yaşam deneyimlerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.4.2.1. Uyum Güçlüğü

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin, kurumun çocukları kurum sonrası yaşama hazırlamamasından, geçmiş yaşam deneyimlerinin etkisinden, kurumda yaşadıkları travmatik olaylardan kaynaklı ve kurum içi işleyişte, yaşam tarzında ve ilişkilerde farklı bir yapı olmasından kaynaklı uyum güçlükleri yaşadıkları görülmüştür. Aşağıda yer alan ifadelerde, katılımcıların genellikle iş ortamında arkadaş ilişkilerinde uyum güçlüğü yaşadığı, bunun yanı sıra idarecilerle ilişkilerde, iş disiplini ve profesyonel iş yaşamı ile ilgili uyum sorunları yaşadığı da dile getirilmiştir.

Şimdi biz ilk girdiğimiz yıllarda bu kurum bakımından ayrılanların işe yerleştirme süreci yeni başlamıştı. Yaklaşık ikinci üçüncü yılıydı, çok fazla sıkıntılar olmuyordu. İş yerinde kurumdan ayrılan çocuklar çok fazla tanınmıyordu. Ondan dolayı bir dezavantaj durum olmuyordu, olumsuz bir durum olmuyordu. Ama daha sonraki yıllarda ben kendi başıma geleni söyleyeyim. Benim daha önceden bir tecrübem vardı, tecrübem derken en azından yazları gidiyordum tatilde çalışıyordum. Yani bir yerde çiraklık yapıyorduk. Çiraklık yaptığım için oradan aldığım bir kültür vardı, oradaki kültürü neticede getiriyordum, burada uygulama alanına geçirmiş oluyordum. Kurumdan ayrılan çocuklarımızın yüzde doksanı o yıllarda

eğitim düzeyi düşüktü. İlkokul ortaokul düzeyindeydi, çünkü kurumdan liseye devam etmeyenlerin hemen ilişkisini keserdi veya liseye gitmene gerek yoktur oğlum zaten işiniz sizin hazır diyorlardı. Çocuk geliyordu, işe giriyordu ama çocuğun herhangi bir hayatla, işle ilgili bir tecrübesi yoktu. Dışarıda bir iş yapmamıştır yani direk 18 yaşındaki bir çocuğun eline paspası veriyorsunuz. Örneğin bizim kurum açısından baktığımız zaman, kocaman bir okul, burayı diydünüz paspasla, çocuk paspas nedir, paspaslama nedir, mesai nedir, iş kavramı nedir bilmiyordu. İşe uyumla ilgili, işe gidiş gelişlerle ilgili sıkıntılar yaşıyordu. Amirler ile alakalı, kurum kültürü ile alakalı sıkıntılar yaşıyordu. Tabii bu, yıllar geçtikçe biraz daha arttı çünkü yeni yetişenler hayattan herhangi bir tecrübe edinmeden hayata atılıyor. Bizim yıllarımızda yazları herkesi bir şekilde kursa falan gönderiyorlardı bir de bizim yurttaki atölyelerimiz vardı iş atölyeleri vardı, iş atölyelerinde bir şeyler üretiliyorduk. Çocuk orada bir meslek kazanıyordu. Katkı sunuyordu yurda veya dışarıda çalışıyordu. Yani en azından iş nedir, kazanç nedir biliyordu yani. Şimdi yıllar geçtikten sonra bu tabii bilinmeyince uçurum daha çok fazlaştı. Ondan dolayı uyum ile ilgili sıkıntılar oldu ve olmaya devam ediyor. Genel uyum ile ilgili kurumun sorumlu olduğunu düşünüyorum. Kurumun bu çocukları yönlendirmesi şart. Örneğin biz bir aileyiz ailede çocuk evlenecektir, evlenmeden önce çocuğa evlilik şudur budur, en azından anlatılır. Veya çocuk okula gidecek, çocuk okula giderken okula yeni başlıyor, aile ilk 1 hafta 2 hafta onunla beraber gider gelir ki uyum sağlasın. Tabii bizim çocuklar da öyle bir durum olmadı, olmuyor da. Direk çocuk geliyor, işe geliyor “al çocuğum git işinin kıymetini bil” zaten “iş nedir” çocuk bilmediği için “işin kıymetini bilmek” gibi bir durumu da olmuyor. Ama genel olarak iyi, tablo çok da kötü değil (gülüyor). Olumsuz durumlar oluyor bu da genelde bizim çocukların kuruma geliş nedenlerinden, kurumdaki travmalardan kaynaklanan sebeplerden oluyor. Çocuk çünkü kendisini halen eski psikolojik durumundan atamıyor. Yetişme tarzından dolayı kendini geliştiremiyor. Tabii evlenince biraz daha değişenler oluyor. Daha kötü olumsuz yola gidenler de oluyor. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinde, iş ortamında arkadaş ilişkilerinde yaşadıkları güçlükten kaynaklı iş arkadaşlarıyla iletişim kurmayı tercih etmedikleri ve uyum güçlüğü ile ilgili baş etme mekanizmalarını bu şekilde oluşturdukları görülmüştür.

Nasıl davranacağını bilmiyorsun. Şimdi benim burada yurttaki olan arkadaşlarımla olan davranışlarımla, buradaki olan arkadaşlarımla davranışlarımla arasında çok fark var.

Bunlar hemen farkına varıyor. Yurt bitmiş ama içgüdüsel olarak kurt gibi davranmaya başlıyorsun. Hepimiz bir araya geldiğimiz zaman özellikle. Ben artık hiç biriyle konuşmuyorum. Şimdi adam şaka ile karışık senin anana sövüyor. Onun kastettiği orada yetiştiren bakan kadınlar (bakıcı anne) ibaresi var. Bizde böyle tabi şimdi bu adamlar o durumu bilmiyor. Öz annesine küfür ediliyor zannediyor. Uyum sağlayamıyoruz yani. Bir arkadaş mesela bunu getirdim paylaşın diyor. Şimdi ben bunu izah edemem, ben alır bunu saklı yerim. Yani böyle bir şey o paylaşır öbürü paylaşır ben istesem de yapamam. Yapamıyorum yani. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Yok, benim hiçbir zaman bu zamana kadar uzun süreli bir arkadaşım olmadı. Şey etmedim yani (duraksıyor) bilmiyorum. Yani benle mi alakalı onunla mı alakalı bilemiyorum yani. Fazla sürmüyor arkadaşlıklarım. İşyerlerindeki zaten, iş yerinde çalışıyorsam sürüyor işyerinden çıktıktan sonra bitiyor. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.4.2.2. Mobing

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamına ilişkin olumsuz yaşam deneyimlerinden mobing alt başlığı altında psikolojik baskı, angarya, etiketleme alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamına ilişkin olumsuz yaşam deneyimlerinden mobinge ilişkin bulguları bu bölümde yer almaktadır.

3.2.4.2.2.1. Psikolojik Baskı

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesi, idarecilerin hiyerarşik olarak çalışanların statüsüne işaret eden söylemlerde bulunarak psikolojik baskı yaptığını, bu anlamda mobinge maruz kaldığını belirtmiştir.

Hizmetli deyip ondan dolayı hor görürlerdi. Orada bir baskı olayı oluyordu. Hatta ben izin almışım bana diyor ki sen temizlik...(sinirleniyor) yani masa başında çalışıyorum ben memurum görevi geçici olarak yapıyorum, bana aynı zamanda temizlikte yazmışlar. Hizmetli kadrosuyla başladım ben işe, “sen bu işi yapmaya mecbursun” diyorlar. Amirler falan çok yapıyor bunu. Çok bağırıp baskı yapıyorlar. Ki içimizde de var o şekilde yapanlar. Zamanında neydi ki ne oldu diyen de çok şimdi statüm değişti tabi. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.4.2.2.2. Angarya

Katılımcıların ifadelerinden çalıştıkları kurumlarda iş yüklerinin fazla olduğu, iş tanımlarının dışında çalıştıkları ve kurum bakımı deneyimleri olduğu için negatif ayrımcılığa uğradıkları anlaşılmıştır. Kurum bakımı deneyimi kimliğinin getirdiği negatif ayrımcılık sonucunda katılımcıların idarecilerin mobingine maruz kaldığı görülmüştür.

Yani bakın şöyle, ben mesela Endüstri Meslek Lisesi Metal İşleri bölümü mezunuyum. Devlet bize iş imkânı sağlıyor ama benim eğitimimi desteklemiyor. Devlet iş imkânı sağlarken beni yardımcı hizmetli kadrosunda almak yerine mesela teknik hizmet kadrosunda alsaydı eğitimimin karşılığı olarak daha iyi hizmet verirdim. Eğitimime uygun olarak teknik hizmetler kadrosunda alsaydı hem maaş olarak hem de iş imkânı olarak daha rahat ederdim. Şimdi bizi kurumlar atarken bazı insanların kucağına atıyor resmen. Şöyle atıyor, yardımcı hizmetli kadrosunda atıyor, sürekli idarecinin eline bırakıyor. Şu an idareci elinde olduğum için sabit bir işim olmuyor. Nerede kıyı köşe angarya iş orda biz. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Ben sabahtan akşama kadar masa başında çalışıyorum memur oluruyla, valilik olurum var benim, ona rağmen saat 5'ten sonra temizlik yap dedikleri için yapıyordum. Kimse bana laf söylemesin, söz söylemesin diye, ki ben temizliğimi de çok güzel yapardım yani. Aldığım parayı hak etmek için sırf fazlasıyla çalışırdım zaten. Aslında başında biz dilekçeleri yanlış vermişiz. Yani “Asli görevimi aksatmamak kaydıyla...” diyerekten, bizim kaybımız oradan oldu. Sonradan Bakan değişince, kimse bir şey söyleyemiyor. Kalktım ben dile getirdim müdüre “biz böyle böyle kadromuz hizmetli, aynı zamanda valilik olurum var benim masa

başında ama akşam 5ten sonra ya da sabah erken gelip temizlik yapıyorum” dedim. Müdür “Bu yanlış bir şey. Sizin yaptığınız yanlış. Bu masa başında çalışıyorsa sen bu adama temizlik yaptıramazsın.” dedi. Amirimiz de oradaydı, o hor gören beni, hemen talimat verdi, ondan sonra özellikle bayanlardan aldı. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Ben 20 senedir buradayım daha yeni rahata erdik. Bakmayın siz böyle durduğumuza yani, buradaki asfaltına kadar nerede b.ktan iş varsa bizleri çalıştırıyorlardı. Biz devlet malıyız ya, nasıl çoğu yerde hor görüyorlar devlet malını bizi de öyle görüyorlardı. Bizleri burada p.ç olarak görüyorlar, bizi olmadık şey görüyorlar. Burada itilmedik kakılmadık bir tarafımız mı kaldı zannediyorsunuz? Burada 600 tane teknisyen maaşı alan var, bize vermiyorlar. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.4.2.2.3. Etiketleme

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin geçmiş yaşam deneyimleri, iş yaşamlarında cinsiyet farkı gözetilmeksizin bir etiketleme ve ötekileştirme nedeni olarak görülmüştür. Katılımcıların iş ortamlarında, “yurt bebesi”, “yurtlu” şeklinde etiketlendikleri, önyargılı ve suçlayıcı muamele ve söylemlerle karşı karşıya kaldıkları özellikle kadın katılımcıların daha çok cinsiyetçi yaklaşımlar ve ithamlara maruz kaldıkları aşağıda yer alan ifadelerde belirtilmiştir. Katılımcılar iş yükü ve iş yaşamı ile ilgili herhangi bir sorun yaşamazken, kurumda gördükleri ayrımcı muamele, karşılaştıkları önyargılı bakış açısı ve etiketlemeden psiko-sosyal açıdan olumsuz etkilenmektedir.

Yani istediği gibi kullanabiliyor “yurt bebesi zaten bu” diyor yani “Yurt bebesi” diye hitap ediyor. İşe girdikten sonra şöyle bir şey var, ilk işe girdiğim zaman psikolojik sorunlarım daha çok oldu bu devlet dairesinde. Daha öncesinde biraz daha iyiydi. Yani şöyle, işe yurttan girdiğim için insanların bakış açısı çok farklı, bedava iş sahibi oldu olarak görüyorlar. Önyargı var, ben işimi dört dörtlük yapıyorum yani yapmaya çalışıyorum. Hani devletini milletini seven bir insanım. Bu önyargıyla sürekli insanlar hareket ediyor bize karşı. Bu

konuda çok sıkıntımız var, genel olarak bir sıkıntımız bu. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Yani ılımlıyım çok. Hemen parlayan biri değilim aslında o yüzden bunca yıllık memuriyet hayatımda 2 kere kurum değiştirdim. Uyumluyumdur, çok sıkıntı yaşamadım. Öncesinde okurken staj deneyimim olmuştu zaten bankada bir staj yapmıştım, hiç sorun yaşamadım iş ile ilgili. Hatta diyebilirim iş dışında yurttan olmamın verdiği dezavantajları çok yaşadım. Potansiyel o.....dum mesela. Bir ben bilmiyormuşum ayakta uyuyormuşum (gülüyor). Sonra bir işe girdiğimde, birinin yanına girdiğimde “sen de yurt çocuklarıyla beraber başlayanlardan mısın?” diye sorarlardı. İmalalı imalı “Yurtçulardan mısın?” diye şey yaparlardı. Yemekhanede böyle acayip acayip bakmalar olurdu. Hem yurt kıızıydım hem kadındım hem potansiyel o.....dum ama benim erkek versiyonum da potansiyel serseriydi, iş yapmayan serseri. Öyle bakılıyordu yani. Yani isim değişiyordu sadece. Ben bir iki kızla takılıyordum. Beraber işe başlamıştık, onlar da benim gibi yurt çocuğuydu. Aynı iş yerinde çalışan bir erkek arkadaş o da yurt çocuğu bir gün geldi “onlarla dolaşma” dedi. “Neden” dedim “seni de onlar gibi zannedecekler, senin öyle olmadığını biliyorum” dedi. Meğer kızlara başka türlü bakılıyormuş. O birimden başka bir birime geçtim çok tiksindim bakış açısından. O yüzden herkesle konuşurum herkesle muhabbet ederim ama iç dünyama, hayatıma sokmam kimseyi bir iki arkadaşım dışında. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcıların kurum bakımı deneyiminin yanı sıra iş ortamlarında aldıkları unvan ve statünün de etiketlemeyi beraberinde getirdiği aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde belirtilmiştir. Ayrıca işte terfi eden katılımcıların iş ortamında yaşadıkları etiketlemeyi artık yaşamadıkları, işte terfi durumunun ayrımcı bakış açısını değiştirdiği katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Öte yandan bazı katılımcı ifadeleri işte terfi durumunun idari inisiyatifle gerçekleşmesi durumunda etiketlemenin ve önyargının devam edeceği ve bu nedenle ayrımcı tutum, davranış ve uygulamaların katılımcıların haklarına erişebilmesi noktasında engel teşkil edeceği ifade edilmiştir.

Burada yurt çocukları diyorlar bize mesela, bence yurt çocuğu olmak ayrıcalıklı bir şey. Bazıları hor görse de, yarın bir gün onların başına ne geleceği belli olmaz. Hani yurt çocuğu derken bazen çoğu kişi “yurt çocukları şöyle, yurt çocukları böyle” diyor. “Sen onlara hiç benzemiyorsun” diyorlar. Kimisi “farklı ve değişik yapısı var onların” diyor. Beni kesinlikle

yurt çocuğuna benzetmiyorlar. Ama yurt çocuğu deyince farklı yaklaşımlar oluyor. Hizmetli kadrosu olmaktan ve yurttan olmaktan kaynaklı iş yerinde sorun yaşadım çok. Yani, yurt çocuğu deyip şey yaparlardı. Her şekilde, “sen yurtlusun, sen hizmetlisin” derlerdi, onu hissettirirlerdi. İlk zamanlar öyleydi. Mesela şimdi beni görüyorlar koridorlarda, “Hatice nasılsın?” diyenler şimdi farklı davranıyor. Terfi aldıktan sonra o unvan nasıl değiştiriyor insanı işte. Hatice Hanım diyor şimdi görenler, önceden Hatice diyorlardı şimdi Hatice Hanım oldum. İnsanların bakış açısını çok değiştiriyor. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Terfi falan alamayız mesela biz. Buradaki adam torba morba bilmez. Bunlar yasa da bilmez şey de bilmez. Kurumun keyfine kalmış. Onların vicdanına kaldıysa iş kötü. Yurtluya yine yurtlu derler bunlar. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

İdari ve iş yeri etkileşimlerinde, kurum bakımı deneyiminin eşitliksiz ve suçlayıcı muameleye neden olduğu aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde de görölmektedir.

Öyle bir zaman oldu ki, kurumdan çocuk geldiği zaman direk, “bana yurttan gelen kimseyi vermeyin, şöyle etmeyin, böyle etmeyin” gibi ötekileştirme durumu ortaya çıktı. Kurumda şu anda yaklaşık 1000 personel varsa dörtte biri oranında bizim Sosyal Hizmet Kanunu ile atamalardan kaynaklı çalışan arkadaşlarımız var. Bu da çok büyük bir etki yani. Dört kişiden birinin yaptığı olumsuz bir olay mutlaka göze batıyor, görünüyor. Belki yurttan çıkmayanlarla aynı hatayı yapıyorlar ama bizinkisi göze batıyor. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.4.3. Yuva-Yurt Deneyimini Sosyal Çevre ile Paylaşma Durumu

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt deneyimini sosyal çevre ile paylaşma durumu başlığı altında, “Ne duyulsun, ne konuşulsun!” ve “Gizlemem, utanılacak bir şey değil ki!” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi

olan bireylerin yuva-yurt deneyimini sosyal çevre ile paylaşma durumuna ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.4.3.1. “Ne Duyulsun, Ne Konuşulsun”

Kurum bakımı deneyimini iş yaşamı ve sosyal çevrede paylaşmamayı tercih eden katılımcı, paylaşması durumunda karşılaşıacağı etiketleme ve ayrımcı muameleye karşı kendini korumak maksadıyla önlem niteliği taşıyan bir karar aldığını aşağıda belirtmiştir. Özellikle kurum bakımı deneyimi olan kadınların iş yerlerinde karşılaştıkları olumsuz bakış açısı ve cinsiyetçi tutum ve davranışlar kadınları psikolojik olarak olumsuz etkilediği gibi, geçmiş yaşam deneyimini açıklamak istememesine de neden olmuştur.

Yani benim iş yerindeki arkadaşlarım benim yurttta kaldığımı bilmez. Bunu niye söylemedim, mesela birkaç kişi var yurt çocuğu, gerçekten sorunlu kişiler. En ufak bir şeyde “a yurttta kalmış, a şöyle, a böyle” bütün sıfatları taşıyor. Ötekileşmeyi sonuna kadar hissettiriyorlar, hem de yaşıyorlar. Şöyle söyleyeyim benim gerçekten yurttta kaldığımı öğrenirlerse çok büyük şaşırırlar. O kadar şaşırırlar ki yani çünkü onları ötekileştirdiler ama beni ötekileştirmediler. Benim de yanlışım olmuştur elbet ama ben yurttta kaldığımı söylemediğim için o sıfatı yemedim ama onlar en ufak bir şeyde işte “yurttta kalmış şöyle olmuş böyle olmuş” direk o sıfatları yiyorlardı. Yani bazen çok kızıyorum onlara, bazen hani söylemek istiyorum ben de yurtluyum diye ama sonra vazgeçiyorum, bir düzen kurduk yani bozulsun istemiyorum. Ne duyulmasını ne konuşulmasını istiyorum aslında. Ben normal bir aile olarak hayatıma devam etmek istiyorum. Üzerine konuşmak her şeyi tekrar yaşamak gibi. Söyleyen insanlar belki daha güçlüdür bilmiyorum. Ben daha güçlü değilim, kaldıramıyorum ben, bana ağır geliyor. Psikolojik olarak daha güçlü olduklarını düşünüyorum yurtlu olduğunu söyleyen insanların. Geçmişini hatırlayıp, üzerine konuşabildiklerine. Aslında benim söylememem de bilinçli değildi birdenbire, yani herkes farklı bir şekilde açıktan atama ile geldiğimi düşündü ben de bozmadım ki o zaman bekârdım, eşim hayatımda vardı ama bekârdım. Sonra önceden etraftan çok duydum, yani bekâr olup çevreden farklı şekilde karşılananları o yüzden söylememeye karar verdim, o gözle bakılmamak adına.(Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.4.3.2. “Gizlemem, Utanılacak Bir Şey Değil Ki”

Katılımcıların çoğunluğunun kurum bakımı deneyimini sosyal çevresi ile paylaştığı görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde, katılımcıların yuva ve yurt deneyimlerini sosyal çevrede paylaşmayı olumsuz olarak görmedikleri hatta sosyal çevrede karşılaştıkları olumsuz tutum ve davranışlara rağmen deneyimlerini paylaştıkları belirtilmiştir.

Ben gizlemem yani utanacak bir şeyim yok ki. Ben yurttta büyüdüm yani. Her yerde de derim, övünerek derim. Ne olacak bundan, ben yurttta büyümüşüm bu hale gelmişim. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Söylerim ben hiçbir zaman çekinmem. Paylaşıyorum mesela kim olursa olsun, ben yurttta kaldım derim, anne baba sevgisi görmedim derim. Bunda çekinecek bir şey yok. Ben hiçbir zaman bundan gücenmedim, yurt çocuğuyum yani, şu alnımın çatında da yazsa yurt çocuğuyum nihayetinde. Ben inkâr edemem, niye inkâr edeyim ki. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Yani yurttta kaldığımı saklamadım, kimseden saklama ihtiyacı da duymadım. Daha sonra yurttan çıktıktan sonra, yıllar sonra iş yerine meslek hayatına başladıktan sonra, önceki yaşadığımız olaylardan ötürü falan daha çok bizim kardeşlerimize yardım etme eğilimi olduğundan, yurttta kaldığımız olayı daha çok ön plana çıkmaya başladı. Hiçbir zaman da saklama ihtiyacı duymadık. Bilakis yurtlu olduğumuzu ön plana çıkardık ki gelen kardeşlerimize yardımcı olduk. Ondan dolayı mutlaka vardır kurumlarda saklayanlar olumsuz şeyler yaşadıkları için ama ben tercih etmedim. Kurumlarımızda zamanla oluyor illaki yaşıyor olumsuzluklar yani yaşanmıyor değil. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.5. Evlilik Yaşamları ve Aile İlişkileri

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “Evlilik Yaşamları ve Aile İlişkileri” başlığı altında, evlilik öncesi süreç, eşleri ile ilişkileri, çocukları ile ilişkileri alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik yaşamlarına ve aile ilişkilerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.1. Evlilik Öncesi Süreç

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik öncesi süreç başlığı altında, evlilik/aile rol modeli, tanışma ve evlenme öyküsü, yuva-yurt deneyimini eş ve eşin ailesi ile paylaşma durumu, evlenmeden önceki evlilik tasarımı ve şuanki durum, evlilik öncesi romantik partner olma durumu alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik öncesi süreçlerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.1.1. Evlilik/Aile Rol Modeli

Katılımcıların büyük çoğunluğunun yakından tanık oldukları bir aile ortamı, etkileşimi, aile içi rol dağılımı ve aile içi ilişki dinamiğinin olduğu görülmüştür. Katılımcıların genellikle yakın aile üyelerinden oluşan evlilik/aile rol modelleri; anne, abla, ablanın eşi, dayı, abi, hala ve amca şeklinde sıralanmaktadır. Katılımcıların anne, kardeşler ve anne yakınları ile daha yakın ilişkiler kurduğu ve daha fazla birlikte vakit geçirdiği görülmektedir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde, katılımcıların tanık oldukları aile ortamı ve ilişkileri ifade edilmiştir.

Dayım şöyle yani dayımın 3 tane kızı olduğu için erkek çocuğu yoktu, ben de dayımın yanında çalıştım, onunla çok vakit geçirdim, bir şeyler paylaştık, kavga ettik, güldük eğlendik hani. Ailem gibi. Beni biraz daha erkek çocuğu olmadığı için hani onun yerine koydu dayım. Dayımla öyle bir yakın ilişkimiz vardı. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Ablam ve eniştem ile en çok vakit geçirdim onlarla kaldım. Bize karşı eniştem çok iyiydi ama. Kendi ilişkileri çok ilginçtir kötüydü. Yani eniştem bize çok iyi babalık yaptı diyebilirim ama kendi çocuklarına babalık yapmıyor yapamıyor. Dengesi çok ilginç (gülüyor). Çok ailesi ile ilgilenmiyor. Bizi bu kadar iyi sahiplenen adam kendi çocuklarına bu kadar iyi baba olamadı. Kızmak istiyoruz ama kızamıyoruz. Çünkü ne kadar iyi birisi olduğunu biliyoruz. Aslında çocuklarına birebir kötü davranmıyor ama çocuklarla ilgilenmiyor. En küçük yiğenim nerdeyse bir baba figürü görmeden büyüdü. Ablam ise katlanıyor. Bize rağmen boşanmadı, çok dirençli, biz hepimiz boşan gel yanımıza dedik (gülüyor). Boşanmadı, çocuklarım var dedi. Ablamla eniştemin evliliği beni korkutmuştu yani. En yakından gördüğüm evlilik onlardı ve onlarınki çok kötü gidiyordu. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Bazı katılımcıların aile ortamından uzak ve aile içi etkileşime nadir tanık olduğu görülmüştür. Aile ortamından uzak ve tanık olmadan yetişen katılımcıların tanık olduğu ailelerin baba yakın akrabaları olduğu katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. Baba yakını olan aile üyeleri hala ve amca olarak belirtilmiştir. Katılımcıların hala ve amcaları ile genelde çocukluk çağında tatillerde az sıklıkta görüştüğünü ifade etmiştir. (Katılımcılara ilişkin bu bilgiler katılımcıların diğer ifadelerinde yer almaktadır. Konuyla ilişkisi olması nedeniyle bilgilere burada da yer verilmiştir.) Aşağıda yer alan ifade de görüldüğü üzere katılımcılar kendi aile üyelerinden ziyade evlendikten sonra eşinin aile üyelerini sosyal destek olarak görme eğilimi göstermiştir.

Şimdi benim kayınpeder de yetim olduğu için, beni çok destekledi. Ama benim kayınpederim yetimmiş de yine de sonuçta birilerinin yanında kalmış. Benim gibi öyle yerde kalmamış. Ben kimseyi görmedim kendi başıma. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.1.2. Tanışma ve Evlenme Öyküsü

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin tanışma ve evlenme öyküsü başlığı altında, “görücü usulü” ve “arkadaş ortamında tanışarak” alt başlıklarına yer

verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin tanışma ve evlenme öykülerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.1.2.1. Görücü Usulü

Katılımcıların yarısından fazlasının görücü usulü evlendiği ve tanışma öykülerinde eşlere aracılık eden aile üyeleri ve iş arkadaşlarının olduğu görülmüştür. Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinden, aile ortamına duyulan özlem ile bir aile kurma isteği, eşin aile üyelerinde katılımcı ile benzer deneyimlere sahip olma durumu gibi nedenlerle evlilik kararının alındığı anlaşılmıştır.

Görücü usulü, iş yerime geldiler gördüler, beğendik birbirimizi. Burada bir bayan şefimiz vardı. Onların yıllardır konuştukları bir aile dostu geliyor kız arıyoruz diyor. Direkt o da beni önermiş. Şimdi onlar bir gün gelmişler, karşı bürodaydı yeri onların, odaya girerken gördüm ama ben odaya girmedim. Gelmişler, kayınvalidem ve görümcem, o sırada bayan şef bana sesleniyor “Saadet bizim büroya gelir misin?” tamam diyorum gidiyorum bir evrak verir gibi yapıyorum. Tamam diyorlar beğeniyorlar. Sonra bir gün eşimi gönderiyorlar, eşim de böyle takım elbise giymiş gelmiş. Ben de bürodayım İlhan abi var. “İlhan abi diyorum beni yalnız bırakma, birisi gelecek gel sen de yanımda otur”(gülüyor). Eşim de geliyor, burada görüyor, ikimizde tamam diyoruz. 4 ay içinde tanışıyorum da, nişanlanıyorum da evleniyorum da. Zaten abimin yanında kalıyordum. Ne zamana kadar abimle kalacağım. Bir an önce evlenip yuva kurmaktı bizim isteğimiz. Evlendim, kötü de olmadı. Eşim iyi, kayınvalidem iyi. Kayınvalidem bizimle kalıyor. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Köylüm vardı o dedi işte “kız var” dedi “gel bak” dedi. Geldim baktım “tamam” dedim. Kayınbaba da anasız babasız, kaynana da anasız babasız büyüdükleri için hani derler ya senin derdinden ancak öyle olan anlar. Öyle konuştuk anlaştık, herşeyde hoşgörülü davrandılar. Ondan sonra beraber nişanlandık, sonra düğün yapacağım para yok. Eşim de çalışıyordu zaten. Bir şekilde borçlandık, öyle yaptık. Sonra evlendik kaldık işte.” (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Eşimle askerden geldikten sonra tanıştık. Bu kadınlar günü dedikleri yerde görmüş annem. Hiç şey olmadı ne derler göz göze gelme, konuşma şeyimiz olmadı yani. Ondan sonra işte annemler bir ikindi vakti gittiler, beni bir hafta sonra çağırdılar, bir hafta sonra gittim bakacağız diye, ikindi gidildi akşam namazında babaya söylenmiş. Bize akşam namazından sonra dediler ki “gel sen de göreceksin”. Eşim de liseyi bitirecek o sene üniversite sınavını kazanmış okuyacağım diye direten bir kişi. Eşim demiş ki ailesine, “gelmesinler ben okuyacağım”. Bana da işte “sen bir bak görüşün durumu” dediler. Eşimle yalnız görüşmemizde odada ilk şartı şu oldu dedi ki, “Ben okuyacağım yani üniversiteyi okuma hayalim var. Beni dedi okutacaksan olur”. Ben de dedim ki “Ben okumaya karşı değilim. Nereye kadar okursan ben yanındayım”. Çünkü o zaman ben çalışıyorum. Okutma gücüm var yani. Böylelikle bir anlaşmamız oldu. Sonra ben işimden dolayı gidemedim, onlar benim yokluğumda yüzükleri takmışlar beni aradılar hayırlı olsun dediler dediler (gülüyor). Sonrada bir yıl içerisinde düğünümüz oldu. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Eşim, bizim yurttan bir ağabeyimizin iş yerinde çalışıyordu, özel sektörde. Onun vesilesi ile tanıştık, öyle evlendik. Tabii ben ona yurttan olduğumu anlattım, işimi anlattım. İşyerindeki pozisyonumu, durumumuzu anlattım, artılarımı eksilerimi anlattım. O da kendini anlattı. 3-5 ay kadar nişan söz olayları falan oldu sonra evlendik. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.5.1.2.2. Arkadaş Ortamında Tanışarak

Katılımcılardan arkadaş ortamında tanışarak evlenenlerin sayısının az olduğu görülmüştür. Bu durum görüşülen katılımcı profilinin yaş ve yaşadıkları dönem ile ilintili olabilir. Katılımcıların evlenme ve tanışma öyküsünde yaş aralığının ve yaşanan kültürel dönüşümün etkili olduğu düşünülmektedir. Buna göre görece genç olan katılımcıların daha çok arkadaş ortamında tanışarak, severek ve bir süre vakit geçirdikten sonra evlenme kararı aldığı görülmüştür. Duygusal bir birlikteliğin ardından alınan evlilik kararlarında katılımcıların evlilik öncesi romantik partner deneyimlerinin olması evlilik karar aşamasına ışık tuttuğu ve bu deneyimlerin karar aşamasına olumlu etkide bulunduğu yapılan görüşmelerde katılımcılar tarafından

aktarılmıştır. Özellikle teknolojik iletişim araçlarının ve sosyal medyanın da ilişkinin seyrinde kullanıldığı katılımcı ifadelerinde yer almaktadır.

Eşimin ablası ile biz yurttan arkadaşız. Daha doğrusu ablası ablamın yurttan dönem arkadaşı. Ablamın yurttan sonrada bir süre ev arkadaşı olmuş. Ablam ile ben kalıyorum. Bir gün ablamı aradılar kardeşimle size geliyoruz çaya diye. O sırada kardeşini de getirdi işte bize. O sırada tanıştık eşimle, yani evimize misafir olarak gelmişti (gülüyor). Eşim beni beğenmiş ablasına söylemiş. Ben ilk önce kabul etmedim tabii o zaman benim hayatımda başka birisi vardı. Daha sonra nasıl oldu bilmiyorum aradı beni herhalde ya da ben mi aradım hatırlamıyorum bir şekilde (duraksıyor), aaa hatırladım, telefonda konuşuyorduk ablasıyla eşimi de ekledi. Üçlü grup bir şekilde yazışmaya başlamıştık sonra yazışmanın sonunda biz ikimiz konuşmaya başladık, sonra öyle öyle, sonra telefonlar, sosyal medyadan eklemeler falan derken evlendik (gülüyor). (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bir birlikteliğim vardı, bitti. Sonrasında bir psikolojik bunalıma girdim ben. Yaklaşık 1-2 yıl kadar sürdü. 2 yılın sonunda bir köpek besleyeyim dedim, köpek aldım. Ondan sonra köpeğim hastalandı, köpeğimi bir veteriner kliniğine götürüyordum dedim. O ara araştırdım ben hani veteriner kliniklerini, hastalığını falan, eşimi tavsiye ettiler. Orada eşimle tanıştım. Köpeğim ameliyat olacaktı, genetik rahatsızlığı vardı. Eşim dedi ki, hani “ölebilir” dedi. Sonra bir gün yine kafam güzel, köpeği ameliyat etmiş eşim, köpek ölmüş (sesi düşüyor). Eşim arıyor açtım telefonu işte ağlamaklı sesi “ya köpeğiniz öldü, suni teneffüs yaptım köpeğe hayatımda ilk defa” falan filan anlatıyor böyle, dedim “ya insan ölüyor yani sonucu, bu ihtimali söylemişsiniz zaten” dedim. Ondan sonra ben biraz makaraya aldım işte baktım benden daha çok canı sıkıldı. Ne kadar doğru bilmiyorum gelin bir gün çay içelim falan dedim. Ondan sonra bir çay içtik, hala içiyoruz (gülüyor). Aslında ablam ve eniştemin de köpeği var onlarla da tanıştılar ve bir araya geldiğimizde bizi yakıştırmaya başladılar. Benim evlilik gibi bir düşüncem yoktu yani, evliliğe çok sıcak bakmıyordum. Sonra sosyal medyadan arkadaş olduk ve buluşmaya başladık sık sık. Ondan sonra baktım, oturmasını kalkmasını, nasıl hareket edeceğini, nerede ne söyleyeceğini bilen bir bayan. Ondan sonra hani işte insan, psikolojisi bozuk olduğu anlarda tutunacak bir dal arıyor. Eşıme baktım hani duygusal anlamda bir bağlantı hissettim, o ara evlendim. İşte ne olduysa o ara oldu (gülüyor). (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Kendiliğinden gelişti. Yani görüşmemizin ilk 2 yılında zaten hiç bir şey yoktu. Yani arkadaş gibi konuşuyorduk sadece aynı iş yerinde çalışıyorduk. Benim o zamanlar başka bir ilişkim var, onun hayatı çok farklı bir yerde. Sadece arkadaş gibiydik (duraksıyor). O süreci tam şu anda düşünüyorum da nasıl oldu diye tam anlatmak için. Benim ilişkim bitmişti sonra ufak ufak böyle konuşmaya başlamıştık eşimle. İşte şehir değişikliği yapmak istiyorum biraz stresliyim falan. Bir gün bunu fark etmiş “gel seni bir dışarı çıkarayım bir kahve içelim bir sakinleşirsin” falan dedi. Konuyu hiç bilmiyordu ama fark etmiş sıkıntımı. Kahve içtik, orada neden sıkıntılı olduğumu sormuştu, anlatmıştım. Gidemediğimi anlatmıştım, ilişkimin kötü gittiğini anlatmıştım. Konuşmuştuk falan. Belki bu kötü giden ilişki bizi birbirimize bağladı. Çünkü onun da yeni biten, çok kötü biten bir ilişkisi vardı. Sonradan anlattı o da bana. Yani şeydi o da çok yıpranarak çıkmış ilişkinin içinden. O yıpranmışlıklar herhalde bizi birbirimize bağladı ve ikimiz de o ilişkilerimizde yaptığımız hataları burada yapmadık. Daha anlayışlı olduk, daha dikkatli olduk. Kendiliğinden gelişti herşey yani arkadaş olarak başladık evliyiz (gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.1.3. Yuva-Yurt Deneyimini Eşinin Ailesi ve Eşi ile Paylaşma Durumu

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt deneyimini eşinin ailesi ve eşi ile paylaşma durumu başlığı altında, “eşinin ailesi ile paylaşma durumu” ve “eşi ile paylaşma durumu” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva-yurt deneyimini eşinin ailesi ve eşi ile paylaşma durumuna ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.1.3.1. Eşinin Ailesi İle Paylaşma Durumu

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların evlenmeden önce kurum bakımı deneyimlerini eşlerinin ailesi ile paylaştığı ve çoğunlukla herhangi bir sorun ile karşılaşmadığı görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde de görüldüğü üzere, özellikle benzer deneyimler (aile üyelerinde kayıp yaşama, ortak çocukluk dönemi sorunları gibi...) yaşayan eş aileleri katılımcılara sosyal destek olarak yaklaşmış ve süreç içerisinde herhangi bir sorun yaşanmaması için çaba sarfetmiştir.

Aşağıda yer alan bazı katılımcı ifadelerinde, katılımcı eşinin ailesinin önyargılarına ve mevcut olumsuz kanaatine rağmen olumlu bir süreç yaşandığı, olumlu bir bakış açısı geliştiği, ailenin benimsediği değer atfetme ve değer biçme durumlarında değişim ve dönüşümün yaşandığı yer almaktadır.

Ailesiyle de tanıştık, ailesi de beni beğendi yani, hani onlar da kızlarının evlenmesini istiyorlarmış zaten, duygusal olarak aramızda bir bağ da olunca hiçbir sorun olmadı. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Yurttan olduğumu duyunca kayınvalidem demiş “İnsan değil mi? Bizim için daha iyi olur biz sahip çıkarız.” demiş. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Tepkileri olmadı. Bilakis kaynanam özellikle, kaynanam bizim kurumdan emekli birisi, hep “Kızım onun işte babası yok annesi de babasıdır, neticede annesine iyi bak, iyi davran, elinden geldiği kadar iyi geçinin” falan hep böyle söylerdi. Ailesi genellikle %90 olumlu destek yapar. Özellikle abileri var onlar yani hep devamlı destek olur bana. Birazda kültürlerinde var eşe karşı biraz daha saygılı davranmak. Onun gereği de bana karşı hep destek olmuşlardır. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Ailesi çok tatlı bir aile. Çok kalabalık yani bizim kadar çok kalabalık bir ailesi yok. Hatta ben bazen dalga geçerim sizin bütün sülale bizim çekirdek aile kadar diye (gülüyor). Çok iyi insanlar Anadolu'nun klasik ailesi. Benim de yurttan kaldığımı biliyorlardı, hiç saklamadım. BU durum onlar için asla sorun olmadı. Hatta hep şey derler “Oktay'ın babası değil Kürt gelin Türk olsun ama Alevi bile kabul etmezdi”. Daha önceki abisinin birkaç ilişkisine karşı çıkmış ama belki de benim şansım beni öncesinde de tanıdığı için sanırım. Ben hem kürt hem yurttan (gülüyor). Önyargısı varmış aslında. Hala da şey der babam, “Oktay'dan daha çok seni seviyorum” (gülüyor). Yani hani o da herhalde benimle öğrendi bunu. Oktay şey derdi “Normalde aslında sen asla babamın kafasındaki gelin profiline uyumuyorsun ama seni benden çok istiyor ve seviyor, neden çok merak ediyorum.”. Evlenmeden önce eşime sürekli “Artık teklif et” “Kaçırma bu kızı” falan diye sıkıştırırmış. Evlilik öncesi biz tanıştık ailesiyle, ben çok gittim geldim, aile biliyordu beni. Beni tanıdıktan sonra ayrıntıları duymak onları hiç etkilemedi. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcıların kopuk aile bağlarına karşı eşin benzer yaşam deneyimlerine sahip olması ve eşin ailesinin yakın akrabalarının önyargılı, etiketleyici ve olumsuz tutumlarına karşı eşin kök aile üyelerinin destekleyici tutum ve davranışları nedeniyle, katılımcıların evlilik karar sürecine yansıyan olumsuz tutum ve davranışlar elimine edilerek katılımcıların olumlu bir evlilik karar süreci yaşadığı görülmüştür.

Eşimin anne babası ayrı eşim annesi ile de babasıyla da görüşmüyor, sadece telefonla arada bir. Eşim de yurttan kaldı. Ailesi zaten ne istemedi ne bir vesaire katılmadılar. Eşimin annesi gibi sevdiği teyzesi var, öz annesinin kardeşi, istemeye falan hep kendisi gelip destek oldu. Teyze, abla ve büyük abileriyle geldiler. Biz de iki tarafta yurttan olunca bizde konusu bile geçmedi (gülüyor). (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Yurt çocuğu olduğumuz için (duraksıyor). Hanımın dayısı o zaman söylemiş “Bu ağaç kovduğundan mı çıktı bilmem neyin çocuğu?” dedi. Şimdi tepkimi göstermiş olsaydım, onun beklediği oydu onu yapmadım ona bu fırsatı vermedim. Bakın bende de o huy vardır. Ona o fırsatı vermedim. Ben hala unutmam, sonradan söyledim bak aradan 20 yıl geçti söyledim. Mahalleden bir arkadaşım vardı. Kız istemeye ikimiz gittik. Üstümde yeşil pantolon bir tane kazak, dedim “Beni beğenen böyle beğensin”. Dayısı, emmisi “Bu ne dedi” ya. Ya dedim “Saraydan kız mı alıyoruz? Ne sonuçta. Burası da köylü çocuğu ne fark eder. Beni beğenirse böyle beğensin. Takım elbise giyinince ne değişecek” dedim yani. “Olsun” dedi dayısı, “Adam gibi insan takım elbise giyer gelir”. Benim arkadaş vardı Allah rahmet eylesin, dedi ki “Burada babası var siz karışmayın, adam veriyorsa bu işi çözeriz”. Benim kayınpeder rahmetli o da yetimdi “Size b.k yemek düşer” dedi. “Karışmayın. Ben kızımı istediğime veririm” dedi. Böyle bir şey oldu ama bir ay uğraştık, vazgeçmiştim nerdeyse yani. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.1.3.2. Eşi ile Paylaşma Durumu

Katılımcıların eşleri ile özellikle kurum bakımı deneyimini paylaşma eğiliminin olmadığı, paylaşılanların da görücü üsülü evlendikleri için evlilik öncesinde deneyimlerini açıklama gereği duyduğu, eşlerinin de bu konuda herhangi bir olumsuz

tutum ve davranış sergilemediği yapılan görüşmelerde katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır.

Ben ilk evlendiğimde eşime yurtta kaldığımı söyledim, o da “Neden yurtta kaldığımı söyledin ki, ne önemi var” dedi, ben de “Bu kötü bir şey değil ki, bil istedim” dedim. Biz yurt sayesinde işe girdik, ekmek yiyoruz. Sonrasında da ne olursa olsun yurtta barındığımı, yurtta büyüdüğümü, onların sayesinde bu işe girdiğimi söylüyorum her yerde. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Ben eşime yurttan olduğumu anlattım, işimi anlattım. İşyerindeki pozisyonumu, durumumuzu anlattım, artılarımı eksilerimi anlattım. Herşeyi bilerek evlendik, bir tepkisi olmadı. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.5.1.4. Evlenmeden Önceki Evlilik Tasarımı ve Şuan ki Durum

Katılımcılar evlenmeden önceki evlilik ile ilgili beklentilerini, bir aile kurmak, aile ortamında sevgi ihtiyacını gidermek, sevgiden ve aileden yoksun geçen çocukluklarını kendi çocuklarına daha iyi imkanlarla yaşatmak olarak ifade etmiştir. Genellikle evlilik öncesi beklentilerini kendi geçmiş yaşam deneyimleri üzerinden kurguladıkları görülen katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinde evlilik tasarımları ile evlilik yaşamlarının örtüştüğü belirtilmiştir.

Benden 3-4 yaş büyük olsun isterdim eşimin (gülerek söylüyor). Yani yurtta olduğumuz için sevgiye muhtaç büyüdük ya, olgun olsa biraz daha iyi olur diye düşünürdüm. Gerçi o benim düşüncem, herkesin düşüncesi böyle olmayabilir. (Gülerek anlatıyor) Şey, bir gün dilek diledim; “Allahım işi gücü olmasın bana sadık olsun yeter.” Evlilik, tasarımımla uyuştu sonrasında. Ben gittim onların evinde benim evimmiş gibi hareket ettim. Hatta dayısının hanımı var onun hoşuna gitmiş, demiş, “Ay ne güzel Hacer hiç yabancılık çekmiyor. Ne güzel dönüyor dolaşıyor, eviriyor çeviriyor her tarafı” çok hoşuna gitmiş o anda. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Evlenmeden önceki evlilik tasarımıımız, tabi çalışan olsun çalışmayan olmasın, işte yurttan çıktık, imkânlarımız yok. Çocuklarımızın iyi bir geleceği olsun. Belki çalışmayan birisi ile evlendim ama çok bir sıkıntım yok Allah'a çok şükür. Evimiz kendi malımız, kendimiz en azından kendi çevremize göre çok çok iyi bir düzeydeyiz. Evlilik açısından, ev açısından, ev hayatı açısından, diğer şartlar açısından yani çok bir sıkıntımız yok. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Katılımcıların evlilik ile ilgili beklentileri yaşa ve dönemsel farklılıklara göre değişiklik göstermekle birlikte aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden katılımcıların evlilik ile ilgili olumsuz düşüncelerinin olduğu ve buna bağlı olarak evlilik ilgili herhangi bir beklentilerinin olmadığı görülmüştür. Katılımcıların duygusal bir ilişkinin ardından evlilik kararlarının alındığı ve sürece bağlı olarak olumsuz düşüncelerin olumlu yönde değiştiği anlaşılmıştır. Katılımcıların evlilik tasarımları ve kararlarında kök aile yaşam deneyimleri, çocukluk yaşam deneyimleri ve geçmiş duygusal ilişki deneyimlerinin etkisinin olduğu söylenebilir.

Belki de yani ben eşimle tanışana kadar hiç evlilik hayali kurmadım zaten. Hep şaşıyorlar “o kadar yıldır beraberiniz (eş öncesi romantik partner ile) neden düşünmedin”. Ben eşimi tanıyuncaya kadar evlilik korkum var zannediyordum. Ben kesinlikle evlenmeyeceğim diyordum. Yani o yüzden istemiyordum ben gerçekten. Eşimle beraber olmaya başlayana kadar evlilik korkum var zannediyordum, meğer yokmuş. Korkum tamamen eşimden önceki görüştüğüm kişiye karşı geliştirdiğim bir mekanizmaymış (gülüyor). Aslında eşimle de pek evlilik düşünmedim o evlilik teklifi edene kadar ben hiç evlilik düşünmedim. Ama eşim teklif ettiğinde anladım ki önceki bana evlenme teklif etse ben kesinlikle hayır derdim ama eşimi hemen kabul ettim. Eşime bayıla bayıla evet demiştim zaten, kahkaha ata ata ama diğerinde çok net hayır diyordum. Evlilik için başkaları sorduğunda ne evlenmesi saçmalamayın diye tepki gösterirken, eşimle bu kaygı ve korkuyu yaşamadım. Doğru kişiyle olması önemli olanmış. Çok mutluyum şuanda. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Benim evlilik gibi düşüncem yoktu harbiden de yoktu yani. Evlendikten sonra mutlu olmak isterdim. Onun haricinde hayatla ilgili genelde pek bir proje kurmam, hayatı akışına bırakırım. Şuan ki durumum da iyi bir problem yok. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Hiç evliliği düşünmüyordum. Hiç düşünmedim, yani şöyle evlilik ne onu bile bilmiyordum açıkçası. Yani eşimi çok seviyordum, hala seviyorum ama sevgiliyken bir başka seviyordum, gerçekten bir başka seviyordum. Yani hayatımı onun yanında geçirmek istiyordum onun için de tek şart evlenmekti. Evlenmenin tek amacı o, gerçekten eşimi çok seviyor olmam, yoksa o yaşta evlenmezdim herhalde. 19 yaşında tanıştım eşimle ama 22 yaş bence çok erken evlilik için. Yani eşimi sevdiğim için evlendim, gerçekten onun yanında olmak istediğim için, yani yoksa hiç öyle bir şey yoktu aklımda. Şimdi mutluymuz iki çocuğum var. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.1.5. Evlilik Öncesi Romantik Partner Olma Durumu

Katılımcıların yarısından fazlasının evlilik öncesi romantik ilişki deneyiminin olmadığı görülmüştür. Evlilik öncesi duygusal ilişki deneyimi olan katılımcılar, uzun süreli ilişkilerinin olduğunu, ilişki sürecinde psikolojik olarak olumsuz etkilendiğini ve bu süreçte yaşadıkları olumsuzlukların olumlu bir deneyim olarak evlilik karar aşamalarına katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Ben işe girdikten sonra âşık oldum. Üniversitede okuyan bir kız arkadaşım vardı. Dört sene süren bir ilişkimiz oldu. Ondan sonra evlilik falan hayal ediyorduk. Kız beni bıraktı gitti (sesi düşünüyor). Ondan sonra o ara biraz psikolojik bunalıma girdim ben. Sonrasında burada bekâr evinde bayağı bir dağıttım kendimi, alkol falan... Ayrılma nedenimizi de bilmiyorum, aslında belki eğitim seviyemiz birbirimize denk değildi, belki bunu mazeret ediyordu, belki maddi olarak kendisine daha maddi olanakları iyi bir insan arıyordu, belki de ben ona uymuyordum yani. Yani şey olarak karakter olarak da, şiddetli geçimsizlik vardı aramızda (gülüyor) ama âşıktım yani öyle söyleyeyim. Ayrıldık işte, sonrasında böyle bir psikolojik bunalıma girdim ben. Yaklaşık 1-2 yıl kadar sürdü. Ama şimdi düşünüyorum o olmazdı ya o uygun bir proje değildi (gülüyor). İnsan âşık olacağı insana çokta evliliğe uygun olduğu için âşık olmaz, benim görüşüm böyledir. Yani insan körü körüne âşık olur yani. Ben böyle düşünüyorum, körü körüne âşık olmuştum. Yani evlensek de ayrılırdık biz eminim yani. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Bir tane çok uzun süreli bir ilişkim vardı. Bu baba gibi sevdiğim eniştemin kardeşiymiş, aileden biriydi. Benim burada işe başladığım yıl o üniversiteye başlamıştı. Çok sık görüşüyorduk. Bir ay o buradaydı bir ay ben onun yanındaydım. Ama biz ilişkiyi önce onlara söylemedik. En son ablam ve eniştem duydu. Ayrılmaya yakın, bitmeye yakın duydular. Yani sonuçta doğu kökenli bir aile, ayrı yerlerde okuyoruz, bir an önce bizi evlendirmeye kalkışabilirlerdi (gülüyor). İyi ki de olmamış, yani şey çocukluğumdu o yüzden çok bir şey anlatamıyorum. İlk erkek arkadaşımı zaten, ondan sonra zaten eşim oldu başka kimse olmadı. Yani çok yıprattı ama çok şey de öğretti, yani öyle bakıyorum ben olaya. Bir 6-7 yıl sürdü ama her gününü şey şimdi kötü anmıyorum ama sadece şey diyorum iyi ki de evlenmemişim. Yani güzel günler kar kaldı bana ama iyi ki de evlendiğim erkek o olmamış. Biz büyüdükçe hayata bakış açılarımız değişti, çok değişti. Hani ben bir şeyler yapıp ilerleme taraftarıyken o tamam öğretmen oldum oh bitti her şey bundan sonra yan gelip yatabilirim kıvamındaydı. Birçok konuda sıkıntı yaşamaya başladık. Eniştem ve ablamın ilişkisinin de ne kadar kötü olduğunu bildiğim için belki de evlilikten ya da devam etmekten o korkuttu beni. Birdenbire bitmedi zaten. Son bir yıl hep sürtüşme yaşadık. Ben onu aramayı bıraktım o beni aramayı bıraktı, bir süre sonra unuttuk birbirimizi. İyi ki de öyle oldu (gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, uzaktan yaşanan karşılıklı duygusal bir durumun varlığına fakat tamamlanmamış bir sürece işaret etmiştir. Özellikle katılımcı ifadelerinde, evlilikte benzer deneyimlere sahip olmaya olumsuz baktığını belirtmiştir.

Görüştiğim bir kişi olmadı. Ama sevmek mi dersiniz sevdim ama o da olmadı (gülüyor). Demek ki her şey sevgi değilmiş diyorum. Seven kişi sevdiğinin arkasında durmuş diyorum. Zamanında, ben zaten görücü usulü evlendim. Beni iş yerim de geldiler görmeye. Sevdiğim kişi de bunu gördü, bunun önünde durabilirdi diye düşünüyorum ama durmadı. Durdurabilirdi ama durdurmadı. O kişi de yurttandı. Dedim ki yurt arkadaşlarımdan biriyle evlenmeyeyim diye düşündüm. O zaman olsa yine iyiydi ama şu anki durumda düşünüyorum da olmamış. O zamanlar abim de “Bacım, sen sen ol yurttan biriyle evlenme” dedi (gülüyor). (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.5.2. Eşleri ile İlişkileri

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “Eşleri İle İlişkileri” başlığı altında “evliliğin ilk yıllarındaki süreç”, “evlilikte çocuk sonrası süreç”, “aile içi kurallar”, “aile içinde eşlerin rol paylaşımı”, “eş ile iletişim tarzları” ve “evlilik sonrası sosyal çevre ilişkileri ve sosyal destek” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşleri ile ilişkilerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.1. Evliliğin İlk Yıllarındaki Süreç

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “evliliğin ilk yıllarındaki süreç” başlığı altında, “maddi güçlükler”, “kök aile ile bağların doğurduğu çatışmalar” ve “uyum” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evliliğin ilk yıllarındaki sürece ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.1.1. Maddi Güçlükler

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcı ifadelerinde evliliğin ilk yıllarında yaşanan maddi güçlükler belirtilmiştir. Evliliğin ilk yıllarında diğer katılımcılar da güçlük yaşamış fakat bunu sorun olarak ön plana çıkaran ifadeler kullanmamıştır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, aile desteğinin olmaması ve tüm evlilik ile ilgili sorumlulukları katılımcı ve eşinin tek başına üstlenmesinden kaynaklı maddi güçlük yaşadığı görülmüştür. Katılımcının yaşı ve dönem koşulları düşünüldüğünde, ev kurma ve aile ortamını inşa etme konusunun dönemsel ihtiyaçlara göre farklılaştığı, buna göre harcama ve gider algısının değişmiş olmasından kaynaklı görece daha hissedilir bir maddi güçlük yaşadığı düşünülebilir.

İlk yıllarımız maddi sıkıntıların çok yoğun olduğu bir dönemdi evliliğimizde. Eşimin de aileden destek olmadığı için sınırlıydı desteğimiz vardı. Maddi olarak zorlandığımız bir

süreçti. Tabii çalışıyorduk ama evliliğin getirmiş olduğu borçlar vesaire maddi durumumuzu etkiledi, biraz kötüydü o zamanlar durum ama iyidik yine de geziyorduk (güliyor). (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.2.1.2. Kök Aile ile Bağların Doğurduğu Çatışmalar

Kök aile bağlarından doğan çatışmaları yaşayanların tamamının erkek katılımcılar olduğu görülmüştür. Erkek katılımcıların yaşadığı bir güç çatışması ve otorite kaybı hissinin bu durumu beraberinde getirdiği düşünülebilir. Öte yandan toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği tutum ve davranış örüntüsü ve aile ortamı deneyimden yoksun yaşam deneyimlerinin çatışmalara neden olduğu düşünülebilir. Katılımcılar aşağıda yer alan ifadelerinde, evliliklerinde bağımsız bir karar mekanizmasının olması gerekliliğini ifade etmiştir.

Aile konusunda tartışırız. Şöyle, şimdi eşim ailesine çok bağlı. Yani kız kardeşlerine, ondan sonra annesine, babasına çok bağlı bu da beraber karar alma mekanizmamızda etkili oluyor. Yani engelleri ortaya çıkarıyor. Bu bağımsız olamama durumu tartışmamıza neden oluyor. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Çocuk olmadan önce insan biraz daha çok çatışma içine girilebiliyor. Çocuk olduktan sonra biraz daha farklı oluyor diye düşünüyorum. Çünkü o ilk yıllar hep sürekli anneme gideyim, babama gideyim, ablama gideyim falan çocuk olunca 1 çocuk 2 çocuk falan anne baba biraz daha tabii ikinci plana düşüyor. Çünkü senin bir evin var her şeyden öte. Ondan biraz daha azalıyor yani. İlk yıllar böyle bir sıkıntımız oldu. Bir de anneye birlikte kalmamızdan kaynaklı biraz sıkıntılar olmuştu. Şöyle ama bizim evimiz 3 katlıydı, en alt katta annem oturuyordu, orta katta kiracımız vardı, en üst katta biz oturuyorduk. Ondan dolayı çok fazla bir sıkıntı değildi ama yememiz içmemiz beraberdi. Çoğunlukla beraberdi, daha sonra yine aynı dairede beraber yaşadık. 8 yıl kadar. Bu da sorunlara neden oldu. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Dayısı emmisi, şimdi bizdeki en büyük sıkıntı buydu. En çok anne, baba sorun oldu. Çünkü o her ifadesinde annesini babasını ifade eder. Bu sefer benim çocuk da “senin baban şöyleydi senin annen şöyleydi” der. Burada benim kafa atar. Yakındı zaten annesi babası bize,

yakın oturuyorlardı. “Bize yakın ol biz sana yardımcı olalım” demiş anası babası, şimdi yardımcı olmanın dışında bu sefer de sıkıntı yaşıyoruz. Sıkıntı şu karışmak. Ya kadının babası gelir “bir gün biz de yiyin” şimdi sen sonuçta kızını niye verdin, başkasıyla yaşamaya adapte olsun diye, bir yaşantı kursun diye. Ben sana yemeğe götürdüğüm zaman buna alışır, bu sefer yemek yapmaktan vazgeçer. Ben onu diyodum kötü oluyodum. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.2.1.3. Uyum

Katılımcıların evliliklerinin ilk yıllarını çocuk sahibi olarak geçirdiği bu anlamda hamilelik, çocuğun doğumu ve büyümesi gibi çocuk ile ilgili süreçlerin getirdiği yoğunluk ile katılımcıların evlilikte uyum sorunu yaşamadıkları görülmüştür. Bazı katılımcı ifadelerinde ise aksine, evlilikte uyum sorununun çocukla birlikte yaşandığı, çocuk öncesi süreçte uyum ile ilgili güçlüklerin ortaya çıkmadığı belirtilmiştir. Öte yandan aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde evlilik ile birlikte yaşanan herhangi bir değişikliğin olmadığı, yaşanan fiziki ortamın değişikliği ifade edilmiştir. Bu ifadeden yola çıkılarak uyum sorununun yaşanmadığı söylenebilir.

Bizim evlilik hayatımız şimdi yavaşlamaya başladı. Bizim çok hızlı oldu her şeyimiz. Tanıştık, 3 ay sonra evlilik kararı aldık evlendik, 7 ay sonra çocuğumuz oldu. İşte çocuğu büyüt falan, şimdi yeni yeni yavaşlıyoruz. Çocuk 4 yaşında ama hızlı geçti bizim için o süreç. Uyum sağladık mı sağlamadık mı düşünmeye vaktimiz olmadı (gülüyor). (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Çocukla birlikte geçirdik ilk yıllarımızı. Hani şey de demedik, vakit geçirelim baş başa diye, çocuk yapalım diye de konuşmadık. Direkt yani, zaten komşular sormuş bir ay geçmesine rağmen kayıinvalideme “Gelinin çocuğu yok mu? Gelin çocuk düşünmüyor mu?”(gülüşüyorlar) Bocalama olayı da olmadı o yüzden. Gitti bir şekilde hayat (gülüyor). Öyle geçti yani hiç bocalamadım ben. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Yani biz ev arkadaşımıyız diyorum aile falan değilmışız çocuktan önce (gülüyor). Ev arkadaşımıyız ona benzetiyorum ben. Çocuktan sonra asıl uyum durumu başladı yoksa çocuktan önce gayet uyum sağlamışız farketmeden. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Evlenince sadece evim olmuş oldu. Uyum sorunu yaşamadım. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, kurum bakımı sonrası yaşanan güçlüklerle bir de evlilik uyum sürecinde yaşanan uyum sorununun eklendiği belirtilmiştir. Geçmiş olumsuz yaşam deneyimlerinin hissedilir bir biçimde evlilik yaşamında da ortaya çıktığı ve bireyleri baş etmede güçsüz bıraktığı görülmüştür. Özellikle eşlerin aile ortamını deneyimlemiş olmaları ve katılımcıların bu deneyimden yoksun yetişmeleri eşler arası uyum sorununu beraberinde getirmiştir.

Yani oradan çıkmak bir ayrı dert, en büyük sıkıntısı bu evlilikteki adaptasyon. Uyuşamıyorsun, çok sıkıntı yaşadık eşimle. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Çok farklılık yaşadık. Şöyle yaşadık, eşim ailede yetişen bir kişi aile yapısında yetişen ve ben yurttan kalmış bir kişiyim. Dolayısıyla bakış açımız çok farklı idi. Uyum sağlamada güçlük yaşadık. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.5.2.2. Evlilikte Çocuk Sonrası Süreç

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “evlilikte çocuk sonrası süreç” başlığı altında, “çocuk yetiştirmede en zorlu dönem” ve “aile içi yaşanan anlaşmazlıklarda çocuğun konumu” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilikte çocuk sonrası sürece ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.2.1. Çocuk Yetiştirmede En Zorlu Dönem

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “çocuk yetiştirmede en zorlu dönem” başlığı altında “hastalık süreci” ve “ergenlik süreci” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çocuk yetiştirmede yaşadıkları en zorlu döneme ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.2.1.1. Hastalık Süreci

Tüm katılımcıların çocuklarının hastalık sürecinde çok zorlandığı, kaygı düzeylerinin arttığı ve psikolojik olarak olumsuz etkilendiği görülmüştür. Aşağıda yer alan ifadeler katılımcıların çocuklarının hasta olduğu süreçte karşılaştıkları güçlükleri ifade etmektedir.

Çok problemliydi benim kızım. Bir de hastalığa falan yakalandı, böbrek hastalığına. O dönem çok zorlanmıştık. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

En çok ne zaman zorlandım, hiç zorlanmadım ya, çocuk yetiştirmek bence kolay (gülüyor). şu hastalık dönemi işte kreşe başladığı dönemde bütün çocuklar kreş hastalığı geçiyorlar ya o dönemde çok zorlandım. Çünkü hastalık düzeyinde yani çocuk kötüydü yani öksürmesi, kusması falan. O dönemde çok zorlandık yani psikolojikmen zorlandık. Eşim sürekli anne baba yanında olduğu için, onlar yemeğini yapıp temizliğini yaptığı için, çocuk olduktan sonra eşim çok zorlandı. Eşim benden daha çok zorlandı yani işin açıkçası. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

En çok zorlandığım dönem çocuğumun hastanede yatmasıydı (sesi düşüyor)16 gün yatmıştı küçük kızım. Bizim evi yeni aldığımızda 2,5 yaşındayken. Orada bir boya işimiz olmuştu tiner içmişti bu çocuk. En çok zorlandığım konu o oldu. Yani kucağımda öldü öldü dirildi diyebilirim hastaneye gidinceye kadar. Hastanede 16 gün yattık. Allahtan yoğun bakımlık bir süreç olmadı bizim için. İşte zatürresi oradan kaldı, ardından bronşitte geldi. Hepsi üst üste geldi yani. Orada bir de tiko bulaştı hastaneden bir güzel. Yani iki hafta

yatacaksak üç hafta yattık atıyorum. Öyle sürecimiz oldu, çok şükür şimdi iyi ama işte hala o gün bugündür nazlıyız nazlı. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

İlk yılı çok zordu çünkü hem kolikti hem suçiçeği atlattı ve benim yardım eden kimsem yoktu. Bütün gün yalnızdık. Zaten evde tek başımaydım, o çok fenaydı. Kimse yoktu. Yeterli olmuyordu. O süreci ben hala şey derim kızımın kokusunu ben hatırlamıyorum çünkü kolik yüzünden sürekli ağlıyordu, gazı vardı, poposu çatlaklı, hep ağlıyordu. Ben sürekli alt değiştir, emzir, sakinleştir, alt değiştir, emzir, sakinleştir. Bu kızın kokusunu hatırlamıyorum ben yok öyle bir koku bende çünkü hiç sevedim hastalığı yüzünden (sesi titriyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Büyük oğlumun sünnetinden sonra çok zorlandık. Onun sünnetini 15 aylıkken yaptırdık, bilinçli idi, bayağı bir travma kaldı onda. Yani pipisine dokundurtmuyordu, tuvaletini yaptırırken kendini geriye çekiyordu, altını değiştirtmiyordu. O bizi bayağı yordu. Şu an yeni yeni biraz dokunabiliyoruz. O bizi bayağı yordu eşimle. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.2.2.1.2. Ergenlik Süreci

Katılımcıların ergenlik dönemini yaşayan çocukları ile iletişim kurma ve bu süreci yönetme konusunda zorluk yaşadıkları görülmüştür. Ergenlik dönemi sorunları ve ergenlik sürecindeki değişim ve dönüşüm katılımcıların ebeveyn olarak güçsüz kaldıkları ve baş etme mekanizmalarının yetersiz kaldığı bir süreç olarak ifade edilmiştir.

Ergenlik dönemi. Yani şu an teknolojiyle boğuşuyoruz. Yani oğlumla teknoloji arasında müthiş bir bağ var ve şu an hayat mı teknoloji mi diye oğlumla onun yarışına başladık. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Sanırım özellikle ergenlik çağıları olsa gerek diye düşünüyorum. Çünkü artık asilik falan başlıyor biraz. Yani öbür türlü hayt huyt diyorsun belki bir şekilde oluyor ama büyüyünce artık

hayt huyt olayı da olmuyor yani. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Buluğ çağı. Çünkü çocuğa belli bir yaşa kadar otur dur diyebiliyorsun. Ondan sonrası şey değil. Şimdi ergenlik döneminde şimdiki gençlerde şey var, başıboşluk var, hissizlik var, inançsızlık var. Çocukların herhangi bir şeye inancı kalmamış. Sorunların temeli inançsızlık. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.2.2. Aile İçi Yaşanan Anlaşmazlıklarda Çocuğun Konumu

Genellikle katılımcıların ebeveyn olarak çocuklarının yanında eşler arası iletişimde dikkatli ve özenli olduğu görülmüştür. Eşler arası yaşanan anlaşmazlıklar esnasında çocukların ortamda olmasından kaçınıldığı ve katılımcıların onların olmadığı ortamda sorunların çözümü için biraraya geldiği aşağıda yer alan ifadelerden anlaşılmıştır. Bazı katılımcı ifadelerinde çoğunlukla çocukların bakımı ve eğitimi ile ilgili tartışmaların yaşandığı belirtilirken, bunun aksi görüş bildiren katılımcı ifadeleri çocukların yaşamlarına katılması ile birlikte eşler arası anlaşmazlıkların azaldığını ifade etmiştir.

Artık yetişkin, hani çoğu şeyi anlıyor, biliyor, şahit oldu da hani ergenlik dönemi. Olur, şöyle yani biz her zaman onu uzak tutmaya çalışırız. Şimdi bir de etüte gidiyor mesela çok çok şey olmadığı zaman tartışmalarımızı o ettüteyken yapmaya çalışırız. Psikolojisini etkilemesin diye büyük bir çoğunlukla o yokken çözmeye, konuşmaya çalışırız yani. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Çocukları uzaklaştırmaya çalışırız. Çocuklardan kaynaklı özellikle çok da tartışmaya girmemeye çalışırım. Eşim biraz özen gösterir ama ben daha çok kaçınırım yani. Tamam, tartışırız ederiz biter her şey, çocuklar en azından yanımızda olmasın isterim. Ailelerimiz olmasın isterim. Çünkü eşler bir şekilde tartışır, konuşurlar, mutlaka sizler de öylesinizdir, siz bir şekilde bunu tatlıya bağlarsınız ama akrabalar bunu tatlıya bağlamaz. Bundan sonra bir çatışma doğar. Bundan kaynaklı yaşadığımız çevreden kaynaklı yani, tecrübelerimiz var o

yüzden genelde çocukların yanında tartışma yapmamaya çalışırım yani. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Dikkat ediyoruz. Yani bir iki defa bu yüzden tartıştık hatta onunla. Çocuğumuzun yanında benimle tartışmaya çalıştı (gülüyor), ben çocuğu yanından alıp telefonda mesaj atmıştım bunu sonra konuşacağız diye (gülüyor). Kızım doğduktan sonra çocukla ilgili tartışmaya başladık biz. Daha çok tartıştığımız konu hala da bazen çocukla ilgili oluyor. Onun dışında ikimizin birebir sıkıntısı olmuyor. Yani ben özellikle beslenme konusunda çok dikkatliyim. Şeker vermiyorum, yağ vermiyorum, hazır gıda kesinlikle vermiyorum. Yani benim çabamla bu yaşına kadar hala meyve suyu içmiş değil benim kızım ama eşime kalsa daha 8 aylıkken falan kahve içecekti (gülüyor). Yani hatta bir ara kayınvalidem bisküviyi kahveye batırıp kıza vermeyi denedi ben de izin vermedim. “Sen benim annemi kırıyor musun? Bak anneye saygısızlık yapıyorsun.” falan diye böyle esprili bir dille söyledi ama bana laf soktu orada. Ben de “ben anneyi kırmak istemiyorum ama annenin bana ve çocuk yetiştirme şeklime saygısı varsa bunu yapmaz” dedim. Arada bırakıyor annesiyle. Onlar da geleneksel bir aile olduğu için çikolata vermeye çalışıyorlar, şeker vermeye çalışıyorlar, cips vermeye çalışıyorlar. Ben artık neyi nereden saklayacağımı bilemiyorum. O konularda bazen çok şey yapıyoruz. Bazen sinirlendiğinde sesini yükselterek konuşuyor sesini yükselterek konuşma diyorum, ona kızıyorum. Telefon, tablet mesela tamam ben artık bir süre sonra vazgeçtim, ben 2 yaşına kadar hiç vermedim, çok direndim ama bir süre sonra artık vazgeçtim. Tamam, ama hani ille de verilmesini mi istiyorsunuz sadece bu çocuk dededen telefon almasını öğreysin başka kimseden almasın. Eşime kalsa her an “al kuzum al izle kurban olduğum al”(gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Yani tartışırız ama öyle çok yüksek sesli değil, çocuğun anlamayacağı boyutta, daha dikkatli konuşarak. Tartışma yaşıyoruz hatta çok sık yaşıyoruz, yani yaşıyorduk çocuk olmadan önce daha sık yaşıyorduk kişisel olarak ben öyle düşünüyorum. Çocuk sahibi olmak ya güçlendirdi ya da dikkatimizi başka yere çekti ben de bilmiyorum (gülüyor). Çocuk olunca kendimiz ile ilgili bazı şeyleri öteliyoruz hani onu açık açık söyleyeyim. Kendimizden çok çocuklarımızla ilgili tartışıyoruz, yani kendi kişisel ihtiyaçlarımız ile ilgili ne zaman tartıştık inanın hatırlamıyorum ama tartışırsak çocuklar için tartışırız genelde. Tartışmamız şiddet boyutunda değil, kavga boyutuna da gitmiyor ama münakaşa şeklinde. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.2.3. Aile İçi Kurallar

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “aile içi kurallar” başlığı altında “aile içi esnek kurallar” ve “aile içi katı kurallar” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aile içi belirledikleri kurallara ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.3.1. Aile İçi “Esnek” Kurallar

Katılımcıların aile içi kurallarda çoğunlukla toplumsal cinsiyet rollerine göre belirlemelerde bulunduğu görülmüştür. Aile içi kurallarda daha az katılımcının esnek kurallar benimsediği görülmüştür. Aile içinde esnek kuralların geçerli olduğu katılımcıların görece diğer katılımcılardan daha genç yaşta olduğu, toplumsal cinsiyet rollerinde yaşanan dönemsel değişim ve dönüşümlere göre aile içi değerlendirmenin farklı olduğu söylenebilir. Aşağıda yer alan ifadelerden de anlaşılacağı üzere aile içi esnek kurallara sahip olan katılımcıların da tutumlarıyla toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılmadığı esnek kuralları yine erkek eşin belirlediği görülmüştür. Ayrıca aşağıda yer alan ifadelerde aile içi kuralların çocuk sonrasında değiştiği ve esnekleştiği belirtilmiştir.

Şimdi evde kurallar ortaktır. Bizim kural konusunda hiçbir zaman ben benim kuralım olacak diye bir şey olmamıştır, yani eşimin kararlarına da ortak olmuşumdur, onun fikirleri de şey olmuştur. Ama şu bir gerçektir, yani bunu itiraf mı etmek lazım itiraf oluyor herhalde bu, ben ne zaman eşimin sözünü dinlemediysem hep kaybetmişimdir ve bunu da kendisi her zaman söylemiştir. Maddi kaybetmişimdir hem de manevi kaybetmişimdir. Tabi o da geçmişten, dediğim gibi tek başına sorumluluk almak zamanında o beni biraz etkilemiş olabilir. Ben de bu yaşımdan sonra artık onun dediklerine uymaya daha fazla çalışıyorum yani (gülüyor). (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Kural koyan o, geri bozan o (gülüyor). Kurallar biz de sabit kalmıyor yani değişiyor. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Normal şartlarda eşim hep birlikte yemek yemeyi çok sever, sofraya birlikte oturalım der. Ben de çok severim ama ben evde olunca onu pek uygulayamıyorum. Çocuklardan dolayı, bir de acıkmandan dolayı. Ben genelde erken yiyorum yemeği, o akşam yedide geliyor eve, yemek yiyene kadar 8 oluyor. Ben o saate kadar bekleyemiyorum ama çalışınca bekliyorum. Çalışırken ben de aynı saatte eve geliyorum, hep birlikte masaya oturuyoruz ama şu an evde olduğum için onu pek uygulayamıyorum. Eve giriş çıkış saati, eşim çok evcimendir ama dışarı çıktığı zamanlarda ben çok dışarıda kalmasını istemem. Niye bilmiyorum ama yalnız kalmayı sevmiyorum. Yani geç olmadan eve gelmesini isterim, o dışarı çıkmaz zaten çok nadirdir. Yani kurallarımızı genelde çocuklara göre yapıyoruz. Dolayısıyla değişebiliyor. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.2.3.2 Aile İçi “Katı” Kurallar

Katılımcıların daha çok aile içi kurallarda katı kuralları benimsediği ve toplumsal cinsiyet rollerinde erkek katılımcıların etken kadın katılımcıların edilgen rol aldığı ve geleneksel rollerin ön plana çıktığı bir yapı görülmüştür.

Ya ben biraz daha hani bir erkek olarak, bir baba olarak biraz daha korumacıyım. Yani gittiği yerleri, yaşadığı problemleri bana anlatmasını isterim. Onun için yani onu savunmak, yanlış bir durumda bulunmaması için bu konuda bir çizgim vardır. Bana haber ver derim yaptığın şeyleri, yaşadığın sıkıntıları, gittiğin yerleri bana haber ver derim ki bir sıkıntı yaşadığında anında müdahale edebileyim diye. Yani koruma içgüdüğü ile. Ben de atıyorum bugün işe gitmeyeceğim, sabah arkadaşlarımla gideceğim, içeceğim bir yerde veya mangala pikniğe gideceğim işte falan diye söylerim. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Benim kurallarım var, ben öyle yetişmişim, tek birey olarak yetişmişim. Yani hayat boyunca tek kişi sorumluluk alarak yetişmişim. Yani kendi sorumluluğum ve aile sorumluluğu. İki sorumluluk birden. Aile sorumluluğunu ben kadar yaşamayan bir insan olarak eşimle çok sıkıntı çektik. Benim çevreme de kurallarım var. Arkadaşlar arasında pazar günü bir şey yapılacaksa ben her zaman şey derim; “Cumartesi bizim temizlik günümüz, cumartesi yaparsanız gelemem”. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Kurallar konusunda katılık yok ama son sözü ben söylerim. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Ben ona açık açık söyledim, ben bana gelen adama giderim. Gelmeyen adama gitmem. Kural bu. Kurallarım var dedim. Ama önce kendisi bana benim bilmediğim kuralları öğretti, dedi ki “bir adamın evine gidersin, adam bir daha sana dönüş yapmıyorsa o seni istemiyor anlamına gelir” dedi. Ben de netim. Kuralım bu dışına çıkmam. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Eşimin bana baskısı var o konuda ama benim ona baskım yok. Erkeklerden pek hoşlanmıyor (güliyor), yani kız arkadaşlarımla değil erkeklerle genelde problemi, o ortamda erkekler varsa problem oluyor. Kızıyor, niye görüşüyorsun diyor, ben de açıklıyorum. Mecburiyet veya iş arkadaşı mecburi görüşüyorum. Mesela iş arkadaşım mesai saati dışında beni arıyor, bir erkek normal şartlarda evli bir kadını aramaması gerekiyor bence ama ben o kişiyi tanıyorum, iyi niyetli olduğunu biliyorum ama eşim tanımadığı için tepki gösteriyor. Kişisel olarak tanıyor aslında, hepsini tanıyor birebir selam vesaire veriyor hatta niyetini bilmiyor. Bir erkek olarak düşündüğü için evli bir kadını aramaması gerektiğini düşünüyor o yüzden tepki veriyor. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bizi kendi halimize koyan da kendi değil zaten. Hiç koymuyor da zaten. Hiç. Çoğunlukla babanın planlarına göre şey yapıyoruz. Uygunsa tamam diyoruz, uygun değilse itiraz etmeye çalışıyoruz. Çoğunlukla başarılı olamıyoruz (güliyor). (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.5.2.4. Aile İçinde Eşlerin Rol Paylaşımı

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “Aile İçinde Eşlerin Rol Paylaşımı” başlığı altında, ““Erkek” Olarak Aile İçinde Roller”, ““Kadın” Olarak Aile İçinde Roller” ve “Rollerin Eşit Paylaşımı” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aile için eşlerin rol paylaşımına ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.4.1. “Erkek” Olarak Aile İçinde Roller

Genel olarak erkek katılımcıların, aile içi rollerde ve söylemlerinde ataerkil bir yapıda olduğu görülmesine karşın ev işlerinde genel olarak rol aldığı ve çocuk bakımında etkin katılım gösterdiği görülmüştür. Erkek katılımcıların her ne kadar aile içi rollere etkin bir şekilde katıldığı aşağıdaki ifadelerinde yer alsa da, erkek katılımcıların söylemlerinden kadına ait rolleri yerine getirdikleri ya da “kadın işi” olarak adlandırılan işleri yapma zorunluluklarının olmamasına rağmen ev işlerine katılım göstermelerinin eşleri tarafından bir ayrıcalık olarak görülmesi gerektiği anlaşılmıştır. Erkek katılımcılar bulundukları konumu aile içinde, baba, otorite, ağırlık, sözü geçen, güç gibi tanımlamalarla açıklamıştır. Aynı zamanda katılımcı ifadelerinden yola çıkılarak, katılımcıların edindikleri aile içi rollerde yuva-yurt deneyimlerinin ve baba yoksunluğu yaşamalarının etkisinin olduğu da söylenebilir.

Eşim ailesine çok bağlı. Eşim evin küçük çocuğu olduğu için ailesi sürekli bunun hayatına dâhil olmuş. Hiç iş yapmamış yani iki ablası olduğu için ablaları yemek yapmış, ablaları temizlik yapmış, annelik babalık yapmışlar sürekli işte evin küçük kızı. Şimdi evlendikten sonra da temizlik yapılacak, yemek yapılacak, artı çalışıyor, eşim para kazanıyor, bu konuda biraz daha adaptasyon sorunu var eşimin, artı ailesinde baskın bir erkek yok babası sessiz bir insan annesi biraz daha otoriterdir. Ailede baskın bir erkek olmadığı için bir erkeğin ağırlığını biraz kaldıramıyor. Bu yönde bazen problemler yaşıyoruz. Babam aşçıydı, bilmiyorum ondan bana genetik olarak geçen bir özellik midir, ben yemek yapmayı seviyorum yani hobimdir yemek yapmak. Evde yemek yapmayı severim, mesela çocuğuma karşı babalık duygularım biraz daha ağırdır benim. Şöyle ağırdır, yani bunu şuna hatta bağlayabilirsiniz, ben bir baba sevgisi görmedim, bir baba figürü görmedim hayatımda ama çocuğuma çok düşkünüm, mesela altını bezlerim, yemeğini ben yediririm, ondan sonra uyuturum, onunla vakit geçirmeyi severim. Çocuğumun bakımı konusunda iyiyimdir yani, yemek konusunda evde yemek yaparım, aşçılığım iyidir, bütün yemekleri yaparım. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Çok fazla arada kaldım ben. Eşim ve benim, bizim cahilliğimiz, annemin cahilliği, kendi ailesinde ki cahillik falan ama o konuda hiçbir zaman kayınpederimin hakkını ödeyemem. Her zaman kayınpederim benden yana olmuştur bütün sıkıntılarda. Çünkü der ki; “eş olan sensin,

aile büyüğü olan sensin". Hani babamın olmadığını da bildiği için "her zaman senden yanayım" der. Sağ olsun şunu demiştir "ahlaki bir şey olmadığı sürece, yani karşıma gelmediğin sürece diğer bütün her şeyde ben senin yanıdayım" der. "Nasıl biliyorsan öyle yap" demiştir. Kendi ailesine de söylemiştir mesela, 2 tane kayınçom var onlar da hep beni korumuştur, yani bana bu konuda destek olmuştur. Yani kayınpederim "evde erkek sözü geçer" diyen birisi. Kayınpederim beni çok iyi anlamıştır sağ olsun. Çünkü bende baba yok abimin zaten durumu belli, dolayısıyla annem, abim, eşim, çocuğum bütün sorumluluk bende. Hani ben bu 4 kişi arasında dengeyi sağlamak zorunda kaldım " Bütün sorumluluk bende olunca haklarında karar veriyorsun bir taraf memnun oluyor bir taraf olmuyor. Ayrım yapmak zorundasın, yani her zaman bir taraf olmak zorunda kaldım. Yani ben eşime her zaman şunu demişimdir: "Baba yok ve o insanlar (katılımcının kök ailesi) cahil. Bizim hesabımız ortak, her şeyimiz ortak. Bana sormadan bir şey yapamıyorlar ve ben karışmak zorundayım. Ev işlerine gelince ben yaparım. Çünkü bekâr kalmışım, alışkınım. Eşim o konuda benden çok rahattır. Arkadaşlara alay konusu bile olmuşumdur (gülüyor). (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Eşim duygusallıktan yana biraz ben de yoksunum daha çok mantıksal şeyde benimdir. Ben eşime yardım ederim. Hatta geçen hafta görmüş adamın biri ben paçaları sıvadım, iş yapıyordum, derzleri falan siliyordum adam görmüş, benim hanıma söylemiş. Ben de kızdım hanıma beni rencide etme dedim, sonra derler kılıbık mılıbık (gülüyor). Yok, yardım ediyorum işin esprisi bu. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Erkek katılımcılar, eşinin herhangi bir işte çalışmamasını ev işlerine katılım göstermeme nedeni olarak ifade etmiştir. Aşağıda yer alan ifadelerde de görüldüğü üzere, erkek katılımcıların ev işlerini "kadın işi" olarak adlandırdığı, erkeği itaat edilecek bir mekanizma olarak gördüğü ve geleneksel kodları yaygın olarak benimsediği görülmüştür.

Çok böyle gaddar değilimdir. Evde yemekti bulaşıktı işine karışmam ama sofrayı hazırlanmasıydı, masanın toplanmasıydı, dizaynıydı, etrafın toparlanmasıydı falan iş paylaşımından ziyade işe ortak olma gibi yardımcı olmaya çalışırım ama çok fazla kadın işine de karışmam yani. Evin işine karışmam yani. Neticede eşim çalışmayan birisi, evde olan birisi, çok da aşırı bir ihtiyaç duymadığım içindir belki çalışan birisi olsa daha farklı olabilirdi.

Genelde ev işlerinde ve maddi konularda beraber karar veririz. O sağ olsun o yönden çok destek bana. Genelde tutumludur, savurgan değildir. En büyük zaten artımız o, savurgan olmadığı için her şeyin kıymetini de elinden geldiği kadar bilir. Önceden de hep benim annemle yaşadığımız için, oradan kaynaklı bir alışkanlıkta var tahminim, annem çok tutumlu bir kadındır çünkü. Maddi yönden iyidir yani tutumludur eşim. Zaman zaman eşimin de memnuniyetsizlikleri oluyor çünkü ilgi alaka çok fazla olunca talep çok fazla olunca herkese yetişemiyor, yoruluyor. Sağlık problemi var. Küçükken kalça çıkıklığı rahatsızlığı geçirmiş o da zorluyor eşimi. Mesela eşim çalışmayı düşündü bir ara ama ben çalıştırma taraftarı olmadım. Ekonomik yönden ihtiyaç duymadım buna yani. O da ısrar etmedi. Doğulu sayılır eşim. Onlar da kadının eşine karşı bir itaatsizlik durumu söz konusu olmaz ama bizde öyle bir durum yok bizde sevgi saygı çerçevesindedir her şey yani. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Ev işlerinde yardım ederiz arada. Çalışırken yardım ederdim de şimdi ben çalışıyorum o emekli. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.2.4.2. Kadın” Olarak Aile İçinde Roller

Kadın katılımcıların hem çalıştıkları hem ev işlerinde yer aldıkları, hem de çocuklarının bakımı ve eğitimini üstlendikleri görülmüştür. Öte yandan eve maddi katkı sağladıkları, geniş aile içinde aile içi etkileşimi dengede tutmak durumunda kaldıkları aşağıda yer alan ifadelerden anlaşılmıştır. Kadın katılımcıların aile içinde tüm rollerde yer alması kadını hem evde hem iş yaşamında hem de sosyal yaşamında güçsüz bırakmakta tüm sorumlulukları tek taraflı üstlenmenin getirdiği yük ile kadın katımcı kendini yetersiz hissetmiştir. Aynı zamanda ev işlerinde kız çocuğunu destek görmesi ve ondan yardım beklemesi, geleneksel kodları farkında olmadan aktarması olarak da görülebilir.

Eşim bana yardım etmez. Hatta kayınvalidem de sinirlenir kendisine (gülüyor) “oğlum niye eşine yardım etmiyorsun?” der sürekli. Mesela sofrayı toplarken büyük kız odaya çekiliyor, küçük kız oraya, eşim oraya gidiyor. Eşim çay koyar sadece (gülüyor). Bu durum ciddi bir gerilim yaratmıyor aramızda, yine de “yardım etseniz” falan diyorum “ben de

yoruluyorum, ben de çalışıyorum” diyorum mesela ama çok gerginlik olmuyor. Bazen zorluyorum “sen şunu yap, sen bunu yap” diye. Bazen maalesef öyle yapmak zorunda kalıyorum yani. Yemekleri ben yaparım (gülüyor). Mesela ağır yemekleri kayıinvalidemle ikimiz ortak yaparız. Ya yetiştiremiyorum ben. Biz zamanla yarıştığımız için zaman bizim ilacımız gibi yani, zamanla yarışıyoruz, koştur koştur, evden işe, işten eve, yetiştiremiyorum, ben sadece bundan dert yaşıyorum. Zaten maddi olarak yetişmiyor, kredi ödediğim için. Kredi çektik ev aldık o bitti, araba aldık, maaşı aldığım gibi kredileri ödüyorum yani. Aslında büyük kızım çok destek. Kızımınla beraber büyüdük sayılır. Bir annenin de ilk evladının kız çocuğunun olması çok güzel bir şeymiş. Yani yardım ediyor mesela büyük kızım. Misafir geleceği zaman temizliğime, ondan sonra servis olayına, yani çok yardım ediyor. Kızım ergenlik çağında biraz asi. Kardeşinin ödevlerine yardım etmesini bekliyoruz, yardım etmiyor. Ben çok yoğunum, babaanne anlamıyor. “Kızım azıcık yardım et kardeşine, ben hangi birine yetişeyim, yemek mi yapayım?, ev mi temizleyeyim?, yetişemiyorum kızım sen yardım et” deyince kızıyor. Ben de küçük kıza diyorum ki, “Git ablana söyle yardım etsin sana” ama diyorum “alttan al yoksa sana yardım etmez” (gülüyor). “Ne derse yap” diyorum, “tamam anne” diyor. O şekilde evdekileri idare ediyorum. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.5.2.4.3. Rollerin Eşit Paylaşımı

Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden ev işleri, çocuklarının bakımı ve eğitimi konusunda ev içi rollerin paylaşıldığı anlaşılmıştır. Katılımcılardan görece yaşları daha genç olanların ev içi roller konusuna daha eşitçi yaklaştığı görülmüştür. Bazı katılımcı ifadelerinde ise genel tutum olarak roller konusuna daha ataerkil yaklaşılmasına rağmen ev işleri konusunda dayanışmacı bir rol üstlendiği söylenebilir.

Öyle özellikle belirlediğimiz bir şey yok. Kim boşsa o an neyi yapıyorsa devam ediyor. Bazen mesela evde çok iş yoksa eşim kızımı alıyor dışarı çıkıyor, ben o zaman işte işleri toparlıyorum. Evde çok iş varsa o bir yerden başlıyor, ben bir yerden başlıyorum ortada buluşuyoruz. Yemekleri genelde o yapıyor. Çok yemek seçtiği için kendi yiyeceğini yap diyorum (gülüyor). Öyle birebir nokta nokta belirlenmiş değil ama beraber yapıyoruz her şeyi. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Eşim ev işlerinde bana yardımcı oluyordu ta ki benim annem bizimle yaşamaya başlayana kadar ama çocuk konusunda eşim her zaman bana destekçi olmuştur. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Yemek yaparım, ondan sonra etrafı toplarım, havalandırırım. Sonra mesela bulaşık makinesi doldururum, boşaltırım. Çamaşır asarım, yani o tür şeyleri yaparım, yani hiç şey yapmam. O konuda eşim çok şanslıdır, yani. Cumartesi ya da pazar günü ütümü kendim yaparım ondan sonra evi süpürürüm veya eşim süpürürse ben paspas atarım. Ortaklaşa yaparız ev işlerini. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.5.2.5. Eş ile İletişim Tarzları

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “Eşleri ile iletişim tarzları” başlığı altında, “seviyeleyici iletişim tarzı”, “dağınık iletişim tarzı”, “hesaplayıcı iletişim tarzı”, “suçlayıcı iletişim tarzı” ve “yalvarıcı iletişim tarzı” alt başlıklarına aşağıda yer verilmiştir. Katılımcıların eşleri ile iletişim tarzlarında çoğunlukla dağınık ve suçlayıcı iletişim tarzlarının hâkim olduğu görülmüştür. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşleri ile iletişim tarzına ilişkin detaylı bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.5.1. Seviyeleyici İletişim Tarzı

Katılımcıların eşleri ile karşılıklı konuşarak, tartışarak, beraber karar verdikleri zamanlarda seviyeleyici iletişim tarzını benimsedikleri görülmüştür. Katılımcı ifadelerinden, katılımcıların tek bir iletişim tarzını kullanmadıkları seviyeleyici iletişim tarzını kullanırken aynı zamanda suçlayıcı iletişim tarzının da katılımcılarda hakim olabildiği anlaşılmıştır. Bir başka katılımcı ifadesinde, seviyeleyici iletişim tarzı hâkimken dağınık iletişim tarzının da eşlik edebildiği görülmüştür. Karşılıklı etkileşim söz konusu olduğundan katılımcıların eşlerinin de iletişim tarzları iletişim açısından önem arz etmektedir. Bu anlamda aşağıda yer alan ifadelerle bakıldığında, katılımcı suçlayıcı iletişim tarzını kullanırken eşinin seviyeleyici iletişim tarzını

kullandığı görülmüştür. Aşağıda yer alan ifadelerden eşler arası iletişim tarzlarında çeşitli kombinasyonların kullanıldığı anlaşılmıştır.

Birlikte karar veriyoruz. Tek benim dediğim olmuyor. Sadece onun dediği de olmuyor. Çok yani en sevdiğim yönlerinden biri odur. Onunla ilgili olsun ya da olmasın, ben böyle hissediyorum dediğimde her zaman yanımda olmuştur. O da öyle gelir benimle konuşur, anlatır. Yani evet sıkıntılı zamanlar tabii oluyor hiç olmuyor değil ama o zamanlarda ben mesela sıkıntı çıkarabilirim, ben hani konuşmuyorum “yeter bitti bu konu” falan derken o gelir sakın sakın “bak gel hadi konuşalım, halledeceğiz ben inanıyorum buna” falan der. Böyle oturtur sakın sakın konuşturur, böyle genel anlamda bizim iyi onunla dilimiz çok güzel uyuyor. Hala da öyle, yani çok şey değil, o çok sorunlu biri değil. Hani öyle olayları büyüten, şey yapan... (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Sorunlarımızı mutlaka konuşarak tartışarak hallediyoruz genelde öyle canım cicim değiliz hani açık açık söyleyeyim. Eşim çok inatçıdır ama çok güzel bir kalbi var, gerçekten özür dilemesini de bilir, gönlümü de çok güzel alır ama bir şeyde diretir, hatalı olsa da diretir. Yani ben öyle düşünüyorum. Şimdi gerçekten çocuk olunca bazı şeyleri öteliyoruz hani onu açık açık söyleyeyim. Üstünü kapatıyoruz. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.2.5.2. Dağınık İletişim Tarzı

Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinde, eşleri ile iletişimlerinde konunun odağını değiştirdiği, konuya ilişkin sorulara konuyla ilişkisi olmayan başka cevaplar verdiği, dikkat dağıtarak konunun odağından çıktığı ya da konuyu kapatarak sorunların üstünü kapattığı ve kaçamak cevaplar verdiği görülmüştür. Bu anlamda aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden katılımcıların dağınık iletişim tarzını benimsedikleri anlaşılmıştır.

Ben susarım konu kapanır. Ben eleştirmem hiç, ben sadece duygularımı şiirlerle yazarım. Küseriz ondan sonra ertesi gün barışırsınız (gülüyor). Öyle çaba sarf etmeyiz. Yani şey

annesigille yaşadığımız için mi, yetişme tarzımız mı, bilmiyorum o da ben de yani. Bazen kızımız birbirinize “kocacığım, karıcığım” deyin falan diyor ısrar ediyor ama söylemiyorum da söyleyemiyoruz da. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

İş yerinde kavga etmişimdir zoruma giden bir şey vardır, oturur ona anlatırım yani hani veya çok sıkıntılı bir işim yok, idare ile ilgili sürekli problemlerimiz olur bizim ast üst ilişkisi olduğundan, bir taraftan baskı uygulanır, bir sıkıntı yaşarsın yani. Bunları paylaşırım eşimle paylaşırım yani paylaşımcıyım. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Çocuklar istemiyor diyorum mesela eşime, bugün kalsın şu gün yapalım diyorum istemediğimiz bir şeyde. Genelde gücümüz yetmiyor eşime bende olayı değiştirmeye çalışırım yani odağı değiştirmeye çalışırım. Öyle idare ediyorum. Ben bir şeyi yapmaktan hoşlanmıyorum diyorum mesela, kendisi de yok illa olacak, yok olmayacak, yok olacak derken öyle öyle yükseliyor sesler. Yani, ısrarcı. Israrla da hareket ettiği için, böyle davrandığı için sinirleniyorum işte. Ne yapayım elimde değil (gülüyor). Tartışmalar sıradan olur aslında bizde. Tartıştıktan sonra da küslük olmaz mesela. Hiç küsmeyiz biz. Yani sevmediğim bir şey için çok üstüme üstüme geliyorsa sadece sinirlenirim. O zaman bağırırım çağırırım. Normal bir şey anlatırken pek yüksek sesle konuşmam ama bir damarıma basarlarsa (gülerek söylüyor) susturamazlar beni. Ama nadirdir bende. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Olayda bir çıkarım varsa dikkat dağıtmış olabilirim (gülüyor). Konudan konuya değişir. Eğer benim için önemli bir konuya üstüne yürürüm ama benim için önemli bir konu değilse geri çekilirim. Eşimin, yani “tamam karıcığım değil”(gülüyorlar), yani dışarıdan bir gözle bakıldığı zaman beni çok baskın görürler ama tam tersidir, yani beni kırmaz ama genelde kendi isteklerini de çok güzel uygular. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Tek sıkıntımız zaman zaman birbirimizi anlayamamaktan kaynaklı sıkıntılar oluyor. Çünkü o da kurumda kalmamın belki bir dezavantajları olabilir. Onun haricinde bir sıkıntı olmuyor. Gerçi benim çok aşırı seyahat etmemden dolayı onun sıkıntısı oluyor (gülüyor). Pek aslında bir şey olmuyor ama genelde aile içindeki kültürel durumlardan dolayı bir farklılık

oluyor. Çünkü o farklı kültürden bir insan, farklı yöreden bir insan. Ben farklı yöreden bir insanım. Çok fazla o kültür farklılığımız olmuyor ama ben genelde aileme çok bağlıyım, çok tutucuyum. Hep ailemle beraber olmak istiyorum. Eşimle, dostumla beraber olmak istiyorum. Onlar tabi biraz daha rahat, biraz daha uzak olmak falan istiyor zaman zaman. Onun haricinde pek fazla bir sıkıntı olmuyor. Bir de mesela bazen önceden yaşadığımız yaşam deneyimimizden kaynaklı sıkıntılar olabiliyor. Mesela örneğin ben bir film seyrediyorum, ben oturup ağladığım zaman o gülüyor mesela, bunun neyine ağlıyorsun falan diyor duygusallık yönünden. O da çok fazla bizi bir sıkıntıya sokmuyor yani. Çok bir çatışma doğurmuyor. Çok fazla yani bu 15 yıllık zaman içerisinde çok fazla bir çatışmamız yok. Yani hiç yok diyebilirim. Bazen duygularımızı ifade etmekte ve ya da etsek bile anlaşılmakta sıkıntılarımız oluyor. Belki de yaşadığımız tarzdan kaynaklı bir şey olsa gerek zaman zaman her ikimizde sıkıntı yaşıyoruz yani. Aslında biraz eşim de şöyle her ne kadar söylesem bile duygularımı onun hep aklında çevreye göre acaba bunu bana latife olsun diye mi söylüyor diye düşünüyor ama duygu yönünden çok fazla bir sıkıntı yaşamıyoruz yani. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.5.2.5.3. Hesaplayıcı İletişim Tarzı

Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde katılımcıların kendilerini zorlayarak mantıklı cevaplar vermeye çalıştıkları, konulara duygusal yaklaşımdan kaçındıkları ve ifadelerini genelleleyici kullanarak bir kelime ve ya cümleyle anlatabilecekleri konuları uzun ifadeler kullanarak dile getirdikleri görülmüştür. Katılımcıların bu yaklaşımlarından hesaplayıcı iletişim tarzını benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Eşim hep ortak bir karar verelim ister veya benim fikrimi de sor ister, ben aslında fikrini sormak isterim ama bazen aile içerisinde bir bütünlük vardır, orada olmanız gerekir. Orada bir karar olması lazımdır, olumlu bir karar. Tabii onu benim karar verdiğimi zanneder, kendine sormadan hemen karar verdiğimi zanneder. Önyargı aslında. Tabiri caizse ondan kaynaklı bir şey, öyle bir tepki gösterir. Aslında genelde herşeyi paylaşmaya çalışırız. İşle ilgili sıkıntıları çok fazla yansıtmam eve, evdekini de çok iş yerine yansıtmamaya çalışırım ama bazen insan bunalar paylaşmak ister. Sıkıntılar da paylaştıkça azalır mutluluklar çoğalır. Ondan kaynaklı zaman zaman olur ama çok fazla ikimiz de çok yansıtmayız. Tartıştığımızda adım atmam, “o anda sen bunu yapmana rağmen bir adım atmadın” falan diyor eşim, yani

ben de bir adım atmadım zaten hatalıyım ne yapayım o yüzden adım atmadım (gülüyor). Belki onun benim için yaptıklarının yüzde birini ben ona yapmamış oldum. Rahatsızım bu durumdan gerçekten sıkıntılıyım ama dediğim gibi biraz programın, biraz herkesin yoğunluğundan kaynaklı bir şey. Doğru mu değil, doğru olmadığını düşünüyorum. Yine hastalıkla ilgili bir durumu oldu ben yine gidemedim yoğunluktan. Çok tepki gösterdi, yaklaşık bir iki üç hafta küs kaldık, düşünün yani. Haklıydı ama ben buradaki işimin yoğunluğundan, biraz işime kendimi vermemden kaynaklı. Benim için işim önemli diye düşünüyorum. Hadi aile de önemli ama işte yetişemedim. Küçük çocuğum elinden öper 9 yaşında, eşim dediki bana, “Ondan bile destek aldım, senden alamadım” dedi. “Çok üzülüm” dedi, “çok rahatsız oldum” dedi, “çok kızdım” dedi ama işte sonradan geri tatlıya bağlandı tabi ben rahatsız oldum yani kim olmaz. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Ya genelde zaten o fark etmeden paylaşıyorum. Zaten sonra geri dönüşü şey olmuyor bana (gülüyor). Yani niye saklıyorsun hikâyesine dönüyor. Ben o şeyleri tekrar yaşamamak için önceden söylüyorum, önceden paylaşıyorum ki sonradan işte niye saklıyorsun, niye paylaşmıyorsun şeyi olmasın diye. Yani eşim de şöyle bir özellik var küs kalamaz, yani kızar şey yapar ama bir şey olduğunda bana olan sevgisiden dolayı hiç bir zaman kıyamamıştır. Ben de her zaman sessiz kalmayı, yani yetiştirme tarzı yurtta ki şeyden dolayı heralde hep böyle sessiz kalarak durumdan uzaklaşarak atlatmaya çalışırım. Bazen de şey olmayabiliyor yani, kendime hâkim olamıyorum. Derdim odur yani, uzatmayı sevmem. Konunun özünü konuşurum, yani konuşulacaksa tartışılacaksa ve orada bitirmekten yanayım, uzadıkça farklı yerlere gidiyor çünkü. Tartışmalarımızda geçen seferde aynısı yaptın falan derken eski konular açılıyor uzuyor. Ama özür dilerim ben o konuda şeyim, yani işte hediye di gönlünü almaktır, gezme, şudur budur. Yani o tür şeylerde şeyimdir, yani haksız olduğum yerde veya karşı taraf haklı da olsa alttan almaya çalışırım. Ben her zaman eşime de derim şu bardak mesela kırıldı düştü, şu bardak kadar konuşalım bitsin yani çay tabağına geçmeyelim. Ama genelde ilk alttan alan eşim olur. Eşimle daha 18 yaşında iken evlendik, aramızda 6 yaş var. Bir uyuşmazlık oldu başlarda, farklı olarak yaş farkı, sorumluluk farkı var, her türlü fark var. Tabi bir zaman yüksek ses de oldu, yani itiş kakış olmuştur ama daha sonradan şunu öğrendik, biraz da şöyle annem ailem tamamen kendi hayatımdan biraz çekildikten sonra, yani her şeyi çoğu zaman artık bana yansıtılamaya başladı. Eşim ve annem kendileri çözüm buldular anlaşmazlıklarına. Çözüm buldukları şeyleri bana yansıtılamaya çalıştılar ve biz de eşimle artık yaşında verdiği olgunlukla tartışmaları daha kısa geçirmeye başladık. Tartışma değil de konuşma şeyiyle daha kısa geçirmeye başladık. Yani ‘arada dayak aracıya’ diye bir şey var

aracı biz olduk bir süre (gülüyor). (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.5.2.5.4. Suçlayıcı İletişim Tarzı

Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, suçlayıcı iletişim tarzını benimsedikleri ve iletişim tarzına göre sürekli konunun odağına başkalarını koyma çalıştıkları, olayla ilgili sorumluluktan kaçtıkları, kendini doğrulamaya çalıştıkları, aile içinde gücün simgesi olduklarını ifade ettikleri ve öyle davrandıkları, gürültülü ve baskın olma çabası içeren davranışlarda bulundukları görülmüştür.

Yani evet sıkıntılı zamanlar tabii oluyor hiç olmuyor değil ama o zamanlarda ben mesela sıkıntı çıkarabilirim, ben hani konuşmuyorum “yeter bitti bu konu” falan derken o gelir sakın sakın “bak gel hadi konuşalım, halledeceğiz ben inanıyorum buna” falan der. Böyle oturtur sakın sakın konuşturur, böyle genel anlamda bizim iyi onunla dilimiz çok güzel uyuyor. Hala da öyle, yani çok şey değil, o çok sorunlu biri değil. Hani öyle olayları büyüten, şey yapan... (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Konudan konuya değişir. Eğer benim için önemli bir konuya üstüne yürürüm. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Suçlayıcı iletişim tarzını benimseyen katılımcıların çoğunlukla erkek oldukları ve ataerkil bir yapının uzantısı olarak evde “erkeğin sözü geçer” anlayışı ile hareket ettikleri görülmüştür. Erkek katılımcıların özellikle tek başına karar mekanizması olma ve eşleri üzerinde söz sahibi olma eğilimleri çoğu zaman baskıcı bir davranış örüntüsünü beraberinde getirmiştir.

Gereken şeyleri konuşuyoruz, gerekmeyen şeyleri konuşmayız. İkimizin de sözü geçer aslında. Ben şunu yapacağım derim “uygun buluyorsan yap” der zaten yüksek sesle konuşuyorum, benim sesim zaten yüksek çıktığı için o hep şey algılar bağıriyorum algılar.

Hâlbuki direkt çıkıyor, fakat bağırıyorum algılar, ona kızar başka bir şeye kızmaz. Genelde hatalar yinelenince “herzaman aynı şey sen zaten hep böylesin” gibi cümleler kullanırım. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Ben haber gerekirse veririm (gülüyor). Onun ailesi çok karışıyor. Benim ailem biraz daha bana güvenir. Beni bilirler, bana güvenirler. Hani kararlarımı çok şey yapmazlar. Sen yaptıysan vardır bir bildiğin derler. Onun ailesi biraz karışıyor ben de işime karışılmasını sevmem. Eşim illaki karışacaktır, benim eşimdir yani sonuçta hani ama çok da karışılmasını sevmem işime. Evde genel olarak benim sözüm geçer. Ben kadınların genel olarak hepsinin sanki aynı anneden babadan doğduğuna, aşağı yukarı kadınların hepsinin birbirine benzediğine inanıyorum. Eşim de üç aşağı beş yukarı bir Türk kadını yani. Hani bir akli başında bir erkeğin bir kadını idare edebileceğini düşünüyorum. Eşimi idare ediyom yani, şey olarak hani sonuçta yani bir yabancı ile aynı evi paylaşıyorsun. Ya herkes için bu böyle, yani tartışmalarımız illaki oluyor, eşim biraz daha büyütüyor. Sabrı eşimin biraz daha düşüktür. Ben sabrederim gerektiği kadar hani, mesela kadına şiddete kesinlikle karşıyım. Eşim birkaç defa bana vurmuştur, ben ona hiç. Kesinlikle el kaldırmamışımdır. Ondan sonra hani ne bileyim yani öyle. Atıyorum kadın ve erkek eşittir tartışması bütün kadın ve erkekler arasında devam eden bir şeydir. Sürekli yani şimdi eşim de bunu bir dönem çok dile getirmeye başlamıştı. Bunu yaşayarak öğrenmesini sağladım, şöyle sağladım, atıyorum bir gün arabayı ben kullanıyorsam bugün sıra sende dedim. Atıyorum bir gün bir pazar alışverişi yaptık, bizim evimiz 5. katta, asansör yok, merdiven sıkıntısı çekiyoruz. Madem eşitiz dedim pazar poşetlerini bölüyoruz dedim. Bunları sen taşıyacaksın bunları ben taşıyacağım dedim. Çocuğumuz 20 kilo oldu, dün ben çocuğu çıkarttım dedim, madem eşitiz bugün çocuğu buyur sen çıkart dedim. Maddi olarak da zaten hani eşittik zaten. Ondan sonra bu eşitlik şeyinden ilk cayan o oldu. Tamam, artık eşit değiliz, artık çocuğu sen çıkart, gücüm yetmiyor dedi. Yani ben de bunu şöyle açıkça yapıyorum kadınlar biraz daha anaçtır hani çocuk konusunda. El becerilerimiz biraz daha erkek ve kadın olarak farklıyız birbirimizden. Benim evin tadilatı, tamirati güç olarak Allah böyle yaratmış, biz biraz daha güçlüyüz bedensel olarak. Zekâ yönünde de yani herkes kendini geliştirebildiği kadar birbirinden üstündür veya bir seviye vardır. Ondan sonra bu konuda dediğim gibi yaşayarak öğrenmesini sağladım eşit olmadığımızı, benim yatkın olduğum şeyler veya onun yatkın olduğu şeyler olduğunu, bu şekilde çözdük bu problemi. Dediğim gibi herhangi bir konuda tartıştığımızda genelde yaşayarak öğrenmesinin taraftarıyım yani. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde görüldüğü üzere, suçlayıcı iletişim tarzı saldırganlığı ve maruz kalan için korkuyu beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda korkunun kısır bir döngü gibi beraberinde getirmektedir. Aşağıda yer alan katılımcının eşinin ise yalvarıcı iletişim tarzını benimsediği görülmüştür.

Ben “karı” diye çağırırım. Affedersin biz salon erkeği miyiz? Allah aşkına (gülüyor). Tam adamına söylüyorsun. Mümkün değil. Bizlerde bulamazsın canım cicim diyen. Çünkü sevgi sözcüğünün anlamını bilmiyoruz ki biz. Hanımın akrabası geldi bir gün; “Sen dedi bizim kızımızı niye dövmüşsün? Peki, beyefendi senin oğlun evlendiğinde onun karısı dayak yediği zaman ben de gelip sana müdahale edersem gocunma” dedim. “Sen benim için dış kapının mandalısın, burada annesi babası varsa o gelsin. Seni niye gönderiyor.” O da dedi ki “ben boşatacağım sizi”. “Buyurun dedim boşatacaksınız boşatın.” Bana kimse karışamaz evin içinde. Mesela annesi çocuğu gönderiyor bana bir yere gidilcek kendisi söyleyemiyor, çocuğa söylüyor. Ben bir gün dedim, “oğlum dedim artık kocaman oldun, artık şeyi bırak. Kendisi gelsin söylesin.” Çünkü hanım biliyor kabul etmeyeceğimi, ben gelip gitmeyen adama gitmem. Bir başka olay babası geldi bir gün bize, çeşme akıyordu, bozulmuş. Aslında ben tamirciyim, o gün de moralim bozuktu, dedi ki “çeşmeyi tamir etmiyor musun” dedi “su akıyor” dedi bana. Şimdi bir de bir kadının yanında bana laf söylediğin zaman istersen sen padişah ol hiç hükmü yok. Çekici aldım gittim bir sağına vurdum bir soluna vurdum “tamir ettim” dedim, dedi “su akıyor”, “tamir ettim” dedim, “gene akıyor” dedi “tamir ettim” dedim. Bir daha söyledi, “ben tamir ettim” dedim. Bir daha olsa duvarı yıkacağım o zaman dedi ki kaynanam “demek ki bunun tamiri böyleymiş” dedi, “karışma” dedi. “Su onun para onun” dedi kaynana. Sonra hanım dedi ki “baba iş yerinde bir sıkıntı yaşamış, sen de üstüne gelip şey yapma.” Şimdi ben kimsenin işine karışmam, kimsenin de benim işime karışmasından hoşlanmam. Demin bak bir şey söyledim, siz sahip çıkmazsanız birileri sahip çıkar, müdahale eder. Bu istersen benim babam olsun isterse senin anan olsun, baban olsun fark etmez. Ben başta söyledim (duraksıyor). Beni severken görmüyorsun da döverken görüyorsan burada bir yanlışlık var. Şimdi ben peygamber çocuğu değilim, evliya da değilim ya da o da o değil ama bazı şeyleri sindiremem. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.2.5.5. Yalvarıcı İletişim Tarzı

Aşağıda yer alan katılımcıların genellikle çatışmadan kaçındıkları, eşlerini yatıştırılmaya ve memnun etmeye çalıştıkları görülmüştür. Aynı fikirde olmamalarına karşın karşı tarafı haklı görerek, yaptıklarını onaylama eğiminde oldukları görülmüştür. Yalvarıcı iletişim tarzını benimseyenlerin daha çok kadın katılımcıların olması ve diğer erkek katılımcının şiddeti önlemek adına bu tarzı benimsediğini ifade etmesi toplumsal cinsiyet rollerinin bir getirisi olarak düşünülebilir.

Aslında birbirimizin eğlence anlayışı, özellikle çocuklarla babanın çok fazla uyumuyor. O konuda eşim üstün çıkıyor. Seni kendi haline bırakmıyor. Biz çalışan bayanlar olarak iki güne sığdırmaya çalışıyoruz bütün işimizi gücümüzü, cumartesi pazara. Hani, pikniğe gitsen zaten yarım günün orada geçiyor. O süre zarfında zaten bir sürü iş yaparsın evde. Çocuklar konusunda ne bileyim, çocuklar diyor ki, “biz pikniğe gitmek istemiyoruz, sürekli babam bizi pikniğe götürüyor.” Ama eşim zorla götürüyor, piknik hastası, çok seviyor. Her hafta gitmek zorunda değiliz diyorum mesela ben kendisine. Ama gidiyoruz sorun çıkmasın diye ben de uyuyorum. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Bazen o da ben de tartışmaya girmeyiz. Baktım iş tartışma boyutuna giriyor “Senin dediğin gibi olsun” derim, uzatmam. Çünkü tartıştığımız zaman insanoğlu neticede şiddete başvurabilir, bu ağır olur, sıkıntı olur yani. O yönden bugüne kadar herhangi bir şiddete başvurmadım. Öyle ağır da bir tartışmaya girmedik. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Eşim tartışmalarımda bazen çok büyümesin diye “Tamam sen haklısın” diye konuyu kapatıyorum (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.2.6. Evlilik Sonrası Sosyal Çevre İlişkileri ve Sosyal Destek

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin “Evlilik Sonrası Sosyal Çevre İlişkileri Ve Sosyal Destek” başlığı altında, “Sosyal Desteğin Varlığı” ve “Aile Desteğinin Varlığı” alt başlıklarına aşağıda yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların evlilik sonrası sosyal çevre ilişkileri ve sosyal desteklerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.2.6.1. Sosyal Desteğin Varlığı

Katılımcıların sosyal destek ağlarının olduğu hatta aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinde görüldüğü üzere, katılımcının ailesinden çok yurttan birlikte yaşadığı arkadaşları ile sosyalleştiği görülmüştür. Fakat katılımcıların çoğunlukla sosyal çevre ile etkileşimlerinde sınırlarının olduğu ve yaşam deneyimlerinden kaynaklı ilişkilere daha temkinli yaklaştıkları görülmüştür. Aşağıda yer alan bazı katılımcı ifadeleri katılımcıların sosyal çevre ilişkilerinde güven problemi olduğu ve hayal kırıklıkları yaşadığını göstermektedir.

Sosyal ilişkilerim iyidir arkadaşlarımla, eşimin arkadaşları ile falan aram iyidir. Hatta onun arkadaşları ile ondan daha iyi anlaşıyorum. Yani hani gezerim tozarım, severim gezmeyi zaten. Gider geliriz sürekli arkadaşlarla. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Genelde benim arkadaşlarımla gider geliriz. Çünkü eşim mesela şu anda kendi çevresinden uzak, neticede akrabalarından da uzak. O yüzden daha çok benim çevremle yakınım. Arkadaşlarla genelde bizde sosyallik olduğu için öyle yurttan kaynaklı kazanılmış, hep bir arada olalım istiyoruz. Eşler biraz daha uzak olmak istiyorlar. Bu da bizi rahatsız ediyor tabi. Belki onlar da haklılardır, ailecek bir arada olup bir şeyler yapmak istiyor olabilirler. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Yani şöyle, arkadaşlarımız var gider geliriz tabi ama ben biraz daha temkinliyim artık. Bir seferinde birine kefil oldum. Eşim olma dedi, yani o aileye ödeyecek durumları yok dedi.

Ben olma dediği halde gidip oldum. Yani arkadaşlık şeyiyle destek olmak için gittim oldum. O genç adamın işleri çok güzel gidiyordu, ticaretle uğraşıyordu, turizmle falan. Sonra bir evraktan dolayı iki ay cezaevine girdi ve cezaevine girdikten sonra işleri bozuldu. Eşim mesela her zaman söylemişti “bak olmanı istemiyorum bende bir kötü bir his var, bu adam ödemeyecek borç sana kalacak” diye dediği gibi de borç bana kaldı ben ödedim. Yani diğer bazı şeylerde de mesela o alma yapma görüşme dediği kişilerle görüştük ve onun zararını çektim ve her zaman der bak ben sana dedim sen ama hala bildiğini yaptın. Bende her zaman derim tamam bundan sonra senin dediğin gibi yapacağım”. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Yurttan arkadaşlarımla da olmayanlarla da görüşürüm ama ailece görüşürüm. Yurttan bir arkadaşım ailece görüştük. Aile dostuyduk. Ancak onun eşi sürekli bir açık aradı. Bir insan her geldiği zaman sizin yüz mimiklerinizi kontrol ediyorsa, sizin yüz mimiklerinize dikkat ederse nasıl hissadersiniz. Bir gün arabamı istedi, eşim veremem dedi. Ondan sonra yüz mimiklerimden bahsetmiş. Niye yüzün gülmüyor falan. Ben senin çocuğunu kucağıma almışım, sevmişim, hoş geldin demişim ama sen mimiklerime dikkat edersen ben rahatsız olurum. Görevde yükselmede ipler koptu zaten. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Eşimin de benim de tabiki arkadaşlarımız var görüştüğümüz. Arkadaşlarımla bir çıkmaza girdiğimde ya da onlar bana bir şey sorduğunda, hatta bazen şey derler “çok netsin”, olumlu olsun ya da olmasın direkt söylerim. Saklamıyorum, “aman kırılır aman üzülür” diye. Bazen eşim beni çekip “niye böyle söylüyorsun” diyor ama “onu da bilsin” diyorum. Sadece suçla alakalı değil çok farklı bir şey de bana danışmış olabilir. Arkadaşlarla ilişkilerim de netim ve dobrayım. Bu dezavantaj mı avantaj mı bilmiyorum. Böyleyim yani. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.2.6.2. Aile Desteğinin Varlığı

Katılımcıların ifadelerinden katılımcıların çoğunlukla kök aile üyelerinden ve eşinin ailesinden destek gördüğü anlaşılmıştır. Çoğunlukla katılımcıların kök aile dışındaki akrabalarla bağının olmadığı hatta olumsuz deneyimler nedeniyle bilinçli olarak iletişimi sürdürmeyi tercih etmedikleri görülmüştür. özellikle katılımcıların

eşlerinin ailesi ile bir bağ kurdukları ve aile özlemi ile iyi ilişkiler geliştirdikleri aşağıda yer alan ifadelerde belirtilmiştir. Katılımcıların yarısından fazlasının yaşamlarının uzun bir döneminde ya da halen devam eden kendi ailesi ya da eşinin ailesi ile birlikte yaşama deneyimi vardır.

Kendi akrabalarımıza daha çok gider geliriz. Eşim mesela şu anda kendi çevresinden uzak, neticede akrabalarından da uzak. O yüzden benim akrabalarım ile daha çok içli dışlıyız. Çünkü onlar daha çok bize ilgi alaka gösterirler. Eşimin yine ailesinden de gene pek gidip gelmemelerinden kaynaklı hep kardeşleriyle gider gelirler. Amcaları ile teyzeleri ile falan çok öyle bir diyalogları yok. Ondan kaynaklı benim akrabalarım da daha çok ilgi alaka vardır. Akrabalarım da eşime benden daha çok saygı duyarlar, benden daha çok onu severler. Yeğenler olsun işte, diğerleri olsun, amcalar, dayılar, teyzeler onu da benim gibi bir bütün gibi görürler. Yani ayırım yapmazlar ellerinden geldiği kadar. Aile olarak biz çok yakınız birbirimize. Zaten annem ve kardeşimle yaklaşık 8-9 yıl beraber yaşadık. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Eşimin ailesi ile evlerimiz bitişikti. Beraber yiyorduk beraber içiyorduk. İyi baktılar çocuğa da biz ikimiz de çalışıyorduk. Kaynanam daha dinçti biz gelene kadar işimizi de yapabiliyordu. Baldız vardı, yani çocuğu koyup dışarı gitmedi. Kaynanam da iyi kötü yapıyordu işimizi, daha kolaydı. Hafta sonu zaten kendimiz yapıyorduk işlerimizi. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Eşimgilin kendi evleri var iki katlı. Biz üstte otururduk eşimin ailesi onlar altta otururdu. Birkaç yıl beraber yedik içtik. Hatta kayınbabam “kızım sen çalışıyorsun, dolapta malzemen varsa ben yemeğini yapar aşağı inerim” derdi. Kayınbabam rahmetli çok güzel yemek yapardı. Kayınvalidem bana çoğu konuda destek olur. Mesela kendi oğlunun şeylerini görür oğluna söylemediğini koymaz, bana destek verir. Daha çok beni destekler. Kayınvalidem çok iyi, mesela o olmadığı zaman, hafta sonları atıyorum kayınvalidem görümceme gidiyor, orada yatıyor, o olmadığı zaman yani evde bir şeylerimizin eksik olduğunun farkındayız. Birileri eksik. Canımız sıkılıyor, bunalıyoruz yani. Ben aile sevgisini kayınvalidem de kayınbabamda gördüm. Onun için kayınbabamın ölümü çok zoruma gitmişti benim. O süreçte kayınbabamı, çok sevdiğim bir insanı kaybettiğim için ben çok üzüldüm (gözleri doluyor). Ben çok üzüldüğüm için, mideme vurdu, günlerce bir şey yiyemedim (cümleyi toparlamakta

zorlanıyor). Benim annem, rahmetli, gelmiş onu bile görmedim yani o şeyde o rahatsızlıkta. Psikolojik tedavi aldım. Yan etkileri oldu. İyi gelmedi. Ondan sonra eşim beni bir Şihha götürmüştü. Ondan sonra iyileştim. Ya akrabalar, komşular hepsi menfaat olmuş, ondan dolayı biz hep uzak duruyoruz. Menfaat bekliyorlar hep senden. Yok, gel beni al şuraya bırak, yok şöyle olsun. Hep senden bekliyorlar yani, hep sen yedir sen yedir. O yüzden akrabalara pek yanaşmamayı tercih ediyoruz. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Akrabalarla ilişkimiz çok yoktur. Giderim nadiren. Onlar da zaten genelde işi düştüğü zaman arar. Tadilat işi ıvır zıvır olduğu zaman, onun dışında pek gitmek istemiyorum. Kayınvalide, kayınbabaya gelip gidenlerden sevmediğim tip geliyor ondan da rahatsız oluyorum. bazı insan da şey vardır yani böyle büyüklenme ona gelemiyorum. Genelde ne olur? Şimdi adam senin kapını aşındırmamış, adama gitmek icabet ediyor. Şimdi benim yanıma gelmeyen adamın ben yanına gitmem. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3. Çocuklarla İlişkiler

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların “Çocuklarla İlişkiler” başlığı altında, “çocuk yetiştirme tutumları”, “çocuğun sorumluluğunun aile içi paylaşımı”, “çocukları ile ilişkisinde çocukluk deneyimlerinin etkisi”, “çocukların sosyal çevre ilişkileri”, “çocuğun romantik ilişkisinde yuva/yurt deneyiminin etkisi” ve “çocuklarla iletişim tarzları” alt başlıklarına yer verilmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların kendi çocuklarıyla ilişkilerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.3.1. Çocuk Yetiştirme Tutumları

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların “Çocuk yetiştirme tutumları” başlığı altında “tutarsız tutum”, “izin verici tutum”, “otoriter tutum”, “demokratik tutum” alt başlıklarına yer verilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun sırasıyla otoriter ve

tutarsız ebeveyn tutumuna sahip olduğu görülmüştür. Katılımcılardan demokratik tutuma sahip ebeveyn tutumuna rastlanmamıştır. Katılımcıların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin detaylı bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.3.1.1. Tutarsız Tutum

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, katılımcıların çocukları ile ilgili çoğu konuda ilgisiz tutum sergileyip bazı konularda ise ilgili tutum sergiledikleri görülmüştür. Bir başka açıdan bakıldığında, katılımcıların eşleri ile çocuklarına karşı aynı tutum içerisinde olmadıkları, dengesiz ve tutarsız davrandıkları katılımcı ifadeleri arasında yer almaktadır. Katılımcı ifadelerinde, ebeveynlerin aile içi koydukları kurallarda istikrarlı olmadıkları, koydukları sınırları çoğu zaman kendilerinin ihlal ettiği ve bu durumda çocuğun davranış değişikliğinin gerçekleşmediği ya da ötelendiği görülmüştür.

Onlar genelde anneleri ile diyalog kurarlar, benle kurmazlar. Yani ben burada biraz şey kalmışım, geri kalmışım. Geçmişten dolayı bazı sıkıntılarım vardı ya ben her şeyi anlatmam, her şeyi de söylemem. Öyle bir yapım var. Ben normalde konuşmam dedim ya. Benim dünyam, oturuyorum televizyon seyrediyorum. Balkonda oturup konuşuyoruz da onların dediğini ben anlayamıyorum, algılayamıyorum zaten. Şimdi ben bir gün bir abinin yanında oturdum, ben genelde hep benden büyük insanlarla diyalog kurdum, bana şunu dedi “oğlum üç beş sene sonra bu bebeler palazlansın, dikkat et cebine bak, karıştır. Benim çocuğum yapmaz deme.” dedi. Hep ben takip ettim. Okuluna da gittim, hissettirmeden. Bu kötülük yapacak anlamında değil. Çocukların eğer ilgi göremiyorsa anneden babadan, genelde babadan derler ama annedendir asıl bütün iş, anne de bitiyor. Ben bir ara küçük oğlanı biraz boşladım, bir dönem sigara falan içti. Öğretmeni çağırdı, “ sizin oğlunuz sigara içiyor” dedi, ben de hiç şey yapmadım yani bağırmadım çağırmadım “içecek misin bu sigarayı” dedim “içeceğim” dedi. Ben onu dövebilirdim de, ben döversem daha kötü olacaktı ben döversem aksini yapacaktı. İçti sonra kendi bıraktı. Beni tenkit ediyordu sonra bana diyordu ki; “Sigarayı sen de bırak, baba hastaneye düşersin. Bizim kimsemiz yok” diyordu çok üzülüyordu, ağlıyordu. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcı ifadelerinden yola çıkılarak katılımcıların tutarsız ebeveyn tutumu sergiledikleri görülmüştür.

3.2.5.3.1.2. Demokratik Tutum

Aşağıda yer alan ifadelerden katılımcıların çocuklarının sağlığı, eğitimi ve etkileşimi konusunda duyarlı olduğu, çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek adına kurallar uyguladığı ve kurallar konusunda tutarlı oldukları görülmüştür. Çocuklar kurallara uymadığında uygulanan ceza türü fiziksel olmayıp geçici mahrumiyet şeklindedir.

Sürekli gidip buzdolabını karıştırıyor ve döküyor (gülüyor). Israrlarıma rağmen bunu yapıyor. Babası ile koltuk cezası veriyoruz (gülüyor), 5 dakika, 2 dakika, 3 dakika yani ağlasa bile dakikası dolana kadar kaldırmıyoruz. Evin kuralları var, kesinlikle var. Dolaba girmeme kuralı var, masaya çıkmama kuralı var. Evdeki bazı eşyaları, iki tane televizyonu kırdı maddi değeri 3000-4000 olan 2 televizyonumuzu kırdı ve biz bunun üzerine bir şey demedik ona, sadece “Neden yaptın? Neden fırlattın?” vesaire gibi konuşmalar yaptık ama kesinlikle herhangi bir şey yapmadık. Hani kurallar koyuyoruz ama o tabii ki uymuyor (gülüyor). (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bazen onun vicdan azabını çekiyorum. Bir şeye götürürken, bir yere götürürken acaba diyorum benim yapamadıklarımı çocuğa zorla mı yapıyorum? Yani ben özellikle beslenme konusunda çok dikkatliyim. Şeker vermiyorum, yağ vermiyorum, hazır gıda kesinlikle vermiyorum. Yani benim zorluklarımla bu yaşına kadar hala meyve suyu içmiş değil benim kızım. Telefon, tablet mesela tamam ben artık bir süre sonra vazgeçtim, ben 2 yaşına kadar hiç vermedim, çok direndim ama bir süre sonra artık vazgeçtim. Eşim çok daha serbest ben kuralcıyım ve kuralların dışına çıkıldığı zaman çok sinirleniyorum. Eşimle bu anlamda çok tartışıyoruz o daha serbest olduğu için. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Mesela, bir şey yapmıyorlarsa diyorum ki onlara “en sevdiğiniz şeyi almayacağım” diyorum. Öyle bir kural koyuyorum. Mesela iki kardeş atıştı, “şunu yaparsanız size şunu alacağım” diyorum, ödüllendirme koyuyorum. Çoğu konuda, “şunu yaparsan bunu

yaparsan” deyip ödüllendiriyorum ya da cezalandırıyorum, o şekil oluyor. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.5.3.1.3. İzin Verici Tutum

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, çocuğa göre yapılan, onun istekleri doğrultusunda şekillenen bir ebeveyn tutumunun olduğu görülmüştür. Dolayısıyla aşağıda yer alan katılımcı ifadesinin izin verici tutum sergileyen bir ebeveyn ifadesi olduğu söylenebilir.

Esnetiyoruz katılaştırmıyoruz maalesef. Yani katılaştırmıyoruz derken tabi yine bir kural var ama çok kötü bir kural değil yani artık duruma göre, çocuğa göre değişmek zorunda kalıyor. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.5.3.1.4. Otoriter Tutum

Katılımcıların ifadelerinden aile içinde baskın rol oynadıkları, baskıcı bir tutum ile çocukların özgür bir biçimde kendilerini ifade edemedikleri bir ortamın olduğu görülmüştür. Otorite kurmanın aile içi kuralların işlemesi için bir araç olarak gören katılımcılar, çocuklarla ilişkilerini kuralların işlerliğine göre değerlendirmekte ve bu otorite üzerinden ilişkilerini tanımlamaktadır.

İyi bir şeyse destekleriz iyi bir şey değilse konuşmasını desteklemeyiz. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Sağlığı ile alakalı kurallarım var tabii ki hani yeme içme düzeni ile ilgili, yani yemekten önce çikolata yeme bu tarz şeyler yani hani eşyalarını dağıtım falan bu tarz anne-babaların standart yani. Bazen hata yaptığında kızıyorum. Çünkü hani şiddet

uygulamıyorum tabii ama kızıyorum. Annesi çok fazla sözünü geçiremiyor. Çocuğun evde sözünü dinlediği bir anne veya baba fark etmez birinin olması lazım diye düşünüyorum. Bazen kaşlarımı çatıyorum yani otorite kurmak için. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden de görüldüğü üzere, otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin tutumlarına sürekli cezanın eşlik ettiği ve kontrolün daha çok ebeveynde olduğu bir tutumun hakim olduğu görülmüştür.

Oyun ve video hikayeleri var bizde. Bir telefonu var, eski bir telefon almıştım ona. Şimdi bu sene takdir alırsa telefonu yenileyecektik. Geçen gün aldık hanımla beraber, modern bir telefon aldık ve şu an sınav dönemi olduğu için geçen gün baktım, “oğlum sınava çalışıyor musun?” baktık ki çalışmıyor. Tabi oyun ve video hikâyeleri bu youtuber falan onlarla ilgileniyor. Dedim ki, “oğlum alayım telefonların ikisini de sınavların sonucuna göre vereceğim.” Çünkü biz aldığımızda şöyle anlaştık, dedi ki “baba 90’ın altına düşmeyeceğim yazılılarda, sen de bana bu telefonu al.” Bende ona dedim ki “tamam, bak söz ağızdan bir kere çıkar, sen söyledin erkeksin.” dedim ondan sonra “ben alacağım telefonunu, sen de 90’ın altına düşmeyeceksin. Düşersen eski telefonuna devam edersin, yeni telefonunu vermem.” Geçen gün aldık telefonu. Baktım sınavları ihmal ediyor, hemen telefonların ikisini de geri aldım ceza olarak. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Katılımcıların büyük çoğunluğunun çocuklarıyla ilişkilerinde otoriter tutuma sahip olduğu görülmüştür.

3.2.5.3.2. Çocuğun Sorumluluğunun Aile İçi Paylaşımı

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların “Çocuğun Sorumluluğunun Aile İçinde Paylaşımı” başlığı altında, “Sorumlulukların Diğer Aile Üyeleri İle Paylaşımı”, “Sorumlulukların Eşit Paylaşımı”, “Anne/Kadın Olarak Sorumluluk”, “Baba/Erkek Olarak Sorumluluk”, “Profesyonel Yardım” alt başlıklarına yer verilmiştir.

Katılımcıların çocuklarının sorumluluğunun aile içinde paylaşımına ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.3.2.1. Sorumlulukların Diğer Aile Üyeleri ile Paylaşımı

Katılımcıların yarısından fazlasının çocuklarının sorumluluğunu eşin ailesi ya da kendi aileleriyle paylaştığı görülmüştür. Katılımcı ifadelerinden yola çıkılarak, katılımcıların hem eşlerinin hem de kendilerinin çalışma yaşamına aktif katılımı nedeniyle çocuğun bakımı ile ilgili ailelerden destek aldığı, birçoğunun bu nedenle aile ile birlikte yaşadığı ya da yakının da ikamet ettiği anlaşılmıştır. Annesi hayatta olanların katılımcıların annelerinden birebir çocuk bakımı ile ilgili destek aldıkları, annesi hayatta olmayan katılımcıların ise eşinin annesinden destek aldığı görülmüştür.

İkimiz de çalıştığımız için çocuğa genelde dedesi, anneannesi, teyzesi baktı. Evimize bitişik oturuyordu kayınvalidegil hemen yan tarafta, teyzesi bakıyordu genelde. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Oturduğumuz apartman cadde üzerinde olduğu için bizim çocuk tek başına büyüyen bir çocuk. Yani dışarıda arkadaş ortamı olmadığı için, eşimle ben de çalıştığımız için çok ilgilenemedik. Okul çağına kadar babaannesi baktı yani annem. Şimdi de okul sonrası biz işten çıkana kadar etüte gidiyor, evimizin karşısında etüt var zaten o şekilde idare ediyoruz. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Annem büyük oğluma baktı küçüğe daha başlamadı, ben daha evdeyim ama ben işe başlayınca küçüğe de bakacak. Annem çocuğa baktığı için bizimle yaşıyor zaten. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Kayınvalidem bizimle yaşıyor ya zaten. O bilgilidir daha çok, o ilgilenir hep çocuklarla sağolsun. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Biz de anne ilgilenir çocuklarla. Bazı şeyleri eşim gidip annesine soruyor, ben kime sorayım ben de anne yok. Annesine de gidip ben soramam “Şu konuda ya anne söyle olmuş böyle olmuş şöyle bir sıkıntım var” diyemem. Zaten yakın oturuyoruz kaynanayla. Eşim yardım alıyor annesinden, soruyor ona yani. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bazı katılımcı ifadelerinde, katılımcıların bazen tavsiye niteliğinde bazen de kısa süreli destek aldığı görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, aile büyüklerinden çocuğun yetiştirilmesi ve gelişimi ile ilgili alınan tavsiyelerle yaşanan pişmanlıkların olduğu ve bu nedenle artık tavsiye almayı tercih etmediği belirtilmiştir.

Kızım ben varsam kimseyle durmuyor ama yoksa babaanne, dede, baba, anneanne kim varsa iyiler. Aslında eşim yardım ediyordu, kayınvalidem de bazen geliyordu. Direkt evin işleri değil de çocuğa bakıyordu, ben de evin işlerini hallediyordum ama dışarıdan ekstra bir yardım almadım. Yardımcı oldular büyükler zaman zaman ama bazı konularda keşke onları dinlemeseydim. “Çocuğu yatağa yatır bak kokuna alıştır kucağına alıştır şöyle olur böyle olur” gibi. Keşke alırsaydı, onun huzursuzluğunu çok yaşıyorum. Yani hep yakınımda yatırdım ama hiç kucağıma almadım, yani kucağımda yatırmadım kucağıma almadım derken. Keşke kucağımda da yatırsaydım, keşke onları dinlemeseydim. Yani alırsaydı en fazla ne kadar sürecek ki, emekleyince kucağımda durmayacak zaten. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.2.2. Sorumlulukların Eşit Olarak Paylaşımı

Katılımcılardan görece daha genç olan kadın katılımcıların eşleri ile çocuklar konusunda eşitlikçi bir paylaşımda bulunduğu aşağıda yer alan ifadelerden anlaşılmıştır. Aşağıda yer alan ifadelerde, katılımcıların eşinin görece toplumsal cinsiyet rollerinden uzak, ev işleri ve çocuk bakımı konusuna daha eşitlikçi bir yaklaşımda oldukları vurgulanmıştır.

Benim büyük oğlan babayla çok yakın eşim onunla ilgileniyor yani şöyle ev işinde yine bana yardımcı oluyor ama büyük kreşte değilse temizlik varsa ben eşimin onu alıp çıkmasını

tercih ediyorum. Ben de küçükle evde oluyorum. Ev işlerine bakıyorum. Eşim ev işlerinde bana yardımcı oluyordu ta ki annem bizimle yaşamaya başlayana kadar ama çocuk konusunda eşim her zaman bana destekçi olmuştur. Her konuda, altını değiştirir, banyosunu yaptırır, ateş nöbetini tutar, ilaç saatine bakar yani o konuda kesinlikle hakkını ödeyemem. Zaten küçük olunca eşim büyük oğlanla daha çok ilgilenmek durumunda kaldı gerçekten büyük oğlan da bu yüzden ona bağlandı. Onunla oyunlar oynar, yani benim hamilelik sürecim biraz zor geçti işin aslında, biraz bu sürede de büyük oğlan babasına çok bağlandı. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Ev işinde çok destek olur, her zaman oldu. Çocuk konusunda hala öyle, çok destek olur. Böyle yani ben erkeğim yapmam etmem yok, o yüzden herhalde sıkıntılarımız olmadı (gülüyor). Çocuk eğitimi konusunda da ben kitapları okuyorum, yazılmış makaleleri okuyorum. Bazen İngilizce makaleleri eşime çevirtiyorum oradan destek alıyorum ama çok da geleneksel şeylere bakmıyorum. Çok fazla çünkü ilk başta birkaç hata yaptım gelenekselcileri dinleyip. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.2.3. Anne/Kadın Olarak Sorumluluk

Kurum bakımı deneyimi olan kadın katılımcıların genel olarak annelik rolünü üstlendiği, toplumsal cinsiyet rollerinin bir uzantısı olarak onlara atfedilen annelik ve evin kadını olma rollerini yüklendiği ve kadın katılımcıların bu durumu kabullendiği aşağıda yer alan ifadelerden anlaşılmaktadır. Hem iş yaşamına aktif katılan, hem çocukların bakımını hem de ev işlerini gerçekleştiren kadın katılımcıların, toplumda benimsenen geleneksel kodların güncellenme durumuna göre aile içi iletişimlerinin ve eşler arası dayanışmanın geliştiği söylenebilir. Bir başka deyişle kadın katılımcıların eşinin toplumsal cinsiyet bakış açısı, kadın katılımcıların ev içindeki sorumluluklarının paylaşımında etkili olmuştur.

Eşim çocuklar konusunda hiç orda değildir (gülümsüyor). Eşimin o konuda pek bilgisi olmadığı için. Onun için kayınvalidem daha çok, o ilgileniyor, bi de ben ilgileniyorum. Eşim ödev konularına asla girmez. Mesela kitabım, defterim eksik

dediğinde çocuklar “tamam babanla gider alırsınız” diyorum. Babasıyla gidip alıp geliyorlar. Atıyorum mesela çocuğun eğitim görmesi lazımsa dershanede falan, ortak bir karar alırız. Mesela gece acillik bir olay olduğunda eşimle ikimiz beraber götürürüz. Başında bekleriz. Yani atıyorum çok rahatsızsa ben 1-2 gün izin alıyorum ilgileniyorum. Ama ben ilgilenirim daha çok. En çok benimle çocuklar (gülüyor). Benimle paylaşırlar her şeyi, mesela “anne bugün okulda şu oldu” söylerler. Veli toplantılarına hep normalde ben giderim veli olarak. Sürekli ben gider görüşürüm her türlü sorunlarını. Babayla pek fazla şey paylaşmazlar. Yani o boyuta gelmediler belki daha. Bilmiyorum en çok benimle kızlar. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Ağırlık bende ama ne zaman yardım istesem de hayır demiyor, asla ikiletmiyor ama ağırlık bende. Bunda da kızımın etkisi var biraz, asla temel ihtiyaçlarını başkasına karşılatmıyor. Aslında çocukla ilgili herşeyi daha çok ben araştırırım o kabul eder (gülüyor). (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.2.4. Baba/Erkek Olarak Sorumluluk

Erkek katılımcıların çoğunlukla çocuğun sorumluluğu ile ilgili geleneksel kodlara göre tutum ve davranışlarda bulunduğu yani toplumsal cinsiyet rollerine göre hareket ederek çocuğun sorumluluğunu anneye yüklediği görülmüştür. Genel olarak erkek katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerde de görüldüğü üzere, maddi konular ve otorite kurma gibi aile için de “erkek olma” ve “baba olma” rollerini üstlendiği anlaşılmıştır. .

Hanım üstlenir ben hiç karışmam. Hiç uğraşamam. Çünkü aşırı bir şekilde bizim çocuklara (yurttan çıkanlara) yöneldiğimiz için sürekli dışarıdayız. Haftanın en az üç günü dışarıdayım. Bu 10 yıldan beri böyle. Çocuklar zaten birisi 14 yaşında, birisi 9 yaşında. Yaklaşık 2006'dan beri biraz daha yoğun, Sivil Toplum Örgütü, sendika artı dernek olunca aktif bir şekilde rol alıyoruz. Şimdi o işlerle uğraşınca öbür işler, ev

işlerindeki durumda biraz geri kalıyoruz doğal olarak. Ondan da aslında ben de mustaribim, sıkıntılıyım. Çünkü ilgilenemiyorum ama işte orada eşim belki boşta olduğundan dolayı evde olduğundan dolayı ilgilendiği için belki kendimi rahat hissettiğimden dolayı ilgilenemiyorum yani. Eşim zaman zaman şikayetçi oluyor ama en kötü yönüm orası aslında ondan ben de rahatsızım ama artık bir alışkanlık var veya kendimizi artık bu işlere adanmışız ondan mı kaynaklı desem. Hem kendi eğitimimizi geriliyoruz hem çocukların eğitimi ile tam ilgilenemiyoruz, Öyle yani (sesi düşüyor). Toparlayacak olursam, çocuklarla yüzde doksan anne ilgilenir, yüzde onu ile ben ilgilenirim. Ben çocukların toplantılarına gidebilirim, hastaneye çok fazla aşırı Allah'tan bir rahatsızlıkları olmaz ama zaman zaman beraber gitmeye çalışırız. Biraz işten dolayı, yoğunluktan kaynaklı çok fazla ilgilenemiyorum çocuklarla. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Ben çocuk bakımından anlamam. Bir hastane, rahatsızlıkları olduğunda bi de toplantılarla ilgili ilgilenirim. Çocukların psikolojik durumları oldu mesela, 3-5 ayda halletmeye çalıştı götürdüğüm yer, normalde bu psikolojik şeylerin en az 5-6 yıl sürmesi gerekiyor. Yani bu kadar 3 aylık 5 aylık bir şey değil. Ben de biliyorum yani, ben bu kadar araştırıyorum. Sen benim böyle durduğuma ne bakıyorsun (gülüyor). Yazıyoruz, ediyoruz, okuyoruz yani başka bir şeyimiz yok çözüm üretemeyince. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Vallahi yani beraber karar verdik, beraber okula gönderdik yani, kız kısmı anaya yakın olur şey olarak dertleşme olarak. Vallahi benden çok anası yetiştirdi. Biz de annededir çocuk işi. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Bazı erkek katılımcı ifadelerinde gerçekte eşitlikçi bir tutumunun olduğu fakat çalışma yaşamının getirdiği şartlardan kaynaklı sorumlulukların aile içinde eşit paylaşamadığı, belirtilmiştir. Bazı katılımcı ifadelerinde ise erkek katılımcının eşinin çalışma şartlarından kaynaklı daha çok sorumluluk üstlendiği ifade edilmiştir.

Eşittir aslında ama yani şöyle ben görevlerden dolayı sürekli gittiğim için, çoğu zaman bulunmamışumdur yanlarında anne ilgileni yani. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Ben çocuğumla ilgilenirim. Altını alırım, yediririm, içiririm, bakarım düşkünümüdür yani. Ben çalışıyorum eşim de çalışıyor. Ben akşam 6'da çocuğu alıyorum, eşimin 8'de işi bitiyor 8'e kadar eve gidiyoruz, işte çocuğun karnını doyuruyorum. Onunla vakit geçirmeye çalışıyorum bir AVM'ye, parka falan götürüyorum. Çünkü çocuk kreşte çok enerjisini atamıyor. Eğitimle alakalı değil de hani aktivite olarak çocuk eksik olduğu için onunla ilgileniyorum. Ondan sonra onun haricinde 8 oluyor akşam eşim işten geliyor, çocuk zaten yorgun oluyor uyuyor. Bir tek hafta sonları çocukla beraber vakit geçirebiliyoruz. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

3.2.5.3.2.5. Profesyonel Yardım

Katılımcıların çocuk gelişimi, eğitimi ve psikolojisi ile ilgili konularda pedagog, psikolog, akademisyen ve sosyal medya aracılığıyla paylaşım yapan profesyonellerden yardım aldığı görülmüştür. Aşağıda yer alan ifadelerden katılımcıların profesyonellerden alınan desteği önemsendiği anlaşılmıştır. Bazı katılımcıların ise aldıkları profesyonel desteği yeterli bulmadığı da aşağıda yer alan ifadelerde belirtilmiştir.

Çocuğun eğitimi ile ilgili konuda eksikliğimiz var, bunun bilincindeyim. Şöyle bilincindeyim, şimdi eğitim konusunda bazı sıkıntılarımız var, kreşte aldığı eğitimle yetinmeye çalışıyoruz. Tabii elimizden geldiğince arada bir şeyler yapmaya çalışıyoruz yani ama yeterli değil annesi de ben de yoğun çalıştığımız için. Ben şöyle düşünüyorum, iyi bir kreşte çocuğum, kreşte de eğitimini alıyor. Kreşteki öğretmenleri ile çocuğun gidişatı ile alakalı konuşuyoruz yani. Ama sıkıntımız var yani. Çocukta bir şey var, birinci olmak istiyor sürekli. Hani ben önde olayım, birinci olayım, önce ben bitireyim, önce ben yapayım. Bununla alakalı hani yardım almaya çalışıyoruz. Pedagogtan yardım alıyoruz yani ne yapabiliriz veya bu normal bir şey mi diye. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Okuyorum, işte doktora soruyorum, bize yardımcı olan psikoloji bölümünde bir hoca var ona danışıyorum. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Ben çocukların ikisini de psikiyatri merkezine götürdüm. Tedavi, hap verdiler. Ben hapi tercih etmem, çünkü gerçek psikolog hap vermez. Onlar hap verdiler. Biraz kullandı, bu sefer de artık uyku muyku yapmaya başladı çocuklarda devam etmediler. Doktora söyledim, “İlaç işe yaramıyor Hocam eğer bunun bir yolunu, yordamını bizim yapmamız gereken bir şeyse bunu bize söylemeniz lazım”. Bir tek hap verdi, hepsi aynı. Asosyal dedi o. Sonra Gazi Üniversitesi'ne gittim. Gazi Üniversitesi'nde sadece zekâ testine 300 lira para verdim, zekâ testi yaptılar çocuğa Hiperaktif dediler. Öylelikle yardım almaya çalıştık da bir şey çıkmadı. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Aynı zamanda aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde de görüldüğü üzere, çocuk gelişimi ve psikolojisi konularında yayın yapan kitaplar ve bu konularla ilgili bilgi paylaşan internet sayfaları aracılığıyla da katılımcıların bireysel olarak bilgi edindiği görülmüştür.

Çocuk eğitimi ve gelişimi ile ilgili profesyonel bir destek almıyorum sadece kendi çapımda okuyorum. Çocuk gelişimi olarak takip ettiğim insanlar var, okuduğum birkaç kitabım var. Onlardan öğrenirim, çocuğu alıp karşıma konuşuyorum ve çocuğa anlatıyorum. Bu şekilde de eşimi de yönlendiriyorum. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.3.3. Çocukları ile İlişkinde Çocukluk Deneyimlerinin Etkisi

Kurum bakımı deneyimi, çocuklukta yaşanan olumlu ya da olumsuz deneyimler, edinilen tüm iletişim tarzları ve etkileşimler bireyin ileriki yaşamına, iletişim tarzına ve etkileşimlerine özellikle yetiştirdiği çocuklarına etki etmektedir. Bu anlamda kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların kurum bakımı deneyimleri ve çocukluk deneyimlerinin çocuklarına etkisinin ortaya çıkarılması büyük önem teşkil etmektedir.

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların “Çocukları İle İlişkisinde Çocukluk Deneyimlerinin Etkisi” başlığı altında, “Çocuklara Yüklenen Ebeveyn Bakım Yükü Sorumluluğu”, “Yetersizlik Hissinin Getirdikleri”, “Akademik Başarı ve Özlenen Statü”, “Aile Desteği Özlemi”, “Sevgi Yoksunluğunun Getirdikleri”, “Maddi Yoksunluğun Getirdikleri”, “Şiddetin Getirdikleri” alt başlıklarına yer verilmiştir. Katılımcıların çocukları ile ilişkisinde çocukluk deneyimlerinin etkisine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.3.3.1. Çocuklara Yüklenen Ebeveyn Bakım Yükü Sorumluluğu

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcının aşağıda yer alan ifadelerinden, çocukluk çağında yaşanan baba yoksunluğu, abinin rahatsızlığı nedeniyle kuruma gitmesi gereken çocuğun katılımcının olması, ardından gelen kurum bakımı deneyimi, kök ailenin bakım yükünü üstlenmesi ve halen üstleniyor olması gibi etmenlerin katılımcının gelecek yaşam planını etkilediği anlaşılmaktadır. Yaşlılıkta kendi çocuğuna bakım yükünün olma ihtimali, katılımcıda bir kaygı yaratmış fakat bildiği ve deneyimlediği kurum bakımı hizmetinin varlığı, katılımcının gelecek kaygısının ortadan kalkmasını ve kendini güvende hissetmesini sağlamıştır.

Yani düşünüyorum, çocuğum evlendi biz de evlilik hayatımızda ne yapacağımızı ne olacağımızı bilmiyoruz eşim de ben de elimiz ayağımız tutmazsa veya başımıza bir şey gelse bakımı çok iyi huzurevinin. Orda kalırız diye düşünüyoruz. Yani niye gidip de çocuğuma yük olayım, yani oraları bir atılmış, bir aileden kopmuş olarak görmüyorum. Gerçekten “huzur evi” olarak görüyorum. Yani orada imkânlar çok, maddi imkânlar, manevi imkânlar. Yani orada yaşamayı tercih ederim çünkü bir nevi evim gibi yani (gülüyor). Şey olarak kuruluş anlamında biz alışkınız kurumda yaşamaya. Hat sanatı yapmayı isterim ileride. Öyle bir hobim olur, bu şekilde bir inzivaya çekilmeye ihtiyacım var. Çünkü çok hızlı yaşadım hayatın derdini. Bir kişinin yaşayamayacağı her şeyi yaşadım hayatta, yani anlatamadığım da çok şeyler var hayatımda (duraksıyor). Çocukluğumdan tutun şu anki yaşamıma kadar dolu dolu yaşadım her şeyi, yeter ama artık (sesi düşüyor), diyorum ki huzurevi ile hayattan ben

kopayım ileride hiç çocuğuma da yük olmam. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.5.3.3.2. Yetersizlik Hissinin Getirdikleri

Katılımcıların aşağıda yer alan ifadeleri, çocukları ile ilişkilerinde, çocukları ile ortak paylaşımları ve eğitimleri konusunda kendilerini yeter hissetmediğini göstermiştir. Katılımcıların çocuklarını kendi çocukluklarına benzetmesi ya da kendi çocukluklarında yoksunluğunu yaşadıkları şeyleri çocuklarına yaşatmak istememeleri, katılımcıların büyük bir kaygı içinde olduğunu ifade etmektedir.

Eşim beni durdurmasaydı kızım şu anda yüzme kursuna gidiyor olabilirdi, baleye gidiyor olabilirdi, jimnastiğe gidiyor olabilirdi (gülüyor). Belki hepsini aynı anda yapıyor olabilirdi ama eşim beni durdurdu. Şu an sadece kreşe gidiyor. Bazen onun vicdan azabını çekiyorum. Bir şeye götürürken, bir yere götürürken “acaba” diyorum “benim yapamadıklarımı çocuğa zorla mı yapıyorum?” diye düşünüyorum. Çok yetmediğimi düşündüm. Yani hep daha iyisini yapmaya çalıştım ama hala hep bir şeylerin eksik olduğunu düşünüyorum. Yani ben böyle düşünüyorum belki değildir bile alakası bile yoktur belki ama hala o vicdan azabı var bende. Ben yetemiyorum galiba diyorum. Biraz daha okusam, biraz daha araştırsam diye sürekli böyle kendimi eleştirdim. İsteğim var ama bunu da şey yapabiliyorum bastırabiliyorum. Eşim karşımda mantıklı konuşunca “ha tamam” diyorum sakinleşebiliyorum. O olmasa belki yapmıştım. O potansiyeli görüyorum çünkü kendimde. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Oğlumu kendime benzetiyorum. Ben de yalnız büyüdüm. Görevlerden dolayı ben de yanında fazla olamadım oğlumun, bir şey yapamadım. Bazı yapmak istediği şeyleri yapamadım, yani yaşayamadım. Onun vicdanını yapıyorum bazen. Yani beraber top oynarız, beraber bazı şeyler yaparız tabi ama yeterli olmuyor zaten çocuk da akran dönemini yaşayamadı, yani tek çocuk olmasından dolayı. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

3.2.5.3.3. Akademik Başarı ve Özlenen Statü

Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinde, katılımcıların aile desteğinden yoksun bir yaşam sürmeleri, özellikle babanın varlığıyla herşeyin daha farklı yaşanacağına dair inancın olması, istenen eğitim ve statüye erişememe durumunun olması ve tüm bunların eksikliği ile çocuklara eğitim ve statü telkin edilerek, toplumda saygın ve güçlü olmaları vurgulanmıştır. Özellikle katılımcıların geçmiş olumsuz yaşam deneyimlerini çocuklarının güçlü kalması ve tek başına ayakta durması adına aktarıldığı, ailenin maddi gücüne güvenmenin doğru olmadığı, başarı yolunda yalnız fakat ailenin manevi gücünü hissederek ilerlemeleri gerektiği telkininde bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların kendi çocukluklarında yeterli eğitimi alamadıkları ve istedikleri statüye kavuşamadıkları ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu anlamda çocuklarına eğitim ile birlikte gelen statünün önemini vurgulayan katılımcılar bu yönde çocuklarını desteklemektedir.

Ben her zaman çocuğuma şunu derim “oğlum bak önünde iki yol var”. Ben çünkü öyle yetiştim, iki yoldan birisi iyiye gidiyor hayatınla ilgili, biri kötüye gidiyor. Benim için bu yurttaki kalma şeyi çok büyük bir tecrübe oldu yani. Ben eşime de söylerim derim ki “bak senin mahallende belki toplam saysak 10 arkadaşın olmuştur ama ben binlerce insan içinde kaldım, yani kimin ne olduğunu hani derler ya insan sarrafı gibi bir şey olmuş olur. Sen oyuncak için yani bir oyuncak için arkadaşlarıyla didişirken ben ekmek için, yaşam için didiştim yani mücadele etmişimdir”. Çünkü ciddi anlamda mücadele verdik hayatta. Ne çocukluğumu yaşadım, ne yetişkinliğimi, ne aile şeyini. Şu an bile yani bir mücadele içindeyim, yani hala sorumluluk içinde ve hani derler ya içinde kalan şeyleri yapamamış bir insanım. Çünkü sorumluluğum çok, işte seni idare eden kimse yok, baba yok, şey yok, şu yok, bu yok. 10 yaşındayken bile çok büyük sorumluluklar içinde olan bir yapım olmuştur. Oğluma her zaman derim “oğlum bak biz iki memuruz, annen ve ben bizim sana bu hayatta bırakabileceğimiz bir ev başka bir şeyimiz yok. Bizden başka bir sermaye bekleme ve bizim kendimizin maaşı var” Sen üstüne koyacaksın. Biz ona dedik ki, “bak bu evi alırken annenle biz aldık. Annen araba aldı, kendisi aldı. Birileri getirip ona para vermedi. Yani anne ve babaları falan, sen de hayatta böyle ol, yani biz çok zengin insanlar değiliz ki sana bir sermaye

bırakalım". Bu şekilde yetişmesi için elimizden geldiğince her şeyi yaparız anlatırız, konuşuruz. Yani ben hatta bir gün annem şey dedi "ya oğlum okumasan bile dedi ben yeterim sana" falan dedi. Ben de eşim de anneme dedik ki "sakın ha bir daha o kelimeyi söyleme çünkü sen böyle söylersen o çocuk okumaz. Sana güvenir. Kimseye güvenmesin." Çünkü biz öyle yetiştik yarın bir gün bize ne olacağı belli değil, yani hayatta tek başına da kalabilir. Ben her zaman oğluma derim "oğlum bak hayatını kendin kuracaksın. Bizden bir şey bekleme." Ben inan huzurevinde kalmayı isterim yani ileride çünkü benim yaşadığım (duraksıyor)... Oğlum o konuda şanslı, ben hayatın kötü tecrübelerini yaşadım. Onu da oğluma yaşatmak istemem, yani benim çektiklerimi. Çünkü yaşadığım için onun yaşamasını istemediğim için o konuda daha dikkatli olacağımı tahmin ediyorum. Oğluma hep onu anlatırım, "Oğlum hayatını kendin kuracaksın, okuyacaksın, ileride iyi bir iş sahibi olacaksın, iyi bir ailen olacaksın, sen belirleyeceksin kendi hayatın. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Burada çocuğumu düşünmek zorundayım. Benim önce çocuğum önemli. Benim için karı, para, pul hepsi hikâye. Benim çocuğum benim gibi olduktan sonra bir hükmü yok ki. Ben çocuğumu niye okutuyorum. Hep şunu söylemişimdir, evladım ben okuyamadım, ama ben bunlara hizmet ediyorsam bunların çocukları da sana hizmet etsin. Öyle düşünerekten hareket ettim. Ben hala aynısını söylüyorum, belki yanlış düşünüyorum, bilmiyorum. Benim küçük oğlan okulu bırakacaktı ona istinaden ben liseyi bitirdim. Dedim ki "bak hadi ben de okuyacağım". Bak o bitirdi ben daha yeni bitirdim (gülüyor). Ben ona istinaden devam ettirdim okulu, o da okusun diye. Yoksa çocuklar her şeyi istiyor. Şimdi benim çocuğun arabası yok. Etrafındaki çocukların arabası var. Ben adamın nasıl para kazandığını araştırdım, o adam torbacılık yapıyormuş. Şimdi cezbedici yanına bakın. Okulun özendirici bir yanı yok nelere özendiriyorlar ve okulu bıraktı bir yıl kaldı sınıfta, ben tekrar dedim "okuyacaksın". Ve okutturdum ve bitittirdim. 19 yaşında liseyi bitirdi, şimdi çalışıyor." (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.3.4. Aile Desteği Özlemi

Katılımcıların tamamında aile desteğine, aile üyelerinin varlığına ve paylaşımına olan bir özlemin olduğu görülmüştür. Aşağıda yer alan katılımcının ifadesinde bu duruma ek olarak sadece katılımcıların değil çocuklarının da annenin ya da babanın kök ailesine ilişkin bir özlemin olduğu ve yoksunluğunun yaşandığı görülmüştür.

Benim 22 yaşında çocuğum var hala ben onun peşinden koşuyorum bak. Ben sahip çıkmazsam çocuğuma başkası sahip çıkıyor. Değil mi? Benim çocuğum aynı apartmanda bir kat altta yaşlı bir teyze vardı, ona babaanne diyordu. Çocuk 4 sene o kadının yanına gitti geldi. Ben 15 yıl bir apartmanda oturdum. Bir gün kadın demiş “ya ben senin babaannen değilim.” O da geldi bana “benim babaannem kim? Her bayramda hep bu insanlara gidiyoruz. Niye el âlemin her şeyi var bizim yok?” Sorgulamaya başladı. Şimdi öldü demedik. Ölmemişti aslında annem ama öyle öldü de demedik. Bir şey de diyemedim.”(Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.3.5. Sevgi Yoksunluğunun Getirdikleri

Katılımcıların sevgi yoksunluğunun getirisi olarak çocuklarına çeşitli şekillerde sürekli sevgilerini gösterme çabalarının olduğu ya da sevgi yoksunluğunu yaşadıklarını ifade etme gereğinin olduğu aşağıda yer alan ifadelerde belirtilmiştir. Katılımcıların aynı zamanda toplum içinde de anne baba yoksunluğu yaşayanlara karşı olumlu tutum ve davranışlarda bulunmaları gerektiği konusunda çocuklarını telkin ettiği görülmüştür.

Kızımın bir arkadaşının babası yokmuş dalga geçmişler sınıfta. Çok kızdım dedim ki “hiçbir zaman bir arkadaşınla dalga geçmeyeceksin, çünkü yarın öbür gün senin de annen baban olmayacak bak hayatta” dedim. Çok kızmıştım ona. “O insana elinizden geldiğince yardımcı olun” dedim. Bana soruyor kızlarım “anne, senin annen

senin baban... Ben anne baba sevgisi görmedim ya kızım ” diyorum. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Ben oğullarıma tek bir şey, sürekli onları kucağıma alıp öpüyorum, öpüp seviyorum. Onlara mesela sürekli sevdiğimi söylüyorum. Onun eksikliğini yaşamaması için. Yani bunu bilinçli mi yapıyorum, çocukluğumdan kalan bir hisle mi yapıyorum, annelik etkisiyle mi yapıyorum bilmiyorum ama yapıyorum. Sürekli yapmakla ilgili bir telaşım var. “Bugün sevdiğimi söylemedim hemen yapmalıyım” oluyorum. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.3.3.6. Maddi Yoksunluğunun Getirdikleri

Katılımcıların büyük çoğunluğunun çocuklukta yaşadığı yoksulluk nedeniyle kurum bakımı sistemine dahil olma, beslenme konusunda yaşanan yoksunluk, kurallar konusunda yaşadıkları otoriter yaklaşım ve eşyaların kendilerine ait olmaması ve tüm eşyaların ortak kullanımı gibi durumlar nedeniyle çocuklarının maddi yoksunluk yaşamamaları için büyük çaba sarfettikleri ve kurallar konusunda esnek davrandıkları aşağıda yer alan ifadelerden anlaşılmıştır.

Biz çocuğumuzu kendimiz ikimizde okumayı başaramadığımızdan, ikimiz de yokluktan okuyamadığımızdan kızımızı kolejde okuttuk. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Yani ben çocukluğumda yokluk içinde yetiştiğim için, her şeyden mahrum bir şekilde yetiştiğim için çocuklarım hiçbir şeyden mahrum kalmamasını istiyorum. Elimden geldiğince, ne isterlerse yapmaya çalışıyorum. Kendileri için kek, pasta ne isterlerse kıyafet, para ne isterlerse hepsinin tam olmasını istiyorum. Atıyorum ben soframda bir zeytini bulamazken, benim soframda iki üç çeşit peynir iki üç çeşit zeytin var mesela. Yani şimdikilerde bolluktan yemiyorlar. Biz yokluktan yiyemiyorduk bunlar da bolluktan yiyemiyorlar (gülüyor). İşte diyorum hiç yani yokluk görmesinler çocuklar.

“Biz bunu bulamıyorduk küçükken, biz yokluk içinde büyüdük, biz sizin kadar avantajlı değildik her konuda...” onları örnek veriyorum ben sürekli çocuklara. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Ben yaşadım onlara yaşatmayayım oluyor kendimi birden yaparken buluyorum. Mesela zaman zaman annesi kızıyor bana işte “sen” diyor “şöyle şöyle yapıyorsun, çok esnek davranıyorsun” falan diyor hem maddi hem de kurallar konusunda, ben de işte doğal olarak “zamanında biz görmedik etmedik en azından onlar görsünler, sıkıntı çekmesinler” istiyorsunuz veya esnetiyorsunuz yani. Ben babam olmadığı için, babam yok derken küçük yaşta babamı kaybettiğim için, hep baba özlemi duyduğumdan kaynaklı çocuklara elimden geldiği kadar bir şeyleri yok hissettirmemeye çalışıyorum. Elimden geldiği kadar onlara destek olmaya çalışırım. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Benim hiç olmadı onun olsun diye evi oyuncak yuvasına çevirdik. O bizde çok var. Ama ben bilmiyorum, bilinçsiz olarak yapıyorsam bilemiyorum ama bilinçli olarak “a benim yoktu oğlumun olsun” yapmadım ama eşim (yuva-yurt deneyimi var) çok yapıyor. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.3.3.7. Şiddetin Getirdikleri

Katılımcıların geçmişte yaşadığı şiddet ile ilgili olumsuz yaşam deneyimlerinin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında etkili olduğu görülmüştür. Katılımcılar çocuklarına karşı şiddet içeren tutum ve davranışlardan kaçınma konusunda hassas ve dikkatli davranırken eşinden de aynı yaklaşımı sergilemesini beklediğini belirtmiştir. Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde de görüldüğü üzere, çocuklukta yaşanan fiziksel şiddet deneyimi çocukta saldırganlığı doğrabilmekte ve yetişkinlikte bir davranış örüntüsü haline gelebilmektedir. Aşağıda yer alan katılımcı çocukluk yaşantısından kaynaklı ortaya çıkan şiddet davranışını belirtmiş ve bu davranışının uzantısı olarak yaşadığı pişmanlığı ve hoşnutsuzluğu dile getirmiştir.

Bir gün çocuğa fazla yemek yedirmiş çocuk kusunca bir tane şaplak vurdu hanım. Benim de kafam döndü. Orada dayak yediğim aklıma geldi. Ben de ona vurdum. Aslında yapmamam gereken bir şey de o anda benim gerçekten gözüm döndü, yani ben o an o aklıma geldi beni dövdükleri. Benim de dövmemem lazımdı ama işte ne diyorum o anda aklıma o geldi benim oradaki yaşantım geldi, bana bir şey oldu. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Özellikle benim en çok kızdığım, herşeyi göz ardı edebiliyorum ama ona bağırmasını görmezden gelemiyorum. O zaman direkt tartışıyoruz yani. Tolere edemiyorum geçmiş yaşantılardan kaynaklı, hepsini ediyorum onu edemiyorum. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.4. Çocukların Sosyal Çevre İlişkileri

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların “Çocukların Sosyal Çevre İlişkileri” başlığı altında, “Sosyal Olmayan İç Kapanık İlişki” ve “Sosyal Dışa Dönük İlişki” alt başlıklarına yer verilmiştir. Katılımcıların çocuklarının sosyal çevre ile ilişkilerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.3.4.1. Sosyal Olmayan İç Kapanık İlişki

Katılımcı ifadelerine bakıldığında, katılımcının iş yoğunluğuna bağlı ilgi eksikliğinden kaynaklı çocuğunun sosyalleşemediğine kanaat getirdiğini ve buna bağlı olarak içe kapanık olduğunu belirttiği görülmüştür. Öte yandan bir diğer katılımcı ise kendisi ile benzer özellikleri olan çocuklarının durumlarının patolojik olduğunu belirtmiştir.

Birlikte vakit geçiririz ama çok değil eşimin ve benim işimizden kaynaklı, bi de ev yol kenarında gidipte parklara oynayamadı yani çocuk akran dönemini yaşamadı. Tek çocuk

olmasından dolayı biraz yalnız büyüdü pek sosyalleşemedi o yüzden. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Benim iki çocuğum da asosyal yani bu kadar da net söyleyeyim artık, bitti. Benim çocuğun arkadaşları yok benim gibi. Genelde anneleri ile diyalog kurarlar, benle kurmazlar. Yani ben burada biraz şey kalmışım, geri kalmışım. Anneanesi dedesine falan kendim gitmesem de onları gönderirim. Her gün derim anneni ara sor, diye. O kadar. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.4.2. Sosyal Dışa Dönük İlişki

Katılımcıların büyük çoğunluğunun çocuklarının sosyal ve dışa dönük olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcı ifadelerine bakıldığında katılımcı çocuklarının genel olarak olumlu insan ilişkileri geliştirdiği görülmüştür.

Büyük kız arkadaşlarına çok düşkün. Yani arkadaş canlısı, sürekli telefon elinde arkadaşıyla konuşuyor (gülüyor)... Bizim komşunun çocuklarıyla oynarlar sürekli. İkisi de pek sosyaller maşallah ama büyük kız daha çok (gülüyor). (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Akranları ile ilişkileri fena değil. Genellikle babanın biraz sosyalliği ve dayanışması biraz onlara yansımış gibi (gülüyor), onlar bana benzemiş heralde biraz sosyal gibiler. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Benim oğlum çok insan canlısı bir çocuk, çok sosyal bir çocuk, hiç tanımadığı insanlarla konuşur, hiç tanımadığı insanların yanından geçerken oyuncaklarını elinden alır (gülüyor). Mesela yemek yiyen birilerini gördüğünde eğer dikkatini çektiyse gider onları izler. Yani sosyal bir çocuk, gerçekten çok fazla sosyal hatta (gülüyor). (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Benim oğlum herşeyden önce sevgi dolu bir çocuk. Ben sürekli onu sevdiğimi söylerim, o da sürekli “Baba seni çok seviyorum, anne seni de çok seviyorum” der. Duygularını belli eder. Mesela yani işte biz birbirimize sarıldığımızda o da atlar yani işte “benim annem benim babam” diye. İnsan ilişkileri iyidir. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

3.2.5.3.5. Çocuğun Romantik İlişkisinde Yuva/Yurt Deneyimin Etkisi

Katılımcıların çocuklarının ileriki yaşamlarında kurum bakımı deneyimi olan eş adaylarının olması ve evlenmesi konusunda katılımcıların iki ayrı görüşte olduğu görülmüştür. Buna göre katılımcıların yarısı, kurum bakımı deneyimi olan bireylerle çocuklarının hayatını birleştirmesi konusunda herhangi bir sakınca görmezken, tamamen karşılıklı kişilik özelliklerinin uyuşup uyuşmadığının ve aradaki sevgiye dayalı bir bağın gelişip gelişmediğinin önemine vurgu yapmıştır. Aşağıda yer alan ifadeler bu görüşü desteklemektedir.

Ben yine saygı duyarım fark etmez. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Yani yurttan çıkmış birisi ile (düşünüyor). Fark etmez ki insan olsun yani. Yurtlu murtlu fark etmez. Ben de yurtluyum. Bunun yurtla ilgisi yok. İnsanın kişiliği ile alakalı bir şey. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Ona karşı çıkmak imkânsız. O kişinin kişiliği ile ilgili herhangi bir problem yoksa ona karşı çıkmak imkânsız. Yani tanıdıktan sonra kişiliği ile ilgili herhangi bir problem yoksa karşı çıkmayız. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Sorgulamam, hiç sorgulamam. Hani kimi getirirse, gerçekten çok netim bu konuda. Asla yani hep şöyle düşünmüşümdür ben, ben karşısında dursam bile o istediğini yapacak ama eğer bir hata yapmış olursa ben karşısında olduğum için geri

dönemeyecek, anlatamayacak. Yanında olayım, hatasıyla şeyi ile de ne olursa olsun, beni hissetsin yanında ben asla karışmam. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Katılımcılardan diğer görüşü sahip olanların ise, bireysel deneyimlerinden yola çıkarak konuya yaklaştığı ve evlilik sürecinde yaşanacak uyum sorunlarına karşı eşler arasında karşılıklı tutum ve davranışlarda psikolojik olarak sağlamlık gerektiği vurgulanmıştır. Katılımcıların konuya ilişkin olumsuz düşüncelerinden ziyade yüksek kaygı taşıdıkları görülmüştür. Konuya ilişkin kaygıları olmasına karşın aile olarak desteklerini hazırda tutacakları gerçeği katılımcılar tarafından öncelikli belirtilenler arasındadır.

Kararımız tabii ki tanıdığımız ettiğimiz veya olumlu birisi ise olumlu olur. Yani tabii ki neticede yurttan olan birisi bizim canımız ciğerimiz kardeşimiz ama öbürü de yine canımız ciğerimiz çocuğumuz netice itibariyle. Acaba bunu kaldırabilir mi yoksa kaldıramaz mı? Ne yapabilir? Bir düşünürüm. Yurttan da birisi olduğu zaman tabii ki bizim kaderdaşımız, arkadaşımız, elbet isteriz ama tabii her yurttan isteyene de al ver bunu ne yaparsan yap mantığıyla değil yani, araştırırız. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

Şöyle, yani şu yurttaki yapı şu (duraksıyor), gerçekten yurtta kalıp daha çok temiz kalan insanlar var. Toplumda olsun şeyde olsun. Çok şey karşılamam ama oğluma, annesi ile bizim yaşadığımız tecrübeyi söylerim. Yapamaz, yani çünkü ben yaşadım o tecrübeyi. Eğer yapacaksa bile çok fedakârlık yapmak zorunda, kendinden yapmak zorunda uyum şey anlamında. Ha her türlü öyle bir şey olduğu zaman bir arkadaşı veya evlenme durumu olduğu zaman ben her zaman arkasında olurum zaten. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Kararım ne olurdu (duraksıyor). Valla araştırdım ben, araştırmadan olmaz (gülüyor). Araştırırım ona göre yani, ben pek de...(duraksıyor) gerçi kişiden kişiye

fark ediyor. Huyuna bakarım yani, ailesini araştırırım yani, varsa. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Yani şimdi şöyle, işe ilk girdiğinde yurt çocukları ile birlikte çalışıyordum ben. Bilmiyorum yani dışarıdan bakılınca benim de bazı psikolojik problemlerin olabilir yani öyle görünebilir. Şimdi ben kendime dışarıdan bakmaya çalışıyorum ama bunu bir başkasının ağzından kendimi duymam lazım. Şimdi yurt çocuklarının geneline baktığımda hepsi birer travma atlatmış, psikolojik olarak bir yara almış insanlar. Ben çok kalmadım ama onların hayat hikâyelerini dinlediğimde çok ağır şeyler atlatmışlar. Hani sokakta kalmışlar işte biri 4 yıl kalmış biri 2 yıl sokakta yaşamış. Ondan sonra çok anlatmıyorlar da böyle şeyleri yani kısmen anlatıyorlar. Ama evleneceği insanla önce tanışmak isterim ben, hani eğer yurttan bir insansa yani bir tanışmak isterim. Ben bu yaşma kadar insanların içinde yetiştim hani kötü insan da tanıdım iyi insanlar da tanıdım. İnsanları tanıma hissiyatının biraz daha yaşadığım şeyler sebebiyle daha çok olduğunu düşünüyorum. Yani tanımak isterim, yani çocuğumu da tanıyorumdur işte. Yani ikisi de birbirini kaldırabilecek psikolojide olursa okey derim yani. Karşı çıkmam yani ben. Ben çocuğumun mutlu olmasını isterim, yani çocuğum eğitimi aldı işte hâkim olsun, doktor olsun değil yani mutlu olsun isterim yani. Gidip bir şey de çoban da olabilir yani mutlu olmasını isterim sadece. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, katılımcıların kendi çocukluk ve yetişkinlik deneyimleri çocukları ile ilgili benzer kararlara etki etmiştir.

3.2.5.3.6. Çocuklarla İletişim Tarzı

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların “Çocuklarla İletişim Tarzı” başlığı altında, “Seviyeleyici İletişim Tarzı”, “Dağınık İletişim Tarzı”, “Hesaplayıcı İletişim Tarzı”, “Suçlayıcı İletişim Tarzı” ve “Yalvarıcı İletişim Tarzı” alt başlıklarına yer verilmiştir. Katılımcıların çocukları ile iletişim tarzlarına ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.5.3.6.1. Seviyeleyici İletişim Tarzı

Katılımcıların çocuklarıyla daha çok karşılıklı konuşarak, duyguları ile uyumlu hareket ederek tutarlı bir biçimde davranarak, çocuklarının hareketlerini onların duygularını da göz önünde bulundurarak iletişim kurdukları görülmüştür. Katılımcıların çocuklarına seçme ve kendini ifade etme özgürlüğü tanıyarak ve sevgi sözcüklerini kullanarak etkileşim halinde oldukları aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinin seviyeleyici iletişim tarzını destekleyen ifadeler olduğu görülmüştür.

Çocuğum (duraksıyor), sevgi dolu bir çocuk yani. Ben sürekli onu sevdiğimi söylerim, o da sürekli “Baba seni çok seviyorum, anne seni de çok seviyorum” der. Yani çocuk deyince bile benim gözlerim sulanıyor, yani o kadar seviyorum (sesi titriyor). Sevdiğimi belli ederim. Çok düşkünüm çocuğuma. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Kızım şu anda yaşı gereği çok benci bir çocuk, sürekli her şey benim istediğim gibi olsun diye diretiyor. İnat süresi başladı ama özellikle benimleyken her şeyi reddediyor, babaya yapmıyor. Eşim şey diyor, bazen babasıyla bir yerlere çıkıyor mesela bir şeyler yapıyor hiç sorun yok ama “sen geldiğin anda bu kız değişiyor” diyor, “inat başlıyo”r diyor, “ağlamalar başlıyor” diyor. Yani ben kızımı hep sakinleştiren şey yapan bir roldeyim. Eşim sefasını sürüyor (gülüyor). Yani bana hep ağlıyor, herhalde nazı geçtiği için çünkü ben olmadıgımda öyle olmadığını biliyorum. Hiç sıkıntı çıkarmıyormuş ama bende şöyle tolere etmeye çalışıyorum, konuşuyorum, anlatıyorum. Bazen ben de sesimi yükseltiyorum ama yükselttikten sonra fark ediyorum yükselttiğimi ama daha çok konuşmaya çalışıyorum, anlatmaya çalışıyorum. Aslında çok uyumlu bir kız. Bir şeyleri çok kolay öğreniyor. Hayatındaki değişiklikleri bile çok kolay kabul ediyor. Öyle sıkıntılı bir çocuk değil yani ben hep bir şeyleri çok kolay öğrettim. Gıda sürecimizi çok rahat atlattık, sütten kendisi kesildi zaten o konuyu bana hiç yaşatmadı yani o stresi. Bez kullanma süreci falan çok kolay atlattık. Yani bir şeyleri öğrenmekte çok şey rahat bir çocuktu Kendisi seçiyor, giyiyor. Hatta kardeşlerim falan benimle dalga geçiyorlar. “Karışmayın yaratıcılığı ölecek” diyorum. “Bu yaratıcılık ölmeli bence” diyorlar çünkü pembe bol eşofman giyip üzerine pembe altın yaldızlı tütü giyinebiliyor (gülüyor). Asla müdahale etmiyorum, hani sabah uyanırsız kreşe hadi git dolaptan giyeceğini şeyleri seç ben geliyorum derim o seçer ben gider sadece mevsim şartlarına uydururum. Tişört

giymek isterse hırka giy derim. Şort giymek isterse içine külotlu çorap giy derim. Sadece mevsim şartlarına uyduruyorum, kıyafetine asla karışmıyorum. (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Onunla konuşuyorum genelde. Bizim oğlan biraz hırçın, bazen bir şeyleri fırlatma huyu var. Hani onu çok konuştuk eşimle, o ayrı konuşuyor onunla ben ayrı konuşuyorum. Ben kızmam eşime de kızmaması için hemen “sakın kızma” derim. Genel olarak kızmıyoruz ama bilinçli bir şekilde, gözüme içine baka baka fırlattığı zaman konuşuyorum, “Çocuğum neden yapıyorsun? Neden kıırıyorsun?” diye konuşuyorum. Eşim de alır konuşur “Yapma, neden kıırıyorsun? Üzüliyoruz” diye. Ben de aynı şekilde ama hani bilinçli yapınca, bilinçsiz olunca “Tamam oğlum, bir şey olmaz, önemli değil” şeklinde toparlayarak. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.5.3.6.2. Dağınık İletişim Tarzı

Katılımcıların duyguları ile davranışları arasında uyumun olmadığı, eşlerarası anlaşmazlıklarda kızgın ve öfkeliyken çocuğa bunun tam tersi tutumun yansıtıldığı ya da davranışın nedenine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmadığı görülmüştür. Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, çocuklarıyla iletişimde genel olarak odak değiştirme ve dikkati başka yere çekme gibi tutum ve davranışlarda bulundukları görülmüştür. Aşağıda yer alan ifadeler dağınık iletişim tarzını destekler nitelikte olup bazı ifadelerde katılımcıların hem dağınık iletişim tarzını hem de suçlayıcı iletişim tarzını benimsediği de görülmüştür.

Bir şey paylaşmaz çocuk benle ne paylaşacak duygularını, yani kız çocuğu ancak “baba seni çok seviyorum” der o kadar. Kız çocuğunun belki sevgilisi vardır söyler mi söylemez ama annesi ile belki konuşur bu konuları. Ne bileyim yani (gülüyor)... Vallahi aslında ikimizin de sözü geçmez, kızın sözü geçiyor... Bir tartışma olduğunda ya da biz annesiyle ses yükselttiğimizde “Tamam tamam kesin kesin” der hemen gider ya mutfığa gider ya odaya gider. “Kapatın kapatın bağırmayın” falan “Bağırmayın tamam konuşmayın” ya da “kesin kesin” der, odayı değiştirir. Üstünü kapatır, nerdeyse ordan gider. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Çocuklar da mesela atıyorum bir şey yaşamışlarsa oğün bana anlatırlar. Paylaşırsınız yani öyle... Yani eşimle atışsak kızlar “ne oldu anne diyor bir şey olmadı kızım diyorum mesela.” “İşte baban” falan “boş ver” diyoruz babaannesi ile, neyse öyle geçiştiriyoruz zaten...

Biz her şeyi konuşuyoruz, oğlumla, öyle bir konuşma özel olarak yaptığımı hatırlamıyorum açıkçası ama kavgamıza şahit olduğu zaman ona durumu “Bir şey yok oğlum baban şöyle yaptı” gibi geçiştirmişimdir veya hani ciddi bir şeye şahit olduysa sarılıp öpmüşümdür. Hani psikolojik olarak iz kalmasın diye ama ben özel olarak konuşmadım, hani “babanla tartıştık böyle oldu” demedim yani. Eşimle bazen kavga ediyoruz mesela o bize baktığı zaman öpüyoruz “a bak öpüyorum seni” falan (gülüyor) veya o gördüğü zaman bir şeyi hemen öpme, sarılma, koklaşma bir şey yapıyoruz ki çocuk onu da hani şey yapmasın kötüye yormasın diye. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bir öğretmen bana “Çocuğunuzu kimsenin evine göndermeyin. Kimsenin çocuğunu da kendi evinize kabul etmeyin” demişti, ben de böyle yaptım. Çünkü adamın esrar içtiğini ne bileceksin, hap içtiğini ne bileceksin. Yaşadığımız semt genelde o tür şeyler kullandığı için (sesi düşüyor), dikkat etmek lazım. Ondan sonra benim çocukların zaten arkadaşları yok benim gibi... Onlarla oturup konuşmam çok nadirdir... Geçmişten dolayı bazı sıkıntılarım vardı ya ben her şeyi anlatmam, her şeyi de söylemem. Öyle bir yapım var. Ben normalde konuşmam dedim ya. Benim dünyam, oturuyorum, televizyon seyrediyorum. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde, katılımcı eşinin suçlayıcı iletişim tarzını benimsediği, buna bağlı olarak kadın katılımcının korku duygusu geliştirerek çocuklara korumacı yaklaşmak adına çocuklarla iletişim tarzında odak değiştirme ve üstünü kapatma tutum ve davranışlarıyla dağınık iletişim tarzında davranış örüntüsü geliştirdiği söylenebilir.

Çocuklarla da aynı şekilde, mesela “kızım hani diyorum ki yarın alayım” mesela bir şey istiyorlar benden “yarın alayım, şu gün alayım, bu gün alayım” diye onları şey yapıyorum. Baba bir hatayı gördü mü kabul etmez. Şey böyle vurdu mu duvara yapıştırır(gülüyor). Biraz

gaddarlık olayı var (sitemle söylüyor) kendinde. İşte kayınvalidem de ona kızıyor “babalık mı oldu bu” falan diye sürekli kızar ona... Ben çocuklara daha çok, üstünü kapataraktan, açıklanacak bir şey varsa açıklarım, üstü kapatılacak bir şey varsa üstü kapalı anlatırım. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

3.2.5.3.6.3. Hesaplayıcı İletişim Tarzı

Katılımcıların çocuklarla ilişkilerini daha genel ifadelerle aktardığı ve daha soyut kelimelerle ilişkilerini dile getirdiği görülmüştür. Aşağıda yer alan ifadelerden ve araştırmacı gözlemlerinden yola çıkılarak katılımcıların genel davranışlarına da duygularını yansıtmadığı, sabit bir ses tonu ile kendilerini ifade ettiği görülmüştür. Çocuklarla ilişkilerin, katılımcılar tarafından mantıkçı bir yaklaşım ve duygudan uzak bir tutum ile ifade ettiği söylenebilir. Bu durum hesaplayıcı iletişim tarzını destekler niteliktedir.

Vallahi oğlumla ilişkim iyi, yani verdiğim sözlerin hepsini yerine getirmişimdir ona güven şeyi verdim. Yani o konuda alamayacağım ya da yapamayacağım bir şeyleri bizzat söylemişimdir. Bilir yani ve o konuda bana güvenir. Çok çok yani şey olduğum kısımlarda eğer söz verdiğem de yaparım, o da onu bilir yani sözümde de dururum. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Çocuklar der ki “Baba işte sen varsa yoksa bilgisayarın, işin”. Ondan dolayı sıkıntı oluyor bazen. Çok paylaşamıyoruz ama genelde elimizden geldiği kadar her ikimizde paylaşmaya çalışırız, sorarız yani. Çocuklarımız anneye daha çok yakın genellikle, fikirlerini de söylerler. Her ne kadar bana zaman zaman kızsın da yani işte “böyle babalığını göster, şöyle yap böyle yap. Kural koy” falan kural yönünden aşırı bir kural şeyine girmem ama yeri geldiğinde de en azından otorite gerektiği durumlarda otoriteden ziyade ağırlığımı hissettirmeye çalışırım. Onlar doğruyu yanlış bir şekilde ayırt ederler veya biz tartışacak olduğumuzda onlar uzaklaşırlar veya “susun tartışmayın” falan derler veya “annem haklı veya babam haklı” derler o şekilde müdahale ederler. Çok sık çatışmayız zaten, çok sık çatışma olmaz. (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.5.3.6.4. Suçlayıcı İletişim Tarzı

Katılımcıların aşağıda yer alan ifadelerde, katılımcıların çocuklarla iletişimlerinde üstün olduklarını hissettirici, hesap soran, gücün aile büyüklerinde olduğunu ve aile içi bir otoriter yapının hakim olduğunu telkin eden tarzlarının olduğu görülmüştür. Katılımcıların bu durumu suçlayıcı iletişim tarzını desteklediği söylenebilir.

Gözlemlerimi paylaşıyor çok takip ederim ve ona her zaman şunu demişimdir: “Yani bak oğlum biz senin şuan ki dönemini yaşadık. Annenle bizden saklama, gizleme. Sakladığın ve gizlediğin zaman ne olursa zaten ortaya çıkıyor. Biz her şeyin farkındayız, sana hissettirmesek bile”. Mesela ben okuluna giderdim o görmeden, işte akşam gelince sorardım veya parka gönderiyorsak şimdi bile, lojmanın arkasında park var, orada bile hanımla beraber yürüyüş yapıyormuş gibi çaktırmadan ileriden bakarız. İşte geldiğinde deriz ki “oğlum bak şunu yaptın o da der ki baba nereden gördünüz? İşte biz görürüz, anne baba görür, hani bizden saklama” gözümlüğün üstünde olduğunu bilir. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

Şimdi Allah'tan korkmayan adam her şeyi yapar. Şimdi ben bir gün bir abinin yanında oturdum, ben genelde hep benden büyük insanlarla diyalog kurdum, bana şunu derdi “oğlum üç beş sene sonra bu bebeler palazlansın, dikkat et cebine bak, oraya bak, buraya bak. Benim çocuğum yapmaz deme.”. Hep ben takip ettim. Okuluna da gittim, bak bugün bile gidiyorum geliyorum yani ama hissettirmeden. Bu kötülük yapacak anlamında değil. Çocukların eğer ilgi göremiyorsa anneden babadan, genelde babadan derler ama annedendir asıl bütün iş, anne de bitiyor. Oğlan çocuğu anneye bağlı, kız çocuğu babaya bağlı daha yakın. Benim küçük oğlan biraz sıkıntı yaşadım. Onu biraz boşladım, bir dönem sigara falan içti. Bir gün hoca çağırdı dedi ki “sizin oğlunuz sigara içiyor” dedi, ben de hiç şey yapmadım yani bağırmadım çağırmadım “içecek misin bu sigarayı” dedim “içeceğim” dedi. Ben onu dövebilirdim de, ben döversem daha kötü olacaktı ben döversem aksini yapacaktı. İçti kendi bıraktı. Bana tenkit ediyor diyor ki sigarayı sen de bırak, çok üzülüyordu ağlıyorlardı “Baba işte hastaneye düşersin. Bizim kimsemiz yok” onlar da aynı şeyi düşünüyor. Bu ebe, dede, dayı onlar için hep hikâye. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

3.2.5.3.6.5. Yalvarıcı İletişim Tarzı

Aşağıda yer alan katılımcı ifadesinde kadın katılımcının anne olarak çocuğu ile iletişimlerinde yaşadığı sıkıntı, bir üzüntü ve şaşkınlığı beraberinde getirir de, salt çocuğun oluşan düzeninin bozulmaması adına duygularını yansıtmamaktadır. Durumdan hoşnut olmasa da durumu kabullenmiş olan katılımcı çocuğun memnuniyetini önemsemektedir. Kadın katılımcının bu tutum ve davranış örüntüsünün yalvarıcı iletişim tarzını desteklediği söylenebilir.

Büyüğüyle iletişim sıfır (gülüyor). Şaka yapıyorum, büyüğü çok babacı benim sözümü pek dinlemiyor açıkçası, şöyle (duraksıyor), yani benden çok yüz bulduğu için herhalde öyle düşünüyorum. Beni dinlemiyor her şeyi babasına yaptırır, kıyafetini bile bana giydirtmez, mesela babam giydirsin, yemeğimi babam yedirsin. Biraz işime geliyor açıkçası ama (gülüyor). Üzülüyor da değilim, öptürmez bile kendini, zorla öperim. Ben de kabullendim, üstüne gitmiyorum. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

3.2.6. Bireylerin Kendilerine İlişkin Tanımlamaları

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kendilerine ilişkin tanımlamalarından, katılımcıların yetişkin bağlanma stillerine, genel olarak iletişim tarzlarına ve öznel değerlendirmelerine ilişkin çıkarım yapma olanağı doğmuştur. Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların “Bireylerin Kendilerine İlişkin Tanımlamaları” başlığı altında, “Bireylerin Kendilerine İlişkin Olumsuz Tanımlamaları” ve “Bireylerin Kendilerine İlişkin Olumlu Tanımlamaları” alt başlıklarına yer verilmiştir. Katılımcıların kendilerine ilişkin tanımlamalarına ait bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.2.6.1. Bireylerin Kendilerine İlişkin Olumsuz Tanımlamaları

Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden, genel olarak katılımcıların kendilerine ilişkin olumsuz tanımlamalarının olduğu buna bağlı olarak güvensiz bağlanma geliştirdiği anlaşılmıştır. Bu anlamda katılımcıların genel olarak kendilerini duygularını açık bir şekilde ifade edemeyen, çekingen, soğukkanlı, içine kapanık, sosyal olmayan, yalnız hisseden, bazen güçsüz hisseden, ilgisiz, az konuşan, içe kapanık olarak tanımladıkları görülmüştür.

Ben çok konuşmam ben çok konuşan birisi değilim. Ben duygusal biriyimdir ama dışa vurmam şiir yazarım orada anlatırım. Ben çok içine kapanık biriydim. Yani evlenene kadar öyleydim. Gerçekten bak evlenene kadar ben mesela bir eve gittiğimde istersen akraba olsun, ben ablamın evinde ekmek yememiş adamım yani, karnım tok derim aç yatarım. Yattım yani yıllarca. Şimdi ben çok utangaç, çok çekingen birisiydim. O da yani kişiliğe bağlı belki. Doğuştan öyle yani belirli yaşa kadar o şeyi kıramadık, yani çekingenliği ama belirli bir yaştan sonra mesela evlendikten sonra bir gittiğim yere “Ben açım” da diyebiliyorum. Ama önceden aç olduğum halde açım diyemiyordum, çünkü çekiniyordum. Yani gittiğim evde ablamın evi ama diyemiyorum. Enişte bir şey diyecek mi? Yani yediğiniz görünecek mi veya birisi yediğine şey mi yapacak diye o zaman öyleydi yani. Evlenince daha rahat hissettim. (Demeter, Erkek, 54, Baba vefatının ardından annenin zorla bir başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Ben yalnızım demişim bir yerde. Biri de kayınvalideme söylemiş. O da üzülmüş. Kayınvalideme de “ben yalnızım derken, akraba çok ama hiçbirine gidip gelmiyorum. Ondan dolayı demişimdir” dedim. His yani o anlamda. O şekil söyleyince işte yanlış anlıyorlar. Ben etrafımda kimse yok değil yalnız hissediyorum, yalnızım anlamında... Etrafımda çok kişi var da arkadaş falan belli bir süre sonra menfaatçiliği görüyorsunuz soğuyosun yani. Ben onu sevmiyorum sonra kopuyor yani. (Apollo, Kadın, 39, Babanın vefatı sonrasında annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Kayıtsız Bağlanma)

Ben gayr-i meşruymuşum. Sen şimdi hanımefendi çay alıyorsun, çayı nereden aldığını araştırıyorsun. Karpuz alıyorsun, yerini vatanını soruyorsun. Sonuçta bu bir

insan ya (sinirleniyor)... Nerede, benim gibi asosyal adam nereden bulsun? Biz şey miyiz hocam ne derler donjuan mıyız?(gülüyor)... Nasıl bakarsanız öyle görürsünüz. Benim en çok pişman olduğum, ben aslında kindar bir insan değilim ama okusaydım, ben şimdi okulu yeni bitirdim, inat ettim ve okulumu bitirdim. Belki daha başka olurdu. Tekrar üniversiteye gideceğim ve psikoloji üzerine eğitim alacağım, istiyorum... Kısır döngüye döndük hayatta nereye gitsek tutunamıyoruz ki... Ben konuşurken de dikkat ederseniz insanın gözünün içine bakarak konuşmayı severim. Ben sizi kendim gibi düşündüğüm için konuşuyorum. Normalde ben konuşmam. Beni hayatta konuşturamazsınız. Ben çocuklarımla da konuşmam, karımla da konuşmam. Çünkü (duraksıyor), gerçi yetiştirme tarzım böyle biz baskın yetiştirildik. Bunun acısını çekiyoruz. Şimdi görmediğimiz bir şeyi çocuklarımıza uygulamaya çalışıyoruz. Biz bunu beceremiyoruz. Şimdi öyle bir yerde yetişen bir kişinin psikolojisi bozuk olur. Bir adamdan nefret ediyorsam ben onu suratına karşı söylüyorum, yani sevmem. Dobrayım. Ama istem dışı bir davranış bu, ben onu isteyerek yapmıyorum. Şimdi yani maymun nasıl yapar biliyor musunuz? Avcılar hindistan cevizini oyar, güzel meyveleri içine koyar. Maymun elini sokar, elini çıkarmak gibi bir eğilim gösteremez, Hep eli orada kalır (gülümsüyor), onu çıkartamaz hayvan. Bir tane daha vereyim mi örnek? Fıllı kazarlar bir çukur, yeşil elbiseyi giyerler. Fıllı çukura atarlar düşer oraya hayvan, yeşil elbiseliler geri başka bir elbise giyerler. Hayvanı çukurdan kurtarırlar sonra o hayvan onları hep dost zanneder sırtına alıp gezdirir hep onları. Beni bunlar özetliyor. (Prometheus, Erkek, 51, Babanın evi terk etmesinin ardından, annenin zorla başkasıyla evlendirilmesi, Korkulu Bağlanma)

Biraz soğukkanlıyım. Hani ilk başta güvensizliği düşünmüyorum da yani ben soğukkanlıyım herhalde benden kaynaklı galiba. Hatta beni tanıdıktan sonra dışarıdan ne kadar soğuk görünüyorsun diyorlar fark ediyorlar ama biraz ben de bunu bilinçli yapıyorum herhalde. Yani bazen şey hayatımda çok az insan olsun ama bu bana yetsin istiyorum (Hestia, Kadın, 33, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Korkulu Bağlanma)

Bazen görüyorum derneklere katılıyorlar, ben yapamam. Her şeyi tekrar yaşamak gibi, oraya katılan insanlar belki daha güçlüdür bilmiyorum. Ben daha güçlü değilim ama

kaldıramıyorum ben, bana ağır geliyor. (Hera, Kadın, 27, Babanın vefatı sonrası annenin başkasıyla evlenmesi, Saplantılı Bağlanma)

Bazı katılımcı ifadeleri, bağlanma stilleri bakımından ele alındığında, katılımcıların öznel tanımlamalarından her iki bağlanma stiline de karşılık gelebildiğini göstermektedir. Bu bakımdan araştırmanın tartışma bölümünde bu ayrıntı ele alınmıştır.

Yurtta kaldığımda zaten sürekli anneme giderdim hafta sonları nerdeyse her hafta sonu. Gitmem gerekiyormuşum gibi yani öyle hissedirdim... Evlendikten sonra da beraber yaşadık bir süre kardeşim ve annem. Şimdi de sürekli onlarla, arkadaşlarımla vakit geçirmeyi severim. Aileme çok bağlıyım, çok tutucuyum o konuda... Şimdi işlerle uğraşınca öbür işler, ev işlerindeki durumda biraz geri kalıyoruz doğal olarak. Ondan da aslında ben de mustaribim, sıkıntılıyım. Çünkü ilgilenemiyorum ama işte orada eşim belki boşta olduğundan dolayı evde olduğundan dolayı ilgilendiği için belki kendimi rahat hissettiğimden dolayı ilgilenemiyorum... En kötü yönüm orası aslında ondan ben de rahatsızım ama artık bir alışkanlık var veya kendimizi artık bu işlere adanmışız ondan mı kaynaklı desem. Hem kendi eğitimimizi geriliyoruz hem de çocuklarla tam ilgilenemiyoruz, Öyle yani (sesi düşüyor). (Zeus, Erkek, 44, babanın vefatı ve maddi yoksunluk, Korkulu bağlanma)

3.2.6.2. Bireylerin Kendilerine İlişkin Olumlu Tanımlamaları

Aşağıda yer alan katılımcı ifadelerinden, katılımcıların özgüvenlerinin yüksek olduğu, sorumluluk bilinci gelişmiş, kendini seven, takdir eden, sorunlardan kaçmadan yüzleşebilen, sorunları kendi yeterliğini ve yetersizliğine göre ayırt edebilen ve yetersizliklerinden kaçmadan onları değerlendirebilen bireyler olduğu görülmektedir. bu durum katılımcıların kendilerine ilişkin olumlu değerlendirmelerinin olduğuna işaret etmekle birlikte güvenli bağlanma geliştirdiklerini de göstermektedir.

Ben kendimi şöyle görüyorum, benim mesleğim demircilik, metal ile alakalı, severim metalle uğraşmayı da. Çelik söyle oluşur, çeliği topraktan aldığınızda önce ateşe atarsınız, ateşte kaynamaya başlar. İçindeki zayıf elementleri yok eder, sonrasında sertleşmeye başlar.

İçerisindeki elementler yok oldukça sertleşmeye başlar. Ateşten çıkartıp dövmeye başlarsın, bu sefer de çelik iyice sıkışır, sıkıştıkça da istediğiniz şekli alır. Daha güçlü olur. Ben hayatımı böyle görüyorum (sesi durgunlaşıyor). İşte yaşadığımız bu olanaksızlıklar, ondan sonra hani imkânsızlıklar, bizi biraz daha mükemmelleştirdi, değiştirmeye başladı ruhen. İnsan vücudu da böyledir, çocuğumda da bunu görüyorum, hani bağışıklık sistemi oturana kadar bir sürü hasta oldu yani bu yaşına kadar. Güçlenmek için bünye bir sürü mikropla savaşmak zorunda kaldı. Bağışıklığını kazanmaya başladı. İnsan iki şeyden oluşuyor ruh ve beden. Ruhumuz da aynı şekilde diye düşünüyorum ben, hani çocuk yaştan sıkıntılar yaşamaya başlayınca ruhumuz da bağışıklık kazanmaya başlıyor... Çoğu insan der ya “keşke tekrar çocuk olsam” ya da bana sorulduğün da “Hiç çocuk olmak ister misin?” “Ben büyümek için çok uğraştım” derim. Neden çok uğraştım, artık birilerine gücümüz yetsin, kendimizi savunabilelim. Hani o yüzden çok uğraştık büyümeye. İşte gücümüz biraz daha yerine gelmeye başladıktan sonra, işte 14-15 yaşlarına gelmeye başladıktan sonra işte kendini savunabiliyorsun. Bir işe yarayabiliyorsun. Yani bir adamın yaptığı işi yapabiliyorsun yani. O yaşlarda kendi paramı kazanabiliyordum yani. Kimseye ihtiyacım yoktu benim. Zaten çocuk yaşta çalışmaya başladım. Yani bu benim hoşuma gidiyor. Aslında kendi paramı kazanabilmek, kimseye muhtaç olmamak, kimseden maddi bir şey beklememek benim hoşuma gidiyor yani işin açıkçası. Hani bununla da gurur duyuyorum kimseye ihtiyacım olmadığı için. Şu anda da o zamanda da... Aslında özgüvenim yüksektir benim, kendime güvenirim yani. Şimdi şöyle kaldığım yer biraz daha içine kapanık bir yerdir. Yani insanlar biraz daha kapalıdır orada. Eğitim seviyesi düşük bir yerdir. Ondan sonra hani oradaki insanlar yani kötüydü, o zaman ki ben yurtta kaldım, travmaları atlattım, aile içi şiddet şudur budur falan ama orada yaşayan, annesi babası başında olan çocuklar daha kötüydü bence. Ben kendim daha iyiydim yani. Adamın mesela ufak tefek problemleri vardır çok büyütüyordur. Bizim aile içinde çok büyük problemlerimiz var ama biz o kadar çok şey yapmıyoruz yani, gidip de kolumu ben jiletledim mesela, çocuklar kollarından başlayıp boynuna kadar jiletliyorlardı kendilerini. (İfestus, Erkek, 32, Anne ve babanın boşanması, Güvenli Bağlanma)

Baba olmayınca aileye ben babalık yapmış gibi oldum. İşte hem çalışmanın hem okumanın şeyi ile her zaman yani şöyle söyleyeyim kendi ailemin bütün yükü benim üzerimdeydi. Bütün sorumluluğu benim üzerimdedir hala daha. Hem babanın olmayışı hem abimin rahatsız oluşu benim bu konumda olmamı gerektirdi. Bütün yük bendedir ama işin gerçeği benimle benden sonrakiler için bir rol model yani ben bir rol modelmişim gibi o görevi hissediyorum. Sözünde duran bir kişiyim. Yani şöyle, benim içine kapanık bir yapım vardır. Yani duygularımı çok dışa vuramam, hani çok üzülüğüm veya çok canım sıkıldığında

söylemem ama yani eşim anlar. Ama her zaman kendime güvenirim. (Eros, Erkek, 37, babanın vefatından sonra annenin yaşadığı maddi yoksunluk, Güvenli Bağlanma)

4. TARTIŞMA

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stilleri ve aile ilişkilerine ilişkin bulgular literatür temelinde bu bölümde tartışılmıştır. Araştırmanın verileri aşamalı olarak ele alınmış olup, öncelikli olarak araştırmanın nicel verilerinin yer aldığı kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerine ilişkin bilgiler, ardından nitel verilerin yer aldığı kurum bakımı deneyimi olan bireylere bağlanmanın sonraki yaşlardaki etkileri ve aile ilişkilerini içeren bilgiler yer almaktadır.

Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında, katılımcıların %78,5'inin erkek, %21,5'inin kadın olduğu görülmektedir. Örneklem grubundaki mevcut dağılımda kadınların mevcudunun erkeklere göre çok daha az olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmaya katılan kadınların erkeklere göre daha az olmasında, örneklem seçiminin “kartopu örnekleme” biçiminde olmasının yanında araştırmada kadın katılımcıların ulaşılabilirliğinin sınırlı olması da rol oynamıştır. Kartopu örnekleme tekniğine göre ilk katılımcıdan yola çıkılarak diğer katılımcılara ulaşıldığından ilk katılımcının cinsiyeti bu anlamda belirleyici olmuştur. Bu araştırmada ilk katılımcının erkek olması diğer katılımcıların cinsiyeti bakımından belirleyici olmuştur. Ayrıca kadınların medeni durumlarının da kadınlara ulaşmada sınırlılık yaratmıştır. Bu anlamda evli kadınlara ulaşmak ancak erkek katılımcıların kurum bakımı deneyimi olan kadınlarla arkadaşlık ilişkisinin niteliğine bağlı olarak ve erkeklerin eşinin de kurum bakımı deneyimi olması durumunda mümkün olmuştur. Araştırmaya katılan kadınlar ile görüşme, erkek katılımcıların eşleri ile var olan arkadaşlıkları sayesinde sağlanabilmiştir. Bu durumda kurum bakımı deneyimi olan evli kadınların sosyal ilişkilerinde toplumsal cinsiyetin getirdiği dezavantajın yanında kurum bakımı deneyiminin de dezavantajı ile karşı karşıya oldukları görülebilir. Kurum bakımı sonrası yaşamda sosyal çevre ile iletişimde özellikle de karşı cins ile iletişimde en çok zorluğu kadınlar yaşamaktadır. Kadınların kurum bakımı yaşamı geçmişleri onları eşleri ve çevreleri tarafından baskı altına sokmaktadır. Kurum bakımı

deneyimi olan kadınlar iş arkadaşlarından ve çevrelerinden kimliklerini genellikle gizleme eğiliminde oldukları için araştırma kapsamında görüşme talebini ret etmektedir. Ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kurum bakımı deneyimi olan kadınların yaşam boyu maruz kaldıkları iki kavram olarak görülmektedir. Ayrımcılık toplumun bazı üyelerinin ya da devletin ötekilere sağlanan hak ve ayrıcalıklardan yoksun bırakması olarak tanımlanmaktadır. Bazı birey ya da gruplar bir sınıflama içine sokulmakta ve kategorik ayrımcılığın konusu olmaktadır. Toplumsal cinsiyette görülen bir cinsi diğerinden üstün tutarak, erkeklerin lehine kurulan bir cinsiyet hiyerarşisinde yaşanan toplumsal bir ayrımcılık sorunudur (Alptekin, 2014). Bunlara bağlı olarak kurum bakımı deneyimi olan kadınların yaşadığı çift yönlü ayrımcılık onları yaşam boyu güçlüklerle mücadele etmek zorunda bırakmaktadır.

Araştırmaya katılanların yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında, araştırmaya katılanların yarısı (%50) 36-50 yaş aralığında, %31,9'u 21-35 yaş aralığında, % 18,1'i 51-80 yaş aralığında yer almaktadır. Armstrong (2008), insan yaşam döngüsünün on iki evresini ele aldığı çalışmasında 36-50 yaş aralığını orta yaş olarak tanımlamaktadır. Bu evrede genç yetişkinlik yaşamı sonrasında toplumun dikte ettiği yaşamdan uzaklaşmanın, yaşamlarını daha derin anlamlandırma çabasında olmanın ve dünyevi sorumlulardan kopmanın yaşandığı ifade edilmektedir. Bu yeni anlayış, düşüncenin sorgulandığı ve yeniden anlamlandırıldığı bir süreç olup bireylerin ilerlemesini mümkün kılan ve sonraki yaşamlarında da bireylere kaynak oluşturan bir özelliğe sahiptir. Katılımcıların yarısının orta yaş evresinde olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun çalışmaya katkı sağlamada özen göstermesi ve tüm paylaşımlara açık bir şekilde yaşam deneyimlerini aktarmada istekli olmaları yaşamlarının yeniden anlamlandırma evresinde oldukları düşüncesinden, başka yaşamlara ve akademik çalışmalara da kaynak oluşturma verildiği iyi duygulardan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca kartopu örnekleminin bir yansıması olan bu yaş dağılımının nedeni, kişilerin çoğunlukla yetiştirme yurtlarından çıkan kendi dönem arkadaşlarını işaret etmeleri ve araştırma kapsamında bu kişilerle görüşülmesidir.

Erken yetişkinlik döneminde (21-35 yaş) bireyler bir iş bulma, aile kurma, arkadaş çevresi oluşturma ve yeni bir iş bulma gibi sorumlulukları yerine getirme ile ilgilenmektedir. Tüm bu sorumluluklar aslında bireyin yaşamının geri kalanına iz bırakacak özelliktedir (Armstrong, 2008). Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaklaşık üçte birinin (%31,9) bu evrede olduğu görülmektedir. Geç yetişkinlik döneminde (51-80 yaş) bireyler aile yetiştirmiş, iş yaşamlarında kendilerini gerçekleştirmiş, yaşam hedeflerine ulaşmış, toplumun iyileşmesine katkıda bulunmuş ve gönüllü faaliyetlerde yer almıştır. Bireyler bu evrede kendi yaşam deneyimlerinde edindiklerinden yola çıkarak başkaları ile paylaşımda bulunma eğilimi göstermektedir (Armstrong, 2008). Katılımcıların %18,1'inin geç yetişkinlik evresinde olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılanların eğitim durumlarına ilişkin veriler incelendiğinde, katılımcıların %45,1'inin lise ve dengi mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu olanlar da katılımcılar arasında önemli çoğunlukta (%29,2) yer almaktadır. Katılımcıların eğitim düzeylerinin görece büyük oranda yüksek olduğu görülmektedir. Bu anlamda, devletin koruma altına aldığı çocukların akademik anlamdaki temel eğitimlerinin devlet tarafından karşılanmasının, eğitimlerini devam ettirmelerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca katılımcıların eğitim durumlarının düzeyinin çoğunlukla lise ve dengi olmasının bir diğer nedeni örneklem grubuna kamu kurum ve kuruluşlarından ulaşılmış olmasıdır. Nitekim devlet kurumlarına personel alımı belli ölçütlere göre olmaktadır. Bu nedenle katılımcıların çoğunluğunun eğitim düzeyinin lise ve üzeri olması doğaldır.

Araştırmaya katılanların mesleklere göre dağılımlarına bakıldığında, katılımcıların %83,3'ünün kamu kurum ve kuruluşlarında memur kadrosunda yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların yüksek oranda kamu kurum ve kuruluşlarında memur kadrosunda yer alması, 3413 sayılı Kanun'un bir uzantısıdır. 3413 sayılı Kanun, korunma kararlı çocuklardan 18 yaşını dolduranların, kamu kurum ve kuruluşları tarafından istihdamını sağlayıcı yönde hükümler içerir. Bu kanuna göre, tüm kamu kurum ve kuruluşları, her yılın başında, hangi statüde olursa olsun, serbest kadrolarının binde bir oranında kadroyu, korunma kararlı çocuklar için ayırmakla

yükümlüdür (2828 sayılı Kanun-Ek 3413 sayılı Kanun, Madde 1). Buna göre katılımcıların %83,3'ünün, 3413 Sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen kişilerdir. Bu kanunun kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı sonrası yaşamlarında önemli bir destek mekanizması olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye'de genç nüfus (15-24 yaş) işsizlik oranının %21,6 (TÜİK, 2018) olduğu göz önünde bulundurulursa, birçok destek sisteminden yoksun olan kurum bakımı deneyimi olan gençlerin 3413 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilmeleri gelecekleri açısından önemli ve olumlu bir hizmettir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bir işlerinin olması ekonomik bir gelire sahip olmalarına ve bu da insan yaşamında en önemli sosyal destek sistemlerinden biri olan aile sisteminin içinde yer alabilmelerini yani bir aile kurabilmelerine olanak sağlamaktadır. Nitekim Cankurtaran Öntaş (1999) kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çalışma yaşamında yer almasının ve işlerinden memnun olma durumunun bireylerin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkisinin olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda maddi anlamda bireylerin kendilerini yeter hissetmesi ve çalışma yaşamına aktif katılım sağlamaları yaşamlarında önemli bir destek unsurudur. Gökçearslan Çiftci ve arkadaşları (2016)'nın yaptığı bir başka araştırmada da kurum bakımı deneyimi olan bireylerin %70,7'sinin 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştiği görülmektedir. Bu yüksek oran bu kanun kapsamında işe yerleşmenin önemli bir desteğin sağlayıcısı olma ve bireylerin yüksek yaşam doyumunu gerçekleştirme anlamında bir köprü görevi gördüğünü göstermektedir.

Araştırmaya katılanların çalışma sürelerine ilişkin veriler incelendiğinde, katılımcıların ortalama 18 yıldır çalıştığı, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%77,7) ise 11-30 yıl aralığında iş yaşamında aktif olarak yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların %80,6'sı ise aylık gelirlerini yeterli olarak gördüğünü belirtmiştir. Yapılan bir araştırmada, ekonomik durumunu yüksek ve orta düzeyde belirten kurum bakımı deneyimi olan bireylerin genel yaşam ve iş doyumlarının yüksek olduğu görülmüştür (Gökçearslan Çiftci ve ark., 2016). Buna göre uzun süre çalışma yaşamında yer alan ve ekonomik durumunu yeterli olarak belirten katılımcıların da iş ve yaşam doyumlarının da görece yüksek olduğu söylenebilir. Bir başka yaklaşımla konu ele alındığında, Eğinli (2009)'nin kamu ve özel sektörde çalışan 370 birey

üzerinde yaptığı bir araştırmada, yüksek iş doyumunun kamu sektöründe daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu anlamda kamu kurumlarında çalışma güvencesinin olduğunun bilinmesi bir başka deyişle bireylerin kamuda kendini daha güvende hissetmesi iş doyumu açısından bireyleri olumlu yönde etkileyebilmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kamuda istihdamlarının sağlanması ve sürdürülmesi bu nedenle önemlidir.

Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bağlanma Stillerine İlişkin Bilgiler

Katılımcıların İlişki Ölçeği Anketi (İÖA) sonuçlarına göre korkulu bağlanma stilinden aldığı ortalama puanın (ort 4,40) en yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların kayıtsız bağlanma stilinden aldığı ortalama puan 4,37 iken, saplantılı bağlanma stilinden aldıkları ortalama puan da 3,62'dir. Bu durum literatürde bulunan araştırmalarla da uyumludur. Kurum bakımı deneyimi olan çocukların ve yetişkinlerin bağlanma stillerinin güvenli olmadığı birçok araştırmada ortaya konmuştur (Anghel, 2011; Delhaye ve ark., 2012; İnce, 2013; Koşay, 2013; Pedersen ve ark., 1979; Schleiffer, 2001) ve ayrıca son yıllarda Garip Durum Prosedürü (Ainsworth ve ark., 1978) veya çeşitlerini kullanan araştırmalara göre de kurum bakımındaki çocukların bağlanma stilleri güvensiz ve yüksek oranda dağınık (disorganized) olarak saptanmıştır (Dobrova-Krol ve ark., 2010; Herreros, 2009; Muhamedrahimov ve ark., 2008; Steele ve ark., 2009; Vorria ve ark., 2003; Zeanah ve ark., 2005). Almanya'da kurum bakımından çıkmış gençlerle yapılan bir çalışmada bu genç yetişkinlerin % 71'inin üç yönlü sınıflandırmada güvensiz; % 25'inin kaçınmacı bir bağlanma gösterdiğini ortaya koymuştur. Sadece % 4'lük bir kesim güvenli bağlanma göstermiştir (Schleiffer, 2001). Kurum bakımının olumsuz etkilerinin araştırıldığı bir başka çalışmada (İnce, 2013) ise çocukların ruhsal uyum durumlarına bakılmış ve kurumda kalan çocukların %28'inin ruhsal uyum sorunu yaşadığı saptanmıştır. Bu uyum sorunlarının bağlanma davranışının olumsuz gelişimi olduğu söylenebilir. Delhaye ve arkadaşları (2012)'nin Belçika'da yaptığı çalışmada da, bu tez çalışmasındaki sonuçlara uyumlu olarak koruma altındaki gençlerin kontrol grubuna göre daha az güvenli bağlandığı görülmüştür. Baba yoksunluğu üzerine yapılan bir çalışmaya göre ise baba yoksunluğu olan çocukların gelişim testlerinden daha düşük

puan aldıkları ve sosyal tepkilerinin de daha az olduğu saptanmıştır (Pedersen ve ark., 1979). Bu anlamda; bu araştırmanın bulguları ile de uyumlu olarak anne ve/veya baba yoksunluğunun geniş çerçevede bakıldığında çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ortaya konmaktadır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yuva/yurtta kalma süresine göre bağlanma stilleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. Katılımcılarından 16 yıl ve üzeri yurt/kuva deneyimi olanların korkulu ve kayıtsız bağlanmaya daha çok sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca yuva/yurtta kalma süresine göre saplantılı bağlanma stili puan ortalaması en yüksek olanlar ise 0-5 yıl yuva/yurtta kalan katılımcılardır. Ayrıca yuva/yurtta kalmaya başlama yaşı ve bağlanma stilleri arasında her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmese de, bağlanma stili puan ortalamaları değerlendirildiğinde, güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stili puan ortalamalarının en yüksek olduğu yaş aralığının 0-3 yaş aralığı olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan, yurt/yuvada kalma süresi arttıkça bağlanmanın korkulu ve kayıtsız gelişmesinin daha yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Literatürde de bu yönde bulgular mevcuttur. Ekşi'nin 1990 yılında yaptığı çalışmasında doğumdan itibaren kurumda kalan çocukların, doğumunun ardından bir süre ailesi yanında kalıp kuruma gelen çocuklara göre daha fazla kişilik bozukluğu yaşadıkları saptanmıştır (Ekşi, 1990). Yavuzer (2004) de, çocuğun gelişiminde özellikle ilk üç yılın çok önemli bir yere sahip olduğunu Bu dönemde anne ile yeterince duygusal etkileşimin sağlanamaması, çocuğun ileriki yaşamında sosyal ilişkilerinde de sorun yaşamasına neden olacağını ortaya koymuştur. Bu durumda elde edilen bulgular, uzun süre kurum bakımında kalma ve kurum bakımına girme yaşının bireylerde sosyal ve bağlanma sorunları açısından önemli olduğu görülmektedir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma altına alınma nedenine göre bağlanma stilleri incelendiğinde ise aile birliğinin bozulması nedeniyle kurum bakımına giren bireylerin bağlanma stilleri puan ortalamalarının kayıtsız bağlanma kategorisinde (4,34) en yüksek olduğu; maddi olanaksızlık nedeniyle kurum bakımına giren bireyler için korkulu bağlanma stilinde (ort 4,69) en yüksek ve anne ve/veya baba vefatı nedeniyle kurum bakımına girenler için ise yine korkulu bağlanma stili puan

ortalamasının en yüksek (ort 4,49) olduğu saptanmıştır. Buna göre kurum bakımına girme nedenlerine göre bireylerin bağlanma stillerinin farklılaşması söz konusudur. Her üç nedenden dolayı kurum bakımına gelen bireylerin bağlanmaları güvensizdir. Bu durumda kuruma gelme nedeninden ziyade kurum bakımı deneyiminin bağlanma stilinde etkisi olduğu söylenebilir.

Kurum bakımında bağlanmayı etkileyen önemli faktörlerden biri bakım verenler ve onlarla kurulan bağıdır. Türkiye’de bilindiği üzere kurum bakımı sistemi içinde bireyler birden fazla bakım elemanı tarafından bakılmaktadır. Bu durumun bağlanmada önemli olan birincil bağlanma figürü ile ilgili sağlıklı bağlanmayı olumsuz etkilemektedir. Katılımcıların İÖA alt ölçek (bağlanma stilleri) puanlarına bakıldığında bakım elemanı sayısı ve korkulu bağlanma stili arasında anlamlı bir fark vardır. Benzer olarak saplantılı bağlanma stili puanı (ort 3,68) yüksek olan katılımcılar ise bakıcı anne sayısını “hatırlamıyorum” şeklinde yanıtlayanlardır. Bu bulgulara göre 0-5 arası bakıcı anne tarafından yetiştirilen bireylerin en yüksek oranda korkulu bağlanma; bakıcı sayısını hatırlamadıklarını ifade edenlerin ise saplantılı bağlanma geliştirdikleri saptanmıştır. Bu durum bağlanma teorisinin ortaya koyduğu gerçeklerle uyumludur. Birincil bağlanma figürü çocuk/yetişkin için güvenli bir temel sunar; fakat birincil bağlanma figürünün bulunmadığı veya bu araştırmada ortaya konulduğu gibi bakım verenlerin sabit olmadığı ve çocukların yalnız bırakıldıkları durumlarda çocuklar korkulu ve kaygılı bağlanma geliştirir (Bell ve Ainsworth, 1972; Blakely ve Dziadosz, 2015; Bowlby, 1969; Bowlby, 1980; Bretherton, 1992). Kurum bakımı içinde bakım verenlerle yaşadıkları az ya da çok az bir kontakt, bu çocukların sağlam ve kesintisiz bir bağlanmadan yoksun kalmalarına neden olduğu bilinmektedir (Gunnar ve ark., 2000; Palacios ve S’anchez-Sandoval, 2005; Vorria ve ark., 2003; Zeanah ve ark., 2005); bu durumda bu araştırmanın bulgularında olduğu gibi 0-5 arasında bakım veren tarafından yetiştirilmek bağlanmayı olumsuz etkilemektedir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aile ziyaret sıklığına göre bağlanma stilleri puanlarına dair bulgulara bakıldığında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Ayrıca bu soruya katılımcıların 24’ü cevap vermemiştir. Değişkenler arası istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmasa da, katılımcıların

bağlanma stilleri puan ortalaması değerlendirildiğinde; ailesi tarafından hiç ziyaret edilmeyen katılımcıların güvenli (ort 4,17) ve korkulu (ort 4,63) bağlanma stili puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların hem güvenli hem de korkulu bağlanma stillerinin yüksek olması aile ziyaret sıklığının bağlanma üzerinde etkisi olmayabileceği sonucuna götürebilir. Literatürde kısa sürede olsa ailesi yanında kalıp kuruma gelen çocukların daha fazla psikolojik sorun yaşadığına dair çalışmalar mevcuttur (Ekşi, 1990); bu durumda aile ziyaretlerinin bireylerin bağlanmasına etki ettiği düşünülmüş fakat araştırma bulgularında böyle bir sonuca ulaşamamıştır. Bu tür sonuca ulaşamamasında katılımcıların bu soruya yanıt vermekten kaçınmasının da etkisi olabilir. Benzer olarak araştırmada katılımcıların gönüllüler tarafından ziyaret sıklıkları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki de değerlendirilmiştir. Fakat katılımcıların gönüllü bireyler tarafından ziyaret edilme bağlanma stilleri ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanamamıştır. Bu durumda gönüllü ziyaretlerinin bireylerin bağlanma stillerine etki etmediği sonucuna varılabilir. Ayrıca katılımcıların aile ziyaret sıklığına dair soruya yanıt vermekten kaçınıp gönüllü ziyaret sıklığına dair sorulan soruya eksiksiz olarak cevap vermesi katılımcıların ailelerinin ziyaretleri veya ziyaret etmemeleri veya bu ziyaret sayısından ne derece memnun olup olmadıklarına dair yaşadıkları duygusal zorluklar olduğuna işaret ediyor olabilir. Bu çıkarım nitel görüşmelerden elde edilen bulgular ile derinlemesine tartışılmıştır.

Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Aile İlişkileri

Aile ilişkilerinin ve aile içi etkileşimlerinin değerlendirilebilmesi ancak bütüncül bir bakış açısına sahip olunarak gerçekleşebilir. Sosyal hizmetin ailelerle çalışırken edindiği temel amaç, aile üyelerinin gelişimsel ve duygusal gereksinimlerini karşılayabilmeyi öğrenebilmesi için onlara yardımcı olmaktır (Duyan, 2010). Sosyal hizmet ailelerle çalışırken sorunları tespit etmek ve derinlemesine incelemek için aileyi ve bireyi bütüncül bir yaklaşımla değerlendirirken, aynı zamanda “çevresi içinde birey” kavramı ve “durum içerisinde birey bir bütündür” ilkesi gereği harekete geçmektedir. Bu anlamda kurum bakımı deneyimi olan bireyleri hem kurum bakımı

öncesi yani kök aile yaşantıları ile ele almak hem de kurum bakımı ve sonrası yaşam deneyimleri ile değerlendirmek gerekmektedir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin; kök aile özellikleri, kurum bakımı yaşamları, kurum bakımı sonrası yaşamları, iş yaşamları ve evlilik yaşamlarına ilişkin bilgiler diğer çalışmalar ile birlikte ele alınarak bu bölümde ortaya konmuştur.

Kök Aile Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Derinlemesine görüşme yapılan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin en az 2, en çok 12 yaş aralığında korunma altına alındığı göz önünde bulundurulduğunda, bağlanma stillerine etki eden faktörlerin tespit edilmesi ve değerlendirilmesi için kök aile özelliklerinin detaylı ele alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Buna göre kurum bakımı deneyimi olan bireylerin katılımcıların kök ailelerinin evlenme ve tanışma öyküsüne ilişkin veriler incelendiğinde, genel olarak tümünün görücü usulü ile evlendikleri görülmüştür. Görücü usulü evlenen katılımcı ailelerinin yaklaşık yarısının ise çocukluk çağında evlendirildiği ise önemli bir detaydır. Kök ailelerinin evlilik karar aşamalarının ataerkil bir yapı içerdiği, karar aşamasında katılımcı annelerinin herhangi bir seçim hakkının ya da kendileri ile ilgili kararlarda söylem hakkının olmadığı görülmüştür. Kişinin geri kalan yaşamını kiminle geçireceğine karar vermesi bakımından eş seçimi insan yaşantısındaki en önemli kararlardan biridir. Vaizoglu (2008), bu kararın sadece kişinin kiminle hayatını geçireceğini belirlemediğini, aynı zamanda kimden çocuk sahibi olacağını ve çocuklarını kiminle yetiştireceğini de belirlediğini ifade etmektedir. Yavuzer (2004) eş seçimi kararında; yaş, eğitim düzeyi, fiziki görünüm, sağlık durumu, inanç birliği, ekonomik durum, sosyo-kültürel yakınlık, hayat görüşü, siyasi görüş, kişilik özelliklerde benzerlik faktörlerinden hangilerinin göz önüne alınması gerektiğinin kişinin kendi değerlendirmelerine göre değişmekte olduğunu ifade etmektedir. Eşlerin benzer paydada buluşuyor olmaları ve benzer özelliklere sahip olması bireylerin mutluluklarını ve evlilik uyumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu anlamda katılımcı kök ailelerinin evlilik karar aşamalarında kişilerin kendi

değerlendirmelerinin olmadığı ve geleneksel normların etkisi ile evliliklerin gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların kök ailelerinin sağlıklı bir aile ortamı resmi çizmediği söylenebilir.

Katılımcıların kök ailelerinin geleneksel normları kabullenerek, toplumsal cinsiyet rollerine göre evlilik karar aşamasında tutum ve davranış örüntüsü geliştirdiği, bu anlamda bu genel durumdan özellikle katılımcı annelerinin etkilendiği görülmektedir. Üstelik katılımcı annelerin bu durumu deneyimledikleri yaşların çocukluk çağı olduğu düşünülürse, katılımcı annelerin şiddetin çeşitli formları ile yüzleştikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Katılımcı annelerinin büyük çoğunluğunun ekonomik gücünün olmadığı, insanın değerinin hiçe sayılarak kar amacı güdüldüğü bir koşulda evliliklerinin gerçekleştiği, sevgi ortamından uzak, ataerkil kodların hakim olduğu bir ortamda evliliklerinin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Abukan ve Yıldırım (2017), kadınların on sekiz yaş altında gerçekleştirdikleri erken evliliklerde toplumsal, fiziksel, ekonomik, cinsel, psikolojik olmak üzere toplumsal cinsiyet temelli nedenlerin olduğu ve bu temel doğrultusunda nedenlere bağlı paralel sonuçların ortaya çıktığını ifade etmektedir. Burcu ve arkadaşları (2015) ise erken yaşta evlenmenin kadınlar üzerinde bedensel, ruhsal ve psikolojik etkilerinin varlığına işaret etmiştir. Toplumda kadının erken yaşta evlenmesini meşrulaştıran toplumsal normlar, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak kadının sorumluluklarını ve konumunu ev ile sınırlayarak sosyal olarak izole olmasına neden olmaktadır (Abukan ve Yıldırım, 2017). Bu durum kadının sosyal destek ağını daraltmak ile birlikte aile içinde yaşadığı sorunlar ile baş etme kapasitesini düşürmekte ve kadını bir başka formdaki şiddetin mağduru haline getirmektedir. Nitekim katılımcıların babalarının vefatı nedeniyle ekonomik yoksunluk, anne ve babanın boşanması, annenin zorla başkası ile evlendirilmek üzere evi terketmesi, babanın alkol kullanması, annenin şiddet görmesi ve aldatılması gibi nedenlerle katılımcıların anneleri yaşamda güçsüz bırakılmıştır. Yetersiz ekonomik ve sosyal destek sonucunda katılımcılar kurum bakımı sistemine dahil olmuştur.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma kararı öncesi bakımını üstlenecek bireylerin varlığına ilişkin veriler incelendiğinde, katılımcıların yakın

akraba içerisinde anne, baba, dede, babaanne, anneanne, hala, teyze, abla, dayı, amca gibi aile üyelerinin olduğu fakat maddi yoksunluk, ataerkil yaptırımlar ve sorumluluk alma ile ilgili çekincelerden kaynaklı bakımını üstlenmedikleri görölmüştür. Çocukların sevgi, bakım, beslenme, güvenlik, sosyalleşme, destek ve rehberlik sağlama gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması için bir yetişkin bakım verenin varlık göstermesi gerekmektedir (Karataş, 2001). Aile bir sistem olarak ele alındığında, aile yapısı alt sistemlerinde büyükanne, büyükbabanın olabileceğı gibi aile üyesi olmayan komşular da örnek gösterilebilmektedir (Duyan, 2003). Katılımcıların herhangi bir aile üyesinden ve onun alt sisteminde yer alan bireylerden bakımı yükünü üstlenmekle ilgili çeşitli nedenlerle destek göremediğı anlaşılmıştır. Buna göre aile sorumluluğunu alacak olan yetişkinlerin var olan yetersizlikleri ve yoksunlukları, katılımcıların bakımını üstlenmekten alıkoymuştur. Özellikle katılımcı annelerinin maddi yoksunluk içinde olması ve geleneksel kodların uzantısı olarak çalışma yaşamına katılamaması, mirasın bölünmesi kaygısı ve çocuğun bakımının sadece kadının üstlenmesi gereken bir rol olarak görülmesi gibi nedenler katılımcıların kurum bakımı sistemine dahil olmasına neden olmuştur.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin veriler incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun kök ailelerinin otoriter tutum sergilediğı görölmektedir. Anne baba ve çocuk arasındaki sağlıklı iletişim, anne baba arasındaki ilişkinin niteliğine bağlıdır. Eşler arasında uyumlu ve mutlu bir evlilik sürüyorsa, bu ebeveynler çocuklarına karşı kabul eden, uyumlu sevgi dolu bir tutum içindedir. Eşler arası uyumsuz, sevgiden uzak ve olumsuz bir yapının varlığı söz konusu ise ebeveynler çocuklarına karşı baskıcı, reddedici ve ilgisiz bir tutum içine girmektedir (Çamur Duyan, 2000). Katılımcıların kök ailelerinin ebeveynlik tutumları ele alındığında, sert ve katı disiplin kurallarının hakim olduğı, çocukların şiddet mağduru olduğı, çocukların istek ve düşüncelerinin yok sayıldığı bir ortamın olduğı ortaya çıkmıştır. Sak ve arkadaşları (2015), otoriter ebeveynlik tutumuna sahip anne babaların katı bir disiplin anlayışına sahip olduğunu, itaat beklentisinin olduğunu, güçlü bir otoriteye göre çocukların davranış ve tutumlarının şekillendirildiğı, değerlendirildiğı ve kontrol edildiğini, çocuklar üzerinde duygusal destek ve ilginin yetersiz olduğı bir ortamda yetiştiğini ifade etmektedir. Otoriter ebeveynlik tutumuyla

yetişen çocukların özsayıgılarının düşük, kaygı düzeylerinin yüksek, uyum sorunu yaşadığı, öfke gelişimi ve dışa yönelim sorunlarının olduğu, ilişkilerinde onay aradıkları ve genellikle psikolojik uyum sorunları yaşadıkları görülmektedir (Sümer ve ark., 2010).

Öte yandan katılımcıların kök ailelerinin otoriter tutuma sahip olmalarının bir uzantısı olarak suçlayıcı iletişim tarzına sahip olduğu görülmüştür. Satir (2001), suçlayıcı iletişim tarzına sahip bireylerin hata bulucu, üstün davranmaya çalışan ve kendilerini otorite görmek için yanı sıra koşulsuz itaat bekleyen bireyler olduğunu ifade etmektedir. Bu iletişim tarzına sahip olan bireylerin hataların kaynağını bulmak yerine başkaları üzerinden dile getirdiği görülmektedir. Kendilerini değerli hissetmedikleri için başkalarına da boyun eğdirmek üzerinden bir etki yaratmak istemektedirler. Satir'in bu yaklaşımı, böyle bir ortamda yaşayan aile üyelerinin ve yetişen çocukların iletişimlerinin karışık ve kendilik değerlerinin düşük olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda bu yaklaşıma göre iletişimin bozuk olduğu ya da kuralların fonksiyonel olmadığı bir ortamda yetişen aile üyelerinin bir ya da bir kaçının gelişimi engellenmektedir (Murdock, 2014). Bu anlamda katılımcıların büyük çoğunluğunun güvensiz bağlanmaya sahip olduğu düşünüldüğünde, bağlanma stilleri ve bireyin iletişim tarzları üzerinde ebeveyn tutum ve davranışlarını rolü olduğu gerçeği de ele alındığında katılımcıların ebeveynlerinin otoriter tutum ve davranışlarının bir sonucu olarak güvensiz bağlanma geliştirdiği söylenebilir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun korunma kararlarının baba vefatı ve babanın vefatından sonra gelişen yaşam olayları nedeniyle gerçekleştiği görülmüştür. Anne ve babanın boşanması, babanın vefatı sonrası karşı karşıya gelinen maddi yoksunluk, babanın vefatı sonrasında annenin zorla evlendirilmesi, anne ve babanın başka biriyle evlenmesi sonucu yeni eşin çocukları istememesi gibi nedenler katılımcıların korunma altına alınmasına neden olmuştur. Aileye üyelerin katılması, aileden üyelerin ayrılması, demoralizasyon, aileye üyelerin katılması ya da eksilmesi nedeniyle demoralizasyon ve statü değişimi gibi etmenler ailede meydana gelen krizleri tanımlamaktadır (Jansen ve Harris, 1986). Buna göre katılımcıların ailelerinde meydana gelen krizler sonucunda, katılımcıların kök aile üyelerinin sorunlarla baş

edebilme kapasitesinin yetersiz olması ve bu yetersizlik sonucunda ailenin işlevlerini yerine getirememesi katılımcıların korunma altına alınmasına neden olmuştur. Katılımcıların aile işlevselliğinde ki sorunların bir kısmı da geleneksel kodların ve toplumsal cinsiyet rollerinin bir uzantısıdır. Ailede erkeğin vefatının ardından, kadının “namusunun korunması” adına bekar kalmaması, mirasın bölünmemesi için kadının evlendirilerek devre dışı bırakılması, kadının ekonomik gücünü kazanması konusuna yine “namus meselesi” olarak bakılması gibi nedenlerle katılımcıların annelerinin yakın aile üyesinin maddi varlıklarının olmasına rağmen kurum bakımı sistemine dahil edilmiştir. Öte yandan katılımcıların annesinin maddi yoksunlukları nedeniyle evlendiği ve yeni kurduğu ailede eşin çocukların bakımını üstlenmeyi istememesi nedeniyle katılımcıların korunma altına alındığı görülmüştür. Torun (1986), aile ilişkilerinde bozulma, boşanma, ebeveyn kaybı sonucunda çocukların gelişimsel ve toplumsal uyumlarının olumsuz etkilendiğini ifade etmektedir. Aile ortamından ve anneden uzak kalan çocuklarda agresyon, ilgi çekmeye çalışan davranış örüntüsü, duygusal kopukluk, psikopati, ilişki kuramama ve öfke sorunu gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Ekşi, 1990). Annesi hayatta olan ve düzenli sıklıkta anneleriyle görüşen katılımcıların güvenli bağlanma davranışı sergilediği, annesi hayatta olup evlenen ve düzensiz sıklıkta görüşen katılımcıların ise güvensiz bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların anneleriyle düzenli sıklıkta görüşmeler bile yeniden evlenmeleri nedeniyle annelerine karşı öfke besledikleri ve duygusal anlamda kopukluk yaşadıkları anlaşılmıştır. Anne yoksunluğunun çocukta temel güven duygusunun sağlanamamasına, bu durum ise bireylerin kişilik sorunları yaşamasına neden olmaktadır (Soysal ve İşeri, 2010). Bu nedenleri etkileyen bir başka detay ise anne çocuk ilişkisinde ki yoksunlukların uzunluğu ve çeşidine göre psikopatolojiye dönüştüğü gerçeğidir (Bowbly, 1951). Buna göre katılımcıların güvensiz bağlanmasına aile içi iletişim tarzının ve ebeveyn tutumunun etkisinin olmasının yanı sıra annenin çocuklarından hangi nedenle ayrıldığı ve ayrılığın süresi gibi nedenler de etkili olmuştur. Nitekim katılımcıların yeniden evlenme konusunda annelerine tepkisel yaklaştıkları ve yetişkinliklerinde dahi bu tepkiselliğin aşılamadığı görülmüştür. Annesi evlenmeyen katılımcıların ise annelerine ilişkin tasvirlerinde güçlü ve otorite sahibi şeklinde tanımlamalarının oluşu göze çarpmaktadır.

Yapılan alışmalar anne yoksunluğunun baba yoksunluğuna göre daha fazla olumsuz etkilere sahip olduğunu ortaya koysa da, baba yoksunluğunun da bireyler üzerinde olumsuz etkisinin olduğu bilinmektedir. Annenin kişiliği, kardeş durumu ve sayısı, yoksunluğun sebebi, baba yerine geçecek bir modelin bulunup bulunmaması, sosyo-ekonomik düzey, anne-ocuk etkileşiminin niteliği gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle baba yoksunluğu da anne yoksunluğu kadar birey üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. (Baran ve Aktaş, 1997). Katılımcıların baba tasvirlerine bakıldığında, babalarını hep güçlü, iyi, özellikle fiziki olarak iri ve kalıplı, lider, yardımsever olarak tanımladığı görülmektedir. Katılımcıların babalarına duyduğu zlem ve babalarının yokluğu nedeniyle sorunlar yaşadıklarına olan inançları katılımcıların olumsuz olarak etkilendiğini göstermektedir. Baba yoksunluğu üzerine yapılan bir başka araştırmada baba yoksunluğu olan çocukların gelişimlerinin olumsuz etkilendiği ve sosyal tepkilerinin de daha az olduğu saptanmıştır (Pedersen ve ark., 1979). Bebek ile baba arasındaki bağlanmanın sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için babanın ilk bir yıl içerisinde bebeğin tüm bakımı faaliyetlerine doğrudan katılması gerekmektedir. Erken bebeklik döneminde babaları ile sağlıklı ilişkiler kuran çocukların güvenli bağlanma geliştirdikleri bilinmektedir (Karataş, 2017). Katılımcılardan bazılarının, özellikle baba yoksunluğu yaşamanın olumsuz etkilerini yaşadığını sıkça dile getirenlerin, sosyal ilişkilerinde sorun yaşadığını belirttiği görülmüştür. Bu bakımdan yapılan çalışmalarla çalışmanın sonuçlarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bir başka açıdan güvenli bağlamaya sahip katılımcıların olumsuz baba ocuk ilişkileri olduğu da söylenebilir. Bu anlamda baba figürü yerine geçen dayı gibi aile üyelerinin de güvenli bağlamanın gelişmesinde katkısının olduğu söylenebilir. Katılımcıların kardeşleri ile ilgili tasvirleri ele alındığında, katılımcıların genellikle kurumda birlikte kaldıkları kardeşleri ile yakın ilişki kurduğu ve onları destek olarak gördükleri anlaşılmıştır. Cankurtaran ntaş (1998), kurum bakımı deneyimi olan bireylerle yaptığı araştırmada aynı kurumda kardeşin olmasını katılımcıların sosyal destek olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Katılımcıların anneleri hayatta ve sık grşlyorsa, kardeşleri ile görüşme sıklığının arttığı ve katılımcıların aynı cinste olan kardeşleriyle görüşmeye meğilli olduğu görülmüştür.

Bir başka detay ise ailede birden fazla kardeşten korunma altına alınan sadece katılımcıların kendilerinin olması durumunda da tepkisel bir yaklaşımın ortaya çıktığı söylenebilir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcılar koruma kararı öykülerini dile getirirken bu durumu çekingen ve vurgulu ifade etmiştir. Bu durum direk katılımcılara soru olarak yöneltilmemiş fakat araştırmacı tarafından hissedilmiş ve gözlemlenmiş bir durumdur. Katılımcıların kurum bakımı deneyimi olan kardeşleri ile yetişkinlikte daha yakın ilişkilerinin olduğunun görülmesi, bu durumu destekler niteliktedir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ailelerinden sıklıkla ziyaret edenlerin genelde anne ve kardeşler olduğu görülmüştür. Özellikle katılımcıların çoğunluğunun baba vefatından sonra babanın ailesi ile bağların koptuğu ve yuvaya yerleştikten sonra ziyaret sıklığının azaldığı görülmüştür. Genellikle devam eden güçlü aile bağlarının katılımcıların annesi ve annesinin akraba çevresi ile gerçekleştiği belirlenmiştir. Kurum bakımı sürecinde hissedilen aile desteği, katılımcıların yaşama karşı güçlü durmasını sağlayan en büyük sosyal destektir. Sosyal destek bireyin etkileşimde bulunduğu tüm kişileri içermektedir. Bu kişiler aile, arkadaş ve iş çevresinden olabildiği gibi profesyonel kişileri de içerebilmektedir. Sosyal destek bireyin ne derece sevildiğine ve sayıldığına ilişkin bir kavram olmanın yanı sıra bilgisel ve maddi destek olarak da adlandırılabilir (Kaner, 2003). Bu anlamda katılımcıların ailenin varlığını sosyal destek olarak görmesi, aile yoksunluğuna karşılık gelen en büyük sorunu azaltmaktadır. Fakat güvenli bağlanmanın gelişimini de aile ziyareti sonrasında yaşanan ayrılık hüznü olumsuz etkilemektedir. Buna rağmen katılımcıların kurum bakımı sisteminde iken ve ayrıldıktan sonraki süreçte aile desteğinin olması katılımcıların güçlü olmasını sağlamıştır.

Kurum Bakımı Yaşamlarına İlişkin Bilgiler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı yaşam deneyimlerinin bağlanma stillerine ve katılımcıların aile yaşamlarına etkide bulunduğu görülmüştür. Özellikle koruma altına 0-6 yaş aralığında alınan katılımcıların bağlanma stillerinin güvensiz olduğu, aile ilişkilerinde ve bireysel yaşamlarında o güne dair izleri taşıdığı

görülmüştür. Bazı katılımcıların kuruma ilk geldikleri günü yaş itibariyle hatırlamadığı, bazı katılımcıların o günleri hatırlamak istemedikleri için bir baş etme mekanizması olarak geliştirdiği anlaşılmıştır. Özellikle anneden ayrılmak zorunda kalmanın katılımcılarda üzüntüye neden olduğu, yetişkinlikte dahi bir kızgınlık ve öfkeyi beraberinde getirdiği görülmüştür. Anneden erken yaşlarda ayrılmanın egoya zarar verdiği yadsınmaz bir gerçektir. Anneden ayrılma yaşı, ayrılma şekli, geldikleri ev, gittikleri kurum ve bakımın şekli, ve uzak kaldıkları zaman süresi gibi etmenler farklılık gösterse de, yoğunlukları ve sıklıkları değişse de sonuç değişmemektedir (Bowlby, 2012). Ebeveynleri ile hiç bağlanma ilişkisi bulunmayan ya da yetersiz bağlanma geliştiren çocuklar güvensiz bağlanma geliştirmektedir. Kurum deneyimi olan katılımcıların hem kendi kök aile geçmişleri hem de yeni geldikleri ortamdaki kurum bakımı imkanları sağlıklı bir bağlanma ilişkisi barındırmıyorsa, olumsuz geçmiş yaşam deneyimleri ile çocukların bağlanmama bozuklukları artarak bağlanma ilişkileri zarar görmeye devam edecektir (Özgür, 2011). Ayrıca anneden ayrılma yani bireyselleşme döneminde (2-3 yaş aralığı) çocuk güvene dayalı, yeterli sevgi, destekle sağlıklı ayrılma sürecine imkan tanınmazsa ileriki yaşamında kişilik bozuklukları ile karşılaşma riski ortaya çıkabilmektedir (Duyan ve ark., 2014). Katılımcıların bu dönemde sağlıklı bir biçimde anneden ayrılmadığı ve üstelik anneden tamamen koptuğu göz önünde bulundurulduğunda sağlıklı bir bağlanma geliştiremediği görülmüştür. Katılımcı ifadelerinden ve araştırmacı gözlemlerinden yola çıkılarak kurum bakımının bireylerin bağlanma davranışının gelişimine yüksek oranda etkisinin olduğu söylenebilir.

Katılımcıların kardeş varlığını sosyal destek olarak hissettiği, kurumda kardeşi olan katılımcıların uyum sürecinin kolaylaştığı, ayrı yaşamak durumunda kalan kardeşlerin mekânsal farklılıklarının yüzeysel ilişkiye neden olduğu ve kurumda ve aynı cinsiyetten olan kardeşlerin sosyal desteği en fazla hisseden katılımcılar olduğu görülmektedir. Katılımcıların öte yandan aile ortamından ayrılarak yeni bir ortama uyum sağlamak ile ilgili zorluk yaşadığı, en çok zorluğu ise yeni ortamda karşılaştıkları akranlarla uyum sürecinde yaşadığı görülmüştür. Bowlby (2012), çocuklar için yabancı ortamın önemli olduğunu ve ortam değişikliği yaşanmasının mutlaka çocukları tedirgin ettiğini fakat bir çocuk için daha önemli olanın annesinin

varlığı olduğunu ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların annenin yokluğu ile birleşen yeni ortam faktörünün, katılımcıların bağlanma ilişkisine verdiği zararın pekişmesine neden olmuştur. Ayrıca katılımcıların kurumda iken bir başka kuruma geçmesi ve buna bağlı olarak üzüntü yaşaması yine yeni ortam faktörü ile ilişkilendirilebilir.

Katılımcılar kurum ortamına uyum sürecinde ve sonrasında çeşitli nedenlere bağlı olarak kaçma davranışı sergilemiştir. Katılımcıların kaçma nedenleri arasında aileye duyulan özlem, kurum ortamında maruz kalınan şiddet, kötü muamele, ilgi ve sevgi yoksunluğu gibi nedenler yer almaktadır. Önder ve İnak (2018) yaptıkları çalışmada kurumdaki çocukların kaçma davranışları altında yatan nedenleri araştırmış ve en önemli birincil nedenin şiddet olduğu sonucuna varmıştır. Şiddetin biricil kaynağının kurum içi akranlardan kaynaklandığı diğerinin kurum personelinin kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle en çok yaşanan şiddet türünün ise duygusal ve psikolojik şiddet olduğu, bunun yanı sıra fiziksel ve ekonomik şiddetin de yaşandığı bulgular arasındadır. Türkçapar (1999), kurumdan kaçan çocukların karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında tahammül edemediğini, içinde bulundukları olumsuz durumdan kurtulmak için bulundukları ortamdan uzaklaşma ya da kaçma fiilini gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Katılımcıların maruz kaldıkları şiddet sonucunda kurumdan kaçtığı, sokak ortamında edinilen olumsuz yaşam deneyimlerin sonucunda uzaklaşmak için kurumda geri döndüklerinde karşılaşacakları şiddete rağmen kuruma geri döndükleri önemli bir ayrıntıdır.

Katılımcıların kurumda iken aile ziyaret sıklıklarında en önemli etmenin annenin varlığı olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcının annesinin var olması aile ziyaret sıklığını arttırmaktadır. Özellikle ailenin yanında hafta sonu ve tatillerde kalmanın kuruma dönüşte katılımcılar üzerinde uzun süre üzüntü yarattığı ifade edilen önemli bir ayrıntıdır. Bowbly (2012), anneden ya da bakım vereninden ayrılan çocuklarda ayrılmanın uzunluğu ve sıklığının çocuklarda ortaya çıkan reaksiyonları yoğunlaştırdığını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların ziyaret sonrası ve tatil dönüşü üzüntü yaşamasının temel nedeni budur. Çocuklarda kaybetme korkusu

anksiyete yaratmaktadır. Anneyi kaybetmek çocukta hem üzüntü hem de öfke yaşanmasına neden olmaktadır.

Katılımcıların gönüllü ziyaret sıklığı konusunda iki ayrı görüşünün olduğu görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı gönüllü ziyaretlerini samimi bulmazken, katılımcıların diğer kısmı iyi bir sosyal destek olduğunu ve özellikle üniversite öğrencilerinin rol model olarak çocukları eğitime teşvik ettiğini vurgulamıştır.

Katılımcıların koruyucu aile deneyimlerinin az olduğu görülmektedir. Koruyucu aile deneyimi olanların ve olmayanların genel bakışı, koruyucu ailenin işlevsel uygulanmadığı daha çok kurumdaki çocukların kendilerini dışlanmış ve red edilmiş hissetmesine neden olduğu ifade edilmiştir. Aile üyelerinden birinin koruyucu ailelik yapmasına genel olarak olumlu bakan katılımcılar da vardır. Koruyucu ailelikte bakım veren genelde değişmez ve uzun süreli olduğundan, çocukla bakım veren arasında güvene dayalı sağlıklı bir ilişki gelişimi sağlayarak çocuğun ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Üstüner ve ark., 2005). Koruyu aile hizmetinden yararlanan çocuk için hal böyle iken, kurumda kalan diğer çocukların kendisini tercih edilmeyen ve istenmeyen hissetmeleri, “ben” ve “başkaları” algısını olumsuz etkilemektedir. Bu anlamda her koruyucu aileye giden çocuk sonrasında kurumda kalan diğer çocuklara bilgi verilmesi, destek sağlanması önemlidir. Koruyucu ailelik hizmetinde ailelere yapılan kapsamlı değerlendirmenin, çocukların kök aile üyelerinin koruyucu aile olarak belirlenmesi halinde de titizlikle yapılması gerekmektedir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin toplumsal yaşam ve ilişkileri ele alındığında, kurum içinde akran zorbalığının yaygın bir şekilde var olduğu, kurum dışında ise ortak yaşam ve benzer yaşam deneyimleri nedeniyle birbirleriyle dayanışma içinde oldukları görülmektedir. Bayoğlu ve Purutcuoğlu (2010)’ nun yaptığı bir araştırmada korunma altında olan gençlerin en çok yakın arkadaşlarından ve öğretmenlerinden destek algıladıkları görülmüştür. Kurumdaki akranlarla ilişkilerin iyi olmasının, bağlanma biçimleri açısından koruyucu bir faktör olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Yüksel ve Öncü, 2016). Öte yandan akran zorbalığına neden olan etmenler arasında bağlanmanın sağlıklı gelişmeye ihtimali ve olumsuz çocukluk

yaşam deneyimlerine bağılı oluşan psikopatoloji olduğu düşünölebilir. Özgür (2011), yetersiz ebeveyn çocuk ilişkisinin, çocuğun genel sosyal ilişkilerinde başarıyı düşürdüğünü ifade etmektedir. Sağlıklı bağlanma geliştirememiş çocukların akran ilişkilerinde aynı ilişkisel bozukluğu geliştirmesi ve sosyal ilişkilerinde sıkıntı yaşamasının ise beklenen bir sonuç olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların buna bağılı olarak sosyal olmayan davranış sergilemelerinin yanı sıra gruplaşma eğilimi gösterdikleri ve hiyerarşik bir yapı içinde şiddet uyguladıkları anlaşılmıştır.

Okul yaşamında ise katılımcıların genel olarak akranlarıyla iyi ilişki geliştirdikleri ama zaman zaman hem akranları hem de okul personeli tarafından ötekileştirildikleri ve etiketlemeye maruz kaldıkları ifade edilmiştir. Özellikle okul personeli ile ilişkilerin iyi olduğu, bazı katılımcıların yurtlu oldukları gerekçesiyle şiddete maruz bırakıldığı katılımcı söylemleri arasında yer almaktadır. Yapılan araştırma sonucunda; korunma altında olan çocukların okullarda etiketlenmiş durumda oldukları, dışlandıkları ve bunlara tepki olarak okuldaki diğer korunma altında olan çocuklarla gruplaşma yarattıkları ortaya çıkmaktadır (İnce ve ark., 2014). Katılımcılar tarafından akademik başarı, sportif başarılar ve giyim tarzı gibi faktörlerin akranlar arası etiketleme ve ötekileştirmeyi ortadan kaldırdığı ifade edilmiştir. Akranları tarafından reddedilen ötekileştirilen çocukların, ileriki yaşlarda suç işlemeye, okuldan kaçmaya, psikolojik problemler yaşamaya eğilimli oldukları saptanmıştır. Bununla birlikte saldırganlık, içine kapanıklık, itaatkarlık ve yalnızlık ile akran zorbalığına maruz kalma arasında pozitif ilişki olduğu görölmektedir (Göltekin Akduman, 2012). Nitekim katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda, katılımcılardan yoğun şiddet görenlerden birinin asosyal kişilik bozukluğu yaşadığı, saldırgan davranışlarda bulunduğu ve aile içinde şiddet uyguladığı, yalnız hissettiği ve psikolojik problem yaşadığı için tedavi gördüğü belirlenmiştir.

Katılımcıların akademik başarılarının ve okul devamlarının kişisel motivasyonla paralellik gösterdiği katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. Katılımcıların iş garantilerinin olması nedeniyle, lisans eğitime yönlendirme yapılmadığı, genellikle meslek liselerine yönlendirildi hatta katılımcıların bilgileri dışında kaydının meslek liselerine yapıldığı ve akademik başarıya kurum çalışanları tarafından teşvik

edilmediği belirtilmiştir. Bu durum katılımcıların okuldan uzaklaşmasına, akademik başarısının düşmesine hatta okuldan kaçmasına neden olmaktadır. Duyan (2001), yurtlarda kalan gençlerin akademik başarılarının, ders dışı etkinliklere katılım oranlarının düşük, öğrenimlerini düzensiz sürdürme oranlarının ise yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcıların sosyal çevre ile ilişkileri incelendiğinde, katılımcılar fiziki açıdan kurumların sosyalleşme için uygun olmadığını, toplumdan izole bir konumda yer almasının sosyal ilişkilerin gelişmesine engel olduğunu ifade etmiştir. Sosyal çevreden uzak, izole yaşamın sosyal destek sistemlerinden uzak kalmasına neden olmaktadır (Bayoğlu ve Purutçuoğlu, 2010). Katılımcıların bazıları dönem koşulları ve çalışma zorunluluğu gibi gerekçelerle çocuk işçi olarak toplumun “pragmatik” yaklaşımı sonucunda sosyal ilişkilerde bulunabilmiştir. Özellikle çalışma yaşamının okuldan daha çok sosyal gelişimlerine katkı sağladığını ifade eden katılımcılar, para kazanmanın güçlü ve iyi hissettirdiğini belirtmiştir.

Katılımcıların kurum personeline ilişkin düşünceleri incelendiğinde, özellikle 0-6 yaş aralığında yuvada yaşayan ve güvensiz bağlanma stiline sahip olan tüm katılımcıların bakım elemanları ile ilgili olumsuz düşüncelerinin olduğu görülmüştür. 0-6 yaş üzeri daha büyük çocukların öğretmen kadrosunda yer alan personel ile ilgili benzer olumsuz düşüncelere sahip olduğu görülmüştür. Öğretmen kadrosunda çalışan personelin iş tanımını dışında çalıştığı, fakat iş tanımına uygun, çocuklarla iyi ilişkilerde olan öğretmen, meslek elemanı ve idarecilerin çocuklarda fark yarattığı önemli bir bulgudur. İş tanımı konusunda, bakım elemanlarının da iş tanımlarının dışında çalıştığı ve iş yükünün fazlalığından kaynaklı çocuklarla ilgilenmekte ve nitelikli zaman geçirmek ile ilgili zorlandıkları ayrıntısı katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Bakım elemanlarının, öğretmenlerin ve idari personelin fiziksel, psikolojik, duygusal istismarda ve kötü muamelede bulunduğu yine katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Önder ve İnək (2018), yaptığı çalışmada kurumlarda yaşanan şiddetin iki kaynağından bahsetmektedir. İlkini akranlardan ikincisinin ise kurum personelinin kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu araştırmaya göre her on katılımcıdan en az dördünün, kurum personelinin şiddetine maruz kaldığı görülmüştür. Kurumlarda iz

kalmaması düşüncesiyle daha çok sevgisizlik, ilgisizlik eksik ve hatalı davranma, önemsememe, gibi tutum ve davranışlarla duygusal şiddetin yaygın olduğu görülmüştür. Köknel (2001), fiziksel şiddete maruz kalan çocukların ruh sağlığını olumsuz etkilediği ve saldırgan davranışlara yol açtığını ifade etmektedir. Çocukluk ve gençlik döneminde ortaya çıkan öfke, saldırgan davranışların, kızgınlık, ruhsal bozukluk ve hastalıkların, başarısızlık ve uyum sorunlarının temelinde geçmişte yaşanılanların etkisinin olduğunu belirtilmektedir. Fiziksel olarak istismar edilmiş çocuklar ve gençler; kendilerine ve başkalarına zarar veren davranışlara, tutumlara, eylemlere daha yatkın olmaktadır. Kesen ve Daşbaşı (2015), duygusal şiddetin çocuk ve gençlerde fiziksel, ruhsal eksiklik ve bozukluklara yol açtığı belirtmektedir. Katılımcıların meslek elemanları ile ilişkilerinin sınırlı olduğu daha çok idari kadroda yer aldıklarından hiyerarşiden kaynaklı bir mesafeyi katılımcıların yaşadığı görülmüştür. Katılımcıların çoğunlukla meslek elemanlarından çocuk gelişimi kadrosunda çalışan personelle iyi ilişkilerin geliştiği anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalar öğretmenlerini duygusal açıdan destekleyici ve ilgili bulan, kendini okulda güvende hisseden çocukların, öğretmenleriyle olumsuz deneyimleri olan çocuklara göre sosyal ve duygusal açıdan daha iyi uyum sağladıklarını belirtmektedir. Bir başka çalışma ise yuvada bakım gören çocukların da kendi bakıcıları ve öğretmenleriyle diğer çocuklar kadar güvenli bağlanma ilişkileri kurabileceklerini ifade etmektedir. Öğrencileri ile olumlu ilişkiler kuran öğretmenlerin, güvenli bağlanma ilişkilerinin geliştirilmesinde büyük öneme sahiptir (Şahin, 2010). Bu anlamda kurum bakımı deneyimi olan bireylerin hem okul hem de kurum öğretmen ilişkileri sağlıklı bağlanma gelişimini etkilemektedir. Nitekim katılımcılar bu bilgilerle örtüşen bakım veren ve öğretmen ilişkilerini ve etkilerini yapılan görüşmelerde ifade etmiştir.

Katılımcıların yuva ve yurda ilişkin düşünceleri incelendiğinde, katılımcıların tamamının yuvaya ilişkin olumsuz düşünceye sahip olduğu görülmüştür. Bağlanma davranışının 0-6 yaş aralığında geliştiğini ve ilk okul çağlarında da devam edebildiğini belirten Bowlby (2012), bağlanma davranışının gelişimi için öncelikli olarak temas rahatlığının olması gerektiğini savunmaktadır. Sıcak temastan yoksun olarak gelişen bir çocuğun sağlıklı bağlanma davranışı göstermesi mümkün değildir. Bu anlamda yuvada bakıcı anne başına düşen çocuk sayısı ve mevcut iş yükü düşünüldüğünde sıcak

temasın gerçekleşmesi mümkün değildir. Buna bağlı olarak yuvada sıcak temastan uzak, ilgisiz ve sevgisiz büyüyen katılımcıların yuvalara ilişkin olumlu düşüncede olması ve 0-6 yaş aralığında yuvada kalan çocukların güvenli bağlanma geliştirmesinin güç olduğu söylenebilir. Katılımcıların yurt deneyimlerine ilişkin düşüncelerine bakıldığında yarısının olumlu yarısının ise olumsuz olduğu görülmüştür. Olumsuz düşünen katılımcıların yaş aralığı itibariyle kritik bir dönem olan ergenlik döneminde olması, hem kendilerini ne kadar değerli hissettikleri hem de başkalarının gözündeki değerlerini sorguladıkları bir dönemde olması ve böylesi bir dönemde kötü muamele ve şiddete maruz kalmaları yurtlara ilişkin düşüncelerine etkilemiştir. Olumlu düşünen katılımcılar olanaklar ve imkanlar bakımından değerlendirmiş, kök ailede sahip olamayacaklarını düşündükleri eğitim, sağlık ve maddi imkanları dile getirmiştir. Yaşamın ilk dönemlerindeki kurum bakımı deneyiminin etkileri üzerine geliştirilmiş teoriler ele alındığında; kümülatif etkiler, gelişimsel programlama, deneyim-beklenen gelişimsel programlama ve deneyim-uyum gelişimsel programlama olduğu görülmektedir (Rutter ve ark., 2004; Julian, 2013). Kurum bakımına ilişkin bu teorilerin hepsi erken yaşta kurum deneyiminin gelişim üzerindeki olumsuz etkileri olması gerektiğini savunmak ile birlikte bu etkilerin süresi ve özel yaş aralıklarının önemli olduğuna odaklanmaktadır. Bu anlamda katılımcılardan yuvada kalanların daha uzun süreler kurum bakımı deneyimi olduğundan ve özel yaş aralığında yani bağlanma davranışının gelişiminde anne yoksunluğu yaşadığından yuva ve yurtlara olumsuz bakış geliştirmesi doğal bir çıktıdır. Katılımcıların uzun yıllar kurumda kalmasına rağmen yuva ve yurda dair deneyimlerini hatırlayamadığını söylemesi, yuva ve yurda ilişkin yaşam deneyimlerini unutup bir baş etme mekanizması geliştirmesi bu duruma verilebilecek önemli bir örnektir. Öte yandan yurtlara olumlu bakış geliştirilenlerin, daha kısa süreli kurumda kaldığı ve kuruma geldiklerinde 7 ile 12 yaş yaş aralığında olmalarından kaynaklı 0-6 yaş aralığında anne ile çocuk arasında bağlanma davranışının geliştiği ve geldikleri ortamda maddi olanakların kısıtlı olduğu düşünüldüğünde, bu olumlu bakışın geliştiği söylenebilir. Bağlanma davranışının gelişimi için kurum öncesi anne ile olan bağ ve anneden ayrılmanın biçimi gibi nedenler önemlidir.

Kurum Bakımı Sonrası Yaşamlarına İlişkin Bilgiler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin korunma kararları kalktığında, kurumlardan ilişkileri kesilmektedir. İlişik kesme sonrasında kurum dışındaki yaşama uyum sağlamak bireyler için zor olabilmektedir. Özellikle kurum sonrası herhangi bir desteğin varlığı bireyleri yaşama karşı güçlü kılmakta ve uyum sürecinde yardımcı olmaktadır. Kurumdan ayrıldıktan sonra uyum sürecinde aile desteği olan katılımcıların herhangi bir sorunla karşılaşmadığı kurum sonrası kendilerini aile desteği ile daha güçlü hissettikleri görülmüştür. Yuva-yurtta çalışan gençlerle yapılan bir çalışmada ebeveynleri ile düzenli görüşen gençlerin diğerlerine göre daha güvenli bağlandıkları görülmüştür (Delhaye ve ark., 2012). Buna göre iki araştırma sonucunun kısmen benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bir katılımcının annesi ile düzenli görüşmesine rağmen güvenli bağlanma geliştirmediği görülmüştür. 0-6 yaş aralığında yaşadığı baba kaybına ve/veya annesiyle sık görüş ayrılmasından kaynaklı yoğun ayrılık hüznü yaşamasına bağlanabilir.

Kurum bakımı sonrasında katılımcıların sosyal çevrede etiketlemeye maruz kaldıkları ve özellikle bunu destekleyen yani bu algıyı yaratan medyanın etiketleme konusunda büyük etkide bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca medyanın etkisi hem sosyal çevrede etiketlemeyi ortaya çıkarmakta hem de kurumlardaki çocuklar ve gençlerin olumsuz rol model edinmelerine neden olmaktadır. Sosyal çevrenin ötekileştirme ve etiketleme davranışının değişen koşullara, zamana, kurum yapısına, yaşanan çevreye bağlı olmaksızın değişmediği ve değişmeyeceği katılımcıların ifadelerinde yer almaktadır. Kurumların işlevinin bu noktada çok önemli olduğu, kurumların çocukların ve gençlerin toplum ilişkilerini soyutlamadan yetiştirip, hayata hazırlamak gibi bir görevinin olduğu görülmektedir (Demirbilek, 2000). Ayrıca toplumda yaratılan bu olumsuz algıyı da olumlu hale getirmek yine kurum rol ve işlevleri arasında yer almalıdır.

Katılımcıların genel olarak barınma konusunda aile desteğinin olmaması halinde sorun yaşadığı görülmüştür. Aile desteği olmayan katılımcıların genellikle kurumdan daha önce ayrılan arkadaşlarının yanında kaldığı ya da evlenene kadar iş yerinde

kalarak barınma sorunlarını çözümlediği anlaşılmıştır. Katılımcıların kurum bakımı sonrası için gelecek kaygısı yoğun yaşandığı, hatta geleceğe dair herhangi bir plan yapamadıkları görülmüştür. Kurum bakımı sonrası için katılımcıların düşündükleri tek şeyin “bir an önce kurumdan çıkmak ve kurtulmak” olduğu ifade edilmiştir. Yetiştirme yurdunda kalan gençlerle yapılan bir çalışmada, gençlerin kurumdan ayrılmalarına 1 yıl kala kaygı düzeylerine bakılmış ve kaygılarının üst düzeyde olduğu ve gelecek kaygılarını yoğun yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Başoğlu ve ark., 1987; akt. Duyan, 2001). Bir başka çalışmada da benzer sonuçların olduğu, korunma altındaki gençlerin sosyal yaşama ilişkin gelecek beklentilerinin çok düşük olduğu görülmüştür (Bayoğlu ve Purutcuoğlu, 2010). Güvensiz bağlanma gösteren ergenlerin endişe-anksiyete puanlarının yüksek, ilgisiz bağlanmaya sahip olanlarda ise düşmanca tavırlar puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Kobak ve Sceery, 1988). Katılımcıların büyük çoğunluğunun güvensiz bağlanma geliştirdiği düşünüldüğünde, katılımcıların gelecek kaygılarının olması bağlanma stilleri ile ilişkilendirilebilir.

Katılımcıların genellikle devlet tarafından sağlanan iş imkanından kaynaklı iş bulmada güçlük yaşamadığı görülmüştür. Korunma kararının aile üyelerinden birinin son vermesi sonucunda devletin sağladığı imkandan yararlanamayan sadece bir katılımcının ifadelerinde iş bulma konusunda hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde güçlük yaşadığı yer almaktadır.

İş Yaşamlarına İlişkin Bilgiler

Katılımcıların iş yaşamlarına ilişkin olumlu yaşam deneyimleri ele alındığında büyük oranda iş ilişkilerinin etkili olduğu görülmektedir. Kurumda iken katılımcıların çalışma deneyimlerinin olması, iş yaşamına uyum sağlamada kolaylık sağlamıştır. Ayrıca katılımcıların kuruma gelen diğer kurum bakımı deneyimi olan arkadaşlarına rehberlik yaptığı, rehberliğin hem arkadaşlarının uyum aşamasına katkıda bulunduğu hem de yardımda bulunmanın kendilerini iyi hissettirdiği ve genel olarak iş memnuniyetlerinin de yüksek olduğu görülmüştür. İş doyumunu bireyin işini icra ederken işinden aldığı keyif, iş yeri, işi ile ilgili beklentilerine ve iş ilişkilerinde karşılık bulması olarak tanımlanmaktadır. İş doyumunu genellikle yaşam doyumunu da

etkilemektedir (Miner, 1992: 116). Bu anlamda katılımcıların iş yaşamında iyi ilişkiler geliştiriyor olması ve iş memnuniyetinin olması aynı zamanda yaşam doyumunu da destekleyeceğinden iş yaşamı önemlidir. Yapılan bir çalışmada kurum bakımından ayrılanların kuruma bakış açısı ile yaşam doyumu ve iş doyumunun pozitif yönde paralellik gösterdiği görülmüştür. Kurum bakımı deneyimini dezavantaj olarak görmeyenlerin yaşam ve iş doyumlarının yüksek olduğu saptanmıştır (Gökçearslan Çifci ve ark., 2016).

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı sonrasında iş yaşamında yaşadığı olumsuz yaşam deneyimlerinin uyum güçlüğü ve mobing olduğu görülmüştür. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı sonrasında yaşamlarını bireysel olarak yalnız başlarını idame ettirmeye başlamaları iş yaşamının ilk yıllarında da kurum bakımı sonrası yaşama uyumu güçleştirmektedir (Gökçearslan Çifci ve ark., 2016). Uzun süre kurumda kalan çocukların, ileriki yaşamlarında olumlu duygusal bağ kurmakta zorlandıkları, sosyal olmayan davranış sergiledikleri ve ilişkilerde yüzeyselliğin olduğu görülmüştür (Cılga, 1989). Aynı zamanda erken yaşta bağlanma ilişkisi geliştirememiş çocuklarda ileriki yaşamlarında akranları ve çevresindeki bireylerle ilişkilerine olumsuz yansımalarının olduğu bilinmektedir (Özgür, 2011). Buna göre katılımcıların uyum güçlüğü yaşamalarının nedenleri arasında kurum bakımı yaşam deneyimleri ve aile ile geliştirilen bağlanma ilişkisi olabilir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin mobinge maruz kaldığı ve psikolojik baskı, angarya, etiketleme gibi çeşitlerini hissedilir bir biçimde yaşadığı görülmüştür. Katılımcıların iş yaşamında negatif ayrımcılığa uğrayarak angarya işleri yaptığı, idarecilerin ve diğer personelin ast-üst ilişkilerine kullanarak psikolojik baskıda bulunduğu, “yurt bebesi” ve “yurtlu” gibi ifadeler kullanarak etiketledikleri anlaşılmıştır. İşte terfi eden ve statüsü değişen katılımcılar, kurumun etiketlemelerine ve olumsuz davranışlarına maruz kalmadığını ifade etmektedir. Özellikle kadın katılımcıların iş yaşamında cinsiyetçi yaklaşımlar ve ithamlara maruz kaldıkları, önyargılı bakış açısı ve etiketleme ile farklı boyutlarda değerlendirildiği ifade edilmiştir. Yüceer (2012), kurum bakımı deneyimi olan kadınların sosyal çevrelerinde

kurum bakımı deneyimlerinden kaynaklı ötekileştirildiğini ve iş yaşamında erkekler tarafından olumsuz cinsiyetçi yaklaşımlarla psikolojik şiddet uygulandığını ifade etmektedir. Kadınlar bu olumsuz deneyimlerinden kaynaklı kurum bakımı deneyimlerini gizleme eğilimi göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık tamamının kurum bakımı deneyimlerini gizlemediği, bu durumun utanılacak bir şey olmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Sadece bir kadın katılımcı bu durumu gizlediğini, anlatacak kadar güçlü olmadığını ve ailesini korumak, ruh sağlığını korumak adına böyle bir yol çizdiğini ifade etmektedir. Kadın katılımcının eşinin de kurum bakımı deneyimi olması bakımından birlikte alınan bu kararın bir baş etme mekanizması olarak geliştirildiği düşünülmektedir.

Evlilik Yaşamları ve Aile İlişkilerine İlişkin Bilgiler

Bağlanma stilleri eş seçimini, kiminle romantik ilişki yaşanıp yaşanmayacağını ve ilişki kurulup kurulmayacağını etkilemektedir (Solmuş, 2011). Yapılan bazı çalışmalar, bağlanma ilişkilerinin çiftler arasındaki ilişkilere olan etkisini incelemiş ve çocukluk bağlanma davranışının yetişkin ilişkilerinde de sürdüğü saptanmıştır (Hazan ve Shaver, 1987). Bu anlamda kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik yaşamlarında ve aile ilişkilerinde bağlanma ilişkilerinin nasıl olduğu ve bağlanma davranışını etkileyen faktörlerin neler olduğunun ele alınması önemlidir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik öncesi süreçleri ele alındığında, katılımcıların büyük çoğunluğunun evlenmeden önce kök aile üyelerinin ya da yakınlarının aile ortamında gözlem yapma ve deneyimleme imkanının olduğu görülmüştür. Bu anlamda katılımcıların tanık oldukları bir aile ortamı, aile içi rol dağılımı, ilişki dinamiği ve etkileşimleri vardır. Katılımcıların evlilik ve aile rol modellerinden etkilendiği, bazı katılımcıların bu anlamda evlilik düşüncesinden uzaklaştığı görülmektedir. Bazı katılımcıların ise herhangi bir aile ortamını deneyimleme olanağı olmamış, evlendikten sonra eşinin ailesi ile yakın ilişkiler kurabilme ve aile ortamını deneyimleme olanağı olmuştur. Katılımcılardan güvenli bağlanma geliştiren katılımcılar dışında sağlıklı bir aile ortamı deneyimleyemedikleri görülmüştür. Güvenli bağlanan katılımcılardan birinin kök ailesinin boşanma

sonucunda aile birliğinin bozulduğu fakat katılımcının yakın akrabasının sağladığı destek ile sağlıklı bir aile ortamı deneyimlediği belirlenmiştir. Sağlıklı sürdürülen aile ilişkileri çocuğun duygu, düşünce, davranış ve kişiliğine katkı sağlamaktadır (Şendil, 2010). Sağlıklı bir aile ortamını deneyimleyen çocuğun ileriki tüm ilişkilerinin sağlıklı bir yapıda olması beklenmektedir. Bu anlamda katılımcıların tanık oldukları iyi evlilik ve aile modellerinin, aile kurmak, evlenmek için katılımcıları olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Katılımcıların sevgi gördükleri bir aile ortamını deneyimlemeleri hem bağlanma ilişkilerinin gelişimi açısından hem de sağlıklı bir aile rol modeline tanık olmalarının ileriki yaşamlarına olumlu etkisi bakımından önemlidir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun görücü usulü evlendiği, yaşça en genç katılımcıların ise arkadaş ortamında tanışarak duygusal bir birlikteliğin ardından evlendiği görülmüştür. Katılımcılardan görücü usulü evlenenlerin evlenmelerinde, aile ortamına duydukları özlem ve evlendikleri eşlerinin ailelerinin katılımcılarla benzer deneyimlere sahip olmasının etkisinin olduğu görülmüştür. Arkadaş ortamında tanışarak evlenen katılımcıların evlenmeden önce romantik partner deneyimlerinin olmasının eş seçimlerinde etkili olduğu anlaşılmıştır. Öztekin (2010), her romantik ilişkinin bir bağlanma süreci olduğunu ifade etmektedir. Bağlanma, kişinin kendisinden ve karşısındaki bireyden beklentileri ve inançları ile ilgili olduğundan sadece evliliği değil, evlenmeden önceki eş seçimini de etkilemektedir. Bu anlamda insanlar geçmişte edindikleri inançları ve düşünceleri onaylayacak ya da tamamlayacak kişileri seçme eğilimi göstermektedir. Bu anlamda katılımcıların evlenmeden önce eşe ve eşin ailesine kurum bakımı deneyimini açıkladığı görülmüştür. Genellikle benzer deneyim yaşayan katılımcı eş ailelerinin katılımcılara sosyal destek olduğu ve yakın ilişki kurma çabası gösterdiği görülmüştür. Öztekin (2010) eşlerin birbirlerini geçmişten getirdikleri bazı özelliklere göre seçtiğini savunmaktadır. Kendisi ile ortak deneyime (kurum bakımı deneyimi) sahip eş seçiminde bulunan katılımcıların varlığı, eş seçiminde geçmişten gelen bazı özelliklerin etkisi ve geçmiş inanç ve deneyimlerin onaylanma ihtiyacına karşılık gelen düşünceyi desteklemektedir. Özellikle bazı katılımcıların eşinin diğer akrabalarının evlilik karar aşamasına kurum bakımı deneyimlerinin olması gerçeğiyle olumsuz yaklaştığı fakat benzer deneyimlere sahip eşin ailesinin bu konuda

destekleyici tutum ve davranış sergilediği görülmüştür. Bu anlamda evlilik karar aşamasında sadece eşlerin değil eşin ailesinin de ortak deneyimlere ve onaylayıcı tutuma sahip olması önemlidir.

Katılımcıların evlilik öncesi tasarımları ile şuan ki durumlarının genel olarak örtüştüğü görülmektedir. Katılımcıların evlilik öncesi beklentileri genel olarak bir aile kurmak, aile ortamında sevgi ihtiyacını gidermek ve sevgiden ve aile ortamından yoksun geçen kendi yaşamlarının aksine çocuklarını sevgi ortamında büyütmek olduğu görülmüştür. Kadın katılımcıların bazıları evlilik öncesi evliliğe dair herhangi bir düşüncesinin olmadığını duygusal bir ilişkinin ardından evlilik kararının geliştiğini ifade etmektedir. Solmuş (2010)'a göre, bir çocuk için bağlanma figürü yanında olduğunda ve gereksinimlerine duyarlılık gösterdiğinde kendisini güvende hissettiği gibi yetişkinler de eşleri ile birlikte olduklarında ve ihtiyaçlarına doyum bulduklarında kendilerini rahat ve güvende hissetmektedir. Güven duygusu sağlayan yetişkin bir eşle duygusal bir bağ yaşandığı söylenebilir. Bu anlamda çocukluk dönemi bağlanma sürecinden farklı olarak, yetişkin romantik ilişkilerindeki bağlanma süreci karşılıklı olup, her iki taraf da hem bakım (destek, ilgi, yardım) alan hem de verendir. Katılımcılardan güvenli bağlananların tümünün, saplantılı bağlananların tümünün ve korkulu bağlanmaya sahip olanların üçte birinin genel olarak bakıldığında ise tüm katılımcıların yaklaşık yarısının eşleri ile ilişkisinde karşılıklı bağın ve güven duygusunun geliştiği görülmüştür. Bağlanma sürecinde karşılıklı bir bağlanma süreci olduğundan çiftlerin her ikisi ile sürecin değerlendirilmesi daha sağlıklı bir çıkarım sağlayacaktır.

Evlilik öncesi romantik partner deneyimi olan katılımcıların olumsuz deneyimlere sahip olduğu, özellikle ilişki sürecinde ve bitiminde psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri görülmüştür. Katılımcılar bu olumsuz deneyimlerin ise evlilik karar aşamalarına olumlu katkısının olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların evliliğin ilk yıllarındaki süreçte, uyum ile ilgili güçlükler, maddi güçlükler ve eşlerin kök aile bağların doğurduğu çatışmaların olduğu görülmüştür. Kök aile bağlarının doğurduğu çatışmalar konusunda uyumsuzluk yaşayan

katılımcıların çoğunlukta olduğu ve tamamının erkek olduğu görülmüştür. Çatışma yaşayan bu katılımcıların eşinin tamamının bir aile ortamında büyüdüğü, belirli aile içi kuralları benimsediği ve buna bağlı olarak katılımcıların kararlarına kimi zaman etkide bulunduğu görülmüş olup genel uyum sorunlarının bu durumdan kaynaklandığı belirlenmiştir. Katılımcılar çocukluktan bu yana bireysel hareket etmiş ve kararlarını özerk bir biçimde kendileri verdiğinden yeni duruma alışmaları zor olmuştur. Özellikle bir aile ortamında olmak ve aile içi etkileşimler geliştirmek katılımcılar için alışılmadık olduğundan uyumları zaman almıştır. Solmuş (2011), bir yakın ilişkiyi etkileyen ve biçimlendiren temel özellikleri şu şekilde ifade etmektedir: iletişim ve empati, kontrol-baskınlık/çekiniklik, çatışma yönetimi, stresle başa çıkabilme, uzlaşma-işbirliği, eşlerarası benzerlik, karşılıklılık ve tamamlayıcılık, güç dengesi, terk edilme ve red edilme kaygıları, cinsel doyum, benzerlik ve farklılıkların kabulü, güven, karşılıklı dayanışma ve sosyal destek, ilişkide sınırlar ve sınırların korunması, problem çözme, kültürel özgeçmiş, bağlanma, ilişki kalitesi, uyum ve doyum, saldırganlık ve şiddet, karar verme mekanizmaları, bağımsızlık ve özerklik ihtiyaçlarının tatmini. Katılımcıların ilişkilerinde yaşadığı uyum güçlüğü ve çatışma durumları yakın ilişkiyi etkileyen faktörleri ele aldığımızda anlaşılmaktadır. Özellikle karar verme mekanizmaları, bağımsızlık ve özerklik ihtiyaçlarının tatmini, benzerlik ve farklılıkların kabulü, iletişim ve empati, kültürel özgeçmiş ve bağlanma gibi faktörlerin eşler arası ilişkiyi etkilemektedir.

Evlilikte çocuk sonrası süreçte tüm katılımcıların çocuk yetiştirme deneyimlerinde hastalık ve ergenlik sürecinde zorlandıkları görülmüştür. Katılımcıların çocuklarının hastalık sürecinde kaygılarının arttığı ve psikolojik olarak olumsuz etkilendiği görülmüştür. Ergenlik döneminde çocukları olan katılımcıların çocukları ile iletişim kurma ve bu süreci yönetme gibi konularda zorluk yaşadığı anlaşılmıştır.

Katılımcıların eşleri ile anlaşmazlık yaşaması halinde çocukların konumunun ne olduğuna ilişkin veriler incelendiğinde, katılımcıların çocukların ortamda olmamasına dikkat ettiği veya tartışma ortamından çocukları uzaklaştırdıkları anlaşılmıştır. Katılımcılar arasında anlaşmazlıkların kaynağının genelde çocukların bakımı ve

eğitimi olduğu görüşü hakimdir. Bazı katılımcılar ise aksine çocukların dünyaya gelmesi ile birlikte daha az anlaşmazlık yaşadığını ifade etmiştir. Ailede aile içi ilişkiler üç şekilde gerçekleşebilir; anne-ocuk ilişkisi çocuğun davranışlarını etkileyebilir, ebeveynler arasındaki evlilik ilişkisi ebeveyn- ocuk ilişkisini ve dolayısıyla çocuğun davranışlarını etkileyebilir, ocuk ebeveynlerinin davranışlarını gözler, onları model alır ki, bu da davranışlarını etkileyebilir (Solmuş, 2011). Katılımcıların çoğunlukla ebeveynler arasındaki evlilik ilişkisinden ve ebeveyn davranışlarından çocukların etkilendiği bilgisine hakim olduğu ve doğrultuda davranmaya zen gösterdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların genel olarak ataerkil bir yapının uzantısı olan geleneksel normlara göre davrandıkları ve bu kuralların katı kurallar olduğu görülmektedir. Katılımcıların aile içinde katı kuralları benimsemesinin öncelikle geçmiş aile ortamı ve kurum bakımı ile ilgili olduğu anlaşılmıştır. Aile içi kurallar, iletişim tarzları ve ebeveyn tutumları ebeveynlerden çocuğa aktarılabilmektedir. Bu anlamda katılımcıların kök ailelerinde ve kurumda uygulanan normları benimseyerek bilinçli ya da bilindişi ailelerine aktardığı grlmştir. Satir (2001), katı kurallar benimseyen, düşük zdeğer geliştiren, seviyeleyici olmayan iletişim tarzı geliştiren ailelerin kapalı bir aile sistemlerinin olduğunu ve bu ailelerin sorunlarını ivedikle çözüme ulaştırmaları gerektiğini savunur. Aile içi esnek kuralların hakim olduğu katılımcıların ise diğer katılımcılara göre yaşça daha genç olan katılımcılar olduğu belirlenmiştir. Bu anlamda aile içi değerlendirmelerde ve kurallarda, geleneksel normlarda zamana göre yaşanan değerim ve dönüşümün, katılımcıların eğitim düzeyinin ve kitle iletişim araçlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Satir (2001), esnek kurallar benimseyen, yüksek zdeğer geliştiren, seviyeleyici iletişim tarzı geliştiren ailelerin açık bir aile sistemlerinin olduğunu savunmaktadır. Bu ailelerin eğitici aileler olduğunu ve eğitici aile içerisinde tüm aile üyelerinin gelişmek için olanak bulduğunu ifade etmektedir.

Katılımcıların aile içi rollerde eşlerarası rol paylaşımına bakıldığında, erkek katılımcılarda genel olarak ataerkil bir yapının hakim olduğu, otoriter bir tutum sergilediği, buna rağmen “kadın işi” olarak adlandırdıkları ev işlerine görece katılım gösterdiği özellikle çocukların bakımı ve eğitimi konusunda etkin rol aldığı

görülmüştür. Eşlerarası rol paylaşımında erkek katılımcılardan toplumsal cinsiyet rollerine göre davranan erkek katılımcıların oranının daha fazla olduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyet rollerine göre davranmayan erkek katılımcıların yaşça daha genç olduğu ve güvenli bağlanma stiline sahip olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda bu katılımcıların çocuk bakımı ve eğitimi konusunda daha özenli olduğu ve bu konuda geçmiş yaşantılarının ve yaşadıkları baba yoksunluğunun etkisinin de olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bebeklikten itibaren yakın çevrenin etkisiyle şekillenmeye başladığı ve birçok psikolojik etmenle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu etmenlerden biri ise bağlanma biçimidir. Çocuklar ebeveynlerini veya bakımından sorumlu kişileri rol model olarak cinsiyet rollerini kazandıkları bu dönemde, ebeveynleri ile girdileri etkileşim sonucunda ortaya çıkan bağlanma biçimleri arasında bir ilişkinin görülmesi doğal bir sonuçtur. Bağlanma biçimlerinin kalitesi bağlanma figürleriyle yaşadığı önceki yaşam deneyimlerine bağlı olup, bağlanma figürünün sergilediği cinsiyet rol davranışlarının bağlanma biçimi üzerindeki etkisinin önemli bir belirleyici olduğu görülmektedir (Alonso-Arbiol ve ark., 2002). Katılımcıların kök aileden kurumdan edindikleri bağlanma biçimleri ve toplumsal cinsiyet rollerini kendi aile sistemlerine aktardığı, bazı katılımcıların çocuklarına aktarmada eğitim düzeyi ve bilgi edinme gibi faktörlerin etkisiyle değişimlerin yaşandığı görülmüştür.

Kadın katılımcıların genel olarak aile içi rol paylaşımına eşitlikçi yaklaştığı ve eşleri ile dayanışma içinde olduğu görülmüştür. Aile içi rollerde dayanışma içinde olan katılımcıların hem kendilerinin hem de eşlerinin eğitim düzeyleri diğerlerine göre yüksek olup, rolleri eşit paylaşan katılımcıların yaşça en genç katılımcılar olduğu görülmüştür. Kadın katılımcılardan yaşça daha büyük olanın geleneksel kodlara göre davrandığı, hem iş yaşamında hem aile içi yaşamda rol üstlendiği, bu yükü ise yine evin kadınları (kayınvalide ve kız çocukları) ile paylaştığı belirlenmiştir. Solmuş (2011), çocukların kendi cinsiyetlerinden ve farklı cinsiyetten olan bireylerin nasıl davranmaları gerektiğini kendileriyle aynı cinsiyetten olan diğer kişileri model olarak öğrendiğini belirtmektedir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet rolleri yakın çevreden model alınan ve aktarılan bir olgu olarak anlaşılmaktadır.

Bireyin içine doğduğu, bir birey olarak şekillenmesinde büyük rol oynadığı aile olgusu, bireylerin kendi kurdukları ailesine yön vermekte ve her iki aile üyesinin kök ailelerinden aktardıkları ve sosyal çevreden edindikleri ile sentez bir biçimde yeni kurdukları ailelerini inşa etmektedir. Bu anlamda aile üyeleri arasında oluşan iletişim tarzı aile içinde yetişecek olan tüm bireylerin iletişim tarzını oluşturacağından büyük önem teşkil etmektedir. Satir (2001) yaklaşımına göre seviyeleyici, dağınık, hesaplayıcı, suçlayıcı ve yalvarıcı olmak üzere beş iletişim tarzı vardır. Bu yaklaşıma göre bireyler tüm iletişim tarzlarını çeşitli kombinasyonlarda kullanılabilir. Seviyeleyici iletişim tarzı dışındaki iletişim tarzları yaklaşıma göre bazı durumlar için kullanılabilir; fakat iletişimde bu dört iletişim tarzı süreklilik kazanırsa işlevsel değildir. Buna göre aşağıda yer alan katılımcı ifadeleri, birden fazla iletişim tarzı başlığı altında yer alabilir. İşlevsiz olan aynı iletişim tarzında süreklilik kazanmış olmasıdır (Murdock, 2014). Katılımcıların çoğunlukla eşler arası iletişimde suçlayıcı ve dağınık iletişim tarzında olduğu görülmüştür. Katılımcıların suçlayıcı iletişim tarzını benimsemesi kök aile iletişim tarzlarının aktarıldığını, bunun yanısıra kurum bakımı deneyiminin hem suçlayıcı iletişim tarzına hem de dağınık iletişim tarzını beraberinde getirmiş olabileceği düşünülmektedir. Genel olarak güvensiz bağlanmaya sahip olan katılımcıların iletişim tarzlarında suçlayıcı ve dağınık iletişim tarzını benimsemiş olmaları doğal bir sonuçtur. Fakat güvenli bağlanma stiline sahip olan katılımcıların seviyeleyici iletişim tarzında olmadığı, korkulu ve saplantılı bağlanma stiline sahip en genç kadın katılımcıların seviyeleyici iletişim tarzını benimsediği anlaşılmıştır. Hesaplayıcı iletişim tarzında erkek katılımcıların yoğunlukta olduğu, yalvarıcı iletişim tarzında ise kadın katılımcının olduğu anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak iletişim tarzları üzerinde toplumsal cinsiyet rollerinin yoğun bir şekilde ağırlığının hissedildiği düşünülmektedir. Her ne kadar süreklilik kazanan iletişim tarzının işlevselliğinin değerlendirilebileceği bilinse de, bu konu ile ilgili kesin bir yargıda bulunabilmek için uzun süreli gözlem yapmak, boylamsal bir çalışma ile sonucu ortaya koymak daha sağlıklı olabilir.

Katılımcıların çocuklarla ilişkisi; çocuk yetiştirme tutumları, aile içi sorumluluk paylaşımı, çocukluk deneyimlerinin etkisi, çocukların sosyal çevre ile ilişkileri ve

çocuğun romantik ilişkisinde katılımcıların kendi deneyimlerinin etkisi üzerinden bir değerlendirme ile ele alınmıştır.

Katılımcıların genel olarak çocukları ile ilişkisinde otoriter ve demokratik tutum sergiledikleri görülmüştür. Otoriter tutum sergileyen katılımcıların baskıcı bir tutumu benimsediği, çocuklarının özgür bir biçimde kendilerini ifade edemediği bir ortamın olduğu belirtilmiştir. Otorite kurmayı ise aile içi kuralların işlemesi için bir araç olarak gören katılımcılar, çocuklarla ilişkilerini kuralların işlerliğine göre değerlendirmekte ve bu otorite üzerinden ilişkilerini tanımlamaktadır. Şendil, (2010) otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarına sürekli ne yapmaları gerektiğini, nasıl davranmaları gerektiğini söylediğini ifade etmektedir. Bu tutumu sergileyen ebeveynler baskı ve itaati esas almaktadır. Davranışlar üzerinde kontrol ve denetim olduğu gibi iletişim tek yönlüdür. Ceza yöntemi ağırlıklı olarak kullanılır. Bu tarz ebeveyn tutumu sergileyen ailelerde büyüyen çocukların güvensiz ve kaygılı olduğu saptanmıştır. Katılımcıların da güvensiz bağlanma geliştirdiği görüldüğünde çocuklara da benzer bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Demokratik tutum sergileyen katılımcıların, çocukları ile ilişkisinde duyarlı ve sabırlı olduğu, kurallar konusunda tutarlı olduğu ve kuralların geçici mahrumiyet şeklinde uygulandığından acımasız olmadığı görülmüştür (Şendil, 2010). Otoriter tutum sergileyen katılımcıların erkek, demokratik tutum sergileyen katılımcıların ise kadın olduğu anlaşılmıştır. Güvenli bağlanma geliştirmiş katılımcıların otoriter tutum sergilediği çıkarımı, toplumsal cinsiyet rollerinin bağlanma gelişiminden bağımsız bir gelişim gösterdiğini ifade etmektedir. Ayrıca katılımcıların kök aile tutum, davranışlarını ve kurum kültürünün otoriter yapısının bir uzantısı olarak otoriter tutumu benimseyerek çocuklarına aktardığı görülmüştür. Demokratik tutum sergileyen katılımcıların tutumlarının bağlanma stilleri ile ilgili değil eğitim seviyeleri ve maruz kaldıkları toplumsal cinsiyete bağlı baskılara karşı geliştirdikleri tepkiden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çelikkaleli ve Avcı (2016), toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin kalıp yargıların süreç içerisinde ve çevrede bulunan diğer kişilerle etkileşimde bulunması sonucunda öğrenildiğini belirtmektedir. Anne babanın, bakım verenin, cinsiyet rollerine karşı tutumları ve birbirleriyle etkileşimde bulunma yolları

çocukların benimsediği cinsiyet rollerini belirlemektedir. Çocukların cinsiyet rollerinin ortaya çıkmasında çocukların yakın çevresini oluşturanların, ebeveynlerin rolünün büyük olduğu ifade edilmiştir. Yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılan araştırmalarda, ilişki doyumu ve bağlanma biçimleri (Celenk ve ark., 2011), bağlanma biçimleri ve benlik kavramı (Damarlı, 2006) ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Katılımcıların çocuklarının sorumluluğunu çoğunlukla aile üyeleri ile paylaştığı görülmüştür. Katılımcıların hem eşlerinin hem de kendilerinin çalışma yaşamına aktif katılımı nedeniyle çocuğun bakımını aile üyeleriyle paylaştığı çoğu katılımcının bu ve diğer nedenlerle aile üyeleri ile birlikte ikamet ettiği görülmüştür. Özellikle çocuklukta bir arada yaşama imkanı bulamayan katılımcıların anneleriyle evlendikten sonra özellikle çocukları olduktan sonra daha çok etkileşim halinde olduğu, annesi hayatta olmayan katılımcıların ise eşinin ailesi ile etkileşimlerinin arttığı söylenebilir. Aile içi rol paylaşımında katılımcıların çoğunlukla aile üyeleri ile sorumlulukları paylaştığı, ardından çoğunlukla kadın olarak anneye rollerin yüklendiği görülmüştür. Aile üyelerinden alınan destek göz önüne alındığında, çocuğun sorumluluğu konusunda aile üyelerinden yine kadınların rol aldığı görülmüştür. Erkek katılımcıların çocuğun sorumluluğunu paylaşma konusunda araştırmanın sıralamasında geride yer alması toplumsal cinsiyet rollerinin aile içi kurallarda ve ailenin inşasında etkili olmasından kaynaklıdır. Çocuklar, ebeveynlerini veya bakımından sorumlu kişileri rol model olarak cinsiyet rollerini kazandığı bu dönemde, ebeveynleriyle girdikleri etkileşim sonucu ortaya çıkan bağlanma biçimleri arasında ilişki mevcuttur. Kişinin bağlanma biçimi kalitesi bağlanma figürleri ile yaşadığı önceki deneyimlerine bağlıdır (Alonso-Arbiol ve ark., 2002). Toplumsal cinsiyet rolleri ile bağlanma davranışının gelişimi ilişkili olup, ebeveynden çocuğa aktarılabilir. Öte yandan katılımcıların çoğunlukla erkek olması ve çocuklarının bakımını eşlerine aktarmış olmaları başka bir değişkeni devreye sokmaktadır. Çocukların annenin bağlanma stili ile %80 benzerlik gösterdiği ve özellikle annedeki güvensiz bağlanmanın çocukta karşılık bulduğu sonucuna göre (Masterson, 2008), erkek katılımcıların bağlanma stiline çocuklar üzerindeki etkisinin düşük olacağı düşünülmektedir. Bu anlamda katılımcıların kök ailelerinden ve kurumdan aktardığı toplumsal cinsiyet rolleri eşleri ve çocukları ile ilişkisine yansımıştır, fakat katılımcıların çocuklarına annenin, babanın ya da bakım

veren diğ er fig urlerin daha çok hangisinin rolleri bağlanma biçiminin yansıdığı çocuklarla ve eşleri ile yapılacak bir başka detaylı çalışma sonucunda karar verilebilir.

Çocuğun sorumluluğun eşit paylaşımı konusunda en genç kadın katılımcıların paylaşımında bulunduğu, profesyonel yardım alma konusunda aktif olan katılımcıların ise daha genç ve eğitimi yüksek katılımcılar olduğu g r lm     r. Katılımcıların her zaman profesyonel yardım alma ihtiyacı eğitim düzeyine bağlı geli memekte, koşullar zorunlu olarak bu ihtiyacı doğurabilmektedir. Buna göre bir katılımcının hem kendisi hem de çocuklarıyla aynı teşhisi aldığı ve tedavi için profesyonel desteğe başvurduğu anlaşılmıştır.  endil (2010), ebeveynlerin  ocuk yetiştirme konusunda bilgi ve becerileri arttı  a, çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabildiklerini ifade etmektedir.

Çocuklukta edinilen olumlu olumsuz tüm deneyimler, edinilen tüm iletişim tarzları ve etkileşimler bireyin ileriki yaşamına iletişim tarzına ve etkileşimlerine özellikle de yetiştirdiği çocuklarına aktarılmaktadır. G ltekin (2010), aile bireylerinden öğrenilenlerin, yaşamın ilk yıllarında atılan sağlam temeller ve kurulan güven ilişkilerin öneminin yaşam boyu sürdüğünü ifade etmektedir. Bu anlamda katılımcıların kurum bakımı deneyimlerinin çocuklar üzerindeki etkisinin olup olmadığının tespiti önemlidir.

Katılımcıların en çok maddi yoksunluk konusunda çocuklukta sorun yaşaması ve korunma altına alınma nedeni olarak maddi yoksunluğu görmeleri çocuklarını maddi yoksunluk olmaksızın yetiştirme konusunda çaba göstermede ağırlıklı olarak etkili olmuştur. Katılımcıların  ocuklukta maddi yoksunluk yaşamasının yanı sıra bekledikleri eğitimi alamamaları ve istedikleri statüye gelememelerinden kaynaklı, çocuklarının eğitimine önem verdikleri g r lm     r. Öte yandan katılımcıların aile üyelerinde yaşanan baba kaybı ve anne yoksunluğu çocuklarına karşı daha duyarlı ve hassas olmalarını tetiklemi  hatta çocuklarına karşı yetersiz kalmak ihtimali bile katılımcıları kaygıya sevketti tir. Katılımcıların sadece kendilerinin değil çocuklarının da anne ve babalarının ailelerine özlemi olduğu bu anlamda çocuklarında annelerinin yaşadığı aile yoksunluğundan etkilendiği g r lm     r. Katılımcıların geçmişte maruz kaldıkları şiddetten kaynaklı çocuklarına karşı bu konuda çok hassas

oldukları bazı katılımcıların çocuklarına karşı şiddet içeren tutum ve davranış sergilediği bununla ilgili büyük rahatsızlık duyduğu ve en çok eşleri ile bu konuda anlaşmazlık yaşadığı görülmüştür. Bazı katılımcılar eşinin çocuklara uyguladığı şiddete, şiddet ile karşılık verdiğini ifade etmiştir. Küçük yaştan itibaren ailesinin bakım yükü ve sorumluluğunu üstlenen başka bir katılımcı ifadesinde, yaşlılıkta ortaya çıkabilecek muhtemel bakım yükü için endişe duyduğunu ve bunun için kurum bakımı talep ederek, çocuğunun üstleneceği bakım yükünü engelleyeceğini ifade etmiştir. Katılımcıların kendi çocukluklarında yaşadıklarını kendi çocuklarına yansıtma eğilimi vardır. Sunar ve Yazgan (2015) çocuğun büyüyüp kendisi bir ebeveyn olduğunda kendisinin olumsuz erken dönem yaşantısından çıkarttığı deneyimleri kendi çocuklarına anne-babalık yapısına taşıyabileceğini ifade etmektedir. Bu araştırmada iki türlü aktarım söz konusudur: Birincisi olumsuz yaşam deneyimlerinden edinilen tutum ve davranışların bilinç dışı aktarımı, ikincisi ise olumsuz yaşam deneyimlerinin etkisinin bilincinde olarak tutum ve davranışlarının olumluya dönüşümü sağlanarak aktarımı. Katılımcıların ikinci tutumunda profesyonel yardımın ve yaygın teknolojik bilgi kaynaklarının kullanım etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların çocuklarının sosyal çevre ilişkileri incelendiğinde, katılımcı çocuklarının büyük çoğunluğunun sosyal ve dışa dönük olduğu görülmüştür. Sadece iki katılımcı çocuklarının sosyal olmayan içe kapanık sosyal ilişkilerinin olduğunu belirtmiştir. Çocukların sosyal olmayan içe kapanık ilişki tarzında olmasını katılımcılardan biri anne ve babanın iş yoğunluğuna bağlı ilgi eksikliği olarak tanımlarken diğer katılımcı patolojik bir durum olduğunu kendisine koyulan asosyal kişilik bozukluğu teşhisinin her iki çocuğunda da mevcut olduğunu ifade etmiştir. Çocuklarının sosyal olmayan içe kapanık ilişki tarzının olduğunu belirten katılımcıların sırasıyla güvenli bağlanma ve korkulu bağlanmaya sahip olduğu bilinmektedir. Çocukların gelişiminde anne ile ilişki ve bakımını üstlenen diğer bakım verenlerle ilişkisi önemli olduğundan, sadece katılımcıların bağlanma davranışı üzerinden çocukları değerlendirmek yetersiz olacaktır. Katılımcıların çocuklarının kök aile desteğiyle büyümesi ve katılımcı eşlerinin aile ortamında büyümesi gibi etmenler çocukların bağlanmasında etkili olmuş olabilir.

Katılımcılar, çocuklarının gelecekte kurum bakımı deneyimi olan eş adaylarının olması konusuna iki farklı çerçeveden bakmaktadır. Öncelikle katılımcıların demokratik bir yaklaşımla her koşulda çocuklarını destekleyeceklerine dair söylemlerinin olduğu, öte yandan katılımcıların kendi deneyimlerinden yola çıkarak evlilik sürecinde yaşayacakları uyum sorunlarına karşı psikolojik sağlıkla ilgili gerektiğini vurgulayarak yine de çocuklarını destekleyeceklerine ilişkin söylemlerinin olduğu görülmüştür.

Şekil 4.1. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Yaşamalarına İlişkin Kavram Haritası

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik yaşamalarına ilişkin kavram haritası (Şekil 4.1) incelendiğinde, katılımcıların çoğunlukla çocuklarıyla iletişimde dağınık iletişim tarzını benimsediği görülmüştür. Katılımcıların ebeveyn tutumlarının otoriter ve demokratik olması bunun yanında iletişim tarzlarının ise dağınık olması

tutum ve davranışların yaklaşık örtüştüğünü göstermektedir. Öte yandan kök aile iletişim tarzlarında suçlayıcı ve dağınık iletişim tarzının, eşlerle ilişkilerde suçlayıcı ve dağınık iletişim tarzının çoğunlukla hakim olması çocuklara aynı iletişim tarzının aktarıldığını göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğunun güvensiz bağlanmaya sahip olması dağınık iletişim tarzı geliştirmelerini desteklemiştir.

Katılımcıların yukarıda yer alan tabloda tüm aile içi iletişim ve davranış örüntülerinin yer aldığı ve iki kuşak aktarılacak benzer iletişim ağı ve davranış örüntüleri ile aktararak devam ettiği açık bir şekilde görülmektedir (Şekil 4.1). Satır (2001), ebeveyn sorumluluğunu alan yetişkinlerin insan yaratıcısı olduğunu ifade ederken ailelerin aile sisteminin belirleyicisi olma üzerindeki rolü ifade etmiştir. Bu belirleyicilik sadece değişmeden sürekli aktarımı olan bir süreci değil aktif ve dinamik, değişim üzerinde rol oynanabilecek bir süreci işaret etmektedir. Bu anlamda bazı katılımcıların kök ailelerinden farklı iletişim ve davranış örüntüsü sergiliyor olması bu düşüncüyü desteklemektedir. Öte yandan her ne kadar aileden ayrılarak kurum bakımı sisteminde yer alsa da katılımcıların kök ailelerinin bireyler üzerindeki etkisi devam etmektedir. Özgür (2011), kurum bakımı sisteminde yer alan çocukların kendileri değişseler dahi, ailelerinin aynı kaldığından ve aile ziyaretleri devam ettiği sürece etki sürecinin de devam edeceğinden bahsetmektedir. Kök aileler ebeveyn becerilerinde yetersiz ise çocuğun problem davranışı pekişecektir. Ebeveynler uygun olan ve olmayan davranışlar konusunda model olmaktadır ve bağlanma yapıları ile birleştiğinde bu davranış bozukluğunu sürdürmede güçlü bir araç haline gelmektedir. Ailelerin sağlıklı gelişiminin sağlanması en az kurumdaki çocukların gelişimi kadar önemlidir. Bu anlamda ebeveynler ile yapılacak olan sosyal hizmet odaklı çalışmalar büyük önem kazanmaktadır.

Bireylerin Kendilerine İlişkin Tanımlamalarına İlişkin Bilgiler

Bartholomew ve Horowitz (1991) dört bağlanma stilini yetişkinlikte olumlu ve olumsuz kutuplarda değerlendirerek tanımlamıştır. Buna göre; olumlu kutupta, güvenli ve saplantılı, olumsuz kutupta ise kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri yer almaktadır (akt. Sümer ve Güngör, 1999). Katılımcıların nicel yöntemle belirlenen

bağlanma stillerinin, derinlemesine yapılan görüşmeler aracılığıyla benzerliğine bakılmış ve birebir örtüştüğü saptanmıştır.

Sümer ve Güngör (1999), bireyin bebeklik ve çocukluk döneminde bağlanma figürü ile kurulan ilişki sonucunda oluşan içsel çalışan modeller bireylerin ben algısının yani kendisi ile ilgili oluşturduğu algının ve bireyin başkaları ile ilgili algısının şekillenmesini sağladığını ifade etmektedir. Bağlanma figürü ile kurulan bu ilişki aynı zamanda bireyin ben ve başkaları algısına bağlı olarak yakın ilişkileri ve diğerleriyle olan ilişkisini kapsamakta ve sosyal yönünü belirlemektedir. Bu anlamda katılımcıların kendilerine ilişkin tanımlamalarını ifade etmesi nicel yöntem ile belirlenen bağlanma stillerinin daha kapsamlı değerlendirilmesinde rol almıştır. Ayrıca nicel yöntem ile ortaya çıkarılan sonucu desteklemesi bakımından ise nitel çalışmaların gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun kendilerine ilişkin olumsuz tanımlamaları olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğunun güvensiz bağlandığı göz önüne alındığında, bu tanımlamaların bağlanma stilleri ile örtüştüğü sonucu elde edilmektedir. Kendilerine ilişkin olumsuz tanımlamaları olan katılımcıların kendilerini duygularını ifade edemeyen, içe kapanık, çekingen, soğukkanlı, güçsüz ve yalnız hisseden, ilgisiz olarak tanımladığı görülmüştür. Düşük benlik saygısı ve düşük kendine güvenin temelinde genellikle erken çocukluk ilişkilerindeki bozuklukların olduğu ifade edilmektedir. Kendine güven ve benlik saygısı düzeyi, çocukluk yıllarında yetişkinlerin ne kadar sevildiği ve değer verildiği ile ilişkilidir (Özgür, 2011). Buna göre güvensiz bağlanma geliştiren katılımcıların 0-6 yaş aralığında anne yoksunluğu, baba yoksunluğu ve baba kaybı (vefatı) yaşadığı akabinde korunma altına alınarak aile ortamından kopmanın gerçekleştiği, kurum bakımı sisteminde ise sevgi ve ilgiden yoksun bir ortamda yetiştiği düşünüldüğünde güvensiz bağlanmalarının nedeni anlaşılır hale gelmektedir.

Katılımcılardan kendilerine ilişkin olumlu tanımlamaları olanların güvenli bağlanma stiline sahip olan bireyler olduğu anlaşılmıştır. Kendilerine ilişkin olumlu tanımlamaları olan katılımcıların kendini seven, sorumluluk bilinci gelişmiş,

sorunlardan kaçmadan yüzleşebilen, kendi yeterliliklerinin farkında bireyler olarak tanımlandığı görülmüştür. Gültekin (2010), güvenli bağlanan bireylerin aile sisteminde görev sorumlulukların belli olduğunu, aile desteğinin hissedilir olduğunu, sorunların çözümünde etkili başa çıkma stratejileri kullandığını ve iletişimin açık olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak, güvenli bağlanan katılımcıların aile üyelerinden destek gördüğü ve gelişimlerini bu doğrultuda tamaladıkları ve kendi kurdukları ailelerinde de büyük oranda bunu sağladıkları görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

“Ebeveyn sorumluluğunu alan yetişkinler bir insan yaratıcısıdır” (Satır, 2001), savına göre aile ortamından yoksun yetişen kurum bakımı deneyimi olan bireylerin nasıl bağlanma geliştirdikleri, nasıl bir aile kurdukları ve çocukları ile nasıl bir ilişki geliştirdikleri sorusu, bu araştırmanın gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu anlamda ortaya çıkan sonuçlar bu bölümde ortaya konulmuştur.

Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Tanıtıcı Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin büyük çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu, bu durumun kartopu örneklemenin bir uzantısı olmasının yanı sıra kurum bakımı deneyimi olan kadın katılımcıların bu deneyimlerini saklı tutması ile ilişkilidir. Kurum bakımı deneyimlerini hem saklı tutan hem de saklı tutmayan kadın katılımcıların yaşadıkları ortak durum öncelikli olarak yuva-yurt deneyimlerine bağlı yaşadıkları ayrımcılık ve bunun yanında toplumsal cinsiyet ayrımcılığıdır. Kadın katılımcıların gerek sosyal çevrelerinde gerek aile yaşamlarında ayrımcılığa ve bu ayrımcılığa bağlı olarak da toplumsal baskıya maruz kaldıkları araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşadığı ayrımcılık ve etiketlemeyi kadın katılımcıların hem cinsiyetleri bakımından hem de yuva-yurt deneyimleri bakımından yaşadıkları saptanmıştır. Hatta kurum bakımı deneyimi olan erkeklerin dahi kurum bakımı deneyimi olan kadınları etiketledikleri ataerkil ve dışlayıcı bir söylemle “evlenilecek kadın” kategorilendirmesinin dışında bıraktıkları görülmüştür.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim düzeyinin lise ve üstü olduğu (%74,5) ve buna paralel olarak eğitim düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun ise (%83,3) kamu kuruluşlarında memur olarak çalıştığı ve tamamının devlet tarafından sağlanan istihdam hakkını kullanarak yerleştiği saptanmıştır. Özellikle devlet tarafından sağlanan istihdam hakkının kurum bakımı deneyimi olan bireyler için önemli bir sosyal destek olduğu açıktır. Bu

istihdamın kurum bakımından ayrılmadan önce devlet tarafından yeniden düzenlenerek sistemde oluşan boşlukta bireylerin herhangi bir olumsuzluk yaşamadan kurum bakımı sisteminden ayrıldıktan hemen sonra sağlanması kritik bir önem taşımaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ifadeleri ve yapılan çalışmalar en çok olumsuzlukların kurum bakımı sisteminden işe yerleşmeye geçiş sürecinde gerçekleştiği ortaya konmuştur. Kurum bakımı sisteminin dışında kalan bireyler işe yerleşme sürecinde barınma ve uyum sorunlarının hepsini bir bütün olarak yaşamakta ve bu uyum sürecinde sorunlarla baş etme ile ilgili yetersiz kalmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin işe yerleşmesi ve maddi güç elde etmesinin iş ve yaşam doyumlarını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Bu anlamda bu süreçte yaşanması olası ruhsal sorunların ortadan kalktığı ve bireyleri psiko-sosyal yönden güçlü kıldığı anlaşılmıştır. Kurum bakımı deneyimi olan bireylere devlet tarafından kamu kuruluşlarında sağlanan istihdamın önemli bir destek olduğu ve bu desteğin aynı zamanda koruyucu önleyici hizmet niteliği taşıdığı belirlenmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamında karşılaştığı sorunlar ile ilgili işler bir danışmanlık hizmetinin verilmesi ise sorunların çözümünü kolaylaştırmak, sorunların etkisini azaltmak ve ortadan kaldırmak için önemli bir çözüm yolu olarak düşünülmektedir. Bu danışmanlık hizmetinin ise etiketlemeye yol açmadan gizlilik esası çerçevesinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmesi gerekmektedir. Bakanlığın bu konuya ilişkin bir girişiminin olduğu fakat uygulama boyutunda sistematik işlemediği görülmüştür.

Katılımcıların tanıtıcı bilgilerine ilişkin öne çıkan sonuçlar, kurum bakımı deneyiminin bireyleri ayrımcılığa maruz bıraktığı, kurum bakımı deneyimi olan kadın katılımcıların ayrımcılığı hem kurum bakımı deneyimine hem de toplumsal cinsiyet ayrımcılığına bağlı yaşadığı, ayrıca kadın katılımcıların kendi ile benzer deneyimleri olan erkek katılımcılar tarafından da bu ayrımcılığa uğradığıdır. Katılımcıların bağlanma stilleri ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve davranışlarının paralel olduğu bilinmektedir. Bu anlamda kurumlarda çocuklara eşitlikçi oyunların oynatılması, eşitlikçi ve dayanışma içeren tutum ve davranışlarla yaklaşılması gerekmektedir. Bu durum ise ancak çocukların etkileşim de olduğu tüm personele bu hassasiyetin kazandırılması ile sağlanabilir. Özellikle çocukların etkileşimde olduğu

kök ailelerin hala bir risk grubu olarak değerlendirilerek ailelerin koşullarını iyileştirmek ve geliştirmek, sosyal işlevselliğini, baş etme kapasitelerini arttırmak ve eşitlikçi yaklaşım kazandırmak gibi sosyal hizmet müdahalelerinin gerçekleştirilmesi önemlidir. Kurum bakımı sistemine dahil olan çocuklarda en çok göz ardı edilen hizmetin koruyucu önleyici faaliyetler olduğu ve bu anlamda aileleri olan ve etkileşimleri devam eden çocukları ailelerine döndürme ya da izole etme yöntemlerinin işler olmadığı bunun yerine hem aileleri hem de çocukları aileden koparmadan ve izole etmeden bir bütün olarak ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Bağlanma Stillerine İlişkin Sonuçlar

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların büyük oranda güvensiz bağlandıkları ve güvensiz bağlanma stillerinden korkulu bağlanma stili puanının en yüksek olduğu görülmüştür. Öncelikle katılımcıların anne figürü yoksunluğu yaşaması bağlanmayı etkileyen diğer faktörler ne olursa olsun en yıkıcı olanıdır. Bu araştırmanın sonucuna göre bağlanma davranışının gelişimini, kritik dönem yaş aralıklarında ayrılık, ayrılık süresi, ayrılma nedeni, ayrılma biçimi, ortam değişikliği, sabit olmayan bakım verenler (özellikle 0-6 yaş aralığı), bakım verenlerin sürekli yenilenmesi yani bakıcı annenin sürekli değişmesine bağlı sürekli yaşanan ayrılık ve yarattığı hüznün, kardeş yokluğu, kurum değişikliği, aile ziyareti sonrası yaşanan ayrılık ve buna bağlı yaşanan hüznün ve gönüllü ziyareti sonrası yaşanan hüznün etkilemektedir.

Katılımcıların korkulu bağlanma davranışı geliştirmesinin büyük oranda 0-6 yaş aralığında sıklıkla yaşanan bakım veren ayrılıklarının neden olduğu görülmüştür. Çocukların en çok 0-6 yaş aralığında bakım veren sıcak temasına, sevgisine, ilgisine ve ihtiyaca zamanında cevap verebilirliğe gereksinim duyduğundan, bu süreçteki süreksiz ve çok sayıda bakım veren değişikliği buna bağlı yaşanan sürekli ayrılık katılımcılarda korkulu bağlanmaya neden olmuştur. Korkulu bağlanmaya kurumun etkisinin olduğu gibi katılımcıların kök ailede yaşadığı bakım veren çocuk bağlanma ilişkisinden de kaynaklanmaktadır. Bu anlamda kurumun bağlanma üzerindeki en

büyük etkisi anneden koparılma ardından yaşanan ayrılık hüznü, ortam değişikliği, süreksiz, çok sayıda bakım veren ve bakım veren süreksizliğine bağlı yaşanan ayrılık durumudur.

Kurum bakımı sisteminde aile ziyaret sıklığı ile bağlanma arasında bir ilişki bulunamamasına rağmen, gönüllü ziyaret sıklığına cevap verip aile ziyaret sıklığına cevap vermeyen altıda bir oranında katılımcının olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların bu tutumunun ardında, ayrılık sonrası yaşanan hüznün ve buna bağlı olarak gelişen bir savunma mekanizmasının olduğu göstermektedir. Hiç aile ziyareti yaşamayanların hem korkulu hem de güvenli bağlanma geliştirmesi, yoksunluğun yoğunluğuna ve tekrarlanan ayrılık hüznünün yaşanmamasına bağlanabilir. Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler bu sonucu desteklemektedir.

Sosyal hizmet mesleği disiplinler arası çalışan, tüm disiplinlerden yararlanması bakımından ise kendi müdahale yöntemlerini bütüncül bir bakış açısı ile uygulayabilen bir meslektir. Sosyal hizmet uzmanının bilgi, beceri, değer temeli ile sorunları açığa vuran bir kimliği ve diğer disiplinlerden yararlanan çok yönlü bir bakış açısı mevcuttur. Bu anlamda sosyal hizmet uzmanının rol ve işlevleri bakımından, danışman/klinisyen rolüyle psikososyal değerlendirme ve teşhis yani çocuklarda bağlanma sorunlarını tespit etme, bağlantı kurucu rolüyle havale etme ve diğer hizmetlerle (Psikiyatri, psikolog) ile buluşturma, vaka yöneticisi rolüyle sorunların tespitini sağlama, tedavi planı ve izlemeyi gerçekleştirme, personel geliştirici rolüyle özellikle bakım veren ve tüm personele bağlanma konusunda eğitim verme ve bilinçlendirme gibi rolleri yerine getirmesi beklenmektedir. Kurum bakımı sisteminde geliştirilecek sağlıklı bir bağlanma, birbirine bağlı sistemler arası sorunları bertaraf ederek koruyucu önleyici bir hizmet sağlayacaktır. Araştırmada sosyal hizmet uzmanlarının bağlanma sorunları konusunda nitelik olarak etkili fakat nicelik olarak yetersiz olduğu görülmüştür. Çocuklarla birebir temasın olduğu kurumlarda etkili müdahalelerinin yapıldığı fakat genel olarak çok çocuk az uzman olması bakımından çocuklara etkili müdahalelerin gerçekleştirilemediği belirlenmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının çocuklarla etkileşiminin hem nitelik hem de nicelik olarak sağlanması gerekmektedir. Hem çocukların gelişimini desteklemek hem de gelişimin sağlıklı

olması bakımından diğer personelin geliştirilmesi sosyal hizmet uzmanlarının istihdamlarının artırılması ile mümkün olacaktır. Bu yetersizliğin giderilmesi, sağlıklı bağlanma geliştiren çocuklar, gelecekte kurdukları aileleri ve onların yetiştirdiği çocukları şeklinde döngüsel bir sistemi beraberinde getirerek sağlıklı bağlanma sistemini ortaya çıkaracaktır.

Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Aile İlişkilerine İlişkin Sonuçlar

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aile ilişkilerinde bütüncül bir değerlendirme yapabilmek için kök aile özellikleri, kurum bakımı yaşamları, kurum bakımı sonrası yaşamları, iş yaşamları, evlilik yaşamları ve kendilerine ilişkin tanımlamaların birlikte ele alınması gerekmektedir. Özellikle bağlanma stiline etki eden faktörlerin kaynağının ortaya çıkarılması tüm bu bilgilerin tespiti ile mümkün olmuştur.

Katılımcıların kök ailelerin sevgi ortamından uzak, ataerkil bir yapı içinde, toplumsal cinsiyet rol ve kurallarının çoğunlukla kadınları ve hatta çocuk yaşta ‘kadın sayılan çocukları’ etkilediği bir ortamda evlilik kararlarının şekillendiği görülmüştür. Bu anlamda güvensiz bağlanmaya sahip olan katılımcıların kök ailelerinin evlenme biçimi, aile ortamı ve annelerinin erken yaşta evlenmeye bağlı ruhsal durumları bağlanma davranışı üzerinde etkili olmuştur. Güvenli bağlanmaya sahip olan erkek katılımcıların ifadesinde kök ailelerinin evlenme biçiminin her ne kadar görücü usulü olduğu görülsede ebeveynler arasında duygusal bir bağın olduğu belirtilmiştir. Bu durum güvenli bağlanan katılımcıların bağlanma davranışlarının gelişiminde etkili olmuştur. Ayrıca güvenli bağlanan katılımcıların 0-6 yaş sonrasında korunma altına alındığı, koruma kararı ve sonrası, yetişkinliklerine kadar anne ile ilişkilerinin devam ettiği görülmüştür.

Bağlanma davranışı üzerinde anne yoksunluğu kadar baba yoksunluğunun da etkisi yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. 0-6 yaş aralığında baba kaybı yaşayan katılımcıların tümünün güvensiz bağlandığı görülmüştür. Baba yoksunluğunun ardından maddi yoksunluk ve ataerkil yaptırımlar nedeniyle gelişen

anne yoksunluğu bağlanma davranışını olumsuz yönde etkilemiştir. Güvensiz bağlanma geliştiren katılımcıların baba kaybının ardından anne yoksunluğu yaşamasının en büyük nedeni, toplumsal cinsiyete dayalı rol ve kuralların hakimiyeti ve ekonomik yönden güçsüz kalan annedir. Ekonomik anlamda kadının güçlü olması mümkün olmadığı gibi ‘namus’ gibi kavramlar nedeniyle kadının tek başına yaşaması bile uygun görülmemiştir. Katılımcıların annelerinin, mirasın bölünmesini istememe, ‘namus’ meselesi, çalışma yaşamında kadının yer almasının uygun görülmemesi, kadının yalnız yaşamasının uygun görülmemesinden kaynaklı başkası ile zorla evlendirilme ve çocuk bakımının sadece annenin ve kadının üstlenmesi gereken bir rol olarak görülmesi gibi nedenlerle ebeveyn sorumluluğunu yerine getiremediği görülmüştür. Aynı zamanda ataerkil sistemin, katılımcıların kök aile ebeveyn tutumlarını da etkilediği, katılımcı kök ailelerinin büyük bir çoğunluğunun otoriter tutum sergilediği ortaya çıkmıştır. Otoriter tutum sergileyen ailelerin çocuklarının güvensiz bağlanmaya sahip olduğu anlaşılmıştır. Otoriter tutum sergileyen kök ailelerin, bu yapının uzantısı olarak katılımcılara çoğunlukla suçlayıcı iletişim tarzı ile yaklaştıkları görülmüştür. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök ailelerinin ebeveyn tutum ve davranışları, iletişim tarzları bağlanmaları üzerinde etkili olmuştur. Toplumsal cinsiyete dayalı rol ve kurallar, koruma sistemine kadın ve çocuğu sürekli dahil etmektedir. Şiddet mağduru kadın, korunma altına alınmış çocuk, şiddete maruz kalmış çocuk ve çocuk yaşta evlilik gibi konuların öznesi kadın ve çocuk olmakta ve sürekli özneyi hedef alan ataerkil bir sistem sorunların kaynağı olarak orada durmaktadır. Bu anlamda özellikle risk altındaki aileler ve toplum ile öncelikli olarak ise erkekler ile çalışmaların yapılması ve kadının toplumda güçlendirilmesine yönelik çalışmaların arttırılması gerekmektedir. Ebeveyn sorumluluğunu alan ebeveynlerin insan inşası ancak koruyucu önleyici hizmetlerle gerçekleşebilir. Ailelerde ve toplumda farkındalık yaratmak ve toplumun bilinçlenmesini sağlamak sosyal hizmet müdahalesi gerektirmektedir. Bu anlamda risk altındaki aileler, koruma altına alınan çocukların aileleri, kurumda bakım veren personelin aileleri ile sosyal hizmet odağında çalışmak ivedikle gerekmektedir.

Katılımcıların anne, baba ve kardeş tasvirlerinde önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Baba yoksunluğu yaşayan katılımcıların güvensiz bağlandıkları, baba

tasvirlerinde babaya ilişkin sevgi dolu, özlem içeren, abartılı fiziki betimlemeler kullanarak güçlü ve çevresi tarafından sevilen bir baba figürü tanımladıkları görülmüştür. Baba yoksunluğunun ise kesinlikle bağlanma davranışının gelişimine engel olduğu anlaşılmıştır. Anne hayatta ise, katılımcılara göre terk ettiyse ve bir başkası ile evlendiyse, araştırmacı bakış açısı ile ataerkil yapının öngördüğü rolleri icra etmek zorunda bırakıldı ise, katılımcıların anneye ilişkin kızgın ve öfkeli olduğu hatta nefret söylemleri içeren ifadeleri olduğu belirlenmiştir. Öte yandan anneleri evlenmeyen katılımcıların annelerine ileri düzeyde bir bağılılıkların olduğu, annelerini güçlü ve sevgi dolu olarak tanımladığı anlaşılmıştır. Katılımcıların birlikte kurum bakımı sistemine dâhil olduğu ve aynı cinsiyetten olan kardeşleri ile daha olumlu ilişkilerinin, daha fazla paylaşımlarının olduğu ve kardeşlerini destek olarak gördüğü belirlenmiştir.

Katılımcıların ailelerinden sıklıkla ziyaret edenlerin anne ve anne yakın akrabaları olduğu görülmüştür. Baba vefatı sonrası baba yakınları ile aile bağları genelde kopmuştur. Aile ziyareti ve sıklığı bazı katılımcılarda sonrasında yoğun hüzneden dolayı olmamakta ve uyum sorunu yaratmaktadır. Özellikle korkulu bağlanma üzerinde katılımcıların aile ziyaret sıklığı ve sonrasında yaşanan hüznün etkisi olabilir. Korunma altına alınma yaşlarına bakıldığında ise bağlanma davranışının bu yaş aralığında tamamlanmış olduğu da söylenebilir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerine kurum bakımı deneyiminin etkisi olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların; anne yoksunluğu, anneden ayrılma yaşı, ayrılma şekli, geldikleri ev, gittikleri kurum ve bakımın şekli, ortam değişikliği, bakım verenin nitelik ve nicelik bakımından yetersizliği, anne/bakım verenden uzak kaldıkları süre, aile ortamında ya da kurumda maruz kalınan şiddet (personelden ve akrandan doğru) ve baba yokluğu gibi etmenler yoğunlukları ve sıklıkları değişse de bağlanma stillerini etkilemiştir. Ayrıca kurum personelinin ebeveyn tutumları ve iletişim tarzları, benimsedikleri toplumsal cinsiyet rolleri de katılımcıların bağlanma stilleri, iletişim tarzları ve ebeveyn tutumları üzerinde etkili olmuştur.

Kurum bakımı sisteminde yer alan katılımcıların bakım verenler tarafından şiddete maruz kalması güvensiz bağlanmayı etkileyen en büyük etken olarak saptanmıştır. Şiddetin yoğunlukla psikolojik sonrasında fiziksel olarak ifade edildiği görülmüştür. Bu yaklaşım hem ataerkil yapının çocuk yetiştirmede kullandığı bir araç hem de otorite göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bakım elemanlarının, öğretmenlerin ve idari personelin fiziksel, psikolojik, duygusal istismarda ve kötü muamelede bulunduğu belirlenmiştir. Katılımcıların buna bağlı olarak bağlanma davranışlarının olumsuz etkilendiği, ruhsal sorunlar yaşadığı ve yetişkinlikte saldırgan davranışların geliştiği görülmüştür. Güvenli bağlanma geliştiren katılımcıların kurum bakımı sisteminde mutlaka bir meslek elemanı ya da aile üyelerinden birini rol model olarak aldığı ve iyi ilişkiler geliştirdiği anlaşılmıştır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stilleri, eşleri, çocukları ve sosyal çevreye karşı geliştirdikleri iletişim tarzları ve çocuk yetiştirme tutumları üzerinde kök aile ve kurum bakımı etkisinin olduğu belirlenmiştir. Kök ailenin çocuk yetiştirme tutumlarının otoriter, katılımcıların ise çocuk yetiştirme tutumlarının otoriter ve demokratik şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu anlamda kök ailenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilediği kurum bakımının genel yapısında da otoriter bir tutum hakim olması bakımından bu tutumun pekiştiği ve katılımcıların da çocuk yetiştirme tutumlarına yansıdığı anlaşılmıştır. Demokratik tutum sergileyen katılımcıların diğer katılımcılara göre eğitim seviyesinin yüksek ve yaşlarının daha genç olduğu, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda da profesyonel yardım aldığı tespit edilmiştir. Kök ailenin iletişim tarzlarına bakıldığında, suçlayıcı ve dağınık olduğu görülmüştür. Katılımcıların da eşleri ile suçlayıcı ve dağınık bir iletişim tarzının olduğu, çocukları ile ise dağınık bir iletişim tarzının olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların özellikle eşleri ile iletişim tarzları bakımından birebir benzerlik gösterdiği, çocuklarla iletişim tarzlarında ise kısmen benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Çocuklarla iletişim tarzlarına çocukluk deneyimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin etki ettiği bu etkinin bir uzantısı olarak dağınık iletişim tarzı geliştirdikleri anlaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ev işlerinde ve çocuğun sorumluluğunu kadına yani anneye yüklemesinin katılımcılar tarafından benimsendiği buna bağlı olarak çocuklarla iletişimde katılımcıların büyük çoğunluğun ilgisiz ve daha çekingen davrandığı düşünülmektedir.

Öte yandan baba yoksunluğu yaşayan katılımcıların çoğunlukta olması ve bu yoksunluğa bağlı olarak katılımcıların baba figürü deneyiminin olmaması ve kurum bakımında ilgisiz yetişmenin de etkisinin olması katılımcıların bu iletişim tarzını benimsemesine neden olmuştur. Ayrıca katılımcıların çocuğun bakım sorumluluğunu kendi kök ailesi ve eşinin ailesi ile paylaştığı, katılımcıların çocuklarının yetiştirme tarzlarını etkileyecek başka faktörlerin de olduğunu göstermektedir. Katılımcı çocuklarının büyük çoğunluğunun sosyal ve dışa dönük olduğu düşünüldüğünde, çocukların ilgi yoksunluğu yaşamadığı, sevgi ortamında büyümesi için bakım konusunda yeterli desteğin sağlandığı görülmüştür. Fakat öte yandan kök ailenin etkisi ile güvensiz bağlanma geliştiren katılımcıların çocuklarının sorumluluğunu yine katılımcı annelerinin üstlenmiş olması aynı döngünün devam edebileceği kaygısını taşısa da, katılımcı annelerin en büyük dayanağının değişen yaşam koşulları olduğu düşünülmektedir. Bir başka bakış açısı ile değerlendirildiğinde, katılımcı annelerinin geçmiş ebeveyn yetersizliklerini torunları üzerinden telafi etme düşüncesi taşıdıkları da söylenebilir.

Satir (2001), bir erkek ve kadının çocukları yetişkin olana dek birlikte eğitip, büyüttükleri normal ailelerde, eşlerden birinin herhangi bir nedenle (ölüm, boşanma, terk etme vb.) aileden ayrıldığı tek ebeveynli ailelerde, ebeveynlerin üvey ve eşcinsel olduğu karışık ailelerde veya grup halindeki yetişkinlerin grup halindeki çocuklarla ilgilendiği kurumsal ya da geniş ailelerde dört kritik unsurun geçerli olduğunu ifade etmektedir: özdeğer, iletişim, kurallar ve toplumsal bağ. Bu anlamda aile içinde bireylerin hangi değerlere sahip olduğu, iletişimin nasıl kurulduğu ve kuralların ne tür kurallar olup nasıl uygulandığı, toplumsal bağın ne tür bağlar olup, nasıl sonuçlar doğurduğu önemlidir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin tüm ilişki ağlarına bu çerçevede bakmak ve dört kriterin gelişimi için tüm müdahaleyi gerçekleştirmek gerekmektedir. Özellikle katılımcıların kök aileleri ile kurum bakımı esnasında kurdukları iletişimin kalitesinin arttırılması, koruma sisteminde çalışan tüm bakım verenlerin iletişim tarzları ve ebeveyn tutumları, kurum bakımı sisteminde yer alan çocukların iletişim tarzları ve bağlanma stilleri ve kurum bakımı sistemi sonrasındaki destek mekanizmaları koruma sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmeli ve bütüncül müdahale stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin çocukluk çağında kök ailelerinden, kurum bakımı etkisinden, okul yaşamından, sosyal çevreden maruz kaldığı etiketlemelerden kaynaklı yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen, sorunlarla yüksek baş etme stratejileri gösterdikleri bir aile kurdukları, eşleri ve çocukları ile bir yaşam sürdüğü, kök aileleri ile ilişkilerine devam ettiği ve toplumla yeterli düzeyde ilişki geliştirdiği görülmüştür. Güvensiz bağlanma, suçlayıcı ve dağınık iletişim tarzı ve otoriter ebeveyn tutumlarına rağmen yaşam döngüsü içerisinde rol alarak bir düzen kurdukları, bunu başardıkları ve yaşama tutunarak güçlü bir birey oldukları görülmüştür. Güvenli bağlanma geliştirenlerin ise baba yoksunluğu ve aile boşanmasına rağmen güçlü oldukları ve bir baş etme stratejisi geliştirdikleri anlaşılmıştır. Tüm bunları destekleyen başka bir etmenin olduğu düşünülmüştür. Bu etmenin ise psikolojik sağlamlık/dayanıklılık olarak ifade edilebileceği belirlenmiştir.

Fletcher ve Sarkar (2013), insanların, yaşamları boyunca günlük sorunlardan ciddi yaşam krizlerine kadar birçok çeşitli sorun veya zorluklarla karşılaştığını, hatta insanların çoğunun yaşamları boyunca en az bir tane olası travma yaşadığını fakat her insanın yaşam krizlerine, zorluklarına veya travmalara aynı tepkileri vermediğini ifade etmiştir. Bazılarının yaşadıkları nedeniyle ciddi sorunlar yaşayıp toparlanmaları uzun sürerken bazıları ise yaşamlarındaki çoğu zorluğu daha kolay atlatabilmiştir. Zorlukları daha kolay atlatan insanların yaşamlarına bakıldığında birtakım özelliklerin olduğu görülmüştür. Bunlar çabuk öfkeye kapılmama, iyi bir öz saygıya sahip olma, planlama becerilerine sahip olma ve aile içinde ve dışında sağlıklı destek mekanizmalarına sahip olmak gibi özelliklerdir. Bu ve benzeri özellikler kişileri yaşamlarında karşılaştıkları stres faktörleri ve travmalara karşı koruyucu bir etki göstermektedir. İşte bu koruyucu etki psikolojik dayanıklılık olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik dayanıklılık özünde kişinin olumsuz yaşam olaylarına karşı gösterdiği uyum becerisidir. Her insanın yaşamında olumsuz deneyimler mutlaka olacaktır, önemli olan bu deneyimleri değerlendirmek ve sonunda kabul edip buna uyum sağlamaktır.

Bilimsel anlamda ise psikolojik dayanıklılık; yaşanan zorluklardan sonra istendik bir sonuca götüren sağlıklı bir uyum sürecinin gelişimi ve işlevsel halde

kalması olarak tanımlanır. Aynı zamanda bu gelişim ve işlevselliğin kalıcı olabilmesi için gereken kapasite, karakteristik ve kaynakların bir toplamıdır. Psikolojik dayanıklılık hem akut hem de kronik stresli yaşam olayları için geçerlidir (Bonanno ve ark., 2015).

Psikolojik dayanıklılığın gelişebilmesi için koruyucu mekanizmaların var olması gerekmektedir. Bu mekanizmalar yaşamdaki kriz olaylarında kişinin tepkisinin dolaylı ve doğrudan olarak olumlu bir şekilde etkilemeye yardımcı olmaktadır. Bu koruyucu mekanizmalar risk durumunun etkisini azaltmakta, olumsuz zincirleme tepkileri yok etmekte veya azaltmakta, öz etkililik sağlanmasına veya devam ettirilmesine yardımcı olmakta ve yeni olanaklar için yer açmaktadır. Bahsedilen bu mekanizmalar hem bireysel hem de sosyal boyutta kendini göstermektedir. Bireysel boyutta kendini gösteren koruyucu mekanizmalar, destekleyici aile ortamı ve sosyal destek, kişinin baş etme becerileri ve kişilik özellikleri olarak sıralanabilir.

Destekleyici bir aile ortamı özellikle çocuklarda olmak üzere tüm yaş gruplarından psikolojik dayanıklılığa en güçlü katkıyı veren mekanizmalardan biridir. Bu destekle bağlantılı olarak psikolojik dayanıklılık ile güvenli bağlanma arasında da bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Güvenli bağlanma kişinin, ebeveynleri ve/veya kendisine bakım verenler ile kurduğu bağın güven odaklı olduğunu ifade etmektedir. Sağlıklı bağlanma geliştirmiş olan bireylerin psikolojik dayanıklılığa daha fazla sahip olduğu görülmektedir.

Sosyal destek ise her yaş, alan, kültür ve risk faktörlerinde temel koruyucu mekanizmalardandır. Sosyal destek eksik olduğunda kişinin olumsuz yaşam olayları karşısında daha çok travma yaşadığı ve tepkilerinin daha yıkıcı olduğu bilinmektedir. Kişi, bir kriz durumunda veya risk durumunda etrafında yardım ve destek isteyebileceği insanların olduğunu düşünürse kendini olumsuz olaylara karşı daha güvende hissedecekleri açıktır. Kişilerin sosyal ağları içindeki kişiler, bu kişilerle kurulan sağlıklı ilişkiler ve yardımlaşma psikolojik dayanıklılığı artırma özelliği taşımaktadır.

Sosyal düzeyde koruyucu mekanizmalar, eğitim, etnik köken ve kültür, sosyo-ekonomik statü olarak sıralanabilir.

Eğitim, kişilerin sahip olduğu başarı algısı ile ilgili olduğu için ve eğitim hayatındaki başarısızlık olumsuz olarak değerlendirildiği için psikolojik dayanıklılığı etkilemektedir. İyi bir eğitim almış ve kendisini başarılı gören ve çevresinden de başarılı olduğu yönünde geri bildirim alan kişilerin öz yeterlilikleri ve güvenleri; dolayısıyla olumsuz olaylar karşısında psikolojik dayanıklılıkları daha yüksektir.

Etnik köken ve kültür de koruyucu bir mekanizma olarak işlev gösterebilir. Kültürel değerler ve kişilerarası ve toplumsal ilişkideki kültürel ve etnik bağlar kişiler için kriz durumlarda oldukça faydalı bir kaynak olabilir. Kültür, kişilerin kriz, travma veya risk durumlarında tinsel tepkileri için destekleyici bir mekanizma olabilir. Kültürel bağlar ve bazı kültürlerde var olan güçlü dayanışma ilişkileri kişilerin psikolojik dayanıklılıklarını artırmaktadır.

Sosyoekonomik statü, sabit bir gelire ve maddi kaynaklara sahip insanların psikolojik olarak daha dayanıklı olmalarını sağlamaktadır.

Risk durumları, travma, kriz ve olumsuz yaşam olayları deneyimlemiş olan çocuk ve ergenlere yardım edilmesinde psikolojik dayanıklılık önemlidir. Çocuk ve gençlerdeki psikolojik dayanıklılık onlara baş etme becerileri kazandırma, temel ihtiyaçlarını karşılama, aidiyet duygusuna sahip olmalarını sağlama, sağlıklı öğrenme ortamı sunma ve özgüven ile öz yeterliliklerini geliştirmek ile aktif hale getirilebilir. Travmatik olaylarla karşılaşmış çocuk ve gençler; içsel ve dışsal bir takım kaynakları kullanarak psikolojik dayanıklılık ile bu durumlarla mücadele edebilir hale gelebilmektedir. Bu kaynaklar sosyal (destekleyici yetişkinlerle ilişki), duygusal (duygularının farkında olma ve ifade etme), bilişsel (bakış açısı geliştirme) ve hedef odaklı eylemdir (fırsatlar yaratmak). Yapılan araştırmalar ebeveynleri ve/veya bir aile üyesi ile sevgi dolu ve destekleyici ilişkisi olan çocuk ve ergenlerin psikolojik dayanıklılığı en yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Ayrıca ergenlerde sağlıklı akran ilişkileri, destekleyici arkadaşlıklara sahip olma da psikolojik dayanıklılığı

artırmaktadır. Çocuk ve ergenlere göre yetişkinlikteki psikolojik dayanıklılık biraz daha farklıdır. Yetişkinlerin, baş etme becerileri geliştirmek için daha fazla zamanı olmuştur. Ayrıca belli bir yaşam deneyimi biriktirmiş olan yetişkinlerde psikolojik dayanıklılığı sağlamak bir miktar daha zor olabilmektedir. Yetişkinler için sosyal destek, anlam yaratma, toplum desteği ve tinsellik psikolojik dayanıklılık konusunda öne çıkmaktadır. Duyguların tanınması, öz saygının oturmuş olması, stresli yaşam olayları ile daha önce mücadele edilmiş olması yetişkinlikteki dayanıklılığı kolaylaştırıcı faktörlerdir. Buna karşılık sürekli devam eden ve kronik hale gelen riskler ve zorluklar zaman içinde kişilerin baş etme becerilerini etkisiz hale getirebilir.

Psikolojik dayanıklılık; yaşadıkları zorlu veya olumsuz deneyimleri ile kişiler için büyüme ve gelişme sağlayabilir, çocuklukta ve ergenlikte yaşanan psikolojik sorunlara sahip olmak kişinin psikolojik iyilik halini, uyumunu ve yetişkinlikte sağlıklı ilişkiler kurmasını engellemez, psikolojik dayanıklılık gelişiminde ebeveynle olan ilişki temel noktadır, ama akran ilişkileri, akıl hocalığı ve destekleyici romantik ilişkilerde yetişkinlikte dayanıklılığı artırıcıdır.

Tüm bu bilgiler ışığında güvenli bağlanma geliştiren katılımcıların, psikolojik sağlamlılık geliştirdikleri görülmüş ve etki eden faktörler şu şekilde sıralanmıştır: güvenli bağlanma geliştirmeleri, travma sonrası (kurum bakımı sistemine dahil olma ve babakaybı ve şiddet) anne ile devam eden ilişkileri, aile üyelerinden biri ile devam eden bağlarının olması, eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik statüleri.

Güvensiz bağlanma geliştiren katılımcıların psikolojik sağlamlılık geliştirdikleri görülmüş ve etki eden faktörler şu şekilde sıralanmıştır: travma sonrası (kurum bakımı sistemine dahil olma ve babakaybı ve şiddet) anne ile devam eden ilişkileri, aile üyelerinden biri ile devam eden bağlarının olması, eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik statüleri, eşlerinin aile üyelerinden gördükleri sosyal destek ve kültürel etki ile dayanışma ilişkileri.

Psikolojik dayanıklılık için yapılacak müdahaleler bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmalı ve çalışılan grubun özel ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Kurum

bakımı deneyimi olan bireyler alanında birey, aile, okul ve toplum seviyelerinde koruyucu mekanizmalar harekete geçirilmelidir. İşe yarayan baş etme mekanizmaları kazandırma, toplum birliği ve bilinci sağlama, öz yeterlilik sağlama, ebeveyn etkililiği geliştirme, aile ilişkilerini geliştirme, yaşam becerileri eğitimi, olumlu duygular oluşturma, danışmanlık, sosyal destek gibi mekanizmaların harekete geçirilmesi için sosyal hizmet müdahalelerinin etkili bir biçimde uygulanabilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

ÖZET

Çocukluk Çağında Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma Stillerinin ve Aile İlişkilerinin İncelenmesi

Bu araştırmada, çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin ve aile ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Kurum bakımı sisteminde yetişen çocukların gelişimleri hem ruhsal hem de sosyal yönden olumsuz etkilenmektedir. Kurum bakımı sistemi çocukların sadece çocukluk dönemi gelişimlerini olumsuz yönde etkilememekte, aynı zamanda ileriki yaşamlarında sosyal ilişkilerini, duygusal ilişkilerini ve ruhsal durumlarını da olumsuz olarak etkilemektedir. Özellikle çocukluk döneminde oluşan bağlanma stiline, bireyin tüm yaşamındaki etkileşimlerini ve ilişkilerini belirlemesi kurum bakımı sisteminde yetişmiş bireylerin bağlanma stillerinin belirlenmesini önemli hale getirmektedir. Bu araştırmada karma yöntem kullanılmış olup, çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stilleri nicel yöntemle, bağlanma stilleri ve aile ilişkilerinin derinlemesine incelenmesi ise nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel bölümü toplam 144 kişiye, nitel yöntemle gerçekleştirilen bölümü ise 8 kişi ile gerçekleştirilmiştir.

Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin saptanması ve bu bireylerin eşleri ve çocukları ile olan ilişkilerinin derinlemesine incelenmesi ve aile ilişkilerinin nasıl olduğunun keşfedilmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile ilişkileri, bağlanma stili, kurum bakımı deneyimi olan birey

SUMMARY

Investigation on Family Relations and Attachment Styles of Married Individuals Experienced Institutional Care in Childhood

This study is aimed to investigate family relations of individuals who experienced institutional care according to their attachment styles.

Social and mental developments of children who grew up in institutional care system are affected negatively. Institutional care affects childhood negatively but also it affects social relations, emotional relations and mental states as well in adulthood. Attachment style developed in childhood defines all relations and interactions in life because of that attachment styles of individuals who experienced institutional care becomes a very important issue. In this study attachment styles of individuals will be determined by quantitative method and then family relations of individuals who have insecure attachment styles will be thoroughly investigated by qualitative method.

The problem of this study is consist of determining attachment styles of individuals who experienced institutional care, investigating thoroughly the relations between spouses and children of individuals who experienced institutional care and discovering their family relations.

Keywords: Attachment style, family relations, individuals who experienced Institutional care,

KAYNAKLAR

- ABUKAN, B., YILDIRIM, F. (2017). Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin bir biçimi olarak erken evlilikleri önlemek için kadınların güçlendirilmesi. *Journal of International Social Research*, 10(53): 425-432.
- AIKU NET (2005, March). Summary of the budget for child maltreatment prevention measure in 2005 (proposal). Information retrieved in September, 2008 from http://www.aiiku.or.jp/aiiku/jigyo/contents/topics/tp0503/tp0503_2.htm
- AİNSWORTH, M. D. S., MARVIN, R. S. (1995). On the shaping of attachment theory and research: An interview with Mary D. S. Ainsworth (Fall 1994). *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 60, 3–21. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-5834.1995.tb00200.x>
- AİNSWORTH, M. D. S., BLEHAR, M. C., WATERS, E., WALL, S. N. (2015). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Psychology Press.
- ALONSO–ARBİOL, I., SHAVER, P. R., YÁRNOZ, S. (2002). Insecure attachment, gender roles, and interpersonal dependency in the Basque Country. *Personal relationships*, 9(4): 479-490.
- ALPTEKİN, D. (2014). Çelişik duygularda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sorgusu: üniversite gençliğinin cinsiyet algısına dair bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32): 203-211.
- ANGHEL, R. (2011). Transition within transition: How young people learn to leave behind institutional care whilst their carers are stuck in neutral. *Children and Youth Services Review*, 33: 2626-2531.
- AKAYGÜN, S. (2002). Yalnız Ebeveynler. 5(46), 24-26.
- AKYÜZ, E. (1988). Medeni Kanun İle Sosyal Hizmetler Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20 (1-2): 409-420.
- ARIKAN, Ç., DUYAN, V., KARAGÖZ, F. (2002). *Aile ve Sosyal Hizmetler: 2001 Yılı Aile Raporu*. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- ARMSTRONG, T. (2008). *The Human Odyssey: Navigating the Twelve Stages of Life*. Sterling: New York.
- ASPB. (2014). Evlat Edinme. <https://www.cocukhizmetleri.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme> Erişim Tarihi: 31.07.2018

- BAKİ, A. ve GÖKÇEK, T. (2012) Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42): 01-21.
- BARAN, G., AKTAŞ, Y. (1997). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki baba yoksunluğu olan ve olmayan çocuklarda cinsiyet rolleri kalıp yargılarının gelişimi. *Eğitim ve Bilim*, 21(105): 83-90.
- BARTHOLOMEW, K., HOROWITZ, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2): 226-244.
- BAYOĞLU, A. S., PURUTÇUOĞLU, E. (2010). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin gelecek beklentileri ve sosyal destek algıları. *Kriz Dergisi*, 18(1): 27-39.
- BELL, S. M., AINSWORTH, M. D. S. (1972). Infant crying and maternal responsiveness. *Child Development*, 43: 1171 -1190.
- BLAKELY, T. J., DZIADOSZ, G. M. (2015). Application of attachment theory in clinical social work. *Health and Social Work*, 40(4): 283-289.
- BONANNO, G. A., ROMERO, S. A., KLEIN, S. I. (2015). The Temporal Elements of Psychological Resilience: An Integrative Framework for the Study of Individuals, Families, and Communities. *Psychological Inquiry*, 26: 139-169.
- BOWLBY, J. (1951). Maternal care and mental health. Geneva: World Health Organization.
- BOWLBY, J. (1969). Attachment and Loss, Vol. I: Attachment. New York: Basic Books.
- BOWLBY, J. (1973). Attachment and Loss Volume II Separation Anxiety and Anger: USA
- BOWLBY, J. (1977). The Making and Breaking of Affectional Bonds: I. Aetiology and Psychopathology in the Light of Attachment Theory.
- BOWLBY, J. (1980). Attachment and Loss: Volume III. Loss New York, Basic Books.
- BOWLBY, J. (2012) Bağlanma. Çev; Soylu, T.V. Pinhan Yayıncılık: İstanbul
- BRETHERTON, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental psychology*, 28(5), 759.
- BROWN, L. S., WRIGHT, J. (2001). Attachment theory in adolescence and its relevance to developmental psychopathology. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 8: 15-32.
- BRUCE, J., TARULLO, A. R., GUNNAR, M. R. (2009). Disinhibited social behavior among internationally adopted children. *Development and Psychopathology*, 21(1), 157-171. doi:10.1017/S0954579409000108.

- BURCU, E., YILDIRIM, F., SIRMA, Ç. S., SANIYAMAN, S. (2015). Çiçeklerin kaderi: Türkiye’de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (73), 63-98.
- CAMRAS, L. A., PERLMAN, S. B., WISMER FRİES, A. B., POLLAK, S. D. (2006). Post-institutionalized Chinese and Eastern European children: Heterogeneity in the development of emotion understanding. *International Journal of Behavioral Development*, 30(3), 193–199. doi:10.1177/0165025406063608.
- CANKURTARAN ÖNTAŞ, Ö. (1998). Kurum bakımı deneyimi olan genç yetişkinlerin sosyal destek sistemleri ve ruh sağlığı durumları. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- CELENK, O., VİJVER, F. J. R. ve GOODWIN, R. (2011) Relationship satisfaction among Turkish and British adults. *International Journal Of Intercultural Relations*, 35: 628-640.
- CİHAN, Ü., KARAKAYA, H. (2017). Yaşantısal bir aile terapisti: Virginia Satır. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10): 70-89.
- COLLINS, N.L., READ, S.J. (1990), Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (4): 644-663.
- CRESWELL, J., PLANO CLARK, V.(2014) Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi. (Çev. Ed. Dede, Y. Ve Demir, S. B.) 2. Baskı. Anı Yayıncılık: Ankara.
- CYR, C. A., EUSER, E. M., BAKERMANS-KRANENBURG, M. J., VAN IJZENDOORN, M. H. (2010). Attachment insecurity and disorganisation in maltreating and high-risk families: A series of meta-analyses. *Development and Psychopathology*, 22, 87–108.
- ÇAMUR DUYAN, G. (2000). Aile İşlevleri ile Ailenin Sosyal, Demografik ve Ekonomik Nitelikleri ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- ÇELİKKALELİ, Ö., AVCI, R. (2016). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerine göre bağlanma biçimlerinin incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research* (ISSN: 2148-2896), 4(7): 103-125.
- CILGA, İ. (1989). Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları. Ankara: Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
- ÇİVİ, S., ALTUHUL, S., YAYCI, M. (1993). 7-12 Yaş yuva çocukları ile aile çocuklarının psiko-sosyal davranışları. *Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Dergisi*, 3 (1): 16-19.
- ÇOCUK KORUMA KANUNU. (2005). T.C. Resmi Gazete, 5395, 03.07.2005.

- DALEN, M. (2001). School performances among internationally adopted children in Norway. *Adoption Quarterly*, 5(2), 39–57.
- DAMARLI, Ö. (2006). Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Stilleri Ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişki. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- DARLİNG, N., STEİNERBERG, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496.
- DELHAYE, M., KEMPENAERS, C., BURTON, J., LİNKOWSKI, P., STROOBANTS, R., GOOSSENS, L. (2012). Attachment, parenting, and separation–individuation in adolescence: a comparison of hospitalized adolescents, institutionalized delinquents, and controls. *The Journal of genetic psychology*, 173(2), 119-141.
- DEMİRİLİK, S. (2000). Korunmaya muhtaç gençlerin topluma kazandırılmasında yetiştirme yurtları. *D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 15(2): 137-152.
- DOBRVA-KROL, N. A., VAN IJZENDOORN, M. H., BAKERMANS-KRANENBURG, M. J., JUFFER, F. (2010). The importance of quality of care: Effects of perinatal HIV-infection and early institutional rearing on preschoolers' attachment and indiscriminate friendliness. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52, 1368–1376.
- DUYAN, V. (2001). Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler Ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. Sosyal Hizmet Sempozyumu, 16-18 Ekim 1996 Ankara. Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Sosyal Hizmet. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını: Ankara. s.: 248-264.
- DUYAN, V. (2003). Aileye Yönelik Planlı Müdahale Sürecinin Aşamaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 14(1), 41-61.
- DUYAN, V. (2010). Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, 16: Ankara.
- DUYAN, V., YOLCUOĞLU, İ. G., ARTAN, T. (2014). Dünü, Bugünü, Yarınıyla İnsan Anlamak (İnsan Davranışının Kökenleri Ve Sosyal Çevrenin Etkileri). Nar Yayınları: İstanbul.
- DUYAN, V., ÖZGÜR BAYIR, Ö. (2016). Sosyal Hizmete Giriş: Öğrenciler ve Uygulayıcılar için Bir Rehber. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- EĞİNLİ, T. A. (2009). Çalışanlarda iş doymu: Kamu ve özel sektör çalışanlarının iş doymuna yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3): 35-52.
- EKŞİ, A. (1990). Çocuk, Genç, Ana Babalar. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- ELMACI, D. (2010). Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları, *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8) 4, 949-970.
- ERGİN-GÜÇLÜ, N. (2008). Evli ve Boşanmış Kişilerin Evlilik Uyumu ve Cinsiyetçilik Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- EROL ve ŞİMŞEK.(2008) Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; Ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19 (3): 235-246.
- FLETCHER, D., SARKAR, M. (2013). Psychological resilience: A review and critique of definitions, concepts, and theory. *European Psychologist*, 18(1), 12.
- FRALEY, R. C. (2014). A brief review of adult attachment theory and research. Retrieved from <https://internal.psychology.illinois.edu/~rcfraley/attachment.htm>
- GANDER, M. J., GARDİNER, H. W. (1998). Çocuk ve Ergen Gelişimi. O. Bekir (Ed.). Ankara: İmge Kitabevi.
- GİDDENS, A. (2005). Sosyoloji. C. Güzel (Haz.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GÖKÇEARSAN ÇİFCİ, E., YÜCEER KARDEŞ, T., YANARDAĞ, M. Z., AKGÜN, R. (2016). Türkiye’de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş ve yaşam doyumlarının incelenmesi üzerine bir araştırma: Ankara ili örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (37): 9-31.
- GÖKÇEK, T., BABACAN, F. Z., KANGAL, E., ÇAKIR, N., KÜL, Y. (2013). 2003-2012 yılları arasında Türkiye’de karma araştırma yöntemiyle yapılan eğitim çalışmalarının analizi. *International Journal of Social Science*, 6(7), 435-456.
- GRAHAM, L. (2008). The neuroscience of attachment. Retrieved from <http://lindagraham-mft.net/pdf/wisibrainbulletin-4-6.pdf>
- GRIFFİN, D. W., VE BARTHOLOMEW, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 67(3): 430-445.
- GUNNAR, M. R., BRUCE. J., GROTEVANT, H. D. (2000). International adoption of institutionally reared children: Research and policy. *Development and psychopathology*, 12(4): 677-693.
- GÜLERCE, A. (2007). Dönüşümsel Aile Modeli ve Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- GÜLTEKİN AKDUMAN, G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1): 121-138.

- GÜRSOY, F., COŞKUN, T. (2004). Geniş ailede ve çekirdek ailede yaşayan çocukların aile ortamını algılamalarının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*,15(2): 17-30.
- HABER, R. (2002). Virginia Satir: An integrated, humanistic approach. *Contemporary Family Therapy*, 24(1): 23-34.
- HAZAN, C., SHAVER, P. (1987). Romantic lover conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3): 511-524.
- HAZAN, C., SHAVER, P. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- HERREROS, F. (2009). Attachment security of infants living in a Chilean orphanage. Poster presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development, Denver, CO.
- HIRAMOTO, Y. (2000). Abused children in child care centers: Support methods. *Japanese Journal of Child Abuse and Neglect*, 2, 203-210.
- İL, S. (2001). Aile Yaşamı ve Gereksinimler. V. Duyan ve A. M. Aktaş, (Ed.). Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları (139-145). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.
- İNCE, E. (2013). Kayseri İli'nde Kurum Bakimında Olan 6-14 Yaş Grubu Korunmaya Muhtaç Çocukların Ruhsal Uyum Durumları. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- İNCE, Z., KASAPOĞLU, A., SEZEK, S. (2014). Korunmaya muhtaç kimsesiz çocukların devam ettikleri okulların yöneticilerinin bu çocukların sorunlarına ve sorunların çözümlerine yönelik mesleki donanımları. *Eğitim Bilimleri Dergisi / Journal of Educational Sciences*, 39: 97-119.
- JANSEN, C., HARRİS, O. (1986). Family Treatment in Social Work Practice. Itasca, IL: Peacock.
- JAPAN MINISTRY OF HEALTH, LABOUR AND WELFARE, EQUAL EMPLOYMENT, CHILDREN AND FAMILIES BUREAU, GENERAL AFFAIRS DIVISION (2009). Survey on children in children's nursing homes 2008. Retrieved from <http://www.mhlw.go.jp/toukei/list/69-19.html>.
- JENSEN, A. R. (1974). Cumulative deficit: A testable hypothesis? *Developmental Psychology*, 10(6), 996-1019.
- JOHNSON, L. C. (1998). *Social Work Practice: A Generalist Approach*. USA: Allyn and Bacon.

- JUFFER, F., VAN IJZENDOORN, M. H. (2005). Behavior problems and mental health referrals of international adoptees: A meta analysis. *Journal of the American Medical Association*, 293(20), 2501–2515. doi:10.1001/jama.293.20.2501.
- JULIAN, M. M. (2013). Age at adoption from institutional care as a window into the lasting effects of early experiences. *Clinical child and family psychology review*, 16(2), 101-145.
- KANER, S. (2003). Aile Destek Ölçeği: Faktör yapısı, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(1): 57-72.
- KARATAŞ, K. (2001) : “Toplumsal Değişme ve Aile”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Sayı: 2, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayını, Ankara
- KARATAŞ, K. (2007). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(2), 7-19.
- KARATAŞ, Z. (2017). Bağlanma kuramı açısından kurum bakımının çocuklar üzerindeki etkileri. *Journal of International Social Research*, 10(54): 867-875.
- KESEN, N. F., KARAKUŞ, Ö., DENİZ, M. (2012). Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların kuruluşa geliş nedenlerinin incelenmesi. *Journal of Society and Social Work*, 23(1).
- KESEN, N. F., DAŞBAŞ, S. (2015). Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu deneyimi olan yetişkinlerde şiddet eğilimi üzerine bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2): 73-86.
- KIRST-ASHMAN K. K., HULL G. H. (1999). *Understanding Generalist Practice*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.
- KOBAK, R. ve SCREEY, A. (1988) Attachment in Late Adolescence: Working Models, Affect Regulation, and Representations of Self and Others *Child Development*, 59 (1): 135-146.
- KOREV. (2017). Koruyucu Ailelik Nedir. <http://www.korev.org.tr/sayfa/koruyucu-ailelik-nedir.html> Erişim Tarihi: 31.07.2018
- KOŞAY, A. (2013) Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- KÖKNEL, Ö. (2001). *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*. Altın yayınları: İstanbul.

- KREPPNER, J. M., RUTTER, M., BECKETT, C., CASTLE, J., COLVERT, E., GROOTHUES, C. (2007). Normality and impairment following profound early institutional deprivation: A longitudinal follow-up into early adolescence. *Developmental Psychology*, 43(4), 931–946. doi:10.1037/0012-1649.43.4.931.
- LEBOW, J. L. (2014). Whither family therapy: Alive and flowering amidst the challenges. *Family process*, 53(3): 365-370.
- MACLEAN, K. (2003). The impact of institutionalization on child development. *Development and Psychopathology*, 15(4), 853–884.
- MASTERSON, J. F. (2008). Bağlanma Kuramı Nörobiyolojik Kendilik Gelişimi Açısından Kişilik Bozuklukları. Litera Yayıncılık: İstanbul.
- MESMAN, J., EMMEN, R. A. G. (2013). Mary Ainsworth's legacy: A systematic review of observational instruments measuring parental sensitivity. *Attachment & Human Development*, 15, 485–506. <http://dx.doi.org/10.1080/14616734.2013.820900>
- MİKULİNCER, M., SHAVER, P. R. (2007). Attachment in adulthood. New York: Guilford Press.
- MİLLS-KOONCE, W. R., APPEYARD, K., BARNETT, M., DENG, M., PUTALLAZ, M., COX, M. (2011). Adult attachment style and stress as risk factors for early maternal sensitivity and negativity. *Infant mental health journal*, 32(3), 277-285.
- MİNER, J. B. (1992). Industrial/Organizational Psychology. Mcgraw-Hill Book Company: England.
- MİNUCHİN, S. (1974). Families and Family Therapy. Harvard University Press: Cambridge, MA.
- MUHAMEDRAHİMOV, R. J., NİKİFOROVA, N. V., PALMOV, O. I., GROARK, C. J., MCCALL, R. B. (2005). Characteristics of children, caregivers, and orphanages for young children in St. Petersburg, Russian Federation. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26: 477-506.
- MURDOCK, L. N. (2014). Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları, Olgu Sunumu Yaklaşımıyla. Çev. Ed. Akkoyun F. 2. Baskı. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- NEUMAN, J.W. (2007) Social Reseach Methods, Qualitative and Quantitative Approaches
- NİENSTEDT, M., WESTERMANN, A. (1998). Pflegekinder. Psychologische Beitræge zur Sozialisation von Kindern in Ersatzfamilien [Foster children]. Muenster: Votum.
- NOWACKI, K., SCHOELMERICH, A. (2010). Growing up in foster families or institutions: Attachment representation and psychological adjustment of young adults. *Attachment & human development*, 12(6), 551-566.

- O'CONNOR, T. G. (2003). Early experiences and psychological development: Conceptual questions, empirical illustrations, and implications for intervention. *Development and Psychopathology*, 15(3), 671–690. doi:10.1017.S0954579403000336.
- OGNİBENE, T., COLLİNS, N.L. (1998). Adult attachment styles, perceived social support and coping strategies. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(3), 323–345.
- OHSHIRO, Y. (2005). Jidou yougo shisetsu no kodomo no weru bi-ingū [Well-being of the children at child care institutions]. In S. Hatanaka (Ed.), *Kodomo no weru biingū: Kodomo no “kenkou” wo jitsugen suru shakai wo mezashite* [Child well-being: Aiming at a society that realizes child health and happiness] Gendai no Esupuri, 453: 130–139.
- ÖKTEM, P. (2004). Sosyolojide nitel araştırma geleneğinin tarihçesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- ÖNDER, M. S., ve İNAK, A. (2018). Geçmişte kurum bakım hizmeti alanların şiddet görme durumları ve bakım hizmeti algıları: Bingöl örneği. *Journal of Social Sciences Institute/Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15): 195-210.
- ÖNGİDER, N. (2013). Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (2): 140-161.
- ÖNTAŞ CANKURTARAN, Ö. (1998) Kurum Bakımı Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Sosyal Destek Sistemleri ve Ruh Sağlığı Durumları. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZABACI, N. ve ERKAN, Z. (2014). Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış. 2. Baskı. Pegem Akademi: Ankara.
- ÖZGÜR, Ö. (2011). Kurum bakımı altındaki çocukları anlamak ve onlarla çalışmak: Bağlanma teorisinden bir bakış. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6 (1): 96-106.
- ÖZGÜVEN, İ. E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.
- ÖZMEN, B., (1989). Annesiz Veya Babasız Büyüyen Beş–Sekiz Yaş Çocuklarının Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- ÖZTEKİN, Ö. E. (2010). Eş Seçiminde ve Evlilik Uyumunda Bağlanmanın Rolü. (Editör: Tarık Solmuş). *Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi Türkiye Bağlanma El Kitabı*. Sistem Yayıncılık: İstanbul. s:319-325.
- PALACIOS, J., S'ANCHEZ-SANDOVAL, Y. (2005). Beyond adopted/non-adopted comparisons. In D. Brodzinsky & J. Palacios (Eds.), *Psychological issues in adoption: Research and applications*. Westport, CT: Greenwood. 115–142.

- PALAK, D., WALLS, R. T. (2009). Teachers' beliefs and technology practices: A mixed-methods approach. *Journal of Research on technology in Education*, 41(4): 417-441.
- PEDERSEN, F. A., RUBENSTEIN, J. L., YARROW, L. S. (1979) Infant Development In Father-Absent Families. *Journal of Genetic Psychology*, 135, 51-61.
- RAJECKI, D. W., LAMP, M. F., OBSMASCHER, P. (1978). Toward a general theory of infantile attachment: a comparative review of aspects of the social bond. *Brain and Behavioral Sciences*, 1: 417-436.
- RHOLES, W.S., SIMPSON, J.A., FRIEDMAN, M. (2006). Avoidant attachment and the experience of parenting. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(3): 275-285.
- ROGERS, C.R. (1965). Client-centered therapy. Houghton Mifflin Company: Boston.
- ROISMAN, G.I., HOLLAND, A., FORTUNA, K., FRALEY, R.C., CLAUSELL, E., CLARKE, A. (2007). The Adult Attachment Interview and self-reports of attachment style: An empirical rapprochement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(4), 678-697.
- RUTTER, M. (1981). Stress, coping and development: Some issues and some questions. *Journal of child psychology and psychiatry*, 22(4), 323-356.
- RUTTER, M. (1995). Clinical implications of attachment concepts: Retrospect and prospect. *Journal of child psychology and psychiatry*, 36(4): 549-571.
- RUTTER, M., O'CONNOR, T. G., (2004). The english and romanian adoptees (Era) Study Team. Are there biological programming effects for psychological development? Findings from a study of Romanian adoptees. *Developmental Psychology*, 40(1): 81-94. doi: 10.1037/0012-1649.40.1.81.
- RUTTER, M., SONUGA-BARKE, E. J., BECKETT, C., CASTLE, J., KREPPNER, J., KUMSTA, R. (2010). Deprivation-specific psychological patterns: Effects of institutional deprivation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 75(1): 1-250.
- SAK, R., ŞAHİN SAK, İ. T., ATLI, S., ŞAHİN, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3): 972-991.
- SATIR, V. (2001). İnsan Yaratmak, Aile Terapisinin Başyapıtı. Beyaz Yayınları: İstanbul.
- SCHLEIFFER, R. (2001). Der Heimliche Wunsch nach Nähe: Bindungstheorie und Heimerziehung. Beltz Juventa: Münster.

- SOENENS, B., VANSTEENKÏSTE, M., LUYCKX, K., GOOSSENS, L. (2006). Parenting and adolescent problem behavior: An integrated model with adolescent self-disclosure and perceived parental knowledge as intervening variables. *Developmental Psychology*, 42, 305–318.
- SOLMUŞ, T. (2010). Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi Türkiye Bağlanma El Kitabı. Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- SOLMUŞ, T. (2011). Çift, Evlilik ve Aile Terapisi. Doruk Yayıncılık: İstanbul.
- SOSYAL HİZMETLER KANUNU. (1983). T.C. Resmi Gazete, 2828, 24.05.1983.
- SOYSAL, A. Ş. ve İŞERİ, E. (2010). Bebeklerde Bağlanmanın Gelişimi ve Belirlenmesi/ Değerlendirilmesi. (Editör: Tarık Solmuş). Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi Türkiye Bağlanma El Kitabı. Sistem Yayıncılık: İstanbul. s: 26-34.
- STEELE, M., STEELE, H., JIN, X., ARCHER, M., HERREROS, F. (2009). Effects of lessening the level of deprivation in Chinese orphanage settings: Decreasing disorganization and increasing security. Paper presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development, Denver, CO.
- STOHLER, R., STORO, J., VINCENT, D., WADE, J., SCHRÖER, W., ZELLER, M., KÖNGETER, S. (2008). Young people's transitions from care to adulthood: international research and practice. Jessica Kingsley Publishers:USA.
- SUNAR, D., YAZGAN, Y. (2015). Yuvada Sulh, Yurtta Sulh! Erken Çocukluktan Barış'a Bir Yol Var mı? AÇEV Yayınları: İstanbul.
- SÜMER, N. ve GÜNGÖR, D. (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43): 71-106
- SÜMER, N., GÜNDOĞDU AKTÜRK, E., HELVACI, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25): 42-59.
- SÜMER, N., GÜNDOĞDU AKTÜRK, E., HELVACI, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- ŞAHİN, D. (2010). Okulda Bağlanma: Çocuk-Öğretmen Bağlanması. (Editör: Tarık Solmuş). Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi Türkiye Bağlanma El Kitabı. Sistem Yayıncılık: İstanbul. s:218-229.
- ŞENDİL, G. (2010). Bağlanma ve Ebeveynlik Tarzları. (Editör: Tarık Solmuş). Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi Türkiye Bağlanma El Kitabı. Sistem Yayıncılık: İstanbul. s:142-158.

- ŞENER, A., TERZIOĞLU, G. (2008). Arkadaşlık İlişkilerinin Evlilik Uyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. (Elektronik Sürüm). *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-dergisi*. Erişim: 01 Nisan 2018, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/arkadaslikiliskilerievlilikuyumu.pdf>
- ŞİMŞEK, H. ve YILDIRIM, A. (2011) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık: Ankara
- TAN, T. X., MARFO, K., DEDRICK, R. F. (2007). Special needs adoption from China: Exploring child-level indicators, adoptive family characteristics, and correlates of behavioral adjustment. *Children and Youth Services Review*, 29(10): 1269–1285. doi: 10.1016/j.childyouth.2007.05.001.
- TOMANBAY, İ. (1999). Sosyal Çalışma Sözlüğü, Ankara: Selvi Yayınevi.
- TORUN, F., 1986, Çocuk Yuvalarında Kalan Dokuz-On Yaşlarındaki Korunmaya Muhtaç Çocukların Aile Bireylerini Ve Aile İlişkilerini Algılamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK), (2018). İşgücü İstatistikleri, Eylül 2018. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27698>. Erişim Tarihi: 18.12.2018.
- TÜRKÇAPAR, M. H. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı. *Klinik Psikiyatri*, 2, 247-253.
- ULUĞTEKİN, S. (1993). Çocuk Yuvaları: Uygulamanın Son Araştırmalar Işığında Değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 11(1-2-3): 35-55.
- ULUĞTEKİN, S. (2001). Yirminci Yüzyılda Türkiye'nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler. V. Duyan ve A. M. Aktaş, (Ed.). Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları (7-19). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.
- ÜSTÜNER, S., EROL, N., ve ŞİMŞEK, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3), 130-140.
- VAIZOĞLU, F. (2008). Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Davranışları ile Ebeveynlerinin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- VAN IJZENDOORN, M. H., PALACÍOS, J., SONUGA-BARKE, E. J., GUNNAR, M. R., VORRÍA, P., MCCALL, R. B., JUFFER, F. (2011). I. Children in institutional care: Delayed development and resilience. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 76(4), 8-30.
- VAN ROSMALEN, L., VAN DER HORST, F. C., VAN DER VEER, R. (2016). From secure dependency to attachment: Mary Ainsworth's integration of Blatz's security theory into Bowlby's attachment theory. *History of psychology*, 19(1), 22.

- VORRIA, P., PAPALIGOURA, Z., DUNN, J., VAN IJZENDOORN, M. H., STEELE, H., KONTOPOULOU, A. (2003). Early experiences and attachment relationships of Greek infants raised in residential group care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 1208–1220.
- YAVUZER, H. (2004). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YAZICI, E. (2013) Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18):494-525.
- YILDIRIM, A. (2005). Kurum Bakımında Olan ve Ailesi İle Birlikte Kalan 13-18 Yaş Arası Çocuklarda Sürekli Öfke İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Elazığ.
- YÖRÜKAN, T. (2011). Bağlanma ve Sonraki Yaşlarda Görülen Etkileri. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- YÜCEER, T. (2012). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- YÜKSEL, Z., ÖNCÜ, B. (2016). Geçmişte kurum bakımında kalmış bireylerin kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özellikleri ve bağlanma biçimlerinin incelenmesi. *Journal of Society & Social Work*, 27(2): 63-77.
- ZASTROW, C. (1999). The Practice of Social Work. CA: Brooks/Cole Publishing Co.
- ZASTROW, C. (2004). Introduction to Social Work and Social Welfare. Eight Edition. USA: Thomson Brooks/Cole.
- ZEANAH, C. H., SMYKE, A. T., KOGA, S., CARLSON, E., THE BEIP CORE GROUP (2005). Attachment in institutionalized and community children in Romania. *Child Development*, 76: 1015– 1028.

EKLER

Ek-1. Bilgilendirilmiş Olur Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ OLUR FORMU

Bu katıldığınız çalışma bilimsel bir araştırma olup, araştırmanın adı “Çocukluk Çağında Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma Stilleri ve Aile İlişkileri” dir. Bu araştırma bağlanma teorisi ve destekleyici kuram olarak Virginia Satir yaklaşımı doğrultusunda kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerinin saptanması ve aile ilişkilerinin incelenmesi ve bu bağlamda alana önerileriyle katkı sunması amaçlanmaktadır. Araştırmada sizin ile ilgili bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan bir anket ile toplanacaktır. Bu araştırmada yer almanız nedeniyle size hiçbir ödeme yapılmayacaktır. Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz. Size ait tüm bilgileriniz gizli tutulacaktır. Araştırmanın amaçları bilimsel amaçla kullanılacaktır.

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve sözlü olarak dinledim. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum, yazılı ve sözlü olarak bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar vermem için bana yeterli zaman tanındı. Bu koşullar altında, söz konusu araştırmaya ilişkin bana yapılan katılım davetini hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın büyük bir gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Bu formun imzalı bir kopyası bana verilecektir.

Gönüllünün,

Adı-Soyadı:

Tarih ve İmza:

Açıklamaları yapan araştırmacının,

Adı-Soyadı:

Görevi:

Adresi:

Tarih ve İmza:

Ek 2. Soru Kağıdı

1. BÖLÜM: SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

1-) Cinsiyetiniz?

1) Kadın () 2) Erkek ()

2-) Yaşınız/ Doğum Tarihiniz?

_____/_____/_____

3-) Eğitim Durumunuz?

1) Okuryazar değil ()

2) Okuryazar ()

3) İlkokul ()

4) Ortaokul ()

5) Lise ()

6) Ön Lisans ()

7) Lisans ()

8) Yüksek Lisans ()

9) Doktora ve üstü (..)

4-) Mesleğiniz? _____

5-) Kaç yıldır çalışıyorsunuz? _____

6-) Aylık gelirin nasıl değerlendiriyorsunuz? _____

7-) Yuva/yurtta ne kadar süre yaşadınız? _____

8-) Yuva/yurtta kalmaya başladığınızda kaç yaşındaydınız? _____

9-) Devlet tarafından korunma altına alınma nedeniniz nedir?

a) Anne ve babanın şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanması ()

b) Anne ve babanın fiziksel şiddet nedeniyle boşanması ()

c) Anne ve babanın aldatma nedeniyle boşanması ()

- d) Anne ve babadan herhangi birinde fiziksel ya da zihinsel bir rahatsızlığın olması nedeniyle boşanması ()
- e) Anne ve babanın zararlı alışkanlıklarının (alkol,kumar vb.) olması nedeniyle boşanması ()
- f) Anne ve ya babanın evi terk etmesi ()
- g) Ailenin maddi olanaksızlıkları ()
- h) Anne ve/veya babanın vefatı ()
- ı) Aile bireyleri ya da herhangi biri tarafından istismara (fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik) uğramak ()
- i) Suça itilmiş olmak ()
- j) Diğer (belirtiniz) _____

10-) Yuva ve/veya yurttaki geçirdiğiniz süre boyunca kaç bakıcı anneniz oldu?

11-) Yuva/yurttaki iken aile/yakınlarınız tarafından ziyaret edilme sıklığınız nedir?

12-) Yuva/yurttaki iken koruyucu aile/gönüllüler tarafından ziyaret edilme sıklığınız nedir?

13-) Kaç yıldır evlisiniz?

14) a) Kaçınıcı evliliğiniz? _____

b) Eşinizin kaçınıcı evliliği? _____

c) Diğer evliliğinizden çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane? _____

d) Eşinizin diğer evliliğinden çocuğu var mı? Varsa kaç tane? _____

15-) Eşinizle nasıl evlendiniz?

a) Görücü usulü, isteyerek()

b) Görücü usulü, istemeyerek()

c) Arkadaş ortamında, tanışarak()

d) Sosyal medyada tanışarak()

e) Anlaşıp, kaçarak()

f) Zorla kaçırılarak()

g) Diğer _____

16-) Eşinizle ne kadar süre görüşüp evlendiniz?

17-) Eşinizin yaşı nedir?

18-) Eşinizin eğitim durumu nedir?

a) Okuryazar değil()

b) Okuryazar()

c) İlkokul ()

d) Ortaokul ()

e) Lise ()

f) Ön Lisans ()

g) Lisans ()

h) Yüksek Lisans ()

ı) Doktora ve üstü()

19-) Eşinizin mesleği nedir?

20-) Eşinizin yuva ve ya yurt deneyimi var mıdır? (Yanıtınız “Hayır” ise 23. soruya geçiniz)

1) Evet ()

2) Hayır()

21-) Eşiniz yuva/yurtta ne kadar süre yaşamıştır?

22-) Eşiniz yuva/yurtta kalmaya başladığında kaç yaşındaydı?

23-) Eşinizin devlet tarafından korunma altına alınma nedeni nedir?

a) Anne ve babanın şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanması ()

b) Anne ve babanın fiziksel şiddet nedeniyle boşanması ()

c) Anne ve babanın aldatma nedeniyle boşanması ()

d) Anne ve babadan herhangi birinde fiziksel ya da zihinsel bir rahatsızlığın olması nedeniyle boşanması ()

- e) Anne ve babanın zararlı alışkanlıklarının (alkol,kumar vb.) olması nedeniyle boşanması ()
- f) Anne ve ya babanın evi terk etmesi ()
- g) Ailenin maddi olanaksızlıkları ()
- h) Anne ve/veya babanın vefatı ()
- ı) Aile bireyleri ya da herhangi biri tarafından istismara (fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik) uğramak ()
- i) Suça itilmiş olmak ()
- j) Diğer (belirtiniz)

24-) Eşinizin yuva ve/veya yurttta geçirdiği süre boyunca kaç bakıcı annesi oldu?

25-) Kaç çocuğunuz var?

26-) Çocuğunuzun/çocuklarınızın yaşı/yaşları kaçtır?

27-) Kaç yaşında çocuk sahibi oldunuz? (eşiniz/siz)

2. BÖLÜM: İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla

		1	2	3	4	5	6	7
1	Başkalarına kolaylıkla güvenemem.							
2	Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.							
3	Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.							
4	Bir başka kişiyle tam anlamıyla kaynaşıp bütünleşmek isterim.							
5	Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.							
6	Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.							
7	İhtiyacım olduğunda yardıma koşacakları konusunda başkalarına her zaman güvenebileceğimden emin değilim.							
8	Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.							
9	Yalnız kalmaktan korkarım.							
10	Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.							
11	Çoğu zaman, romantik ilişkide olduğum insanların beni gerçekten sevmeyeceği konusunda endişelenirim.							
12	Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.							
13	Başkalarının bana çok yakınlaşması beni endişelendirir.							
14	Duygusal yönden yakın ilişkilerim olsun isterim.							
15	Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.							
16	Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.							
17	İhtiyacınız olduğunda hiç kimseyi yanınızda bulamazsınız.							
18	Başkalarıyla tam olarak kaynaşıp bütünleşme arzum bazen onları ürkütüp benden uzaklaştırıyor.							
19	Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.							
20	Birisi bana çok fazla yakınlaştığında rahatsızlık duyarım.							
21	Romantik ilişkide olduğum insanların benimle kalmak istemeyeceklerinden korkarım.							
22	Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.							
23	Terk edilmekten korkarım.							
24	Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.							
25	Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.							
26	Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.							
27	İhtiyacım olduğunda insanları yanımda bulacağımı biliyorum.							
28	Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.							
29	Romantik ilişkide olduğum insanlar, genellikle onlarla, benim kendimi rahat hissettiğimden daha yakın olmamı isterler.							
30	Başkalarıyla yakınlaşmayı nispeten kolay bulurum.							

tanımlamıyor

tanımlıyor

beni tanımlıyor

Ek 3. Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu

- 1-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kök ailelerinin özellikleri nasıldır?
- 2-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı yaşamları nasıldır?
- 3-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı sonrası yaşamları nasıldır?
- 4-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş yaşamları nasıldır?
- 5-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik yaşamları nasıldır?
- 6-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin eşleri ile ilişkileri nasıldır?
- 7-) Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çocukları ile ilişkileri nasıldır?

EK 4. Etik Kurul İzin Belgesi

GİZLİ

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : 85434274-050.04.04 / 17995
Konu : Etik Kurulu Kararı Hakkında

Ankara
24 Mart 2015

Sayın Tuba Yüceer KARDEŞ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Araştırma Görevlisi

İlgi: 23/02/2015 tarihli başvurunuz.

“Çocukluk Çağında Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma Stillerinin ve Aile İlişkilerinin İncelenmesi” başlıklı araştırmanız ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 04/03/2015 tarihli toplantısında alınan 6/66 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof.Dr.Erkan İBİŞ
Rektör

EKLER:

1- Karar Örneği (1 sayfa)

GİZLİ

Adres: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 06100 - Tandoğan / ANKARA Tel: 0 (312) 212 60 40-50 Faks: 0 (312) 212 60 49

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 04/03/2015

Toplantı Sayısı : 6

Karar Sayısı : 66

66- TÜBİTAK'a sunulması planlanan, Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden **Prof.Dr.Veli Duyan**'ın koordinatör, **Araş.Gör.Tuba Yüceer Kardeş**'in sorumlu araştırmacı olarak katıldığı, "Çocukluk Çağında Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma Stillerinin ve Aile İlişkilerinin İncelenmesi" başlıklı araştırma ile ilgili 23/02/2015 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, TÜBİTAK'a sunulması planlanan, Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden **Prof.Dr.Veli Duyan**'ın koordinatör, **Araş.Gör.Tuba Yüceer Kardeş**'in sorumlu araştırmacı olarak katıldığı, "Çocukluk Çağında Kurum Bakımı Deneyimi Olan Evli Bireylerin Bağlanma Stillerinin ve Aile İlişkilerinin İncelenmesi" başlıklı araştırmanın, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

**ASLININ AYNIDIR
19/03/2015**

Prof.Dr.Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı : Tuba
Soyadı : YÜCEER KARDEŞ
Doğum yeri ve tarihi : MANYAS-10.07.1987
Uyruğu : TC
Medeni durumu : Evli
İletişim adresi ve telefonu : yuceer.t@gmail.com

II- Eğitimi (tarih sırasına göre yeniden-eskiye doğru)

Doktora Ankara Üniversitesi – Ankara

Sosyal Hizmet Bölümü – 2013 - 2018

Konu: Çocukluk Çağında Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin bağlanma Stilleri ve Aile İlişkileri

Yüksek Lisans Hacettepe Üniversitesi – Ankara

Sosyal Hizmet Bölümü – 2009 - 2012

Yüksek Lisans Tezi : Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları

Lisans Hacettepe Üniversitesi – Ankara

Felsefe - 2006 - 2009

Yabancı dili: Almanca

Okuma: İyi, Yazma: İyi, Konuşma: İyi

III- Ünvanları

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü-
Araştırma Görevlisi (2014-2018)

Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal
Hizmet Bölümü- Araştırma Görevlisi (2018-.....)

IV- Mesleki Deneyimi

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü -
Araştırma Görevlisi (2012- ...)

Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal
Hizmet Bölümü- Araştırma Görevlisi (2018-.....)

V- Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

Hayat Sende Gençlik Akademisi

Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği

VI- Bilimsel İlgi Alanları (yayınlar)

Yayınları:

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

B1. Özdemir Ocaklı, B., Arslan Özdemir, E., Eryalçın , M., Yüceer
Kardeş, T., Akgül Gök, F., Duyan, V. (2018). Attitudes of Social Work
Students towards Syrian Refugees. Migration Conference.

C. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler :

C1. Erbay, E., Akgül Gök, F. ve Yüceer Kardeş, T. (2015). Aile Mahkemelerine Başvuran Ve Boşanma Sürecinde Olan Ailelerin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19(1).

D. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler:

E. Uluslararası Kitap Bölümü

F. Ulusal Kitap Bölümü (Ders Kitabı)

F1. Yüceer Kardeş, T. (2014). Blok Uygulama I (Ünite 14). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Sosyal Hizmet Bölümü Ders Kitabı Blok Uygulama I dersi. ISBN: 978-975-442-658-8, 2014-2015

VII- Bilimsel Etkinlikleri (aldığı burslar, ödüller, projeler, verdiği konferans seminerler, katıldığı paneller (panelist olarak))

A. Ödüller

B. Projeler

VIII- Diğer Bilgiler

A. Katıldığı Eğitimler

A1. Yaratıcı Drama Eğitimi, 1. ve 2. Aşama, Çağdaş Drama Derneği, 2018, Ankara

A2. “Türkiye’ de Kız Çocuğu Olmak” Çalıştayı, Ankara, 2014